Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
C
30
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

THOMÆ
RODERICI A VEIGA

PRO ARTE MEDICA DOCTORIS
celeberrimi, ejuſdemque Profeſsoris Primarij
in Academia Conimbricenſi.

PRACTICA MEDICA.

Cui acceſſit ejuſdem Auctoris Tractatus de Fontanellis, & Cauterijs.

Opus poſthumum nunc primum in lucem editum.

VLYSSIPONE.

Ex Typographia IOANNIS A COSTA Senioris.

M. DC. LXVIII.

Cum Priuilegio Regio.

Digitized by Google

Digitized by Google

BENEVOLO LECTORI.

QVÆ me præ cæteris cauſæ lucubrationes has Doctoris Thomæ Roderici à Veiga in lucem edere, maximè perpulerunt: prima, vt ijs quibus vnicè Auctoris tota deſudat induſtria, diuitias omnes de hoc latenti theſauro ſuppeditarem: altera, vt ab obliuione tanti viri memoriam aſſererem, quam aut in tenebris jacere, aut temperis diuturnitate extingui nefas erat: decebat enim quòd, Auctore hoc ampliſſimo extincto, fama ſuperſtes eſſet, ac ex illius ſcriptis monumentum emergeret ſempiternum. Et, vt ſpero, operæ pretium facturus; nec labor, nec ſumptus deterret, dummodo abditum eruam theſaurum, ac patefaciam: in quo Apollineæ artis profeſſoribus complures diuitiæ, etiam à nemine vſque ad hoc tempus patefactæ aſſeruantur: his inhiare æquum eſt, & vt prædæ ſe ſe accingant omnes, jam moneo, ac duco. Vbi ad ſanandos morbos tam præſentia remedia, quàm ſalutaria præcepta, ne parum proſperæ vnquam curationes recidant, inueniuntur. Hìc quoque & ingenij vires ſuſcipere, & Artis dexteritatem æmulari datur, quam ſi laudibus, atque ego ſentio, efferrem, nil aliud fuiſſet, quàm ſoli ſplendorem addere. Neque quiſpiam obtrectare, aut obloqui audeat me in alienam ſegetem falcem mittere; quippe enim non mihi, ſed alijs laborem hunc ſuſcipio; pro quo ſi

præmio

Digitized by Google

præmio me non donatum iri putauerit, Auctori certè acceptum referat, atque non modò agat gratias, verum etiam habeat. Quare ſi inter legendum quid vitij lector offenderit, quod vel ſubducere, vel radere, aut denique vngue notare præſumat, boni, æquique conſulat, vel Amanuenſi potius vertat vitio, quàm Auctori. Sepulto nempe parcere fas eſt. Quod reliquum eſt, vt ſi quis licenter Auctoris gloriam verbis extenuare, aut illius ſplendorem obſcurare conatus fuerit, vel aliter liuore infeſtus laudes obterere meditetur, beneuolentia, ac patrocinio tegere ipſi, ad quorum inſtitutionem ſpectant hæc, inſiſtatis, ſi tamen hoc præſtabitis, vobiſmet beneficium confertis, & hoc poſthumum opus tuendo, veſtram cauſam agitis. Quod autem ad me pertinet, impenſe dabo operam, vt à mendis, quibus Auctor opus nondum abſoluerat, vindicem, quò ſic de opere exiſtimatio latius concipiatur, & ad lectionem facilius, ac ſine nauſea alliciantur animi, ac excitentur, ad vltimumque tanti viri memoria in præſens, ac in poſterum promineat.

INDEX CAPITVLORVM.

CAP. I. De Cephalalgia ſanguinea, fol. 2.
Cap. II. De Cephalalgia bilioſa, fol. 11.
Cap. III. De Cephalalgia pituitoſa, fol. 16.
Cap. IV. De Cephalalgia varia, fol. 23.
Cap. V. De Vertigine, fol. 34.
Cap VI. De Phrenitide, fol. 38.
Cap. VII. De Lethargo, fol. 50.
Cap. VIII. De Cathoco, fol. 53.
Cap. IX. De Caro, fol. 54.
Cap. X. De Vigilia, fol. 57.
Cap. XI. De Apoplexia, fol. 58.
Cap. XII. De Catalepſi, fol. 63.
Cap. XIII. De Incubo, fol. 64.
Cap. XIV. De Epilepſia, fol. 65.
Cap. XV. De Melancholia, fol. 72.
Cap. XVI. De Defectu memoriæ, fol. 79.
Cap. XVII. De Paraliſi, fol. 82.
Cap. XVIII. De Stupore, & tremore, fol. 92.
Cap. XIX. De Tortura oris, fol. 65.
Cap. XX. De Conuulſione, fol. 96.
Cap. XXI. De Catharro, fol. 99.
Cap. XXII. De Ophtalmia, fol. 105.
Cap. XXIII. De Vlceribus oculorum, fol. 116.
Cap. XXIV. De Albugine oculorum, fol. 119.
Cap. XXV. De Scabie, & ſabel, fol. 125.
Cap. XXVI. De Lachrimis oculorum, fol. 129.
Cap. XXVII. De Debilitate viſus, fol. 133.
Cap. XXVIII. De Suffuſione, fol. 137.
Cap. XXIX. De Dolore auris, fol. 140.
Cap. XXX. De Graui auditu, fol. 143.
Cap. XXXI. De Hæmorragia narium, fol. 146.

Cap.

Cap.XXXII. De Dolore dentium, fol.149.
Cap.XXXIII. De Puſtulis oris, fol.153.
Cap.XXXIV. De Angina, fol.157.
Cap XXXV. De Tuſsi, fol. 160.
Cap.XXXVI. De Aſthmate, fol.162.
Cap.XXXVII. De Pleuritide, fol.163.
Cap.XXXVIII. De Hæmoptoiſi, fol.170.
Cap.XXXIX. De Pthiſi, fol.174.
Cap.XXXX. De Cardiaca, fol.181.
Cap.XXXXI. De Cholera, fol.188.
Cap.XXXXII. De Debilitate coctionis, fol.191.
Cap.XXXXIII. De Dolore ventriculi, fol.201.
Cap.XXXXIV. De Icteritia, fol.210.
Cap.XXXXV. De Hydrope, fol. 217.
Cap.XXXXVI. De Affectibus lienis, fol.236.
Cap.XXXXVII. De Cholica, fol.247.
Cap.XXXXVIII. De Fluxu ventris, fol.255.
Cap.XXXXIX. De Fluxu in particulari, fol.267.
Cap.L. De Hæmorrhoidibus, fol.293.
Cap.LI. De Lapide renum, fol.305.
Cap.LII. De Menſibus retentis, fol.310.
Cap.LIII. De Morbis juncturarum, fol.312.
Cap.LIV. De Seminis profluuio, fol.314.
Cap.LV. De Mingentibus in lecto, fol.316.
Cap.LVI. Ad vehementes dolores fœminarum ante purgationē, f.317.
Cap.LVII. De Menſium ſuperflua purgatione, fol.318.
Cap.LVIII. De Vteri præfocatione, fol.320.
Cap.LIX. De Vteri inflatione, fol.323.
Cap.LX. De Dolore capitis in febribus, fol.324.
Cap.LXI. De Pica ſiue malacia, fol.325.
Cap.LXII. De Conceptionis notis, fol.326.
Cap.LXIII. De Aborſu, fol.327.
Cap.LXIV. De Coxarum dolore, ſeu ſciatica, fol.329.
Cap.LXV. De Pernionum curatione, fol.331.

Cap.

*Cap.LXVI. Peſſulum errhinum quod memoriam labentem reparat,& amiſſam reſtituit,fol.*353.
*Cap.LXVII. De Cucurbitulis,fol.*334.
*Cap.LXVIII. De Scarificatione,fol.*335.

Compendium pro Cauterijs,& Fontanelis.

*Quæſt.I. Quid, & quotuplex ſit fontanela, fol.*336.
*Quæſt.II. De modo aperiendi fontanelas,fol.*338.
*Quæſt.III. Proponitur certior modus aperiendi fontanelas,fol.*340.
*Quæſt.IV. De locis in quibus debent aperiri fontanelæ,fol.*343.
*Quæſt.V. Quibus affectibus conueniant fontanelæ, fol.*346.
*Quæſt. vltim. Vtrum fontanelæ poſsint aliquando claudi,& quo modo? fol.*350.

Eſtà conforme com o ſeu original. Liſboa S. Franciſco da Cidade 6. de Iulho de 668.

Fr. Ioaõ de Deos.

Pòde correr eſte liuro do Doutor Thome Rodrigues da Veiga. Liſboa 6. de Iulhó de 1668.
Souſa. Fr.Pedro de Magalhães. Magalhães de Menezes
D.Veriſsimo de Lancaſtro. Sylua. Barreto.

Taxão eſte liuro em duzentos & ſincoenta reis em papel. Liſboa 9. de Iulho de 1668.
Marquez P. Magalhães de Menezes.
Miranda. Carneiro.

PRACTICA

TRADITA A

DD. THOMA RODERICO A VEGA

PRIMARIO PROFESSORE.

Initium lib. de curandis morbis particularibus, juxta Raſium ſuper ix. librum ad Almanſorem.

Tradetur de Authore, de Diuiſione, vltimo de Ordine.

QVOD ad Autorem ſpectat, Simon Genuenſis cũ alijs opinatur eſſe Græcum, nec diſſidet ſtilus à Græcitate. Alij non rejiciunt à lib. Raſis, ſed ſuſpicantur ex operis dignitate ex Arabico traductũ eſſe ad Græcos, ex Græcis ad nos. Alij exiſtimant Autorem vocatum eſſe Buthet filiũ Zachariæ, nepotem Raſis, vnde nomen ſui obtinuit, ſicut Auicena cui pater Halis, auus Ceni. Eſt autem hoc opus inter reliqua compendia magni faciendum, quia præſtantiſſima breui complectitur. Cur autem Autores Medici ferè compendia cõpoſuerint, in artis medicæ proemio explicatum eſt.

Digitized by Google

De Diuiſione.

CVm in prioribus libris,ſcilicet octo præcedentibus tradidiſſet ea quæ attinent ad cognitionem affectuum, & materiæ medicæ; tandem in calce operis,id eſt, in poſtremis duobus libris docet rationem curandi morbos licet particulares,in decimo autem libro vniuerſales, vocamus vniuerſales eos qui non determinant ſibi certam ſedem in corpore, vt febris, tremor, vlcus: præſens lib. 9. continet 90. capita, quibus vt oportuerit addentur alia.

De Ordine.

ORdo procedendi ſeruabitur, vt primò, ſummatim caput referatur,ſecundò explicabitur tota methodus curatoria morbi propoſiti, cauſæ enim & ſigna ex libris de locis petenda ſunt. Tertiò tradentur per nos remedia optima, facilia, noſtratia, vt facilè ad ea recurri poſſit. Et quia integra morbi curatio tradi non poteſt,niſi in quouis capite doctrina triuminſtrumentorum repetatur, quibus in curatione vtendum eſt. Satius eſt vt de quouis inſtrumento ſemel tantum tradatur, ita vt ex reliquis capitibus ad illud recurratur. Quæ autem conueniunt vnicuique membro,in capite ſuo notantur,itaque in primis capitibus de tota victûs ratione agetur, in medijs autem agetur de medicamentis. In poſtremis de chyrurgico inſtrumento.

CAPVT I.

De Cephalalgia ſanguinea.

ORdine vulgato orditur à dolore capitis, ac primum de ſanguineo, de quo primò docet agnitionẽ, deinde curationem, in verbo adhæſiam citrinã, & tapſit, cibi ſunt ex lenti-

bus decorticatis, adheſia quidem ex integris, ſed tapſit ex confractis, ita vt reddantur potabiles, citrinam enim vocat non propter crocum, non enim tale jus propter crocum flaueſcit; eſt enim crocus cephalalgicus, ita vt eo nomine timeatur in Hyera 8. localium cap. de Hyera, & clarius 2. localium cap. de his quibus ex ſtomacho caput dolet.

Aduerte primò de phlebotomia in præſenti morbo præcepta. Licet Autor initium ſumat à phlebotomia, oportet tamen vt præcedat euacuatio contentorum in ventriculo, inteſtinis, & meſeraïcis; nam & in cucurbitulis applicandis idem præcepit Oribatius lib.7.cap.16. addens, quod ſi præſumptus eſt cibus, oportet vt ſubducatur, & potu ſumpto: aliter enim periculum eſt ne rapiatur crudum ad vaſ. 4. de ſanit. vltimo.

Secundò: ſupponitur dolorem non eſſe validum, quomodo & 13. meth. 6. in inflammatione orditur à phlebotomia reuellente. Si tamen dolor eſt validus ex præcepto Auicenæ 4. 1. cap.3. & 6. Epid. ſect. 2. tex. 8. dolor priùs ſedandus eſt. Si ergo dolor non eſt validus, vel pendet magis ex plenitudine corporis quam ab affectu partis, ſuppoſita verò plenitudine, per quam phlebotomiam facimus, prius quam dolor, ſi magnus fuerit, ſedetur, phlebotomia non eſt ſolum reuellens, ſed etiam euacuans à loco affecto, ordiendum eſt à phlebotomia. In alijs verò caſibus oportet quod præcedat ſedatio doloris per localia.

Tertiò: vena eligenda eſt apud Raſ. cephalica lateris magis affecti, juxta tradita 4. de ſanit. 8. Eſt quoque frequentius cōſilium ſequendum, quam Auicenæ 1. 3. tract. 1. cap. 29. præcipientis quod ex oppoſito: tantum oportet meminiſſe duo ex 3. art. med. Vnum: ſi creditur copia vitioſi ſanguinis in parte, vel citiſſime poſt vnam ſanguinis miſſionem ſequatur altera. Alterum: quod ſi ſuſpicio eſt fluxus à toto, ſecuriùs mittetur ex crure, admonente Actuario 2. method. 2. & Auicena de cura Epilepſiæ. Eſt autem indicium fluxus à toto, retentio hæmorrhoidū, aut menſiū, aut ingens plenitudo, vel grādis commotio.

Quartò: ſi videtur fluxionem fere ceſſaſſe, ex capite mitten-

dus eſt, ſeruata ſententia Hippocratis 5. aphor. 68. videlicet, vt in dolore occipitis frons ſecetur, quia non ſumus certi de omnimoda ceſſatione fluxûs, dolente autem fronte vna cucurbita imponitur cauitati occipitis, & duæ ſcarificatæ ſpatulis; poteſt & illa occipitis ſcarificari, ſed timetur diminutio memoriæ; in vniuerſum enim ſcarificatio debilitat membrum, niſi ſanguis abundet, nam tunc phlebotomia cephalicæ facit ad viſũ, & phlebotomia grauidæ ad fœtus retentionem, 4. 1. cap. 20.

Aduerte ſecundò, de localibus imponendis capiti, num debeant eſſe valida. Videtur enim primò, quod cerebrum ob ſuam mollitiem cum amplis ſuturis caluariæ, maxime patet immoderantiæ cujuſvis intemperamenti, quare illic ſubuenire docemur inuſtione, & refrigeratione 8. meth. de diaria ex vſtione. Secundò quia cerebrum ſubeſt caluariæ minuenti vim medicamenti. Verum ad oppoſitum ſunt cauſæ fortiores, ſumma raritas cerebri exigens medicamentum mitiſſimum 7. meth. vltimo, & ratio particularis in frigido medicamento quod inimicum eſt cerebro 5. aphor. 18. Num autem ſit addenda tertia cauſa ad debilitandum medicamentum, ſumpta ſcilicet à nobilitate membri. Dic: ad vacuationem ſumitur indicatio à nobilitate membri, vt fiat cum mitiori purgatorio, non autem ſumitur à dignitate membri ad alterationem ſimplicis intẽperamenti 8. meth. vltimo.

Nec obſtat quod ad locale ſumit indicationem à dignitate membri; 13. meth. 15. quia ibi ſumit indicationem à reſolutione, quæ eſt ſpecies euacuationis, intemperies tamen morboſa cum debilitet, non minus auferenda eſt æquato contrario à membro nobili, quam ab ignobili, licet concedendũ ſit quod cum in applicatione æquati contrarij vertatur periculum excedendi, & omnis error cõmiſſus, maior ſit in membro nobili, quam in ignobili, ſit vt alteratio membri principis cautiùs debeat peragi. Præterea ſi intemperies membri facta eſt hectica, cum alteratio ejus debilitet, oportet vt cautiùs agatur in membro principi, juxta aphor. 51. lib. 2. Sed quia hæ do-

ctrinæ vniuerſales traditæ ſupponũtur à Galeno, affirmat enim 7.therap.13. in alterando nullam ſumi indicationem à dignitate membri, quod fruſtra increpat Auer.7. collet. 26.

Secundum præceptum. Cum cauſæ ad debilitanda localia capitis fortiores ſint, quam ad oppoſitum, non imponuntur ad refrigerationem meri ſucci, vel aquæ frigidæ, ſed permixto oleo, & roſaceo, vel omphancino, vel præſtantiſſimo roſaceo omphancino, nam tam interiùs, quam exteriùs permixtio olei lædit vim medicamenti, prohibens ne percutiatur membrum à vi medicamenti. Quare in capite, & ventriculo ita infrigidamus, in corde autem, hepate, & muſculis, per ſolos ſuccos lactucæ, portulacæ, omphacij, ramentorum, cucurbitæ, briſidis, ſoloni, ſonchi, vmbilici veneris, ſedredis, cum puluere decuplo ſandalorum, & roſarum, & aliquibus granis camphoræ.

Tertium: agitatio præcepta à Raſ. duas habet cauſas, vnam vt per permixtionem ſucci, vel aquæ, comparetur tenuitas oleo, ne impediatur à ſuo lentore penetrare; altera quia ſic craſceſcit oleum, quare inſtar vnguenti magis operatur; modus autem imponendi, in cap. de phrenitide tradetur.

Quartum: in cephalalgia licet calida cauendum eſt ab epithematis duobus in caſibus. Primus: vel continetur in capite copia craſſorum vaporum, vel humorum, qui plus lædunt obſtructione, quam repulſione, & temperie iuuent. Secundus: vel jungitur catharrus, nam humiditate ſua addunt catharrum, niſi calor catharri ſit calor capitis inſtar cucurbitæ, trahens ex toto ad caput, quo caſu commodiſſime curat Tralianus lib. 7. cap. 1. cum crebra perfuſione capitis ex hydreleo, roſaceo, vel oxirhodino, & cum perfuſione frigidæ in balneo, nam talia licet ſtatim congelando, aliquid augeant catharrum, verum in poſterum ſanat tollendo cauſam.

Aduerte tertiò, de purgatione quam laudat Raſ. purgatorium ſanguinis venenum eſt, quare occultatur lib. de purgat. med. Quod verò Aet. lib. 3. cap. 16. ſcribit purgantia ſanguinem, & Muſa lib. de purgat. med. Scilicet putat eſſe purgantia ſangui-

Digitized by Google

ſanguinem extra,non intra vaſa, ſed videtur quod plurima reſerando ora vaſorum trahunt, vel vrinam, vel dejectiones ſanguinolentas, vt centaurea, cardus, ſemen periclimini. Meſues autem in vniuerſalibus recenſet multa mundificantia ſanguinẽ, vt caſſiã, ſerũ, lupulos, videlicet vt vacuent excrementa in quæ facile migrat ſanguis, bilioſum ſcilicet,& melancholicum; qua intentione Raſis hic purgat per tamarindos, & mirabolanos, qui temperamento ſuo frigido ſicco purgant ſanguinem, & coercent flatus à capite. Quare abſente febre mirabolani commodiſſimi ſunt in cephalalgia ſanguinea, præſente tamen febrè timentur propter obſtructiones quas gignunt, vnde etiam confectio hamech propter mirabolanos quos recipit, non eſt tuta in febribus; præſente ergo febre in cephalalgia ſanguinea purgentur cum caſſia & manna. Altera cauſa purgationis bilis in dolore ſanguineo, vt infrigidet, nam in cephalalgia calida immateriali Auicena conſulit purgare bilem infrigidandi gratia, & 22.31. de doloribus jũcturarum in dolore frigido immateriali vacuat pituitam calefaciendi gratia; quare magis conueniet in ſanguine ebulliente euacuatio aliqua bilis, infrigidationis cauſã, quæ cum ſit ſolum leniens non requirit ſyrupos.

Aduerte quartò, de victu inſtituendo in ſex rebus. Aer 1. non ſit luminoſus. Nam 2. 4. 33. Dolentes fugiunt lumen, naturâ inueniente quod melius eſt; lumen enim ob calorem agitat humores, ideo magis dolent; vniuerſaliter tamen lumen nõ prohibetur ægris, ſed ſplendor è regione faciei apud Hippocratem lib. de med. ſi tamen dolens eſt commatoſus, ſit luminoſus; ſi vigilat obſcurus; 4. acut. 48. ſi melancholicus, lucidus paretur; in delirantibus, infra de phrænitide dicetur. Quare pro varietate morbi in ægris variandum eſt lumen; in ſanitate autem locus lucidus commendatur, & eo magis quo aër inſalubrior eſt apud Celſum lib. 1. cap. 2. eo quod lux & ignis purgant, & attenuant aëris grauitatem. Secundò aër non caleat ex coëuntium multitudine, vel domus paruitate, vel igne, vel aromatis, nam 5. aphor. 22. inducunt capitis grauitatem. In declinatione

tione autem, vacuata ſcilicet materia, modici ſuffitus ſanant apud Meſuem cap. de cephalæa.

Tertiò: aër fluuialis humectat, marinus ſiccat latenter, & aperit corpus propter ſalem, ideo commodat in cephalea apud Aurelianum cap. proprio. Motus etiam 1. 3. tract. 2. cap. 10. prohibetur corporeus, & animalis. Secundò, deambulatio poſt tres horas à cibo commendatur 2. localium 1. non intra breue ſpatium, ne vertigo accedat apud Aurelianum cap. proprio, ſed per ſatis longum: cap. de cephalalgia ex ebrietate; ſcilicet augeſcente dolore melius eſt quieſcere, decreſcente autem deambulare, & ſi quidem dolor calidus eſt in loco frigido, & ſi frigidus in calido; & ſi ante cibum pluribus deambulationibus, ſi poſt, leuibus & lentis.

Quartò: frictio extremorum lenta, & multa, ligatio eorum ſimul, & lotio frequens conueniunt; nam primò ſola frictio pedum continua per diem, & noctem, ſanauit validam cephalalgiam, & apud Auicenam, quàdoque ſentitur deſcendere dolor in lotione.

Non obſtat quod in epilepſia docet Auicena validam frictionem incipientem à pectore cum linteis rubefacientibus, & in apoplexia ligat fæmora validiſſime; quia in illis caſibus propter vehementiam impetus, & periculum, eligimus tractum ad inferiora agitatione humoris; hic autem propter cauſas oppoſitas cauemus agitationem; lotio frequens columnarum pedum, ſinceritatem ſenſuum, & incolumitatem cerebri conſeruat, in introitu lecti quando cœnandum eſt, vel ante cœnam; dicebat Arnaldus de regimine ſanitatis.

Quintò: lotio capitis commendatur eidem ſecundo quoque die, & plurimum in præſeruando, & videtur, cum per ſuturas poſſit imprimi vis medicamenti, & exhauriri excrementa, potiſſimum cũ adhibetur reſiccatio vltima laudata, 3. acut. 13.

Sextò: in eodem tempore, declinante dolore, vel non præſente, pectinatio capitis moroſa benefacit, modò quidem ad occiput, modo ad ſinciput, & frictio capitis, maxime ſi celebretur

bretur poſt exercitium jejuno homine, quod docuit Auicena citatus de epilepſia, quod autem ſit pecten ex ſiniſtro cornu arietis, vel eburneus, non eſt facile recipiendum.

Septimò: caput dolens: vniuerſaliter præcipiunt quidam adſtringi linteo, ne immodice ſolutis cerebro membranis augeatur dolor; Galenus 3. de medicatrina vltimò, dixit valde juuare in dolore pulſante.

Octauò: num compreſſio muſculorum, & tendonum, quod vetulæ faciunt, cõmodet. Lege apud Auicenam lib. de remouendis nocumentis tract. 6. cap. 3. commodam eſſe ad crudos humores, & duritiem tendonum, quæ ex otio naſcuntur. Sõnus plurimum juuat omnes cephalalgicos, curat enim per accidens ſicut narcotica, propriè autem fere ſemper. Si verò diſpoſitio eſt pletorica, vel vaporum, vel humorum, vel in toto, vel in capite, magis requirens reſolutionem quàm coctionem, lædit, ſicut & poſt cibum 4. aphor. 67. in reliquis confert. Additur etiã ea ratio, cur ſomnus ſanet cephalalgiam; quia tũc maxime quieſcunt motus omnes, quare in hac affectione diuturnus ſomnus non reprobatur, licet in ſanitate reprobetur 1. 3. citato. Oſtenſum enim eſt cap. 3. art. med. ſomnum maxime cõcoquere cerebri morbos.

Nonò: figura cubandi apud Aureolum. Dolente toto capite ſit ſupina. Cauſa videtur quia antrorſum vergunt carotides, per quas communicatur affectus. Et anterior pars magis ſentit, & crebrius dolet; ſi pars altera dolet, ſuper eam decumbat, quia ex coctione, & calore magis lenitur dolor, ſicut ventri dolenti pronus accubitus eligitur 1. Progn. 19. Quandoque præſtat ſupra ſanum latus decumbere, quandoque is accubitus eſt magis dolorificus, ſit autem caput paulo elatius, ait Aureolus. Nicolaus inquit, ſi vapores ad caput aſcendũt, ſit demiſſum; ſi autem humores ſublime: vtrobique tamen inflexum, ne rectâ repant, ſiue humores, ſiue vapores, jacet ſatis opertus calens infernis partibus, lecticæque pedes demiſſiores ſint parte ima, quam ſuperiori, & ne cogatur caput demitere, menſa

menſa excelſa ſit, & ſi vel edit, vel ſtudet; inanitio confert excrementi humidi,ſiccique, & ventriculi, in quo oportet perſeuerare 1. 3. cit. tum quia ita non effumant, tum quia præſtant locum,cum humores ſua grauitate recipiantur, tum maximè quia 2. localium 1. plurimum ſitum eſt in cliſteri valido; quod attinet ad reuulſionem, cum verbo (valido) adnectendum eſt. Fames tamen non ſimpliciter commendatur à Galeno, nam in calidis nocet, quia acuit humores 1. criſ. 12. ergo in calido dolore parum edendum eſt, cum dolor ſuccedit propter hicores ad ventriculum confluentes. Affectus animi vehementes,quia agitant,fugiendi ſunt; alimentum paucũ non vaporoſum;euaporant autem lac, & lacticinia omnia, eo quod ſint calida, & humida, & flatulenta.

Præterea radices plantarum acres,& aromata ob excedentem calorem ſurſum deferentem vapores, præterea frixa omnia,ob acrimoniam olei frixi; de quo dixit Auer. 1. coll. 36. verti in ſulphur.Piſces præterea in plurimis,quia oculis nocent ob immodicam humiditatem, niſi ventriculus valde appetat, nam ita ob clauſionem retinentur flatus; legumina item,& cætera bellaria,num ſint item alimenta capiti noxia.Locat autem ea Galenus 2. loc. 1. in fine ſic, vt in 1. ordine conſtituat, lac, glandes, vnedones, oliuas nigras, quibus addi poteſt nux, raphanus, palma, crocus modicus, magis lædunt thus, & mirrha, multò magis, & mentem perturbant crocus, & ſtirax copioſa.

Duodecimò: in calida cephalalgia abſtinendum eſt à carne, & vino, & ſumenda ſunt initio menſæ lenientia, in calce adſtringentia.

Decimo tertiò: quod Galenus conceſſit vinum 2. localium in cephalalgia frigida. Contra Auicen. citat. cap. 29. cõceſſit vinum tenuium partium declinante morbo, nam idem Galenus initio capitis negauerat vinum in frigido affectu; proponunt album, album quia minus moratur in ventriculo, non tamen quia faciliùs coquitur, ſed quia faciliùs penetrat ob tenuitatem 3.acut,3. item quia eſt ſubfrigidum 3. 1. 8. Quare ſolum

Cap.XXXII. De Dolore dentium, fol.149.
Cap.XXXIII. De Puſtulis oris, fol.153.
Cap.XXXIV. De Angina, fol.157.
Cap XXXV. De Tuſsi, fol. 160.
Cap.XXXVI. De Aſthmate, fol.162.
Cap.XXXVII. De Pleuritide, fol.163.
Cap.XXXVIII. De Hæmoptoiſi, fol.170.
Cap.XXXIX. De Pthiſi, fol.174.
Cap.XXXX. De Cardiaca, fol.181.
Cap.XXXXI. De Cholera, fol.188.
Cap.XXXXII. De Debilitate coctionis, fol.193.
Cap.XXXXIII. De Dolore ventriculi, fol.201.
Cap.XXXXIV. De Icteritia, fol.210.
Cap.XXXXV. De Hydrope, fol. 217.
Cap.XXXXVI. De Affectibus lienis, fol.236.
Cap.XXXXVII. De Cholica, fol.247.
Cap.XXXXVIII. De Fluxu ventris, fol.255.
Cap.XXXXIX. De Fluxu in particulari, fol.267.
Cap.L. De Hæmorrhoidibus, fol.293.
Cap.LI. De Lapide renum, fol.305.
Cap.LII. De Menſibus retentis, fol.310.
Cap.LIII. De Morbis juncturarum, fol.312,
Cap.LIV. De Seminis profluuio, fol.314.
Cap.LV. De Mingentibus in lecto, fol.316.
Cap.LVI. Ad vehementes dolores fæminarum ante purgationē, f.317.
Cap.LVII. De Menſium ſuperflua purgatione, fol.318.
Cap. LVIII. De Vteri præfocatione, fol.320.
Cap.LIX. De Vteri inflatione, fol.323.
Cap.LX. De Dolore capitis in febribus, fol.324.
Cap.LXI. De Pica ſiue malacia, fol.325.
Cap.LXII. De Conceptionis notis, fol.326.
Cap.LXIII. De Aborſu, fol.327.
Cap.LXIV. De Coxarum dolore, ſeu ſciatica, fol.329.
Cap.LXV. De Pernionum curatione, fol.331.

Cap.

Cap.LXVI. Peſſulum errhinum quod memoriam labentem reparat, & amiſſam reſtituit, fol.333.
Cap.LXVII. De Cucurbitulis, fol.334.
Cap.LXVIII. De Scarificatione, fol.335.

Compendium pro Cauterijs, & Fontanelis.

Quæſt.I. Quid, & quotuplex ſit fontanela, fol.336.
Quæſt.II. De modo aperiendi fontanelas, fol.338.
Quæſt.III. Proponitur certior modus aperiendi fontanelas, fol.340.
Quæſt.IV. De locis in quibus debent aperiri fontanelæ, fol.343.
Quæſt.V. Quibus affectibus conueniant fontanelæ, fol.346.
Quæſt. vltim. Vtrum fontanelæ poſsint aliquando claudi, & quo modo? fol.350.

Eſtà conforme com o ſeu original. Lisboa S. Franciſco da Cidade 6. de Iulho de 668.

Fr. Ioaõ de Deos.

Pòde correr eſte liuro do Doutor Thome Rodrigues da Veiga. Lisboa 6. de Iulhò de 1668.
Souſa. Fr. Pedro de Magalhães. Magalhães de Menezes
D. Veriſsimo de Lancaſtro. Sylua. Barreto.

Taxão eſte liuro em duzentos & ſincoenta reis em papel. Lisboa 9. de Iulho de 1668.
Marquez P. Magalhães de Menezes.
Miranda. Carneiro.

Digitized by Google

PRACTICA

TRADITA A

DD. THOMA RODERICO A VEGA

PRIMARIO PROFESSORE.

Initium lib. de curandis morbis particularibus, juxta Raſium ſuper ix. librum ad Almanſorem.

Tradetur de Authore, de Diuiſione, vltimò de Ordine.

QVOD ad Autorem ſpectat, Simon Genuenſis cũ alijs opinatur eſſe Græcum, nec diſſidet ſtilus à Græcitate. Alij non rejiciunt à lib. Raſis, ſed ſuſpicantur ex operis dignitate ex Arabico traductũ eſſe ad Græcos, ex Græcis ad nos. Alij exiſtimant Autorem vocatum eſſe Buthet filiũ Zachariæ, nepotem Raſis; vnde nomen sui obtinuit, ſicut Auicena cui pater Halis, auus Ceni. Eſt autem hoc opus inter reliqua compendia magni faciendum, quia præſtantiſſima breui complectitur. Cur autem Autores Medici ferè compendia cõpoſuerint, in artis medicæ proemio explicatum eſt.

bus decorticatis, adheſia quidem ex integris, ſed tapſit ex confractis, ita vt reddantur potabiles, citrinam enim vocat non propter crocum, non enim tale jus propter crocum flaueſcit, eſt enim crocus cephalalgicus, ita vt eo nomine timeatur in Hyera 8. localium cap. de Hyera, & clarius 2. localium cap. de his quibus ex ſtomacho caput dolet.

Aduerte primò de phlebotomia in præſenti morbo præcepta. Licet Autor initium ſumat à phlebotomia, oportet tamen vt præcedat euacuatio contentorum in ventriculo, inteſtinis, & meſeraïcis; nam & in cucurbitulis applicandis idem præcepit Oribatius lib. 7. cap. 16. addens, quod ſi præſumptus eſt cibus, oportet vt ſubducatur, & potu ſumpto: aliter enim periculum eſt ne rapiatur crudum ad vaſ. 4. de ſanit. vltimo.

Secundò: ſupponitur dolorem non eſſe validum, quomodo & 13. meth. 6. in inflammatione orditur à phlebotomia reuellente. Si tamen dolor eſt validus ex præcepto Auicenæ 4. 1. cap. 3. & 6. Epid. ſect. 2. tex. 8. dolor priùs ſedandus eſt. Si ergo dolor non eſt validus, vel pendet magis ex plenitudine corporis quam ab affectu partis, ſuppoſita verò plenitudine, per quam phlebotomiam facimus, prius quam dolor, ſi magnus fuerit, ſedetur, phlebotomia non eſt ſolum reuellens, ſed etiam euacuans à loco affecto, ordiendum eſt à phlebotomia. In alijs verò caſibus oportet quod præcedat ſedatio doloris per localia.

Tertiò: vena eligenda eſt apud Raſ. cephalica lateris magis affecti, juxta tradita 4. de ſanit. 8. Eſt quoque frequentius cõſilium ſequendum, quam Auicenæ 1. 3. tract. 1. cap. 29. præcipientis quod ex oppoſito: tantum oportet meminiſſe duo ex 3. art. med. Vnum: ſi creditur copia vitioſi ſanguinis in parte, vel citiſſime poſt vnam ſanguinis miſſionem ſequatur altera. Alterum: quod ſi ſuſpicio eſt fluxus à toto, ſecuriùs mittetur ex crure, admonente Actuario 2. method. 2. & Auicena de cura Epilepſiæ. Eſt autem indicium fluxus à toto, retentio hæmorrhoidũ, aut menſiũ, aut ingens plenitudo, vel grãdis commotio.

Quartò: ſi videtur fluxionem ferè ceſſaſſe, ex capite mitten-

dus eſt, ſeruata ſententia Hippocratis 5. aphor. 68. videlicet, vt in dolore occipitis frons ſecetur, quia non ſumus certi de omnimoda ceſſatione fluxûs, dolente autem fronte vna cucurbita imponitur cauitati occipitis, & duæ ſcarificatæ ſpatulis; poteſt & illa occipitis ſcarificari, ſed timetur diminutio memoriæ; in vniuerſum enim ſcarificatio debilitat membrum, niſi ſanguis abundet, nam tunc phlebotomia cephalicæ facit ad visũ, & phlebotomia grauidæ ad fœtus retentionem, 4. 1. cap. 20.

30 Aduerte ſecundò, de localibus imponendis capiti, num debeant eſſe valida. Videtur enim primò, quod cerebrum ob ſuam mollitiem cum amplis ſuturis caluariæ, maxime patet immoderantiæ cujusvis intemperamenti, quare illic ſubuenire docemur inuſtione, & refrigeratione 8. meth. de diaria ex vſtione. Secundò quia cerebrum ſubeſt caluariæ minuenti vim medicamenti. Verum ad oppoſitum ſunt cauſæ fortiores, ſumma raritas cerebri exigens medicamentum mitiſſimum 7. meth. vltimo, & ratio particularis in frigido medicamento quod inimicum eſt cerebro 5. aphor. 18. Num autem ſit addenda tertia cauſa ad debilitandum medicamentum, ſumpta ſcilicet à nobilitate membri. Dic: ad vacuationem ſumitur indicatio à nobilitate membri, vt fiat cum mitiori purgatorio, non autem ſumitur à dignitate membri ad alterationem ſimplicis intẽperamenti 8. meth. vltimo.

Nec obſtat quod ad locale ſumit indicationem à dignitate membri; 13. meth. 15. quia ibi ſumit indicationem à reſolutione, quæ eſt ſpecies euacuationis, intemperies tamen morboſa cum debilitet, non minus auferenda eſt æquato contrario à membro nobili, quam ab ignobili, licet concedendũ ſit quod cum in applicatione æquati contrarij vertatur periculum excedendi, & omnis error cõmiſſus, maior ſit in membro nobili, quam in ignobili, fit vt alteratio membri principis cautiùs debeat peragi. Præterea ſi intemperies membri facta eſt hectica, cum alteratio ejus debilitet, oportet vt cautiùs agatur in membro principi, juxta aphor. 51. lib. 2. Sed quia hæ do-

ctrinæ

ſtrinæ vniuerſales traditæ ſupponũtur à Galeno, affirmat enim 7.therap.13. in alterando nullam ſumi indicationem à dignitate membri, quod fruſtra increpat Auer.7. collet. 26.

Secundum præceptum. Cum cauſæ ad debilitanda localia capitis fortiores ſint, quam ad oppoſitum, non imponuntur ad refrigerationem meri ſucci, vel aquæ frigidæ, ſed permixto oleo, & roſaceo, vel omphancino, vel præſtantiſſimo roſaceo omphancino, nam tam interiùs, quam exteriùs permixtio olei lædit vim medicamenti, prohibens ne percutiatur membrum à vi medicamenti. Quare in capite, & ventriculo ita infrigidamus, in corde autem, hepate, & muſculis, per ſolos ſuccos laƈtucæ, portulacæ, omphacij, ramentorum, cucurbitæ, briſidis, ſoloni, ſonchi, vmbilici veneris, ſedredis, cum puluere decuplo ſandalorum, & roſarum, & aliquibus granis camphoræ.

Tertium: agitatio præcepta à Raſ. duas habet cauſas, vnam vt per permixtionem ſucci, vel aquæ, comparetur tenuitas oleo, ne impediatur à ſuo lentore penetrare; altera quia ſic craſceſcit oleum; quare inſtar vnguenti magis operatur; modus autem imponendi, in cap. de phrenitide tradetur.

Quartum: in cephalalgia licet calida cauendum eſt ab epithematis duobus in caſibus. Primus: vel continetur in capite copia craſſorum vaporum, vel humorum, qui plus lædunt obſtruƈtione, quam repulſione, & temperie iuuent. Secundus: vel iungitur catharrus, nam humiditate ſua addunt catharrum, niſi calor catharri ſit calor capitis inſtar cucurbitæ, trahens ex toto ad caput, quo caſu commodiſſime curat Tralianus lib. 7. cap. 1. cum crebra perfuſione capitis ex hydreleo, roſaceo, vel oxirhodino; & cum perfuſione frigidæ in balneo, nam talia licet ſtatim congelando, aliquid augeant catharrum, verum in poſterum ſanat tollendo cauſam.

Aduerte tertiò, de purgatione quam laudat Raſ. purgatorium ſanguinis venenum eſt; quare occultatur lib. de purgat. med. Quod verò Aet. lib. 3. cap. 16. ſcribit purgantia ſanguinem, & Muſa lib. de purgat. med. Scilicet putat eſſe purgantia

ſangui-

ſanguinem extra,non intra vaſa, ſed videtur quod plurima reſerando ora vaſorum trahunt, vel vrinam, vel dejectiones ſanguinolentas, vt centaurea, cardus, ſemen periclimini. Meſues autem in vniuerſalibus recenſet multa mundificantia ſanguinẽ, vt caſſiā, ſerũ,lupulos,videlicet vt vacuent excrementa in quæ facile migrat ſanguis, bilioſum ſcilicet,& melancholicum; qua intentione Raſis hic purgat per tamarindos, & mirabolanos, qui temperamento ſuo frigido ſicco purgant ſanguinem, & coercent flatus à capite. Quare abſente febre mirabolani commodiſſimi ſunt in cephalalgia ſanguinea, præſente tamen febre timentur propter obſtructiones quas gignunt, vnde etiam confectio hamech propter mirabolanos quos recipit, non eſt tuta in febribus; præſente ergo febre in cephalalgia ſanguinea purgentur cum caſſia & manna. Altera cauſa purgationis bilis in dolore ſanguineo, vt infrigidet, nam in cephalalgia calida immateriali Auicena conſulit purgare bilem infrigidandi gratia, & 22.31. de doloribus jũcturarum in dolore frigido immateriali vacuat pituitam calefaciendi gratia; quare magis conueniet in ſanguine ebulliente euacuatio aliqua bilis, infrigidationis cauſã, quæ cum ſit ſolum leniens non requirit ſyrupos.

Aduerte quartò, de victu inſtituendo in ſex rebus. Aer 1. non ſit luminoſus. Nam 2. 4. 33. Dolentes fugiunt lumen, naturâ inueniente quod melius eſt; lumen enim ob calorem agitat humores, ideo magis dolent; vniuerſaliter tamen lumen nõ prohibetur ægris,ſed ſplendor è regione faciei apud Hippocratem lib. de med. ſi tamen dolens eſt commatoſus, ſit luminoſus; ſi vigilat obſcurus; 3. acut. 48. ſi melancholicus, lucidus patetur; in delirantibus, infra de phrænitide dicetur. Quare pro varietate morbi in ægris variandum eſt lumen; in ſanitate autem locus lucidus commendatur, & eo magis quo aër inſalubrior eſt apud Celſum lib. 1. cap. 2. eo quod lux & ignis purgant, & attenuant aëris grauitatem. Secundò aër non caleat ex coëuntium multitudine, vel domus paruitate, vel igne, vel aromatis, nam 5. aphor. 22. inducunt capitis grauitatem. In declinatione

tione autem, vacuata ſcilicet materia, modici ſuffitus ſanant apud Meſuem cap. de cephalæa.

Tertiò: aër fluuialis humectat, marinus ſiccat latenter, & aperit corpus propter ſalem, ideo commodat in cephalea apud Aurelianum cap. proprio. Motus etiam 1. 3. tract. 2. cap. 10. prohibetur corporeus, & animalis. Secundò, deambulatio poſt tres horas à cibo commendatur 2. localium 1. non intra breue ſpatium, ne vertigo accedat apud Aurelianum cap. proprio, ſed per ſatis longum: cap. de cephalalgia ex ebrietate; ſcilicet augeſcente dolore melius eſt quieſcere, decreſcente autem deambulare, & ſi quidem dolor calidus eſt in loco frigido, & ſi frigidus in calido; & ſi ante cibum pluribus deambulationibus, ſi poſt, leuibus & lentis.

Quartò: frictio extremorum lenta, & multa, ligatio eorum ſimul, & lotio frequens conueniunt; nam primò ſola frictio pedum continua per diem, & noctem, ſanauit validam cephalalgiam, & apud Auicenam, quãdoque ſentitur deſcendere dolor in lotione.

Non obſtat quod in epilepſia docet Auicena validam frictionem incipientem à pectore cum linteis rubefacientibus, & in apoplexia ligat fæmora validiſſime; quia in illis caſibus propter vehementiam impetus, & periculum, eligimus tractum ad inferiora agitatione humoris; hic autem propter cauſas oppoſitas cauemus agitationem; lotio frequens columnarum pedum, ſinceritatem ſenſuum, & incolumitatem cerebri conſeruat, in introitu lecti quando cænandum eſt, velante cænam, dicebat Arnaldus de regimine ſanitatis.

Quintò: lotio capitis commendatur eidem ſecundo quoque die, & plurimum in præſeruando, & videtur, cum per ſuturas poſſit imprimi vis medicamenti, & exhauriri excrementa, potiſſimum cũ adhibetur reſiccatio vltima laudata, 3. acut. 13.

Sextò: in eodem tempore, declinante dolore, vel non præſente, pectinatio capitis moroſa benefacit, modo quidem ad occiput, modo ad ſinciput, & frictio capitis, maxime ſi celebretur

bretur poſt exercitium jejuno homine, quod docuit Auicena citatus de epilepſia, quod autem ſit pecten ex ſiniſtro cornu arietis, vel eburneus, non eſt facile recipiendum.

Septimò: caput dolens: vniuerſaliter præcipiunt quidam adſtringi linteo, ne immodice ſolutis cerebro membranis augeatur dolor; Galenus 3. de medicatrina vltimò, dixit valde juuare in dolore pulſante.

Octauò: num compreſſio muſculorum, & tendonum, quod vetulæ faciunt, cõmodet. Lege apud Auicenam lib. de remouendis nocumentis tract. 6. cap. 3. commodam eſſe ad crudos humores, & duritiem tendonum, quæ ex otio naſcuntur. Sõnus plurimum juuat omnes cephalalgicos, curat enim per accidens ſicut narcotica, propriè autem fere ſemper. Si verò diſpoſitio eſt pletorica, vel vaporum, vel humorum, vel in toto, vel in capite, magis requirens reſolutionem quàm coctionem, lædit, ſicut & poſt cibum 4. aphor. 67. in reliquis confert. Additur etiã ea ratio, cur ſomnus ſanet cephalalgiam; quia tũc maxime quieſcunt motus omnes, quare in hac affectione diuturnus ſomnus non reprobatur, licet in ſanitate reprobetur 1. 3. citato. Oſtenſum enim eſt cap. 3. art. med. ſomnum maxime cõcoquere cerebri morbos.

Nonò: figura cubandi apud Aureolum. Dolente toto capite ſit ſupina. Cauſa videtur quia antrorſum vergunt carotides, per quas communicatur affectus. Et anterior pars magis ſentit, & crebrius dolet; ſi pars altera dolet, ſuper eam decumbat, quia ex coctione, & calore magis lenitur dolor, ſicut ventri dolenti pronus accubitus eligitur 1. Progn. 19. Quandoque præſtat ſupra ſanum latus decumbere, quandoque is accubitus eſt magis dolorificus, ſit autem caput paulo elatius, ait Aureolus. Nicolaus inquit, ſi vapores ad caput aſcendũt, ſit demiſſum; ſi autem humores ſublime: vtrobique tamen inflexum, ne rectâ repant, ſiue humores, ſiue vapores, jacet ſatis opertus calens infernis partibus, lecticæque pedes demiſſiores ſint parte ima, quam ſuperiori, & ne cogatur caput demitere,

menſa

menſa excelſa ſit, & ſi vel edit, vel ſtudet; inanitio confert excrementi humidi,ſiccique, & ventriculi, in quo oportet perſeuerare 1. 3. cit. tum quia ita non effumant, tum quia præſtant locum,cum humores ſua grauitate recipiantur, tum maximè quia 2. localium 1. plurimum ſitum eſt in cliſteri valido; quod attinet ad reuulſionem, cum verbo (valido) adnectendum eſt. Fames tamen non ſimpliciter commendatur à Galeno, nam in calidis nocet, quia acuit humores 1. criſ. 12. ergo in calido dolore parum edendum eſt, cum dolor ſuccedit propter hicores ad ventriculum confluentes. Affectus animi vehementes,quia agitant,fugiendi ſunt; alimentum paucũ non vaporoſum;euaporant autem lac, & lacticinia omnia, eo quod ſint calida, & humida, & flatulenta.

Præterea radices plantarum acres,& aromata ob excedentem calorem ſurſum deferentem vapores, præterea frixa omnia,ob acrimoniam olei frixi; de quo dixit Auer. 1. coll. 36. verti in ſulphur.Piſces præterea in plurimis,quia oculis nocent ob immodicam humiditatem, niſi ventriculus valde appetat, nam ita ob clauſionem retinentur flatus; legumina item,& cætera bellaria,num ſint item alimenta capiti noxia.Locat autem ea Galenus 2. loc. 1. in fine ſic, vt in 1. ordine conſtituat, lac, glandes, vnedones, oliuas nigras, quibus addi poteſt nux, raphanus, palma, crocus modicus, magis lædunt thus, & mirrha, multo magis, & mentem perturbant crocus, & ſtirax copioſa.

Duodecimò: in calida cephalalgia abſtinendum eſt à carne, & vino, & ſumenda ſunt initio menſæ lenientia, in calce adſtringentia.

Decimo tertiò: quod Galenus conceſſit vinum 2. localium in cephalalgia frigida. Contra Auicen. citat. cap. 29. cõceſſit vinum tenuium partium declinante morbo, nam idem Galenus initio capitis negauerat vinum in frigido affectu; proponunt album, album quia minus moratur in ventriculo, non tamen quia faciliùs coquitur, ſed quia faciliùs penetrat ob tenuitatem 3.acut.3. item quia eſt ſubfrigidum 3. 1. 8. Quare ſolum

Digitized by Google

lum conceditur inter vina febrienti 3. acut. 8. item in valde aſſuetis; etiam initio frigidi affectus concedēdum eſt album pauciferum; quomodo idem Galenus 2. loc. 1. & 6. de ſanitat. 7. præcipit in cephalalgicis ſumi ad jentaculum panem cum oliuis, & palmulis.

Dic. Idem ſubdit explorata prius natura particulari. Nam in his quæ valde mala non ſunt, à tota ſpecie particularis indicatio præpollet. Quomodo item thuris ſuffitus, & grana deglutita commendantur in prohibendo catarrhum. Dic ſubaudiendum eſt aliquid, ſi non adſit cephalalgia.

Decimo quartò: Aurelianus ait: in copia victus aſſueti, in primo die nihil ſumant, vel ſolam aquam cum pauciſſimo obſonio. Secunda die medietatē cibi aſſueti, & vini, vel exercitij; vel quando jam melius habetur, inde per triduum addatur in quoque die tertia pars deficientis ad conſuetum victum.

Decimo quintò: memorandus eſt canon Auic. 1. 3. tr. 2. cap. 1. in morbo materiali capitis, cum cibas, frica extrema, & alleuia partes capitis, ſubaudi calida remedia tollendo, & robora cum repellentibus.

Decimo ſextò: num conueniat claudere menſam cum ſemine coriandri præparato per macerationem cum aceto. Dic: Auic. 2. can. commendauit ad reprimendos à capite vapores, & 1. 3. ad epilepſiam, tam humidum, quam ſiccum; & eodem lib. tract. 2. cap. 19. ad cephalalgiam, & in lib. de remouendis nocumentis cap. 2. ad remouendos, ſeu arcendos flatus auſtrales à capite, & Serapio cap. de coriandro, & vulgo ſuccum coriandri, & odorem ejus adhibent intus, & extra, ad ſomnum conciliandum: Tralianus commendat ad epilepticos, & viride.

Contra: alijs videtur vſus reprobus cum Cardano, eoquod 2. diætarum apud Hippocratem in 2. menſa ſomniferum eſt, & apud Dioſc. mentem tentat potiſſimum. Quare eidē inter venena numeratur lib. 6. Dic ergo in copia ſumptū

tentat

tentat caput, & reprobum eſt, paucum autem benefacit capiti ſomnum inducens, ſcilicet ſiccando, & auertendo paucos aliquos flatus facientes vigilare, nam ſi induceret ſomnum humectando, non commendaretur dictis auctoribus ad epilepticos.

Remedia Cephalalgiæ ſanguineæ.

PRimùm: Albumen roſacea ℥ ij. aceti ℥ j. linteus duplicatus fronti applicetur. Et ſecunda quoque hora innouetur. Secundum validius: Roſacij & roſaceæ aña ℥. ij. aceti ß. valde agitata imponantur toti ſincipiti vſque ad verticē, prius tamen vas aliquod tepidum in puteum mittatur.

Tertium validius: mucilaginis ſeminis pſilij extracti in roſacea cum aceto ſub duplo ob lentorem mucilaginis, quod ſatis ſit.

Quartum: præſente copia humorum ſemina altheæ cum aceto trita in cataplaſmate impone. Quintum: potio: in ſanguine inflamato pruna 20. enucleata, tamarindorum ℥. j. in vna ℔. aquæ ad dimidias coquatur, in collatura callida infunde mirabolanorum citrinorum pulueriſatorum non cribatorum ℥. j. ß. horis decem colletur, exprimatur, & dulceretur cum ſachari albiſſimi ℥. j. præſente febre ſubſtitue pro mirabolanis pulpæ caſſ. fiſt. ℥. j. vel mannæ ℥. j. ß. finis cephalgiæ ſanguineæ.

CAPVT II.

De Cephalalgia biliosa. In ℞. Si autem

DE bilioſa primò docet agnoſcere. Secundò curat citra phlebotomiam. Tertiò vbi reliqua non ſufficiunt addit opium.

Aduerte primò, ante purgationem, neceſſe eſt præcedant colagogi ſyrupi, ſed num ante ſyrupos præcedat leniens me-

d camentum vſu Italorum·Dic primò:conuenit is vſus ob vitandum copiam praui halitus ab inteſtinis, & putredinis copiam ibi ſerpentis,item vt deſcendat humor infernè,quod in omni morbo expetitur. Poſtremo quia tam ſyrupi ob deobſtructionem,quam phlebotomiam ob tractum tranſmittunt ad vaſa prauitatem ſuccorum in primis vaſis exiſtentem. Quare commode initio mòrbi vacuatur aluus integrè per cliſteres duos, ſed melius ſumpto leniente. Dic ſecundò: hora ſumptionis eſt mane ante cibum,juxta præceptum 2. aliment. 31. nam leniens ſi permiſcetur cum multo cibo remittitur vis ejus, ſi ſumitur multo ante cibum, cum careat copia alimenti retro comprimente,minus vacat. Dic tertiò leniens medicamentum in affectibus calidis eſt pulpa caſſiæ ℨ. xij. cinamomi aniſi aña gr. x. cum ſacharo. In frigidis autem affectibus, pulpæ caſſ. ℥. j. pulueris hyeræ ℥. j. ß. cum ſacharo. In humidis autem affectibus, aloes ℨ. iij. reducantur in pillulas cum melle roſato.

Cur autem addantur corrigentia in caſſia. Dic: Hippocrates 2. acut. 2. docuit purgantibus miſceri roborantia os ventriculi, & diſſipantia flatus. Caſſia autem quæ peculiariter habet illas noxas, indiget emendantibus dictis, quam autem lethale ſit quandoque,non permiſſo leniente pharmaco,phlebotomare, in acutis docent experimenta Auer. 7. coll. 1. in fin.

Aduerte ſecundò, num in cacochimia conueniat phlebotomia. Dic in ſumma; phlebotomia adhibita gratia vacuationis poteſt in cacochimia conuenire, juxta diſtinctionem traditam 4. de ſanitate 8. ſi cacochimia non eſt immodica,& peccat cum præſentia multi ſanguinis. Verum quando vltra neceſſitatem vacuationis jungitur neceſſitas reuulſionis, poteſt conuenire, licet cacochimia ſit aliquantulum magis recedens à ſanguine, & licet in ſanguine ſit aliqua diminutio; ideò fere ſemper phlebotomia conuenit initio interniorum inflamationum, vbi tamen inflamatio duceret ortum à me-

ra cacochimia valde recedente à ſanguine, cum diminutione ſanguinis, ita vt credatur noxa vacuati ſanguinis vtilitati cacochimiæ vacuatæ, præpollens ſit reuulſioni, abſtinendum eſt à phlebotomia. Quapropter in dolore capitis, cum ſemper jungatur intenſio reuulſionis propter periculum inflamationis in membro nobili, dolor eſt validus 3.præſag.ad initiũ com 2. fere phlebotomamus, quod ſignificauit Auicen. 1. 3. 29. in initio.

Aduerte tertiò, de qualitate, & loco remedij imponendi ex 2. loc.1. ꝛ.3. actualis frigiditas momentanea paranda eſt immiſſo vaſe in aquam vehementer frigidam, qualis ex multis fontibus affertur, qua non præſente, nix vaſi circumponatur. In quibus verbis colligendum eſt primò, quod in calida affectione ſemper expetit frigiditatem actualem, licet non ſemper potentialem, nam in pùeris, mulieribus, & viris alba, & molli carne præditis, camomelino vtitur ad ardores, ſcilicet quia confidit actuali frigiditati, ad excedentem calorem emendandum, ne auté ſana aliquo modo lædãtur ab eo frigoré addit virtualem camòmilæ calorem, moderatur tamen actuale frigus juxta diſpoſitionem ægri, dictam ætatem, & conſtitutionem præſentem, non quaſi apponeret actualiter tepidum, ſed vt quandoque remittat frigiditatem eorum in ardore immateriali curando, in materiali verò etiam lib. de maraſmo in fine præcipit actualem frigiditatem, & frequentem permutationem, vnde non videtur accedendum vſui per hyemem tepefacientium, epithemata imponendo in ardore curando, licet debeat ex Galeno aliquid variari juxta varietatem aëris domus, ſemper tamen actu frigida, modo non inducant horrorem denſantem meatus.

Colligitur ſecundò: frigiditatem niuis, non eſſe omninò innocuam, eo quod eſt pars vaporis craſſior, & turbidior, quæ coïuit in niuem, quæ liquata nocet, cum frigus aquæ fontanæ ſit maximè incolume. Si ergo in extra apponendis in morbo calido veretur Galenus frigus niuis, quanto magis in aſſumen-

aſſumendis per ſanitatem aqua, & vino, & tanto deterior eſt nitri frigiditas, quantò magis in ratione mineralis participat quiddam delethereum.

Colligitur tertiò, quod etiam in leui affectu ardoris capitis perfundit vniuerſum caput vſque poſt verticem, non tamen longè inferius vertice, quod ipſum docet obſeruare, tam in calefaciendo, quam in refrigerando, ſcilicet quia ſic omnes ſuturæ capitis compræhenduntur, & lambdoides, & quia ſi plurimum deſcendit infra verticem, periculum eſt de refrigerando quarto ventriculo omnium neruorum origine; ad latera autem vſque ad aures deſcendendum, & antrorſum vſque ad initium capillaturæ, circundato his tribus linteo ne perfuſio moleſta ſit.

Remedia Cephalalgiæ bilioſæ.

PRimum: Digeſtiuum præmittendum euacuationi in tenui bile: Syrupi violarum oxiſach. aña ℥. j. aquæ indiuiæ ℥. iij. miſc. Secundum validius: Syrupi nenupharini, & de acido citri aña ℥. j. aquæ acetoſæ ℥. iij. aromatiſa cum puluere roſ. & ſandalorum citrinorum. Tertium: in bile craſſa digiſtiuum, acetoſi, & endiuiæ aña ℥. j. aquæ cichoriæ ℥. iij. miſce. Quartum validius: acetoſi compoſiti ℥. j. & ß. roſati ℥, ß. aquæ fæniculi & endiuiæ aña ℥. & ß. aromatiſa cum roſis, & cinamomo.

Quintum: purgatio ſine cuſtodia ter in menſe repetenda. Pruna 20. tamarindorum ℥. j. in decocto collato ſolue pulpæ caſſ. ℥. j. cinamomi ℈. j. cum ſacharo albiſſimo, vel cōſeruæ roſarum Alexandrinarum ſuprapotato ſerò; vel ſucci earundem roſarum ℥. iij. ſachari ℥. ij. cinamimi ℈. j, vel in ℔. j. ſucci intubi depuretur, macereturque per tres dies ad ſolem aloes ℥. j. ex quo ſucco ſumat quotidie aut tertio quoque die pro varietate ſolutionis ℥. j. & ß. vel aloes electi ℈. j. formentur pilulæ cum ſyrupo roſarum ſumenda dormituro

in

in diebus intarcalaribus. Vel rhabarb. ℈. j. ſumatur jejuno mandendum, vel pulueratum cum ſacharo roſaceo, vel in pilulas redactum, vel in jure pulli, potum.

Si autem maior ſiccitas. ſumatur bolus rhab. ʒ. ß. floris caſſ. ℥. j. cum ſacharo. Vel mandendum ſumant quotidie caſſ. ℥. ij. ſupra potata aqua cichoriæ, & continue per triduum hora vna ante prandium, vel cænam.

Sextum: validior purgatio eſt ſi adhibeatur in prima potione electuarij ſucci roſarum ʒ. ij. vel pilularum aurearum, & ſine quibus aña drag. ß. deaurentur poſt fractionem ex ſucco roſarum, & poſt mediam noctem deuorentur.

Vel fiat bolus electuarij de ſucco roſarum drag. ij. rhabarbari drag. j. pulpæ caſſ. ℥. ß. cum puluere aniſi gr. x. & ſacharo quantum ſatis.

Septimum: epithemata cephalalgiæ ſanguineæ diminuto aceto, vel lac muliebre, cum albumine agitatum, miſſis ſtupis canabinis ſupra frontem, & tempora crebro. Validius. Ceræ albæ ℥. j. roſacei omphancini ℥. iiij. liquatis ante quam exacte coeunt in mortario affunde paulatim ſuccum cotylidonis, vel ſedi, permiſcens impone tenui linteo in toto ſincipite, & permutato, vel vnctum caput operi folijs vitis, aut nympheæ, mittaturque in nares, & aures nenupherinum cum roſacea agitatum. Validius eſt, ſi addantur Opij camphoræ aña gr. ij. auri affundatur tepidum duobus tantum guttis, nec diu permittatur, & ſi fortè ſequitur ſtupor, ſubuenitur cum nardino adjecto croco, & cinamomo.

Octauum: commendat ſuffitus in pomo anguſti colli. Sandalorum citrinorum, roſ. florum nenuf. aña ʒ. ij. camphoræ ℈. j. ſpicæ ℈. ß. opertum cum roſacea bulliat, & per interualla odoret.

Errhinum ita paretur. Sacharum, camphora, crocus cum ſucco coriãdri. Validũ autem linimẽtum eſt hujuſmodi: Farina hordei, ſemen hyoſciami albi, ſantali citrini inſperſa poſchæ imponantur loco dolenti, ſupra poſito linteo crebro permutato ex poſcha roſato.

Nonum

Nonum: aqua potanda, aquæ fontanæ ℔. ij. hordei depillati ℥. j. coquatur ad conſumptionem tertiæ partis, vel prunæ duodecim. Validius eſt ſi coquatur ſeminis pſylij in linteo ligati ʒ. ij. finis tractatus de cephalalgia bilioſa.

CAPVT III.

In ʒ. Quod ſi Cum.

De dolore frigido, primò docet agnoſcere. Secundò, curat purgatione pituitæ, epythematis, & odoratis. Tertiò, vbi priora non ſufficiunt addit lenimenta.

Aduerte primò, de compoſitione cochiarum, dubitant quomodo ad ſoluendam pituitam recipiant plurimam ſcamoniam cholagogam. Secundò, quomodo jungit ea quæ valde diſtant in tempore operationis, colochyntidem cum ſcamonea contra præceptum Gal. 2. acut. 11. Tertiò quomodo exhibet ʒ. ij. & ß. cum vna ſola valide purget.

Dic ad primùm: in omni fluxu jũgitur bilis ob tenuitatem: ita ſcamonia non ſolam bilem educit, ſed pituitam apud Dioſcoridem: poſtremo additur ad velocitanda phlegmagoga.

Ad ſecundum: ex Galeno citato, pugnantia quæ miſcentur, oportet eſſe æque velocia in purgatione, aliter ſequetur, vt id quod velocius eſt cum prius exeat non poſſit purgare humorem, quare cum moueat, & non vacuet, ſequetur anxietas. Præterea cũ educit humorem, ſcilicet educit aliquid ex pharmaco tardo, quo fit vt tardum medicamentum purgare non poſſit; nam exhibitum fuit paucum, vt pote junctum alteri, & præterea remanſit minus; quia portio pharmaci ejus à parte pharmaci velocioris educta fuit,

Dic ergo ad objectum: quod non eſt licita permixtio talis niſi in altero duorum modorum. Vnus quando fermentatur, ita enim reducuntur ambo ad mediam quandam moram, quod apparet in pillulis omnibus, cum aloe tardum jun-

gitur

gitur ſcamonium velociſſimæ purgationis, & in hyeris omnibus magnis, vbi colochyntis tardæ jungitur, ſcamoniæ velocis.

Alter caſus, quando licet non fermentetur, junguntur in valde impari proportione, ita vt velox ex ilis excitet tantum moram tardioris; & eſt ſolutio magis recipienda, quam Vgonis 4. 1. cap. 4. conformis Traliano cap. de paraliſi. Vnde intelligitur quod permiſcere agaricum, vel Rhabarbarũ, cũ electuarijs ſcamoneatis in viribus paribus non eſt artificioſum. Caſſia tamen incolumiter miſcetur omnibus, quod prohibet noxam purgandi, & non affert periculum mouendi citra vacuationem.

Colligitur ſecundò, nunquam poſt purgatorium adhibendum eſſe diagridium, vſque ad diem tertium, in quo ſedetur motus pharmaci, ne jungantur duo purgantia in varijs temporibus purgatorio. Ad tertium doſis immodica eſt forte ex vitio literæ, nec excedenda eſt drag. vna.

Aduerte ſecundò, de digerentibus ex Auic. tract. 2. cap. 12. oportet vt ſit continua, ideſt prolixa propter difficultatem coctionis, & remotionem loci, fere autem ſeptem conueniunt, non enim ſufficiunt pauci ſyrupi ſicut in humore calido, & oportet vt præparatio humoris fiat non ſolum per ſyrupos, ſed etiam per alimenta facultate ſimilia elixa. pauca, non ſalſa.

Num autem conueniant ſyrupi ex aceto, dixit Auicena cap. 29. neceſſariam eſſe vim aceti in remedio capitali, & tamen paulo poſt tract. 2. cap. 7. in fine timet attenuantia, quia propter apertionem meatuum deferũt vapores ad caput. Dic: cum creditur cauſa cephalagiæ conſenſus ex vapore communicato, ſuſpecta ſunt, cum autem per proprietatem, conueniũt.

Aduerte tertiò: de diuertentibus, exiguntur hic multo validiora; tum quia frigidus humor difficiliùs trahitur; tum quia ex commotione non ſolum non læditur, vt calidus, ſed emendatur, & attenuatur. Quare clyſteres acres, frictiones cũ aſpero linteo, & in volis, & plantis cum aceto, & ſale; liga-

turæ item validæ non ſolum ſupra junćturas, ſed etiam in junćturis, cum magis dolorificæ ſint,& adhuc potentiores in fœmorum, & brachiorum radicibus. Memorandum tamen illud Traliani cap. de phrenitide,& Auic.cap.29. vt quam primum extrema ſoluuntur, mittantur in calida,partim ne recurrat humor; partim vt dolor tenſiuus auferatur.

Aduerte quartò, de purgatione adhibenda. In craſſis humoribus ſimultanea lædit,reddens morbos incurabiles, ſed oportet vt ſæpe per interualla purgetur, facto initio à leuiſſimo vſque ad validiſſimum, tam in coquentibus, quam in purgantibus: perpetuò enim relinquitur pars humoris durior; colligitur hæc ſententia ex curatione Galeni 1. localium de alopecia. Nec obſtat quod eodem cap. ait oportere, vt quam citiſſimè euacuetur humor, ne inducat parti malum habitum, qui perpetuò aſſeruat noxium humorem, quia fatendum eſt, ideo non eſſe otiandum in morbis materialibus longo tempore, ſed non proinde ordiendum eſt à valido purgatorio.

Præterea poſtquam aliquanto tempore fuerit continuatus progreſſus dictus,interponendum eſt longum tempus otij, à quo rurſus ſimilis circuitus repetendus eſt à leuiſſimo,vſque ad validiſſimum, etſi nihil appareat juuamenti, præclare Tralian. cap. de melancholia, & epilepſia, & Celſus lib. 3. cap. 1. in fine,

Aduerte quintò: de particularibus euacuationibus capitis, tam in his, quam in reliquis remedijs; oportet meminiſſe ſententiæ Galeni 2. loc. 1. oportere, vt cuique operi medico habeantur parata ſaltem duo remedia intenſione diſtantia, vt ex miſtura eorum variet intenſio, & remiſſio pharmaci, in quo vno ſita eſt recta ratio curandi. Alterum eſt præceptum Traliani lib.5. cap. 2. Quod ſi caput eſt primariò affectum citra corporis vitia, nulla euacuatio vniuerſalis præponenda eſt,ſed incipiendum eſt à particulari euacuatione,in contrarijs verò caſibus oportet, vt præcedat vniuerſalis.

Tertium præceptum cōmodiſſimum ex 7. meth. 2.& lib.

de

de prænotione 8. poſt vacuationem innatantium humorum expurgandi ſunt imbibiti, vt ſequatur diutina emendatio intemperamenti per alterantia, ne rurſus gignatur humor morbificus.

Quartum: commodiſſime etiam facit, ſi quid videtur reſiduum ex purgationibus, vt ſumantur decocta, vel leuia purgatoria alternis diebus, & ſi validiora ſint quarto quoque die, vel decimo quoque; facit enim hujuſmodi paulatina, & modica purgatio, tum vt non aſſeruetur in loco morboſo quantitas ſufficiens ad repetitionem morbi, tum vt aſſueſcat materiam ad locum longinquum mandare.

Aduerte ſextò de victu. Vinum etiam in affectu frigido capitis ſuſpectum eſt, quia non ſolum vapores proprios, ſed etiam alimenti defert ad caput. Nec obſtat 6. aphor. 31. *Dolores oculorum meri potio ſoluit, &c.* Quia id habet locum in pauca plenitudine craſſi ſanguinis non præſente fluxu ad caput, quando paucum merum ſumitur via medicamenti.

Nec obſtat ſecundò, quod 5. aphor. 5. Vinum qualitate ſanat quod copia facit, quia vinum ſequente plurimo ſomno in ebrijs incibatis non ſemper id operatur, cum autem illud non poteſt, mors ſequitur, ait Galenus, quare in dubitatione omittendum eſt vinum. Nec obſtat etiam, quod conceditur hic apud Raſ. & apud Galenum 2. local. citat. Quia ſolum in fine cephalalgiæ frigidæ, quo tempore etiam exercitium laudatur, in alijs temporibus reprobatur.

Poſtremo in ſententia Raſ. hîc non eſt omittẽdum, quod cum non ſatisfaciunt remedia dicta frigida, & calida, curat lenimentis, eo quod maiori mole amplius operantur. Suſpectum eſt tamen quod addit de opio addendo. Nam ex localium 2. citat. dolor capitis non accedit ad eam vehementiam, vt periclitetur vita, & cogat ad narcotica, quod item in dolore frigido, ſimul cum lotione capitis adhibet balneum totius; cauſa eſt quia timet ne trahatur humor ad caput ſolius capitis lotionibus.

Remedia Cephalalgiæ pituitoſæ.

PRimum in pituita craſſa non reumatiſante. ℞. oximel ſimp. ſyrupi de ſtæchados ſimp. aña ℥. j. aquæ betonicæ ℥. iij. miſc. Secundum validius; ſyrupi, & aquæ betonicæ. Adhuc validius. ℞. ſyrupi oximelitis ſchylitici ℥. ß. de ſtæch. cōp. ℥. j. aquæ betonicæ ℥. iij. miſc.

Tertium: in tenui reumatiſante ℞. mellis roſati collati ℥. ij. aquæ decocti thuris, & nucum cypreſſi ℥. iij. miſc.

Quartum purgatorium lene. ℞. agarici trociſcati in oximelite ſchylitico pulueris hyeræ ſimp. aña ℈. ij. formētur cum melle roſato. Vel ſumatur in iure pulli turbith. electi ʒ. ij. zinziberis ʒ. j. ſachari ʒ. iij. Vel electuarij indi ʒ. iij. cum ſacharo in bolo. Commode autem additur in quouis horum florum ſtæchado, ſeminis peoniæ aña gr. x. Vel ſumatur agarici ʒ. j. diag. gran. v. cinamomi gariophilorum, aña gran. x. cum ſacharo, & diacitonij ſuccorum aña ℥. j. fiat diacitonium. Vel commiſceantur dicti pulueres cum conſerua roſarum. Vel pillularum arabicarum ʒ. j. & ß. Commodiſſime ad dictos effectus, vel ter in menſe ſumat ʒ. j. Vel pillularum recipientium aloes electi ʒ. ß. agarici, Rhab. aña ℈. ij. nucis muſcatæ, maſſis aña ʒ. j. & ſi permiſceatur bilis addantur roſæ, & ſandali pari pondere cum dictis maſtichi, & nuce.

Eſt etiam purgationis modus commodiſſimus, vt ex pillulis validis, vel ex hyera aliqua magna. Sumatur primùm, media quantitas, poſt dies 8. dupla, poſt alios 8. tripla. Cōmodus eſt, & ille modus, vt per dies aliquot interpollatos ſumatur leue purgatorium, quale eſt. Pulueris hyeræ bene præparatæ ʒ. j. in duabus ℥. iuris, & ſupra potentur ejuſdem iuris ℥. iij. ad tollendam amaritudinem, vel pilula vna pendens ʒ. ß. deuoretur dormituro; tertio quoque die, vel in ℔. j. decocti thym. i Meſues macerentur per dies tres ad ſolem aloes, hyeræ aña ℥. ß. ſumant quotidie ℥. j. & ſemicem.

Quin-

Quintum purgatorium validius. ℞. cochiarum ℨ. j. vel agarici ℨ. ij. floris caſſ. ℥. j. cum ſacharo fiat bolus.

Validius. Hyeræ legodij ℨ. iij. repetantur ter in menſe.

Sextum: Cliſter crebro ſumendus ſtæchados, betonicæ, ſaluiæ, hyſſopi aña m. j. in ℔. j. decocti, addantur olei ℥. iij. mellis ℥. ij. hyeræ ℨ. vj.

Validius. Si recipit in decoctione centauriæ drag. iij. benedictæ ℥. ß.

Septimum: errhinum lene, ſuccus betæ, vel maioranæ ſumatur prius ore pleno aquæ, præcedente ſuffitu decocti maluarum, & ſtæchados, praſtat autem ſi nocte procedente illiniatur interuallum ſupercilliorum, cum adipe gallinæ. Validius eſt ſi recipit mel, melantium, & aloem. Validius ſi ſuccus eſt anagalidis. Validius ſi in ℥. j. ſucci, addatur ellebori albi gr. iij.

Octauum, maſticatorium lene. Maſtix per mediam horam manſa. Validius ſi addatur macis piperis aña gr. iij. Validius eſt maſticatio piretri ligata in linteo ne linguam mordeat. Vel piperis albi, origani, cinamomi, ſtaphiſagriæ aña, cum carne paſſularum tuſſa, fiat bolus drag. vnius maſticandus. Vel maſtichis drag. ij. piretri ſtaphyſagriæ aña ℨ. ß. ceræ drag. ij. fiant trochiſci ℨ. j.

Nonum, Apophlegmatiſmus leuis, ℞. oximelitis ℥. j. decocti paſſularum, ſtæchados hyſopi ℥. ij. Validius eſt ſi oximel eſt ſchyliticum, & recipit decoctum ſynapis, pyretri aña ℨ. j. Validius eſt, apophlegmatiſmus vertiginoſi.

Decimum: pomum odorandum laudani depurati, ligni aloes, vel belſoini, ſtiracis aña ℨ. ij. galangæ, nucis muſcatæ, ſeminis baſiliconis aña ℨ. j. cum roſacea in qua ſit tragacantha, parum moſchæ, & ambræ, componantur. Vel fiat ex Gallia muſcata, item moſchus ſolutus in oleo linino tribus guttis ſcilicet aut naphæ, mittatur in aures, aut ſaltem coctum cum eo, capiti imponatur lininum.

Vndecimum: Validius eſt oleum laurinum, & rutaceum. In flatulento autem dolore, ſacculus ex millio, & ſale

C iij torre-

torrefactis calefiat in tegula aſperſa vino albo, & acri aceto. Vel ex maſſe, cortice citri, & gariophilis repleatur. Validior eſt linteus infuſus in aqua vitæ calida cumnuce muſcata fricato ſyncipite. Vel euphorbij, caſtorij aña ℈. ß. in oleo naphæ, vel linino, mittatur in narem dolentem. Validius ſi crebro repetatur, & vnguatur locus melle calido, & inſpergatur ſinapi trito.

In antiquo autem dolore conſtituatur pileus ex betonicæ, rutæ, florum ſtæchados (quod eſt roſmarinus) aña ℥. ß. conquaſſatis. Vel emplaſtri apoſtolicon ℥. iij. cum camomelino extendatur capiti raſo. Validior eſt. Lotio radicum cucumeris aſinini, abſinthij aña m. ij. in aqua, & olei aña ℔. j. fiat decoctio ex qua caput abluatur, & fex imponatur.

Duodecimum: in antiquo dolore benefacit ſeptimo quoque die lotio capitis ex lixiuio decoctæ maioranæ, ſtæchados, camomillæ, roſarum, ſaluiæ, cum agarici ligati in linteo ʒ. j. Magis autem roborat ſi lixiuio addatur ʒ. j. vini albi ante cænam.

Decimum tertium: ſæpe adhibendus ſuffitus belſoini, ſtyracis, thuris, ſandalorum citrinorum aña fiant trochiſci cum tragacantha diſſoluta in aqua naphæ.

Decimùm quartum: Sapo ad capitis læſionem. Saponis gallici optimi ℥. ß. agarici ʒ. ij. iridis, gariophilorum aña ℈. ij. camphora ℈. j,

Decimũ quintum: parat mulſa ad potum ex melle coctō cũ aqua vigecupla. Vel coquatur aqua grata viſui, & guſtui cum aniſo, cinamomo, & ſacharo ligatis in linteo. Vel per manicam officinarum colletur.

Decimum ſextum: Roborat in frigidis affectibus ſi tempore frigido ſeptimo quoque die, in tempore autem temperato, ſi decimoquinto quoque die, ſumatur optimi Mitridati ʒ. j. cum ℥. j. conſeruæ roſarum jejuno, tempore autem calido nõ ſumatur.

Decimum ſeptimum: ſynapiſmus caricarum maceratarum

rum per diem in calida ℥. iij. ſeminis ſinapis ℥. ij. caricæ per ſe exacte terantur, & item ſinapi affuſo pauco cremore dicto, & mixta in tenui linteo imponantur parti refrigeratæ, tanquam ſacra anchora 2. local. citat. cum reliqua non proſunt, ita vt quaque hora inſpiciatur rubor num exactus ſit, quo tempore dempto, ſinapiſmo fouenda eſt pars cum oleo calido, & ſi dolor vrget cum roſaceo: finis tractatus hujus.

CAPVT IV.

De Cephalalgia varia.

POſt tractationẽ cephalalgiæ, per proprietatẽ, agit de ea per conſenſum, & à varijs cauſis prodeunte, poſtremo adjiciens remedium chyrurgicum in omni cephalalgia difficillima.

Aduerte primò: de cephalalgia per conſenſum. Membrũ cui conſentit, cognoſcitur partim ex læſione ejus, partim ex loco capitis dolentis. Nam apud Auic. tract. 2. cap. 7. ſi ex conſenſu ventriculi eſt, ſinciput dolet; ſi ex hepate, pars dextra; ſi ex ſplene, ſiniſtra; ſi ex renibus, occiput; ſi ex vtero, vertex; 6. eped. 1. videlicet, quia fit communicatio per rectum, ex traditis 3. tegni 2.

Secundum: humor lædens in ventriculo agnoſcitur ex alijs ſignis, ſed potiſſimum 1. 3. citat. & 13. 3. de dolore ſtomachi, ex eo, quod ſi bilis eſt, poſt cibum melius habet; ſi frigidus humor, deterius; licet accedat quod in fame quandoque frigidus exhalet, ideo magis lædit, & bilis poſt cibum innatat; quare plus offendit, ſed illud prius eſt multo frequentius. Addunt quidam in omni dolore, ab humore ventriculi, ſtatim ab aſſumpto cibo dolorem minui, ſed paruiſſimum eſt illud ſpatium, diſcrimen autem dictum durat.

Tertium: ſi cauſa eſt bilis, ventriculi, vel viſceris alicujus, immodicus calor, nil capiti remedij adhibendum eſt, 2. loc. cap.

cap. proprio. Nec obſtat quod in eodem cap. refert Galenus, cauſam ejus doloris per conſenſum, eſſe debilitatem, & acrimoniam ſenſus, in quibuſdam quidem capitis, in alijs oculorum ad ſuſcipiendos prauos halitus. Quare videtur cōmodum roborare partem ſuſcipientem, vel caput. Quia ſæpiſſime Galenus ſignificat ſufficere vacuationem bilis à ventriculo, citra prouidentiam membri ſuſcipientis, non quaſi prohibeat talem prouidentiam; nam 10. therap. 2. docet in eo caſu roborare caput.

Quartum: bilis ſæpe petit os ventris, nec obſtat grauitas ejus, quia cum ſit leuior chylo, innatat chylo, ſicut pituita magis petit fundum; quiuis autem humor ventriculum peſſime afficit, cum tunicis imbibitur, optime cum in fundo, modice in ore ventriculi, apud Galenum citat. Cauſa eſt facilitas aut difficultas vacuandi.

Quintum: ex Galeno citat. ſi facile vomit, ex tepida epota vomat. Si aliquanto difficilius, ex aceto, & tepida, in difficulter autem vomente, exhibendus eſt ſtatim citra vomitum cibus boni ſucci, firmans ventriculum juxta præceptum 5. 1. doctrina 2. cap. 7. ſæpe ei qui vacuatione indiget conceditur, vt rem bonam largiter comedat, Cōmendat inter reliqua punica dulce acida, maxime infuſo pane, eo quod vltra vim firmantem ventriculum, detrudit deorſum bilem ventriculi, in quo vincit reliqua adſtringentia, licet & illa cōmendet Haly 5. pract. cap. proprio, qualia ſunt pira, poma cotonea, ideo autem præferto punicum mixtum, quia acidum offendit ventriculum, dulce non reprimit bilem. Sequentibus autem diebus ad expurgandam bilem ventriculi extollit Galenus decoctum abſinthij, cujus ℥. j. in octo aquæ concoquatur ad tertias, & addito ſacharo ſumatur jejunè; ſyrupus autem abſinthij vulgaris plus calefacit, & roborat, minus expurgat bilem. In poſterum autem conſolvit, vt ad horam diei tertiam, vel quartam ſumatur panis ſolum, vel cum palmulis aut oliuis. Poteſt etiam exhiberi panis cum conſerua roſarum, vel ſola conſerua. Quod autem

autem concedit Galenus, panem cum obſonijs noxijs capiti, cauſa eſt, quia in cauſa ventriculi magnam vim habet ſuauitas; tum quia hic dolor eſt per conſenſum ventriculi, quare capitis pauca ratio habetur. Tralianus laudat cum pane pomum, & in maiori calore citrum. Ideo autem talia præcipiuntur hora diei quarta, vt interea expurgentur recrementa capitis à ſomno, quod male multi non obſeruant. Ad vomendum tamen ex 7. meth. 11. multo plus ſumendum eſt, quam ad dejiciendum, & multo amplius quam ad lædendam, eo quod eſt valentior operatio, & quia ita ſubuertitur ventriculus.

Sextum: ſi humor ventriculi frigidus eſt, præſtat vacuare per inferna, eo quod fere magis petit fundum, & quia eſt validior euacuatio, innatans tamen commodiſſime vomitu exhauritur; ſi verò creditur humor imbibitus, præponit hyeram omnibus vſque ad ℥. j. diminuto croco. In quo remedio conſiderandum eſt ex Raſ. 1. continent. non eſſe vtendum hyera, niſi in materia frigida, vel ex toto, vel ex parte. Itẽ intelligitur ex parua doſi Galenũ præbuiſſe hyeram quotidie ſuis ægris inſtar decocti abſinthei, per interualla enim dierum ℥. j. & ß. leuiſſimè vacuat. Quod autem minuit crocum cephalalgicum, non tollit ex toto. Cauſa eſt, vt deferat vim medicamenti ad caput, ſed oportet, vt ſubſtituantur vera aromata pro vulgaribus ſpurijs.

Aduerte ſecundò: de dolore ex cauſa externa, cur ex inſolatione, vel infrigidatione cerebrum plus reliquis partibus afficiatur, cauſa explicata eſt, debilitas naturalium facultatum cerebri lib. de phlebot. 8. & mollities ejus ſũma. 1. de partibus natural. 7. maxime in hominibus in quibus cerebrum ampliſſimum eſt, adhuc magis in pueris in quibus eſt humidiſſimum; vnde fiunt pueris ſyrraſes apud Aet. lib. 3. cap. proprio, & mater puerorum 1. continent. cap. proprio: inflamatio ſcilicet cerebri frigidiſſima requirens medicamenta adjutoria.

Secundò: memorandum eſt præſeruatorium ingens in ijs quibus inſolandũ eſt, ex 2. local. cap. de dolore capitis frigido.

Spongia lata, caua, denſa, aqua imbuta, & valde expreſſa capiti impoſita.

Tertiò colligendum eſt: quod à cauſa externa, licet immateriali quandoque oritur morbus capitis materialis, vel per compreſſionem à frigore, vel per liquefactionem à calido, imò & quandoque à frigore externo calidus morbus materialis, quando exprimitur humor calidus: & à calore externo frigidus materialis, quando è conuerſo accidit.

Quartum: colligendum eſt ex Auic. tract. 2. cap. 1. quod etiam in morbo immateriali capitis, præſente plenitudine, vacuandum eſt, tum quia vacuatio humoris contrarij temperat, tum quia ob præſeruationẽ à periculo imminenti diffluxionis gratiâ doloris.

Aduerte tertio: Remedia quinque extrema in affectibus capitis, & fere in aliarum partium affectibus difficillimis, quibus addenda ſunt tria alia chyrurgica.

Primum: poſt ſufficientem vacuationem totius, & alterationem membri gignentis cacochymiam, purgationes ſine cuſtodia ſingulis menſibus repetendæ. Secundum: ſynapiſmus. Tertium: Garici ſumptio. Quartum: balneatio thermarum, vel totius, vel partis affectæ, & potio earundem thermarum. Quintum: hemorrhoidum crebra prouocatio cum arundinibus, nam poſt aliquot vices ſponte fluent, & ablatis arundininibus ſuffiantur cum decocto camomillæ. Ex chyrurgicis autem remedijs. Sextum eſt veſicatio circa locum affectum, eſt autem mite veſicatorium. Flores & folia zambuci trita, decem horis impoſita. Vel ſaponis vulgaris, calcis viuæ aña mixta. Validius: cantharidum abſciſis alis, & capitibus ℨ. j. fermenti ℨ. ij. cum aceto ſchilino. Veſicatorij autem quantitas ſit caſtaneæ, poſt veſicatorium autem rumpantur, & conſeruentur aperta per dies quadraginta ſuperpoſita carica. Si autem morbus in capite eſt, veſicatorium cõmodè exhibetur in conjunctione capitis ad collum, vtrinque. Ad eundem ſcopum tendit in affectibus capitalibus perforatio pulparum auris, immiſſo

per

perforamen cortice thymeleæ diebus dictis, vel laqueatio in collo poſteriore, vocant ſedaginum; diuertunt talia, vacuant, roborant.

Septimum eſt interceptio fluxus, ſcilicet ſectis vaſis, per qua defertur materia 13. therap. in fine, ita vt parua vaſa ſcindantur, venæ autem magnæ, vel arteriæ poſt cutis ſciſſionem volſella eleuantur, & vtrinque ligata per medium ſecantur, ſed ſecurius remedium eſt ſi vniuerſa vrantur.

Poſtremum remedium cauterium eſt. De quo tanquam de difficili remedio obſeruanda ſunt præcepta tredecim.

Primum præceptum: magna lis eſt inter Autores priſcos, & recentiores, num conueniant in affectibus capitis, & aliorum partium. Commendantur enim ſumme Auic. cap. 29. & Meſ. cap. de catharro, & Raſi, & Herculano cap. de cephalalgia, & podagra, & cum iuramento frequentiſſimi ſucceſſus. De quo valde contendit Fumanelus lib. de capitis vſtione, ſcilicet quãdo materia intro fluit, & periculum eſt de cæcitate, vel ſuffuſione, vel tabe, propter malignum catharrum. Cauſæ ſunt, quia cauterium emendat intemperamentum frigidum. Secundò: quia euacuat. Tertiò: quia diuertit. Quartò: quia aduritur vas per quod humor fluit. Sed apud Tral. cap. de epilepſia, plus affert ſupplicij, quam auxilij, & Galenus ommiſit cauteria; quare merito timentur à multis, eo quod ſuturæ ſæpe ſint immodicæ, laxæ, ita vt per apertum locum valde vitietur cerebrũ, ſæpe etiam exeuntia vaſa, connectentia pericraneum caluariæ magna ſunt, quare offendũtur. Adde quod locus ſuturæ, non eſt idem in omnibus, licet ſcribant ſumendum eſſe, ſi imponatur imus carpus medio ſuperciliorum, & extendatur medius digitus, vt locus terminationis intelligatur coctus duarum ſuturarum coronalis, & ſagitalis, quod vt eſt frequens, ita non perpetuum. Cum ergo cauteria quibuſdam valde profuerint, quoſdam valde læſerint; nec facile agnoſci queat laxitas ſuturarum, niſi forte maſticatione, præſtat contẽtum eſſe maſticatorijs in capite, & in crure veſicatorijs è directo partis affectæ,

D ij maxime

maximè ſi primarius locus eſt infernus, etiam, ſi pars vtraque capitis affecta eſt, in vtroque crure fiat. Poteſt etiam infra humeros ſimili proportione adhiberi.

Secundum: non fiat, niſi cum reliqua remedia non ſufficiunt. Nec tamen ſpectetur morbus incurabilis, vt pthyſis, vel ſuffuſio confirmata quæ in talibus fruſtra adhibetur. Tertium: non penetret vltra cutim in carnoſis partibus, in capite verò, ob caluariam interpoſitam, ad caluariam accedat, ſed paulatim & non ſemel. Quartum: circunſtantes loci prius ſuccis reprimentibus defendantur. Quintum: hora diei ſit temperatior, & æger commodè locetur. Sextum; ſi valet ſenſu, priùs ſtupefiat locus narcoticis. Septimum: cōſeruetur apertus locus dies quadraginta, cum pila cerea, vel folijs braſicæ dictis. Octauum: non fiat in cauſa mere calida. Nonū: locus cauterizandus priùs ſignetur. Decimum: non fiat cum materia induruit, ſed cū pars laxa eſt, & humida.

Vndecimum: clauſo foramine, per interualla crebro vacuetur, vel rurſum aperiatur veſicatorijs crebro innouatis, aut ægipſico impoſito prohibeatur conſolidatio, ſi affectus eſt diuturnus etiam per annum, ſi periodicus perpetuò; ſi nec diuturnus, nec periodicus per menſem.

Duodecimum: cum cauterium roboret partem proximam in capite praue affecto quinque adhiberi poſſunt, aliqua ex illis, videlicet in coronali, in lambdoide, in ſecundis mendoſis, in junctura colli. Ex quibus tutior eſt junctura colli, eo quod non lædit cerebrum, & ſi quidem affectus obſidet caput per proprietatem, ſola hæc curat. Si per conſenſum, benefacit, & cauterium in parte conſentiente, ſed multo magis primario in affecta parte; in reliquis autem partibus præter caput, ſi adhibeatur gratia intercipiendi fluxus, imponendum eſt in loco medio inter partem affectam; ſi adhibeatur gratiâ fluxus humoris infra partem affectam, imponendum eſt.

Decimum tertium: in omni affectu dicto, confert apud plurimos aperire infra humeros, vel genua digitis 4. parte ex-

terna ad reuulſionem. Sed Fumanelus proprio opere de vſtione capitis, non recipit, quia ſæpe non ſuccedit propter longitudinem à vijs fluxus. Verum cum ſæpe ſuccedat, & in affectibus capitis, ſit multo incolumius, recipiendum fore eſt.

Aduerte quarto: de cephalalgia melancholica. Primo, victus ſit humidus citra obſtructionem, in actiuis verò pro varietate humoris varius. Nam atra bilis 3. de cauſis ſympt. 2. frigida eſt, ſed caloris non expers, ſere autem ſi genita eſt ex calido humore, & recés eſt, vincit in ea calor. Si ex frigido humore, & antiqua, frigus. Sumat itaque mane perpetuo oua ſorbilia, fugiat acida, & ſalſa, quæ & vniuerſum caput lædunt ob mollitiem cerebri. Secundò, coquentia attenuent, & modo reſoluant, modo humectent per interualla in omni melancholia 3. 4. cap. de ſchyrro, ne induretur. Tertiò: purgatio explicante Meſue, habeat tria vniuerſalia præcepta. Vnum; vt non ſemel vniuerſus humor vacuetur, tum propter rationem vniuerſalem, quia oportet vacuationem regulet natura, non naturam vacuatio; tum propter particularem, quia talis vacuatio inſtar flammæ conſumit tenue, demittit craſſum. Secundum præceptum purgationis, ex eadem cauſa non ſint fortia purgantia, ſed benedicta.

Contra tamen videtur ſcriptũ 4. aph. 9. & 14. theor. cap. 17. quod omnium humorum difficilime vacuatur atra bilis, ita vt ſcribatur lib. de purgat. med. facult. quod in humore etiam craſſo prius vacuatur pars tenuis, quam craſſa. Dic: hoc præceptũ Meſ. ſupponit illud Hipp. ſcilicet quod licet fortiora cõueniant melancholiæ, quam reliquis humoribus, verum ob timorem impetuoſæ vacuationis, ne craſſum lapideſcat, temperatur ea vehementia.

Tertium: non adhibeantur talia purgantia ſola, ſed conſolata cum humectantibus, & odoratis, ideo bibita commodiora ſunt in omni melancholia.

Quartum: num cerebra gallinarum præſertim roborent cerebrum, vt ex apocripho Galeni de iuuantibus, & nocentibus,

centibus,, ſed aperte Raſ. cap. de diuiſionibus, & 1. 3. tract. 2. cap. 26. in hæmorrhagia narium ex percuſſo cerebro cibant perpetuo cum cerebellis: & cerebra paſſerum, creduntur facere ad libidinem propter alitionem cerebri à quo multa prodit genitura. Sic oſſa capitis humani benefaciunt apoplecticis, pulmo vulpis, pthyſicis, ventriculus gallinæ, humano; hepar lupi, hepaticis; inteſtina lupi, collicæ, renes, renibus 18. 3. de debilitate renum, & oſſa humana, podagricis 22. 3. cap. 13. in fine, & 5. collect. cap. 19. in principio. Quodlibet membrum roborat ſibi proportionale, & rationale eſt propter ſimilitudinem ſubſtantiæ.

Non obſtat quod cordis eſus non roborat cor; quia robur cordis requirit multũ calorẽ, qui omnino deeſt in corde mortuo. Nec obſtat quod Galenus negat 11. ſimp. de ventriculo gallinæ, quia ſolum negat ſanare dolorem ventriculi, quia tamen tanquam expertum conceditur ab Iſac, & alijs.

Remedia Cephalalgiæ varia.

PRimum: digeſtiuum in melancholia non frigida, hoc modo tribui poteſt, ℞. ſyrupi de ſabor, ſiue bugloſi compoſiti, vel borraginis, vel de borrag. ſimp. facto cum ſacharo ℥. ij. aquæ bugloſſæ, & melliſſæ ana ℥. j. & ß. miſc.

Secundum: digeſtiuum in melancholia frigida. ℞. ſyrupi de epythimo ℥. ij. decoctionis betonicæ, & ſaluiæ ℥. iij. miſc.

Tertium: purgatio in melancholia aduſta. ℞. confectionis hamec ʒ. iij. ß. in ſero. Vel decoctionis florum cordialiũ, cum caſſiæ pulpa ℥. j. Vel in bolo cum ſacharo. Vel pillularum fumariæ ʒ. j. Validius, ſi addatur radicis elebori nigri ʒ. ß. cum julepo violarum.

Quartum: purgatio in frigida leniens. ℞. diaſenæ ℥. j. cum ſacharo fiat bolus. Validior eſt additio agarici ʒ. j. ß. aut pro agarico hyeræ logodij ʒ. ij. in bolo, aut decocto melancholico, vel pillularum de lapide lazuli conſtructarum ʒ. j.

Quin-

Quintũ: purgationes ſine cuſtodia bis in mẽſe repetendæ ex his poſſunt ordinari. Senæ, epythimi, polipodij aña ℈. j. diagridij gr. iiij. gingiberis, macis aña gr. x. ſachari ʒ. ß. in ouo ſorbili, vel in jure pullæ. Alia: pulueris ſenæ ℥. ß. in jure pulli. Vel pillularum indarum ʒ. j. Vel jus galli veteris, cum quo coquatur polipodium, ſemen carthami (quod eſt crocus ſilueſtris) finiculi aña ʒ. ß.

Aliud in frigida melancholia. ℞. epythimi ʒ. vj. agarici ʒ. iij. corticum ellebori nigri, pulueris hyeræ aña ℥. ß. cum melle roſato fiant pillulæ.

Aliud in melancholica aduſta. ℞. mirabolanorum chebulorum, indorum, citrinorum aña ℈. iiij. ellebori nigri ʒ. ij. agari ℥. ß. aloes ʒ. vj, epythimi, foliorum ſenæ, polipodij aña ℥. j. puluerata miſceantur ſuccis fumariæ, borraginis, chamedrio (quæ eſt parua quercus) aña ℥. ij. & ex ſiccato formentur pillulæ cum ſyrupo fumariæ.

Aliud ſi magis placet infuſum. ℞. foliorum ſenæ, epythimi aña ℥. ß. polipodij ℥. j. ß. glyciriſſæ ℥. j. nocte macerentur in jure pulli pingui, vel ſero caprino calidis, mane expreſſum addito ſacharo bibatur.

Aliud conueniens expurgandis fæcibus melancholicis poſt integram vacuationem. ℞. mirabolanorum omnium aña ℥. ß. contuſa craſſe, & manibus fricata cum amigdalino infundatur die, ac nocte in aquæ fumariæ ℔. x. poſtea coquantur ad ʒ. partis conſumptionem, tunc adde radicum ellebori nigri ℥. ß. liquiritij, polipodij aña ℥. ij. ſeminum citri ℥. ij. & ß. bulliant donec remaneant ℔. iij. collatum, & expreſſum ſeruetur. Sumatque quotidie, vel alternis diebus pro varia operatione ejus decocti ℥. vj. ſyrupi de fumariæ, & roſati ℥. j. & ß.

Sextum: in melancholico dolore benefacit lotio capitis, ex decocto capitis caſtrati (cerebrum propter nimiam humiditatem, & laxitatem omittatur) & cum bullierit, mittatur buglоſſa, borrago, & ſena. Item vnguatur çaput raſum cum amigdalino, vel çum lacte.

Septimum:

Septimum: roborat caput melancholicum confectio florum naphæ, vel ſtæchados, vel bugloſæ, vel radices earũ conditæ. In frigida aut diambra, aut diamuſcum. In calida addantur corali rubri, & ſantali citrini, & cum ſacharo ſoluto in aqua roſarum fiant rotulæ pendentes drag. ij. quarum duas jejunus ſumat.

Octauum: in ſano, cephalalgia repentina valida ſanatur cum opha in vino lymphato, vinum namque detrudit bilem, reprimit, & roborat ventriculum. Si talis cephalalgia fiat bile exiſtente in ventriculo, & ſi creditur humor non ſufficienter calidus, vinum ſit merum.

Nonum: ſi accidit poſt expergefactionem, cibo ſanatur ex 1. continent. quia nocte præcedente, materia multum coxit, & propterea ventriculus traxit à locis vicinis excrementa generantia cephalalgiam.

Decimum: in hæmiarania fæx attramenti ſcriptorij cum aceto repetita, & in pulſante, ruta, mentha, panis, roſaceum vinum imponatur. Si non ceſſat, rade locum, & impone hyrundines, & ſcarifica dorſum 1. continent.

Vndecimum: in quauis cephalalgia calida imponantur nuclei perſicorum cum roſacea, & lacte: in materia autem mixta aloe cum oxyrrhodino apud Raſium.

Duodecimum: in antiquo dolore maxime calido. Calchytidis, gummi mirrhæ aña partem j. aluminis mediam, croci vj. calcanthi iij: illine ex poſca apud Tralianum, & Galenum.

Decimum tertium: in dolore febrili ab initio phlebotomia, poſt ſeptimum cucurbitæ in occipitio ex 2. local. cap. proprio, & ſi viget copia humoris in capite lædunt epythemata valde frigida. Si verò peccat humor qualitate benefacit, vt inquit Auic. 1. 4. cap. de dolore capitis, ſed fontalia, & errhina frigida conueniunt. Caput foueatur decocto tepido camomillæ, melliloti, roſarum, & affuſione aquæ calidæ ſupra extrema bis in die,

Decimum quartum: in critica cephalalgia otiandum. Si autem

autem tentata criſis ceſſat, leuiſſime juuetur; ſi non ſuccedit tranſacto decretorio, vacua.

Decimum quintum: in dolore ex obſtructione, poſt purgationem deobſtruentia valida præbeantur, & rurſus ſi intemperies eſt calida, ſuccedant refrigerantia, & denuo reuertendum ad deobſtruentia calida. Deobſtruens Galeni melanthium pulueratum in ſucco ſampſucci, & illine nares intro, poſt ſuffitum ſtæchadis decoctæ.

Decimum ſextum: in dolore frigido antiquo oleum decoctæ verbenacæ cum mille pedis perfuſo capite.

Decimum ſeptimum: in doloreex multo cibo, aut potu, vomat ex copioſa calida.

Decimum octauum: ad caput humidum reumatiſans 7. quoque die jejunus mandat, & ſenſim diglutiat Rabarbari ʒ. ß. & poſtremo die abluatur caput ex lotione cephalalgiæ pituitoſæ. Perpetuo autē ſurgat diluculo, & incibatus expurget excrementa omnia, & exerceatur, & ab exercitio ſumat calefacti ſacharum roſaceum cum pauco melle, infrigidati autem cum plurimo, ſenſimque mandat, tum ob dentium emendationē vertendo per ambas maxillas; tum ob vaporem communicandum capiti ſuauem, & roborantem nullo potu ſequente; jejunus ſæpe maſticet fruſtulum macis, & diglutiat ſuccum ad cōciliandum robur membris, & abſumendas putres humiditates. Confert etiam vt ſingulis hæbdomadis dormiturus diglutiat aloes ℈. j. redactum in pillulam j. cum vino odorato. Confert etiam, vt mane ſumat chebulum vnum conditum, & perpetuo geſtet manibus pomum odoratum cephalalgiæ pituitoſæ.

Decimum nonum: præſeruatorium ab ebrietate. ℞. ſeminis caulis ʒ. ij. in ſyrupo omphacij; facit autem odium vini, apud Tacuinum decoctæ vitis cum folio vitis, aut cum toto fructice exhibitio vini. Finis tractatus de Cephalalgia varia.

CAPVT V.

De Vertigine.

Incipit, Cum aliquis, &c.

CVrationem vertiginis in tres ſpecies diuidit. Primo: ſanguineæ à toto, Secundo: per conſenſum à ventriculo, ?. Cum autem. Tertio: per proprietatem. ?. Si autem.

Aduerte primo: de ſpeciebus vertiginis diſtinguendis; in epilepſia,& melancholia numeramus ſpecies tres. Per proprietatem, à ventriculo, per conſenſum aliunde. Cauſa eſt quia extremè variatur curatio ex ijs differẽtijs. Nã ſi ex proprietate eſt, ſolius cerebri ratio habenda eſt. Si ex ventriculo, particularis curatio conuenit per vomitum, & mitem purgationem. Si per conſenſum alterius membri purgatio ſanat. In vertigine autem ob faciliorem traditionem curationis diſtingũt tantum in vertigine per proprietatem, & per conſenſum à ventriculo. Secundò: per proprietatem ventriculi ſimiliter, & per conſenſum à ventriculo,quædam calida eſt, quædam frigida.Per conſenſum autem à vaſis totius,ſolum eſt ſanguinea, eo quod vapor non cõmunicatur cerebro,à frigido humore totius,qui indicat motum illum contumacem ſpirituũ, ſicut frequẽter cõmunicatur inducens epilepſiam, vel maniam. Tertiò: vt comprætendat omnem vertiginem inter ſigna,inquit, cum cadere voluerit; nam ſi læſio magis vergit ad poſteriora cadit, & diſtat ab epilepſia per defectum conuulſionis, ſin magis vergit antrorſum ob circularem motum ſpirituum, non deſcendit ſufficienter ad membra ſuſtinenda; quare redditur proximus caſui.

Quarto: diſtinguit abundantiam ſanguinis in capite à vaporibus ſanguineis, communicatis, per hoc, quod vapores rubefaciunt faciem, ſanguis verò cerebri inflat vaſa oculorum,&

retro

retro aures. Cauſa eſt quia flatus ſanguinei in ſpongioſa maxillarũ carne retenti inficiunt gennas rubore, quod in peripneumonicis, & pleureticis videre eſt.

Aduerte ſecundo de curatione. In conſtitutis in acceſſione; fricentur extrema, odoretur acre acetum, & peucedanum ad exercitationem, ſeruetur que in obſcuro. Secundum: tranſacta acceſſione ſi ſanguis abundat, phlebotometur magis, quam in alijs affectibus ſanguineis, eo quod in illis ſufficit, copiam ſanguinis auferre: hic verò etiam vapor ſanguineorum, quod eſt multo difficilius; & ſi affectus eſt per conſenſum, magis phlebotomandum eſt vas reſpiciens membrum primario affectum, minùs vaſa capitis. Si verò eſt affectus per proprietatem, vaſa capitis ſecanda ſunt, ſcilicet cephalica, retro aures, frons, tempora, vel imponantur ibi hyrudines, tranſacto tamen ex toto paroxiſmo ex Paulo, & alijs. Licet Gradenſis hic citans Nicolum, dicat faciendam eſſe phlebotomiam in acceſſione in duobus caſibus. Scilicet quando acceſſio eſt longa; vel quando non apparent venæ extra acceſſionem. Sed rariſſime cogit nos ad id longitudo acceſſionis, & venæ, ſi non apparet in collo, apparebunt alibi. Nec Raſis hic docuit, quod durante acceſſione fiat.

Tertium: Aët. docet, non eſſe exercendam ſimultaneam phlebotomiam, ſed paucam repetitam, & impoſito prius oxyrhodino capiti, eo quod timet eleuationem vaporum, agitato per phlebotomiam ſanguine; ad quam cautionem ſorbentur ſtatim à phlebotomia, aquæ endiuiæ ℥. vj.

Quartum: reſolutio contentorum vaporum in capite, maxime cum non eſt per conſenſum fit præuacuato corpore, ſuffitu decocti camomillæ, ſtæchados, maioranæ, & leui capitis frictione, & frequenti lotione extremorum in calida.

Quintum: ſectio venarum retro aures, ſecurior eſt quam arteriarum, & quam cauteriſatio; fere autem curat, cum affectus eſt per cõſenſũ ab inferioribus, & per extima vaſa cõmunicatur. Si verò eſt per proprietatẽ, & cõſenſum exteriorũ vaſorũ

aliquid juuare, verum non plane ſanare. Cauterizatio autem periculum habet ne ſemen fiat paucum, & parum fœcundum, cũ per ea vaſa plurimũ deſcendat à capite lib.de genitura,& de aëre, aqua & locis: ſcilicet quia à capite plurima genitura prodit, cum ſpiritus perfectiſſimus inde manet; perfectiſſima autem vis eſt informatrix. Argumentum eſt quia coeuntes nictant, & oculis cauantur, caluefcunt, & cerebro minuuntur. Quare, vel omittatur ea cauteriſatio, vel ſecundũ vnam tantum aurem fiat.

Sextum: ſi conſenſus tantum à ventriculo eſt, primo vacuat Raſis per vomitum id quod innatat. Deinde purgatione ſanat imbibitum.

Septimum: ſi per proprietatem humor in capite eſt, & frigidus, juuat per valida crebro; per valida quidẽ, quia humores craſſi ſunt ex remotis vacuandi. Crebro autem, quia non ſolum intendit vacuare, ſed & reuellere. Conſtat autem ex lib.de phlebotom. ſæpe cum ſcopus eſt vacuare, ſemel vacuandum eſſe; cum reuellere, crebro vacuandum eſſe. Quare in fluxu ſãguinis narium 5. therap. 3. quaque hora phlebotomat, & vulgo in phlebotomia reuellente crebro imponatur digitus vaſi aperto. Oportet autem in purgantibus habere rationem motus humorum, ne agitentur. Quare ſemper conuenit permixtio adſtringentium, mirabolanorum, Rhabarbari, & ſucci roſarum.

Aduerte tertio: de victu præceptum primum. In morbis quibus imminet caſus, cauendum eſt à locis, quibus periculoſe corruit æger, ſcilicet ſcalis, igne, flumine, feneſtris, nec reſpicienda ſunt valde ima, nec remota, nec ſplendentia, vniuerſa enim hæc ſpiritus agitant. Cur autem ejuſmodi quando inſpiciuntur intente magis agitent, quam ſi ſint tantum præſentia, & nõ inſpecta; ſicut opthalmicus inſpectus magis inficit inſpicientem, quam præſens non inſpectus. Cauſa eſt, quia radius viſorius, ſiue exeat à re viſa, ſiue à vidente, defert ſecum materiales qualitates rei inſpectæ inficientes videntem: Abſtineat etiam à cogitatione rerum dictarum, ſpecies enim rerum externa-

cernarum ſimiliter externis immutant corpus lib. de cauſis motus animalium. Vitet inclinationem capitis, vt ſcribere, depingere, ſuere.

Secundum: flatulentia omnia, & aromatica peſſima; quare lentes vniuerſaliter reprobantur Conſtantino, eo quod 2. canonis, in ipſis eſt inflatio plurima, præterquam quod eſt praui ſucci, inducens mala ſomnia, apud Auicenã citat. Quod ſi à Raſ. in diuiſionibus laudantur, intelligatur in calida vertigine, eo quod incraſſant ſanguinem, & prohibent agitationem ejus.

Tertium: vinum maxime noxium eſt, quia flatulentum, & petit caput, & calidum eſt. Conuenientiſſima frigida aqua ob incraſſationem ſpirituum, & repreſſionem vaporum, ita vt apud Auic. 1. 3. cap. de alui diſpoſitione, præuia ad vertiginem imminentem, acceſſionem prohibeat frigida epota. Aëtius verò concedens paucum vini albi pauciferi, in declinatione intelligatur, vel in valde aſſuetis.

Quartum: ad reſolutionem vaporum in frigida vertigine commendatur ſomnus ſupra inanitatem, vel famem, & in calida acida, & auſtera prohibentia feruorem ſanguinis, vtrobiq; autem paucitas cibi, & potus; & clauſio menſæ cum reprimentibus flatum, poſt quæ non ſuperpotetur.

Remedia Vertiginis.

PRimum: in calida vertigine reuellentia, & poſt reſoluentia cephalalgicorum cum aceto, Paulo Autore ob diſſolutionem flatuum.

Secundum: in calida purgatio cephalalgiæ biliosæ, vel mirabolani citrini ℥. j. & ß. pruna xx. confracta in aqua bulliant collaturæ, adde ſucci roſarum Alexand. ℥. iij. cum ſacharo. Vel ſeri ℥. vj. Rhabarb. ʒ. j. ß. ſucci roſarum ℥. j. collatum mane detur cum ſacharo.

Tertium: in prodeunte à ventriculo facilior eſt vomitus, & præ-

& præſtantior poſt cibum multum, & potum, varium, ſcilicet ſalſum, lentum, acrem, à quo poſt horam vnam, non quieſcente ægro ſumatur vomitorium, vt ℞. oximellitis ſimplicis, vel validius ſchylitici ℥. j. & ß. decocti ℥. ij. miſce. Decoctum ita paretur. ℞. Radicum raphani ℥. j. aſſari, ſeminis anethi aña ℥. ß. in ℔. aquæ ad tertias cum croci triti ʒ. j. interpoſito ſpatio pauco, immiſſa penna cum oleo vomat.

Quartum: in prodeunte à ventriculo, purgatio mitis ne euocet à longinquo, per elephanginas ʒ. j. & ß. Validius per ſtomacichas ʒ. j. adhuc validius per cochias ʒ. j.

Quintum: gargariſmata, & maſticatoria cephalalgicorum. Validius paſſularum, gliciriſæ, hyſopi aña ℥. iij. cireos, galangæ, maioræ, aña ʒ. ij. zinziberis, piperis ſtaphiſagrianæ, ſinapis aña ʒ. j. craſſæ tuſſæ in ℔. iiij. coquantur ad m. Et ſumantur coclearia duo ante prandium, & cænam in ore, continuanturque diu, cum pauco mellis, aut oximelis ſchylitici. Sextum initium acceſſionis per conſenſum præſeruat vnctio epileptici ſecunda. Finis de Vertigine.

CAPVT VI.

De Phrenitide.

Incipit, Cum aliquem, &c. Primo notificat affectum. 2. Curat. ꝛ. Ægro igitur.

ADuerte: de aëre præceptum primum. Aët. quoad temperiem non expetitur ſumme frigidus, ob reſolutionis indigentiam, ſed in hyeme tepidus, in æſtate frigidus. Conciliatur frigus decurſibus aquarum, linteis madidis, parietes, & feneſtras opperientibus, calathis pomorum, & florum, arborum germinibus, aſperſionibus roſarum. Domus etiam ſubterranea paretur, ventis expoſita 13. therap. 8. tabulatis tamen, vel lateribus ſtrata, 9. theoricæ 14. De lumine autem contendit Aſclipiades

piades oportere eſſe luminoſum, eo quod vaſa interna in externa luce euaneſcunt, qua de cauſa ſomnia vigilanti non accidunt, quomodo lux facis ad ſolem marceſcit. In tenebris phantaſmata interna, pro veris accipiunt, quare magis inſaniũt.

Reſpõdet Aurelianus: plura phantaſmata eorũ, habẽt ortum ex externis ſpeciebus, quàm ex internis, videntur enim terreri etiam ex notiſſimis. Præſtat ergo non habere lucem ad percipienda externa, quàm habere, vt non percipiant interna, niſi in ijs, qui magis vrgentur internis, & tales, ait Aet. lucem appetunt. Quare ita temperandus eſt aër quoad lucem, vt qui ad lucem efferuntur, in tenebroſa domo decumbant. Qui verò ad lucis ſplendorem reſipiſcunt, in lucida domo degant, citra picturas tamen, & multorum præſentiam. Magna tamen lux perpetuo fugienda eſt. Nam vniuerſaliter dolentibus caput inimica eſt. Quare fugienda ſunt, radij ſolares, faſces accenſæ, flamma ignis. Addit Aurelianus: ſint vultus ægrorum auerſis januis, & feneſtris, ne intueantur ingredientia, camara ampla, ne caleat; procul à via, ne prætereuntium ſtrepitus irritetur, feneſtræ altæ, & cuſtodiendæ, ne ſe præcipitet; raro admittantur quos reuereatur, ne frequentia pariat contemptum, qui leniter ferant irrogatas injurias, & enim immodice redarguant, ne exaſperentur, ſed quibuſdam aſſentientes, alia redarguant.

Aduerte ſecũdò de victu. Oportet eſſe valde tenuis, cum morbus ſit acutus, & à toto genere lætalis 1. præſ. 23. obſeruatio autem horæ aſſuetæ eſt præceptum 1. acut. 19. Quo loco reſpondet Galenus calumniantibus victum Hippocrat. Quidam enim redarguebant quaſi immodice alentem, eo quod comm. 19. cibat juxta numerum cibationis ſanæ. Alij culpabant quaſi inædia necantem. Quare citat. 44. cõſeruat ægrum incibatum 9. dies. Verum Galenus ait, licet Hippocrates obſeruet numerum cibationis ſanæ, exhibet tamen pauciſſimum alimenti, oxybaphum ptyſanæ, 4. partem coctilæ. Conſtat autem ex Paulo lib. de ponderibus, coctilam heminam eſſe latine pondus mellis ℥. xiij. & ß. quare oxybaphum mellis latine

ace-

acetabulum, capiet ℥. iij. & ʒ. iij. Cum aut ptyſana minus, quā mel grauis ſit, acetabulum ptyſanæ, quod Hippocrates ſingulis cibationibus exhibebat capiet pōderales ℥. iij. Locus enim 9. localiū in paſtillo Criſſeli aſſerens oxybaphum continere ℥. j. merito creditur à Cornario corruptus. Verum ea quātitas varianda eſt pro ægri, & morbi varietate. Eſt autem commodiſſimum alimentum panata ℥. j. ſeminum frigidorum, ſeminis papaueris albi ʒ. j.& ſacharo. Item panis lotus primò infrigidabis, mox in roſacea lotus ſuper aſperſo ſacharo. Si verò feruor vrget etiam medulā peponis, & duracini concedit Paulus,& lactucas crudas, lac autem amigdalarum ſemper eſt ſuſpectum, & magis in nocte, cum recurrunt ad caput excrementa. Præcipitur item in victu, vt paulatim deducantur in victum ſanorū, facile enim recurrit affectio ait Aurel. Quare licet 1. acut. 25. ſpectet poſt criſim ſolos duos dies, in quibus non recedit à victu morbi, eo quod acuti morbi omnes, vel per pares, vel per impares mouētur, quare intra duos dies, ſi nihil ſuccedit noui, certa eſt ſalus. Vniuerſaliter aut 2. 4. tract. cap. 107. aliter 101. ſpectari jubet primū decretoriū ſequentē. Raſ. 10. ad Almanſorem 1ᵘᵐ. acceſſionem ſequentem. Haly tamen phreneticum dixit, continendum in victu morbi dies 33. Zoar. tract. 16. cap. 3. dixit 40. dies. Qui loci poſtremi, vel ſunt corrupti, vel explicant terminum vſque ad quem phrenetici ſolent recediuare, non quod victus morbi eo vſque debeat obſeruari.

De potu autem: frigida infeſta eſt ratione tum inflamationis, cum omni inflāmationi noceat: tum ratione membranarum cerebri, quæ percutiuntur aquæ frigiditate; temperetur ergo, vel mixtione julepi roſacei pauci, vel ſucco punici, vel macerato ibi pane torrefacto ex Haly. Verum quia phrænetici natura ſua pauci bibuli ſunt, ſi afferatur illis frequenter vinum in initio ſummopere noxium, in aſſuetis tamen quorum ventriculus frigidus eſt apparente coctione valde dilutum, pauciferum præfert Tral. eo quod ſomnum inducit, nam vel non ſuccedit alienatio naturæ, vt pote declinante jam morbo ait Paulus;

Paulus; vel ſuccedens facile diſiſtet, in reliquis naturis interdicendum eſt vſque ad integram ſanitatem.

Tertium præceptum: quies maxime procuranda eſt conſilio amicorum, quos reueretur, metu, vinculis. Ratio Pauli, quia continuus motus conuellit vires; adde & quia ſummopere impedit coctionem morbi 4. acut. 48. Tertiò, quia reddit ſpecies multo mobiliores, quare ad ſomnum ineptiores, ſicut contra, quies prouocat ſomnum. Addit Aurelianus: firmiter componatur lectus, ne vacillet jactationibus ægri. Caput verò contra ritum reliquorum affectuum capitalium, non locetur ſublime, quia is decubitus eos perturbat, humile apud Oribaſium lib. 6. cap. 1. & ſi inſania eſt immoderata vincula molliter membris injiciantur, ſed prius tectis lana, nam immodice ligatis ſuccedit tumor.

Quartum: ſomnus omni ingenio procurandus eſt, ita vt initio acceſſionum apud Nicolum; procuretur autem ſilentio, cantu leni, ſonitu aquæ molliter cadentis in æs, & per remedia ſomnifera.

Aduerte tertiò: de phlebotomia. Præceptū primum, fere conuenit phlebotomia, quia non ſolum conuenit gratiâ vacuationis, & refrigerationis, quæ febris expoſcit, ſed multo magis gratiá reuellendi, & prohibendi confirmationem inflãmationis, & eo magis quo confirmata eſt à toto genere lethalis. Quare in phrenitide, pleuritide, & in inflãmatione quauis viſcerum fere phlebotomandum eſt in initio. Duo tantum caſus raro prohibent phlebotomiam. Primus, quando pendet à bile nullo modo permixta cùm ſanguine, & in ſanguine eſt diminutio. Nam deficiente magis ſanguine per phlebotomiam, nõ concoquitur, ſed effertur bilis, quo caſu purgatio mitis initio conuenit, & eſt exhibenda. Secundus, cum phrenitis ſuccedit ad alios morbos, cum proſtratæ vires, non tollerent ſanguinis miſſionem. Nam in morbis maximum vnum eſt ſubſidium ſaluans robur virium. Quare à phrenitide magis euadunt juuenes, & pueri potiſſimùm robuſti, nõ ſenes & inualidi.

Secundum: de quantitate Aët. & alij præcipiunt, vt minus, quàm pro copia vacuetur gratiâ motionum, & vigiliarũ ſequentium. Verum in initio ad reuulſionem, cum inſtet morbus lethalis, præſtat egregie vacuare, ita vt prope accedatur ad deliquium. Quare pulſus, phlebotomiæ tempore, tangendus, eſt ex lib. de phleb. 12. ſcribitur autem ſignum in pulſu virium adhuc robuſtarum lib. citat. cap. 13. in capite autem eſt ſignũ virium, non tollerantium ampliorem miſſionem. Verum hâc copiam non oportet ſemel vacuare, cum enim ſcopus ſit reuulſio magis quam vacuatio, eo magis præſtat quo numeroſior eſt, lib. citat. cap. 12. in fin. & quia celerrime ſubueniendum eſt, præcipit Auicena, quod ſequatur cliſter ad phlebotomiam, quaſi ſignificans, quod nec cliſter ſpectandus eſt ad phlebotomiam.

Tertium: de loco phlebotomiæ; licet vulgo dicatur ſecandam eſſe caphenam in caſu magnæ plenitudinis totius. Vel ſecundo quando cauſa plenitudinis eſt ſuppreſſio fluxus inferni conſueti hemorrhoidarum conſuetarum. Vel tertio, quando credit communicari materiam à membro aliquo inferno, vt ſi præceſſit morbus membri inferioris.

Verum cum hic quæratur in reuulſione magis velocitas, quam ſecuritas propter imminens periculum confirmatæ inflãmationis, ſemper à cephalica affecta incipiendum eſt, vel ſaltem cum Aët. à vena communi lateris affecti, in caſibus tamen dictis conueniet ſecunda miſſio à partibus infernis, ſiue extrahatur per phlebotomiam, ſiue per cucurbitas, ſiue per hyrũdines, vt primò ſubueniatur per cephalicam vrgentiori affectui. Poſt vertatur curatio ad cauſam affectus, & hæc exequenda ſunt fere intra triduum, quo tranſacto ait Aetius, ſi facies rubet, & tumet, ſufficienter per cucurbitas dorſi ſanguis extrahatur, aut etiam ex vena frontis, quæ particulares vacuationes breuiùs repetantur, propter cauſam traditam 4. de ſanit. vlt. Monendum eſt vt foramen ſit anguſtum, & ligatura valida propter periculum ſequentis hæmorragiæ.

Nec

Nec obſtat contra phlebotomiam præceptum, quod 13. ther. vlt. concedit phlebotomiam in phrenitide, & letargo præſente copia crudi ſucci, & tamen 4. 1. cap. 20. tantundem impedit timor ebullitionis bilis, ſicut incrudationis pituitæ, tamen in intemperato continente negat phlebotomiam. Dic ad primum: crudi ſucci magis debilitant, quam bilis, explicatum, 2. de diarijs feb. quare magis prohibent phlebotomiam. Verum non incommode additur ab Auicena, etiam timor ebullitionis bilis ad excuſandam phlebotomiam, quare cum bilis eſſet mera, præſtarent cucurbitæ in quibus non eſt timor feruoris.

Ad ſecundum, ex intemperamento continentis, quandoque prohibet à phlebotomia celebranda, quia tamen raro intemperies continentis ſufficit ad illud, ſed ad moderandum tantum qualitatem, dixit lib. de phlebotomia, 9. in fin. variari ſolam quantitatem mittendi ſanguinis temperatura continentis, non ſimpliciter reindicare aut contraindicare phlebotomiam. Quare 4. acut. 19. non numeratur inter indicationes momentaneas phlebotomiæ.

Aduerte tertiò: de purgatione. Conuenit vt gratiâ bilis permixtæ non tardet euacuatio, & refrigeratio ejus leni purgatorio cephalalgiæ biliofæ citra mirabolanos, & niſi copioſa dejectio ſuccedat, in die lenitionis etiam phlebotomari poteſt. Syrupi autem cephalalgiæ bilioſæ, ſed commode additur aliquid papauerici gratiâ vigiliarum, apparente autem coctione, repetatur lenitio prior addito Rhabarbaro, electuario de ſucco roſarum aña ʒ. j. ſcilicet cum non timetur maior ebullitio ex pharmaco, quã vtilitas ex vacuatione, in principio aut rariſſimè conuenit purgatio electiua, ſcilicet vbi concurrunt illa tria recitata 1. aph. 23. illis enim cõcurrentibus in principio morborum acutorum, & internarum inflãmationum purgat Galenus electiue, antequam firmentur humores in aliquam partem 4. acut. 36. & 2. acut. 11. Camperius autem in vniuerſum prohibet ægris ſcamoniata, & omnia participantia vi deletheria,

Tornamira autem licet in alijs conçedat, in febre continua deteſtatur.

Dic: in febre continua non valida ſæpe conueniunt,& cito ſanant electiue purgantia, in valida autem febre non niſi rariſſime ; apud doctiſſimos tantum concurrentibus illis tribus citatis, tam apud Galenum hoc loco citat. quam apud Tralianum cap. de febre continua. Ad Campegium ergo, dic plurima deletheriorum vtiliſſima ſunt lib. de theriaca ad Piſ.cap.12. & exitioſiſſima aqua, & ignis,moderato vſu ſalubria redduntur 3. de temp. 7. Nec eſt omittenda ſalus multorum ob noxam vnius, alioqui tota ars eſſet omittenda. Nam omne conjecturale quandoque errat. Non tamen vtitur vir probus periculoſis in morbo leui.

Aduerte quartò: de reuulſione. Præceptum primum,frequentes cliſteres potenter reuellunt ſupra de cephalalgia, quare apud Auicenam frequenterſumantur. Numerat Gẽtilis tres vſus illorum. Primus eſt vacuatio fæcum, retinentur enim ob calorem febrilem aſſantem, & ob delationem bilis ad ſuperiora,& ob obliuionem ex delirio procedentem. Secundus,retractus foliginum mordacium à capite. Tertius,infrigidatio membrorum naturalium infrigidatorum.

Quare opportet, vt ſint refrigerantes, & leues. Succus betæ,caſſiæque commode trahunt à capite. In aduſta autem phrenitide adde violas, pruna enucleata, ſemina frigida, ſal autem præſtat omitti, nam obuiat intentioni infrigidandi,& humectandi; & Galenus cliſteri febrientium ſal non addit 11.therap.9. Sed quia ob deffectum bilis in inteſtinis phrenetici ſæpe difficulter dejiciunt,additur ſæpe ſalis ʒ. j. aut altera , vbi autem ſcopus eſt multa infrigidatio Auic. addit in cliſtere aquæ endiuiæ ℥. iiij.

Sed objicitur primò: durum videtur concedi ſcamoniam potandam, & tamen prohibere cliſterem acrem. Dic : vtilitas cliſteriorum lenium magna eſt, & intentio eos exhibendi nõ eſt ad euaçuandum, quia humor eſt in loço longinquo,ſed ad reuel-

reuellendum, & infrigidandum, ad quæ cliſter acer noceret, quia inflammat, & vapores eleuat. Purgatio etiam conceditur gratiâ vacuationis, & tunc ſolum quando cõmoditas purgationis præponderat noxam caloris pharmaci.

Obijcitur ſecundò: ex 13. therap. 16. concedente in phlegmone hepatis cliſteres acres purgantes. Dic: ibi conceduntur inflammatione declinante ad vacuationem, quia humor eſt proximus inteſtinis, & calor blandus.

Secundum: reliqua diuerſio fit per frictiones, ligaturas, cucurbitulas, quæ omnia poſt phlebotomiam adhibenda ſunt, & declinante acceſſione, apud Tralianum, & Auicenam; nam quia materia plurimum agitatur ad locum affectum ſua ſponte, timetur ex diuertentibus major agitatio, quia potentior eſt impetus humoris, quàm remedij reuellentis, quare apud Celſum lib. 2. cap. 10. mittere ſanguinem in vigore febris, aut doloris jugulare eſt, ideo poſt caſum ſpectamus ad phlebotomiam quietem humoris. Potiſſimum autem non cõueniunt frictiones, cum æger incipit conuelli, quæ tamen reuulſiones omnes, ſicut & cliſteres oportet eſſe frequentes, ſed leuiſſimas, ne ſpiritus reddatur acrior.

Lotio autem extremorum varie traditur ab Autoribus, alijs per ſolam aquam calentem, alijs admixtis frigorificis; apud alios adduntur etiam narcotica, quia primi intendunt ſolam retractionem à capite; ſecundi remiſſionem etiam flammei caloris; tertij prouocationem ſomni.

Aduerte 5. de localibus: præcepta varianda ſunt juxta morbi tempora, ita vt initio ſola imponantur repellentia; in augmento permiſceatur reſolutiuum ſubdominans. In ſtatu paria ſint; in declinatione excedat reſoluens.

Nec obſtat quod 13. meth. 20. commendat in ſtatu perfuſiones papaueris; quia intenſio ad ſymptomata, & vigilia quandoque tanta eſt, vt auertat à regulari curatione morbi. Nã ſolutio Nicoli, quod Galenus ibi intellexit augmentũ morbi, non quadrat, cũ explicet Galenus in ſummo incrementi id

eſt in vigore ſymptomatum, in quo gratiâ morbi conueniunt mixta reſoluentia, non narcotica.

Nec obſtat ſecundò, quod ſcribit 2. local. 1. ſect. 6. In vigore phrenitidis ſolum roſaceum conuenit, explicandum eſt enim, ideſt ſine aceto, non quod per ſe ſufficiat; nam ex Galeno ibi medicamentum ſtatus debet habere pares vires reprimendi, & reſoluendi, roſaceum autem habet majorem vim reprimendi. Vel dic: ad vtrumque objectum, quod hoc præceptum habet latitudinem; vel quod ibi per vigorem intelligit ſummum ſymptomatû, quod poteſt coincidere cum quouis morbi tempore.

Secundum: non placet Aëtio, vt imponantur actu frigida, ſicut in calida cephalalgia. Nam cum conſtet in phrenetico de plenitudine capitis, talia denſando prohibent reſolutionem; ſed in æſtate præcipit apponi tepida etiam repellentia, in hyeme modice calida. Auicena ergo præcipiens infrigidare in niue, intelligatur de primo principio, vel cum non ſubeſt in capite plenitudo.

Tertium: non oportet, vt perpetuo inhæreant capiti olea, nam ob prohibitam reſolutionem parant lethargo, cum decocto ergo modice calido olei, & camomillæ, & roſarum paretur exitus vapori.

Quartum: ob eandem cauſam quandiu adeſt copia reſoluenda, non ſunt tuta obſtruentia, vt lac, & emborcæ ex decocto capitum, caudarum, & inteſtinorum, quæ ad vigilias mitigandas conferunt, & cum qualitas eſt emendanda, & non copia reſoluenda.

Quintum: ideo ex Paulo cum affectus fuerit longior omittenda ſunt ſomnifera, & ſubſtituenda reſoluentia. Cur ergo vtimur oleo lento maxime, cum natura ſua vapores ad caput ferantur. Dic: propter ſedationem doloris partis inflãmatæ. Nam 2. local. 1. ſicut in phlegmone externa ſalo roſaceo vtimur, ita in interna permixto aceto. Præterea ob cerebri dignitatem, & frigiditatem timemus frigida citra oleum.

Sextum

Sextum: ſi inflãmatio cõmunicatur pericraneo, vel cuti extremæ imponenda ſunt emollientia, ne reflectatur humor ad cerebrum, vel decoctum maluæ camomilæ, & vnctio camomelini cum axungia, quod ſi ceſſat extremus dolor, tunc intentio vertitur ad internam inflammationem.

Septimum: ex 2. local. cap. de dolore, & inflamatione in affectibus dolorificis qualis eſt phrenitis, ſtatim poſt pura repellentia, admiſcendum eſt ante reſolutorium aliquod mitigatorium, vel coctorium quale eſt roſaceum.

Octauum: ex Aureliano. Cauendum eſt in perfuſione, ne vnquam caput refrigeretur, nam denſata materia duplat malum. Quare ita perfundendum eſt caput, vt prius redimatur vitta, & multæ manus circunſtantes ſimul ex pelui perfundant, & linteo molliter attrectentur, & cum ſu. iuitate ſiccetur.

Nonum Auicenæ: ſi pituita miſceatur, quod cognoſcitur quia quies eſt major motu, vel quia ſoporatur omnino, interdicantur frigida. Nicolus præcipit, vt pro varietate humoris imponantur repellentia, in ſanguinea quidem ſicca frigida, in biliosa humida frigida, ſed præſtat valde adſtringentia vitari. Nam 2. local. citat. hoc nomine prohibet ſuccum ſolani, & Auicena commendat emborcationes infrigidantes, ſine adſtrictione.

Decimum: in declinatione ſi creditur delirium manens habere ortum ex immodico calore capitis, & ſpiritus, crebra emulſio lactis ſuccurrit. In vi quidem valde defectu muliebris ob familiaritatem, in reliquis caprini. Verum oportet, vt abſtergatur quaque hora ſpongia ex decocto camomilæ, ob facilem corruptionem lactis, & lentorem ejuſdem. Si autem cauſa delirij manentis creditur retentio foliginum, ſolæ emborcæ, ex hordeo, camomila, & majorana ſanant.

Aduerte ſextò: de ſymptomatis, inter quæ maxime momentaneum eſt vigilia, cui ſubueniendum eſt per ſoporifera cum conſiderationibus. Prima Aetij dentur in declinatione febris, nam in augmento lædunt propter fluxum humorum

ad

ad viſcera 2. aphor. 1. In ſtatu autem turbant ægrum cum febrem excitet, illa autem ſtupefaciant. Secunda, in valde debili caueantur intra, & extra. Tertia, non frequententur ob timorem permutationis in lethargum. Quarta, oportunior eſt hora ſomni, vigilia autem ideo peſſima eſt in phrenitide, quia deſiccat, & dementat, & impedit coctionem, & reſoluit vires, quare non ſolum ratione ſigni, ſed ratione cauſæ peſſima eſt.

Nó obſtat dictis, quod ſcribitur lib. de theriaca ad Piſonem 13. phreneticorum vires ex peruigilio reſolutas, ſæpe opium ſanauit, quare videtur vtile, & in vi valde debili, quia proſtratis viribus remedia debilitantia nunquã afferenda ſunt, vt phlebotomia reuellens in hæmorragia 8. therap. 3. Si verò imbecillitas eſt infra proſtrationem, exhibenda ſunt, quare conjecturæ medici relinquitur, ſicut & alia præſtantiſſima remedia.

Remedia Phrenetici.

PRimum, clyſter cephalalgiæ bilioſæ. Aliud validius refrigerans ℞. maluarum, violarum, lactucæ ana p. j. in decocti ℔. j. adde aquæ endiuiæ ℥. iij. violacei, & validius nenupherini ℥. iij. ſachari rubri ℥. j. Validior redditur addita pulpa caſſ. vel diaprunis ſimp. ℥. ß. & ſalis ʒ. ij. & remitente morbo electuari de ſucco roſarum ℥. ß.

Secundum: ℞. ſyrupi roſacei, violacei, papauerini ana ℥. ß. aquæ emulſionis ſeminum, vel endiuiæ ℥. iij.

Tertium: lenitio fiat, vt initio cephalalgiæ bilioſæ, quod ſi calor validior eſt per tres dies continuos, potetur mane quolibet tamarindorum ℥. j. in aquæ endiuiæ ℥. vj. ſemel bulliat, potetur decoctum cum ſachari ℥. j. Vel ſumat mirabolanorum citrinorum ℥. ß. parum bulliant in decocto, adde mannæ ℥. j. ß. ſyrupi roſati alexandrini ℥. ij. ſedata autem agitatione adde rhabarb. ʒ. ij.

Quartum: ſoporifera ſunt capita papaueris albi ſub ceruicali apud Aetium, aut coriandrum ante nares tritum. Validius eſt

eſt lenimentum imponendum fronti, nari, carpis, volis, lac lactantis puellam, ouorum lutea, farinæ papaueris, vel populei ℥. ß. croci opij ana gr. iij.

Ad idem: crebra perfuſio capitis, faciei, brachiorum, tibiarum. ℞. violarum, lactucarum, hordei depillis aña p. ij. capita papaueris ſex, in aqua decupla parum bulliant.

Ad idem: dormiturus potet papauerini ℥. ij. vel drag. j. ſeminis papaueris albi in panata. Vel paretur conditum conſeruæ violarum, borrag. roſarum aña ℥. j. bracteus auri quinque, ſeminis papaueris albi ʒ. j. pulueris margaritionis ℈. j. miſc.

Quintum: localia in initio ſunt oxyrrhodinum, vel roſaceū cum ſucco lactucæ aut coriandri. In augmento pulmo agninus calidus, non tamen ante 4. nec poſt 14. ait Nicolus, quia ante concitat fluxum, poſt verò non diſſipat infixū, poſt horam autem vnam lotus in calida, & expreſſus repetatur. Validius: in inſtantibus vigilijs pullus calidus per dorſum ſciſſus, aſpergatur ʒ. ij. ſeminis hyoſciami, & imponatur. Validius: columbi multi quaque hora permutati calidi, aut galli, aut catuli; nota quod viua debent eſſe illa animalia. Ad idem: perfuſio camomilæ roſarum, majoranæ aña in aqua.

Sextum: ſi ſitis, & linguæ nigredo vrgeat in phrenitide, ſubuenitur ſiccitati linguæ frequenti humectatione ſaculorum ex ſemine citoneorum in ore contentorum; item roſaceæ ℥. iiij. ſeminis pſilij ligati in linteo ʒ. ij. lauetur ſæpe lingua, & os, ſequatur abſterſio lentoris, partim frequenti gargariſatione poſchæ; partim virgula ex ruſco, lingua manu comprahendatur, & radatur, vel cum ſpongia paruiſſima imbuta roſacea, & ſale.

Ad ardorem autem, & excoriationem faucium, ℞. aquæ roſatæ, & pedum ejus, plantaginis & endiuiæ aña ℥. iij. amidi, fabarum aña ʒ. j. ſachari albiſſimi ℥. ß. colletur.

Ad nigredinem autem linguæ, & ſitim, ita inungatur collum, & claues. Mucilago papaueris, & tragacanthæ in roſa-

G cea

cea addito ſemine papaueris, roſacei gutta aceti, & cera pauciſſima.

Ad fiſſuras autem illiniatur ex amylo cum roſacea, item aqua concedenda eſt opportune, vt ſitim ingentem leniant, lintea imbuta roſaceo valde agitato cum frigida ventriculo impoſita, eo magis ſi recipiant parum ceræ albæ.

Septimum: præcordijs ſi dolor totum corpus valde inflāmet imponendæ ſunt tenues pultes, ex farina hordei ſucco refrigerante cum pauco roſaceo, permutandæque; & linteus imbutus poſcha roſacea teſtibus marium, & vberibus fœminarum, inuoluatur cum multa cōmoditate, ſi verò extra non ardet, ſufficit imponere præcordijs ſemen lini tuſum coctum in hydreleo roſaceo. Si verò etiam friget extra, vndique fricandus eſt, & repente oleo vngendus.

Octauum: retentæ vrinæ ſubuenitur oblatione matulæ, erectione ægri, frequenti preſſione pectinis, & titillatione interfœminei, pecten foueatur cum oleo calido decoctorum rutæ, anethi, ſeminis apij, lana ſcilicet imbuta impoſita, & herbæ ipſæ calidæ applicentur, item mittatur in ſedem butyrum, oleum, cremoreſænæ, græci aña ℥. ij. in mulieribus autem mittatur in vterum.

CAPVT VII.

De Lethargo.

CVm non ſcripſerit Raſis ſeorſim de lethargo, ſed ſimul cum caro propterea hic ſeorſim tradetur.

Aduerte primò: præcepta de curatione lethargi. Primum phlebotomia minus aliquanto conuenit, & parcior quàm in phrenitide, tum quia pituita magis, quàm bilis prohibet phlebotomiam; tum quia phlebotomia infrigidat, lethargus autem affectus eſt frigidus.

Secundum: purgatio cum debeat eſſe phlegmagoga calida,

da, cum æger patiatur febrem continuam, frequentari nequit, maxime ob multam obliuionem ægri, non tolerantis remedia, & quia apud Meſ. Dias aloes ſoporiferum eſt, ſuſpectum redditur, quare exhiberi poteſt ſolutorium Traliani vulgare. Caſtorij ℈. ij. ſcamoniæ coctæ gr. viij. in mulſa cum ſyrupo de ſtæchade. Verum purgatoria ſtatim non adhibentur, tum quia initio materia cruda eſt, tum quia ante aliquot cliſteres reuellentes, & minuentes timetur agitatio pharmaci.

Tertium: vomitus prouocatio confert ſtatim poſt primũ cliſterem, & poſterius, propterea, quod ventriculus minera eſt pituitæ; ex penna anſeris intincta in oximelitis ℥. iij. ſeminis ſinapis triti drag. j.

Quartum: in localibus Auicena dicit admiſcenda eſſe medicamenta calida ex oxyrrhodino per duos dies: Galen. 13. therap. 21. & Tralianus in initio localium non agnoſcunt diſcrimen inter lethargum, & phrenetidem. Quare juxta Auicenam videtur obſeruandum, licet Metheus opinetur ab initio addendum eſſe aliquid caſtorij. Num autem imponenda ſint occipiti. Dic: ex ratione Galeni 13. therap. citat. magis commendatur in toto ſincipite, vſque ad ſummum verticem, ita vt omnes ſuturæ occupentur. In occipite autem, vltraquàm quod minus proſint, licet affectus occupet ſinciput, periculoſe etiam imponuntur refrigerantia, licet calida tuto applicari poſſint.

Quintum: duo cliſteres quotidie continuandi ſunt, ita vt incipiatur à leuioribus, ne contra 1. aphor. 22. in principio euacuemus cruda; & ſi non retinentur, auferatur ſal, & mel potiſſimum, vbi ingrediuntur valida ſoluentia.

Sextum: particulares euacuationes non fiant niſi præcedentibus vniuerſalibus ſufficienter, maxime ſternutatoria exigunt paucam materiam in capite, ne forte ſequatur apoplexia agitatâ materiâ, & vniuerſim replente. Procedente autẽ morbo, ſi appareat facies ardens, & rubens, frontis vena commodiſſime ſecatur; ſi morbus diu perſeuerat, multo cum igne cu-

curbita occipiti affigitur, & roſum caput ſinapiſmis, & veſicatorijs vexetur, petitis ex cephalalgia pituitoſa. Si ſudor aliquis ſucceſſerit, prouocetur, ſeu bene ſoluat.

Aduerte ſecundò: de victu lethargici, conuenit tenuiſſimus vſquequo inclinet morbus, ius cicerum, & mulſa addito aliquanto pipere, abſtineant à frigida, adhibeantur exſiccantia omnia, ſtrepitus, clamores, ita vt poſt cibum cogatur vigilare per horam, reliquo tempore excitetur media quaque hora; & prouocentur omni ingenio vacuationes omnes: perpetuo oderet acetum acerrimum. Aer contra quàm in phrenitide paretur, plurimi aſtent garruli, lucidus ſit multis picturis, aulæ parietes obtendantur: a cibo digiti manuũ, & pedum ligentur. Demum perpetuo crudeliter excitandus eſt, illinendo faciem melle, quod turmatim aduolantes excitent muſcæ, pillos vndique auellendo, corpus continuo fricando, aut aſperis linteis, aut manibus aceto, & ſale illitis, percutiendo faciem, & corpus vrtica, vſque ad papullarum eruptionem, adhibendo animalia grunientia, æra ſonantia, peculiariter frictio crurum cum oleo de caſtoreo; vel ſchyla ex aceto trita altum veternum excitat. Aperiendum eſt os cum ligno; & infundendus liquor paucus, & tenuior, quàm in phrenitide, tum quia affectus deterior eſt phrenitide, tum quia imminet periculum ſuffocationis, illic autem reſolutionis, & in debilitate per ſuffocationem cibus auferendus eſt 2. acut. 49. acria olera noxia ſunt, quia euaporant: licet Meſues ptyſanam cum barbis porrorum conceſſerit & oleũ, ſecuriora ſunt in declinatione ſicut & vinũ.

Remedia Lethargi.

PRimum: locale in initio. Roſacei ℥. iij. aceti ℥. ij. agitata ſæpe innouentur; in ſecunda dio adde caſtorei olei ℥. j. In ſtatu ſint paria olea, & acetum ſit ſchylinum. Frons pilis humanis vſtis aceto leuigatis vngendus eſt, ex Traliano, & Auicena in diuturno. Caſtorij grana iij. oxymelitis ℥. ß. ſumantur

mantur quotidie. Ante capitis inunctionem, caput, & nares ſæpe foueantur ſacculo ex ſaluia, & ſtæchade, decocto ſtæchadis, majoranæ, & ſcillæ.

Non poſt multos dies ab initio ob morbi periculum ſumantur agarici ʒ. ij. mellis roſati collati, aquæ betonicæ, vel fœniculi an̄a ℥. ij. potetur. Vel cochiarum ℈. iiij. in mulſa.

Continuo admoueatur naribus in ſpongia acetum feruens, decocti, thymi, pulegei, origani, rutæ, & herbarum peucedani odorandum eſt; & palatum inungendum eſt linteo, aut ſpongia affixa palo, quæ imbuta ſit ſynapi ſoluta in ſucco betæ, vel ſemine naſturtij in aceto ſchylino.

Septimum: decoctum paretur pro cliſteribus duobus, & infundantur duobus diebus continuis, præcedente prius communi. ℞. centauria, ſeminis carthami contuſi, polipodij, an̄a m. j. colochintidis (quæ eſt cucurbita deſerti) ellebori albi an̄a ʒ. j. in ℔. iij. aquæ ad tertias.

Octauum: ſuppoſitoria duo ita formentur. ℞. hyeræ ʒ. ß. colochyntidis, ſalis gemmæ an̄a ℈. j. Nonum: vnctio totius ex camomelino tepida crebro benefacit. Finis.

CAPVT VIII.

De Cathoco.

ADuerte: de curatione præcepta. Primum, cum conſtet hic morbus ex phrenitide ſimul, & lethargo juxta variam proportionem componentium, requirit remediorum varietatem.

Secundum: purgatio poſt coctionem ſi oportuerit iteranda. v. g. ℞. agarici præparati, electuarij de ſucco roſarum an̄a ʒ. j. ß. & fiat bolus. Vel decocti communis ℥. v. in quibus infundatur Rhabarbari ʒ. j. ſpicæ grana v. agarici drag. j. & ß. zinziberis gran. vj. ſalis gemmæ gran. ij. collaturæ adde oxymellitis ℥. j.

Tertium: phlebotomia ſicut in omni peſte, quando commodat, quandoque omnibus noxia eſt. Cauſa videtur quod ſanguis infectus praua qualitate, magis quam quantitate, intro fluit, & cognoſcitur ex lingua nigra, ſiti valida, æſtu viſcerum, cum tepore brachiorum & crurum, & quia vrina, & pulſus non ſunt ſanguinea, & quia ſentitur magna debilitas ab ægro, & fere quando eſt morbus epidemicus, eſt talis diſpoſitio ſanguinis, vbi non conuenit, & cucurbitæ dorſo impoſitæ, & phlebotomia frontis. Vbi autem ſigna dicta non adſunt conuenit phlebotomia, eo magis quo ex compoſitione humorum arguitur plenitudo, ſicut in tertiana exquiſita non phlebotomat Galenus lib. ad Glauc. ſed in notha. Finis.

CAPVT IX.

De Caro. Incipit, Cum aliquis, &c.

DE caro: nos (veternum) dicimus: Arabes ſubeth. 1. cognoſcit, 2. curat. 3. Quicum.

Aduerte primo: de explicatione affectus, Raſ. hic vno nomine cari iunctim complectitur (quod & Paulus fecit lib. 1. cap. 9.) lethargum & carum, quibus etiam addit Aët. capita ſeparata de cathoco, & de comate, quarum diſtinctio 4. de locis 2. fere hæc eſt.

Conueniunt in humore epilepſia, apoplexia, carus, catalepſis. Diſtant quod apoplexia, ventres, & cerebri ſubſtantiam replet frigido, & craſſo humore; epilepſia ventres tantum ſed omnes; carus ſolos priores, catalepſis ſolum poſteriorẽ. Quoad ſymptomata autem ita in apoplexia reſpiratio maxime læditur, in epilepſia motus adſunt conuulſiui. In caro & catalepſi neutrum, ſed in caro oculi clauſi, in catalepſi fere aperti. Quoad ſucceſſum autem morbi ita diſtinguatur apopletici fere pereunt; carotici ſanantur; epileptici & cataleptici ambigunt.

Reliqua duo, coma, & catochus, diſtant à quatuor affectibus

bus dictis, etiam in materia, nam coma ob vaporum copiam calidorum inuadit, & humidorum cerebrum grauantium, & dicitur etiam catalosum, vel delatio; est quia duplex, alterum coma ſomniculoſum, alterum vigil, in quo videntur quidem dormire, ſed non dormiunt.

Apud alios item coma numeratur inter cari ſpecies. Cathocus autem, vel morbus ouilis (madorra) ob copiam bilis cum pituita affectio eſt compoſita ex phrænitide, & lethargo 4. de cauſis pulſ. 15. Verum carus reliquis ſimilis eſt, apoplexia minor tamen morbus, cum non ex toto delatio ſit facultatis animalis, quare ſupereſt ſenſus aliquis, licet nec moueatur, nec loquatur. Cum autem magis adſit obtuſio, quàm malitia humoris, non ſequuntur conuulſiones, vt in epilepticis. Fere autem fit carus per conſenſum, ſcilicet comprræhenſo aliquo ventriculo cerebri, vel compræhenſis carotidibus, quæ inde nomen habent, vel à vermibus, vel à ventriculo, vel à toto, vel à prauarum acceſſionum inuaſione. Raro eſt affectus cerebri per proprietatem.

Aduerte ſecundò de curatione, ſimilis eſt curæ apoplexiæ, ſed tardior, & mitior, ſimiliter & victus paulo liberalior. Merito autem commendantur nonnuli, vt in caro, & in quauis cataphora, ſuſpecta actu habeantur localia humectantia, & maximè obſtruentia, vt olea; nam & ſi potentia ſiccent, ſolum actualis humiditas talium auget ſomnolentiam. Quare procedatur cum fomentis lethargicorum, vel ſacculis ſiccantibus, ex furfure, millio, camomilla, additis cum oportet ſale vſto, mace, gariophilis. Item cerotum modice ſiccans, ceræ laudani aña ℥.j. cum nardino, vel cum oleo lauandulæ (alfazema) imponatur capiti. Validiora.

Emplaſtra cephalalgiæ pituitoſæ, excitant item horrida, quod Auicena intelligit per triſtitiam, quam commendat in ſubeth, nam triſtitia de præteritis facit dormire. Vomitus item frequens lethargicorum commendatur.

Reme-

Remedia Caroticæ.

PRimum ſturnatorium. ℞. ellebori albi, piperis caſtorij aña ℥. j. in linteo ligata ſæpe naribus indantur, plantæ, & volæ aceto mixtæ, & cum ſale fricentur.

Secundum: cliſteres; validius: poſt communem. ℞. ſalviæ, majoranæ, ruthæ, aſſari, roris marini, hyſopi ſtæchados aña m. j. Validior eſt, ſi addatur ſeminis carthami contuſi ℥. j. centaureæ m. j. colochyntidis in panno ligatæ ℥. ij. coquantur in ℔. viij. ad dimidias, in decocti autem ℥. xv. olei anethini ℥. iij. mellis roſati ℥. ij. ſine ſale, vt moretur ad euacuandam pituitam. Validior euadit ſi recipiat electuarij Indi ℥. ß. Vel paretur cliſter ex ℥. j. benedictæ cum ſucco mercurialis.

Tertium, vomitorium. ℞. corticis elebori albi ʒ. j. inſinuatur raphano per diem, quibus ablatis fiat raphani decoctum ad ℥. iiij. adde oxymelitis ſcylini ℥. ij.

Quartum, in ſtatu, vnctio capitis ex aqua vitæ, cum oleo de caſtorio; vel cephalalgiæ pituiroſæ ſynapiſmus, odoret perpetuo peucedani radicem.

Quintum, ad ſomnum immodicum etiam ſine morbo affligentem excitetur. Laboret, non cænet, nec bibat frigidam, & quotidie mane ſumat ʒ. iij. pulueris ſiccantis humiditatem ſtomachi, & capitis. Vel zinziberis tres partes, turbith. partem vnam ſachari quatuor, & in æſtate pro zinzibere ſubſtituatur coriandrum, & ſi forte temperatura calida eſt, ſufficit zinziberis pars vna; illiniantur nares intra cum melanthio, ex aceto occipiti imponatur ſinapiſmus poſt purgationem.

CAPVT.

CAPVT X.

De Vigilia.

ADuerte: de curatione cum oriatur aliquando, ab intemperamento immateriali calido ſicco, aliquando à foliginibus acribus mordentibus cerebri membranas, quandoque à bile in cerebro abundante, aliquando à ſalſa pituita ibidem contenta.

Vnicuique cauſæ per contrarium obuiandum, ita vt in immateriali ſola alterantia applicentur, in foliginoſa diſſipantia flatus, in biliosa colagogum, in ſalſa colagogum permixtum phlegmagogo. In narcoticis autẽ adhibendis memorandum ex 12. therap. vlt. abſtinẽdum eſſe, niſi periculum poſtratarum virium mortem minetur, ac tunc non quibuſuis vtendum eſſe, ſed expertis in ea doſi, quæ ſoporari efficiat ſine inſigni periculo.

Remedia Vigiliæ.

PRimum: cum cauſa eſt calidum intemperamentum, aëris & victus infrigidatio, vt in biliosa cephalalgia, peculiariter benefacit vnctio capitis ex lacte, & eiuſdem per nares ſumptio. Item vnctio capitis ex oleo ranarum cum populeo. Laudatur eſus leporis doctoribus 2. aliment. cap. proprio. Dormiturus ſumat lac amigdalarum, cum ʒ. j. ſeminis papaueris, & ℥. j. ſeminum frigidorum cõmunium, & ſacharo. Vel in panata ℥. j. ſucci coriandri, reprimit enim acres foligines. Quod ſi non ſufficit, applicentur remedia inſaniæ bilioſæ, & narcotica.

Secundum: in vigilia ſalſa. Syrupum de endiuiæ, mellis roſati collati aña ℥. ß. Purgatio pillularum aurearum, & de fumaria aña ʒ. ß. formentur cum ſyrupo papaueris. Vel puluis ſumendus in iure. ℞. turbith. Rhab. aña ℈. ij. cinamomi, & zin-

 ziberis

ziberis aña gr. vj. ſachari pondus omnium. Sugat naribus anethinum, & vngatur caput camomellino, butiro, aſſungia, concoqunt enim, leniunt, & humectando inducunt ſomnum.

Tertium: in vigilia bilioſa poſt ſyrupos, & purgationem, & linimenta cephalalgiæ bilioſæ, imponendum eſt lenimentum. ℞. puluis roſarum cum oleo violaceo, & nanininto, mucilagine pſylij, & hordeacea farina. Quod ſi æſtus non valde vrget, præſtat miſceri aliquid croci.

Quartum: narcotica in phrenitide præceſſerunt. Vel dormiturus partes decocti ſeminum lactucæ ℥. iiij. ſyrupi papauerini ℥. j. phylonij romani ʒ. j. aquæ lactucarum ℥. iij. vini albi ℥. j. Vel diſtillentur opij ℥. j. capita alliorum duo, cujus liquoris ſtillati gutta j. vel ad ſummum ij. cum pauco vino potæ potentiſſimæ ſunt. Vel deuoret pillulam j. de cynogloſa dormiturus. Finis hujus tractatus.

CAPVT XI.

De Apoplexia.

Conſtat ʒʒ. quatuor. In primo ponit ſigna, & præſagia. In ʒ. Cum ergo, &c. ponit curationem apoplexiæ ſanguineæ. In ʒ. ʒʒ. Quod ſi, &c. curat pituitoſam, incipit in 2. complet curam ſanguineæ.

Aduerte primò: de victu. Aër in nulla ſpecie apoplexiæ conuenit frigidus. Nam 4. acut. 44. & ſequentibus ſanguis vitalis concreſcit, ob copiam enim, non bene euentatur, & concretus, non permittit tranſitum ſpirituum calefacientium. Quare magis refrigeratur. Sit ergo in ſanguinea temperatus; in pituitoſa magis calidus, canopæo, frictionibus, igne, fomentis. De ſomnio autem non vacet periculo, quia cum ſomnus humectet cerebrum auget morbum. Quare quod his conſulit Matheus, non abſiſtat medicus, vel ſocius ab ægro, quo tempore dormit, vt tangat perpetuo pulſum, & vbi viderit pulſum minui,

minui, & ſtertorem excitet, quare parum dormiendum eſt, nõ tamen in totum vigilandum;nam ex 2. diætarum Hippocratis, vigilia non permittit cibum liquari, vel coqui. Auicena dixit immodicam vigiliam cauſam eſſe, vt communicetur cerebro vapor crudus alimenti. Poſt cibum tamen vigiliam præcipit Auicena. Cibus ſit in extremo tenuiſſimus, poſt cibum jus cicerum, & paſſerculorum, & columborum ablatis extremis, & mulſa; vinum enim nocentiſſimum eſt, cum caput repleat; potiſſimum prohibet Auicena nouum ob copiam excrementorum, & vetus ob tenuitatem penetrantem neruos. Quare mediæ ætatis vinum minus lædit. In ſanguinea autem conuenit julepum roſatum, & ſerum. In omni autem ſpecie lignum dentibus interponendum eſt, tum vt facilius reſpiret,& ne lingua,quod quandoque accidit, abſcindatur.

Aduerte ſecundò: de curatione ſanguineæ præcepta tria. Primum euacuatio ſanguinis plurima ex ſoporarijs colli neceſſaria eſt ad manifeſtationem vaſorum, & ad ſiſtendum ſanguinem paratum apoplexiæ, & quia deligatio magis anguſtat reſpirationem.

Verum in apoplexia ſanguinea parotides ſua ſponte apparent tumentes, & ad ſiſtendum ſufficit coſtus in albumine oui compreſſo digito. Vulgarius eſt ſecare ambas cephalicas, & ſimul, ita enim major fit diuerſio: extrahantur ſanguinis ℔.ij.

Quod enim incipiendum ſit à cephalalgicis, quæcunque cauſa produxerit apoplexiam,monſtrat ſeries Raſis, & ratio ſupra cap. de phrenitide; poſt quarum ſectionem, ſi occaſio apoplexiæ fuerit retentio fluxus inferni aſſueti, ſequetur ſectio ſaphenarum, & tandem partium capitis, frontis, & linguæ, nariumque.

Verum memorandum ex præcepto 4. acut. 48. quod ante phlebotomiam præcedant fomenta totius à multis ſimul habitibus. Cum camomellino, & anethino calidis, & cũ fricationibus multis, vſque quo ſanguis reddatur fluxilis, qui fere in talibus concreuit, ſitque foramen latum pro ſanguinis craſſitie,

 cliſter

cliſter verò præcedere poteſt, ſed ob vrgentiſſimam neceſſitatem præſtat cum Auicena ſtatim phlebotomare, & ſequi cliſteres.

Secundum: diuerſiones multo magis commendantur in hac ſpecie, eo quod fluxibilitas ad cerebrum ineſt ſanguini ex calore ſuo, & ex ſubſtantia non valde craſſa. Valide reuellunt ligaturæ in capitibus muſculorum, juxta humeros, & coxendices, nam in capitibus muſculorum ligaturæ ſicut, & vulnera magis dolorifica ſunt quam in ventre. Potentius autem trahūt ligati muſculi proximi trunci, quia viciniora potentius reuellunt quam diſtantia, eſtque potentior ligatio, quæ ſtrictior eſt, ſed oportet, vt ſæpe ſoluatur, tum quia conſuetudine illa ligandi, & ſoluendi magis excitatur æger; tum quia niſi ita fiat prohibetur ſpiritus cum ſanguine deſcendere, quare ingens fatigatio ſequitur; benefaciunt frictiones cum oxymellite ſchylino, & ſale.

Præterea cucurbitæ in fœmoribus ſcarificatæ, & in naribus item ſternutatoria caroticorum, extenſio digitorum, & contorſio eorum, pilorum euulſio, excitant enim, & ob dolorem, & ob iram, quam mouent ægro.

Tertium: oxyrrhodi perfuſio, in quo non additur, ſicut in ſuperioribus morbis roſaceum, propter ſummam capitis plenitudinem: ideo etiam, nec refrigerata refrigeranda ſunt, ſicut in ſuperioribus, cliſteres potentes euacuantes, non valde calidi. Qui autem ſemel incidunt in apoplexiam, nunquam ex toto reſtituuntur propter magnam frigiditatem contractam cerebro, & cordi.

Aduerte tertiò: pituitoſæ curatio conſtat ſequentibus. Primum, validi cliſteres potenter vacuantes, & calefacientes, ter in die infundendi, interpoſitis etiam ſuppoſitorijs. Secundum ſternutatorium. Tertium inductio febris anacardinæ potu ℥.ß. cum mulſa.

Nec obſtat huic curationi, quod febris in apoplexia judicatur lethalis Auicenæ, quia intelligit de febre ſponte ſuccedente,

dente, quæ ſignificat materiam inflammantem cerebrum, quare impoſſibile eſt extrahi antequam perimat per prohibitam reſpirationem; prouocata autem febris ſanat, iuxta 2. aph 26. Quod ſi eodem 2. aphor. 19. apoplexia ſcribitur morbus, ſine febre acutus, agit de frequenti apoplexia, non de inflammante quæ rara eſt.

Quartum: ad liquandam pituitam applicat ſartaginem ignitam, interpretes commendant, vt ſit figuræ capitis (caſoula) ſed eſt periculum, ne vrantur membranæ capitis, quare ſufficit ſartago, quare magis occipiti applicetur, ſed per caput totum mutetur. Præcipiunt item abradi pilos prius, ſed eſt periculum, ne cerebri ſubſtantia liquetur, quare ſufficit abciſſio forcipum, maxime cum Raſis ſupponat pilos adeſſe.

Quintum: validiſſimo ſynapiſmo vtendum eſt ad liquationem, & reſolutionem. Sextum, ſi apoplexia pituitoſa junctum habet ſanguinem, ex Auicenā præcedat phlebotomia. Septimum, vbi primum deglutire poteſt, ſolutio procuranda eſt pillulis validiſſimis in mulſa ſolutis. Octauum, vomitus in plenitudine ventriculi, vel cibali, vel humorali, conuenientiſſimus eſt etiam repetitus, vt in lethargo, extra quos caſus quandoque noxius eſt.

In vtraque autem ſpecie illa memoranda ſunt, niſi intra horas 12. ſubueniatur, fere fruſtra tentabitur curatio. In fortiſſima autem cum non ſentitur reſpiratio, non tententur remedia, niſi forte conſolandi gratiâ; præterea procuranda paraleſis validis frictionibus, adhibitis partibus in quibus materia ſentitur decūbere, in balneo proxime deſcribendo ter in die mittatur, ſuperaſperſo capite etiam in fine balnei.

Remedia Apoplectici.

Cliſter in ſanguinea. ℞. betæ, violæ, colochyntidis, centareæ minoris aña m. j. in iij. ℔. ad dimidias parentur cliſteres duo, quod ſi non retineantur, cum linteo comprimatur, & obturetur ſedes.

Secundum: cliſter in pituitoſa conueniet, ſi vice betæ, & violæ, ſupponatur tantundem ellebori nigri, & ſaluiæ. Vel ſic: cẽtaureæ minoris (purgetur enim è longinquo, ſaluia, quæ nõ purgat, ſed pituitam liquat, & ſiccat) ruthæ, calaminthæ, origani, ſtæchadis aña m. j. aniſi, fæniculi, ſeſeleos (he beſtiaga) ſemen ſeſeleos (he cominhos ruſticos.) Aliud ellebori albi aña ℥. ß. in ℔. vj. ad dimidium, in cujus ℔. adde olei caſtorei ℥. j. hieræ ℥. j. ſaliſgem ʒ. j,

Tertium: ſuppoſitoria. Hieræ picræ ℥. j. ſaliſgemmæ, colochyntidis aña ʒ. j. formentur ij. cum folio in medio.

Quartum: ſternutatorium,& errhinum in ſucco betæ,vel fortius anagalidis, euphorbij, ellebori albi, piperis aña gr. v. vel inſufletur puluis. Aliud: vnguentum mitius, valde trahens. ℞. euphorbij piperis (aperiunt enim concoquũt, & attenuant) calami aromatici, caſtorij, terebentinæ, opopanicis, ſtiracis aña ʒ. ij. cum oleo de caſtoreo, & cera, fiat inunctio ad caput, & vniuerſam ſpinam. Alia conſimilis. ℞. olei ruthacei, terebentinæ aña ℥. j. & ß. euphorbij ʒ. j. caſtorij ℥. ß.

Sextum: valet frictio capitis valida, cum aceto valde calenti diſſolutis ſynapis & ſalis. Item apud Auicenam, & Raſi totum corpus illiniatur, & maximè dorſum oleo cálido ſulphuri permixto.

Septimum: cum incipit deglutire, tertia quaque die exhibeatur pillularum de ſarapino, vel fætidarum ℈. iiij. euphorbij ℈. j. in mulſa.

Octauum: ter in die mittatur in balneo, quod paretur ex vino, & aqua decoctorum foliorum lauri, origani, pulegij, lauandulæ ſuperaſperſo poſtremo capite.

Nonum: ad loquelæ defectum manentem, os illiniatur anacardina, vel ſucco ruthæ, qui etiam naribus, & auribus indatur. Conuenit igitur in origine dorſalis applicatio cucurbitularum, & ſi opportet ſcarificatarum ex Raſio. Finis tractatus de apoplexia.

CAPVT

CAPVT XII.

De Catalepſi.

ADuerte: de curatione catalepſeos, vel congelationis præcepta. Primum, cum quandoque cauſa ejus ſit immaterialis, frigida,ſicca,quandoque verò ſit materialis intemperies, vel melancholia, aut vitria pituita. Primæ ſpeciei ſolis alterantibus occurrendum. Poſteriori etiam vacuantibus, & diuertentibus,quæ tamen aliquo modo humectent, & melancholiam reſpiciant, in quo diſtat à remedijs cari, & apoplexiæ, repellentia tamen ob craſſitiem, & frigus humoris hic locum non habent.

Secundum præceptum. Aët. memorat lib. 5. cap. 4. vidiſſe adoleſcentem triduo rigentem, non claudentem palpebras, vel reſpondentem acclamantibus qui 4. die ſuccedente larga hæmorragia per nares confeſtim ſanatus eſt; vnde colligit,ſi apparet ſanguis abundans, vel ex toto, vel ex parte,confeſtim mittatur ſicut in apoplexia.

Tertium: ex Auicena 1. 3. doctrina 5. cap. 5. in congellatis ſumēdum totū corpus. Vel quod crebrius eſt, ſumēda extrema:valde autem calida,non apponantur; ſed tepida,vel ſubfrigida, imò profuſio frigidæ ſemper ſanat eas congellationes, argumento allato de pomis congellatorum, quæ in valido frigido inſtar lapidis dureſcunt; quod ſi mittantur in frigidam, poma quidem leniuntur, aqua autem circunſtans gelatur. Cujus cauſa eſſe videtur, & traditur duplex à Raſio citatos vna,ex intenſiſſimo frigore humiditas aleus innatum calorem gelatur. Quare calidum innatum defectu alimenti minuitur, ita vt ſi approximentur igni, putreſcant liquefactæ humiditates, non enim regulari poſſunt à minimo calore innato. Quod ſi pomum mergantur in frigidam,calor internus ex humore externo trahit alimentum, ita vt recreatus pellat humidum congelatum,

gelatum,

gelatum, quod extrorſum glatiat aquam. Altera cauſa, quia innatus calor præ duritie humiditatis non poteſt euentari, minuitur, accedente autem liquore externo, molleſcit humidum internum, ita vt facto tranſitu, reſpirante innato calore vertatur fructus ad priſtinum habitum.

Remedia Congelati.

PRimum: cliſter ſæpe repetendus. ℞. polipodij epythimi aña ℥.j. ſtæchadis ʒ.ij. ſenæ, ellebori nigri aña ℥.ß. ſalis indi ℥.j. in ℔.iiij. ad dimidias pro duobus cliſteribus. Validius autem euadet addita hyera, logodij ℥.ß.

Secundum: olei linini ℥.iiij. caſtorei euphorbei aña ʒ.j. profundantur, & liniatur caput, maximè occiput. Tertium: ſpongia intincta, & expreſſa in vino valde calido. Decocti ſtæchados, ſenæ, aſſari, borraginis, bugloſſæ, fumariæ, geſmini, vel perfundatur caput, vel lauetur ex eo, vino calido albo. Quartum: ſternutatoria caratici, & apopletici. Finis tractatus hujus.

CAPVT XIII.

De Incubo.

Incipit, Cum aliquis, &c.

ADuerte: de curatione incubi, ideſt ephyaltes, præcepta: Primum, aſtet ſocius amicus, qui confeſtim eleuet lamẽtantem, frictione vini, vel aquæ naphæ.

Secundum: cum incubus nuntiet epilepſiam, ſi cauſa eſt valida, præſtat incipere à vacuatione aliqua minorante, poſt quam ſequantur concoquentia.

Tertium: concoquentia non ſint aperientia, ob periculum eleuatorum vaporum, qualia ſunt aquæ fœniculi, & calidum oxymel, aromaticentur autem cum puluere nucis muſcatæ,

catæ, & granorum pæoniæ, vt in cephalalgia pituitoſa.

Quartum: particulares euacuationes, & diuerſiones, vt in epilepſia fiant. Particulatim autem inſiſtendum eſt roborantibus caput, & ſi affectus eſt per conſenſum à ventriculo, prouidendum eſt ventriculo. Si verò ab extrinſico frigore per aromatica olea calida. Finis.

CAPVT XIV.

De Epilepſia.

PRimo: ponit ſigna morbi, tam in vniuerſali, quam magnitudinis ejus. Secundo: curat epilepſiam per conſenſum, ab aliqua parte in ʒ. Si autem æger. Tertiò: agit de epilepſia ſtomachali in ʒ. Si æger verò. Quartò: de epilepſia per proprietatem in ʒ. Quod ſi cum, &c.

Aduerte primò: de victu præcepta. Primum, exercitia licet caloris gratia, & maximè ſiccitatis conueniũt, ita vt in cõſilio pueri epileptici duo illa ſufficienter perficiant curationem, exercitium moderatum, & medicamentum ex ſchy lla. Valida tamen reproba ſunt, ob agitationem capitis, ita vt etiã pillæ ludus propter capitis demiſſiones reprobetur. Supplent vicem exercitij frictiones longæ, rubefacientes totum corpus à multis ſimul peractis; ita enim cito rubet corpus, & nulla ex parte refrigeratur; manuſque fricantium preſſius deorſum, quã ſurſum ducantur; nec tamen collum aut caput fricentur, ſed poſtremo leniter attractetur, præſtatque ſi ſequatur vnctio totius, vel cum oleó belſuino, vel gariophylato, poſt exercitia pecten frequenter retroducatur jejuno.

Secundum: cæna cum noſtro æuo debeat eſſe parcior prandio; in morbis capitis, debet eſſe multo parcior. Quare ex Auicena duæ tertiæ cibi ipſius ad prandium ſumantur, vna autem ad cænam.

Nec obſtat, quod in conſilio epileptici oppoſitum tradi-

 tur.

tur. Cum enim tunc vniuerſum alimentum, plurimi tantum ad cœnam ſumerent, id tollens Galenus, ne immodice recederet à conſuetudine, præcipit quod vt cœna ſit parcior, vna tertia totius alimenti ſumatur ad prandium, reliquæ duæ in cœna.

De potu autem. Vinum cōſtat nocentiſſimū eſſe, vbi enim ventriculus imbecillus eſt ita, vt cruditates ex vini penuria ſequantur, quæ in hoc morbo nocentiſſimæ ſunt, concedēdum eſt pauciſerum. Vbi autem ventriculus non vrget, vtendum eſt aqua ſacharata, vel mellita, vt in cephalalgia pituitoſa. Melior autem potus eſt ſi in aqua coquatur ſaluia, roſmarinus, betonica, cum aqua autem dicta bulliat vinum potandum. Potiſſimum lædit varietas epularum, aut potus inter duas cibationes: maximè confert victus parcitas, ob periculum cruditatis: vbi tamen bilis ventriculi in cauſa eſt, ſimiliter vacuandum eſt, ne fameſcat. A cibo autem prohibet Tralianus, ne ſumatur aliquid dulce, bileſcit enim. Idem valde reprobat apium vulgare, ſeu naturaliter infeſtum comitialibus, & ſynapum myrteum, & dactilos, ſeu cephalalgicos craſſum flatum capiti communicantes, & oliuas tamque praui ſucci capiti infeſtas.

De apio conſentit Auicena, & Tacuinus: referens illud inter cephalalgica, & à proprietate reſerans meatus ad cerebrum, quia præparat viam flatui prauo. Haly autem, Gaineros, & Sauanarola tradunt ſi fricentur manus, & nares epileptici curati cum apio ſilueſtri, & non cadit perfecte, curatus eſt. Experimentum tamen quemque fallit, contra quos Galenus, in conſilio pueri epileptici commendat, hæc omnia epilepticis parco vſu ſimul cum raphanis. Nec procedit excuſatio Montani conſ. 18. Quod Arabes intelligunt de apio agreſti, Galenus verò de ſatiuo, pueris itaque incontinentibus præſtare, vt palam concedatur aliquid noxij parum, quam vt clam immodice ingurgitent, vel vt ſatius videtur, nondum erat cognita Galeno ea apij proprietas. Capras memorat Auic. quaſdam,

dam, ob ſiccitatem reſipiſſe. Matheus habet hædos, & perdices rejicit citato Galeno. Verum in conſilio citatus Galenus, concedit hædos, & nonnumquam lepores; reliqua pedeſtria negantur, ob craſſitiem, ſicut & aues paluſtres, & piſces craſſi, quales ſunt teſtacea, & cartilaginea. Aues verò montanæ, & reliqui piſces commendantur ob tenuitatem ſucci. In naturis verò, vel ventriculis humidis experimento damnantur piſces, olera verò, & legumina rariſſime admittantur.

Tertium: Aëris immoderantiæ potiſſimum cauendæ ſunt, ob affectus cerebri, cum ab vtriſque immodice lædatur. Quare oportet continere ſe domi, vbi aër, vel flatulentus eſt, vel pluuioſus, vel immodice frigidus. Odor verò multus etiã bonus ſuſpectus eſt, ob capitis plenitudinem, prauus enim etiam inducit acceſſionem, vt gagatis, aziche, ſicut rutha odor benefacit; commode ergo aër emendatur prius bonis odoribus antequam ingrediatur æger.

Aduerte ſecundò: de curatione epilepſiæ per conſenſum præcepta. Primum, imminente acceſſione, ligatura valida ſupra locum affectum cum aluta (couro de luua) vel corrigia ſimiliter, vt in morſibus venenatis. Quod ſi locus non poſſit recipere ligaturam furſum, vt quando epilepſia ſuccedit ad corruptum ſemen in vtero, procuretur exitus noxij per partem infernam, vel prohibeatur aſcenſus vaporum ligatura in partem primario affectam, ideſt in fœmoribus.

Secundum: valida vacuantia ſæpe repetita temporis interuallo, vel quia qualitas deletherea eſt, in quantitate paruiſſima inficit accedens alimentum, oportet purgationem reſpicere humorem peccantem, & membrum, mandans ſimul, & recipiens, quia cerebrum ex tranſacta acceſſione vario conſeruat fomitem humoris deletherei.

Tertium: veſicatoria, & cauteria, ſupra de cephalalgia varia; ſunt enim ſecuriſſima, & efficacia, quæ in brachijs adhibentur. Quartum: cucurbitæ ſcarificatæ debilitant partem cui imponuntur, 4. de ventoſis.

Aduerte tertiò: de curatione epilepſiæ ſtomachalis requirit hoc peculiare, quod major habenda eſt ratio probabilitatis alimenti, quod vomitoria crebra conueniant, quod ventriculus roborandus eſt ex appoſitis, & intro ſumptis.

Aduerte quartò: de curatione epilepſiæ per proprietatem. Duas ſpecies memorat; vnam ſangnineam raram; alteram frequentem frigidam. In frigida concoctio, vacuatio, diuerſio, alteratio, roboratio fiant, vt in cephalalgia, tantum ſit vehementior, quo morbus ipſe vehementior eſt.

Poſtremo curationes potentiſſimæ ſunt emplaſtrum extra trahens, & acores inducens, & cauterium vſque ad caluariæ ſuperficiem in coronali, per duos menſes apertum. In ſanguinea verò commodat abſtinentia carnis, & vini, in capite oxyrrhodinum, & frequens phlebotomia, in qua licet Raſ. præcipiat, vt præcedat ſectio cruris. Verum obſeruandæ ſunt cautiones de loco euacuationis prædictæ, ſ. thegni. Vbi verò origo epilepſiæ eſt ſuppreſſio alicujus infernæ vacuationis, ordiendum eſt à crure; ratio eſt, quia morbus præſtat inducias.

Aduerte quintò: de tempore acceſſionis, propter breuitatem acceſſionis, & paucum periculum, non eſt vtendum vacuantibus durante acceſſione, niſi immodice frequentauerit, tunc enim commode infunditur cliſter lethargicorum, addita pauca pæonia, & ariſtolochia, perpetuo enim facies in acceſſione, ob turpitudinem motuum integenda eſt; & diuerſionibus incitanda ſunt, membraque conuulſa modice dirigantur, & vngantur liliaceo. Excitat autem, & confert vnctio carpi, volæ, & temporum cum ſucco ruthæ; cum caſtorio naribus immiſſo. Tralianus putat ſummum eſſe remedium, ita vt ſæpe ex toto ſanet, ſi nares oppleantur rutha ſilueſtri contuſa, & comprimantur. Particulatim autem quædam epilepſiæ requirunt ſuas obſeruantias, & primum epilepſiæ puerilis. De qua Iulius Polux teſtatur, eos qui naſcuntur in conjunctione, vel oppoſitione lunæ potiſſimum incurrere hujuſmodi morbum. Addit Raſis 1. cont. non oportere nos decipi, quaſi ſemper

epilepſia puerorum ſit pituitoſa, nam quandoque in adultis, ſæpius in pueris oritur à calore plurimo liquefaciente cerebri humiditates, quæ inſtar hæcticæ curanda eſt per balnea, & lactis potum, quam ibi vocat matrem puerorum. Præcauet autem ab ea, ſi exeunte ab vtero puero ſuſpendatur ſmaragdus ad collum apud Azarabium, item ſi antequam lacter egrediunti infantulo, præbeatur amigdalinum cum ſacharo, à quo dormiet, & expergefacto iterum, & tertiò citra lactationem tantundem præbeatur, inanit enim ventrem ab excrementis menſalibus, vnde imminet periculum. Si autem euenit ex ſuffitu carbonum, ſanant cliſteres reuulſiones, odor acris aceti, nihil exterius frigidum, ſed lenis pectinatio capitis. Intus conſerua roſarum cum aqua oxalidis. Si verò accidit ex ſemine retento, quotidie conſeruæ roſarum ʒ. j. ſeminis agni caſti puluerati, vel aquæ melliſophyli (erua cidreira) vel mellis roſati ℥. ß. pulueris agni caſti ʒ. j. miſce.

Remedia Epileptici.

PRimum: ellectuarium quotidie ſumendum in pueris quidem ʒ. j. ß. in adultis ʒ. iij. appellatur theriaca, ſmaragdorum gr. x. hyacintorum ℈. j. & ß. ſeminis pæoniæ, cinamoni, radicis pæoniæ aña ℈. iiij. ſeminis citri mundi, dictami, vel yuæ ejus, pulegij aña ℥. vj. coralli rubri, chermes, raſuræ eboris, gallangæ aña ℈. ij. ſyrupi de acido citri, cum melle confecti ℔. j. & ℥. iij. miſc.

Secundum: quotidie ante prandium ſumatur pillula j. ex aloe, brionia, agarico, ſemine ruthæ j. & pæoniæ. Vel continuet xv. diebus potum hunc in aurora poſt purgationem oxymellitis ſchylini ℥. j. & ß. decocti hyſopi ℥. iij. Vel quotidie ſumat plyriſarcotici ʒ. ij. cum pauco oxymellite. Vel ʒ. j. ellectuarij Auicenæ ſequentis. ℞. ſeſeleos baccarum lauri aña ʒ. iij. ariſtolochiæ, ſeminis pæoniæ aña ʒ. ij. caſtorei thoriſcorum de ſchyla aña ʒ. j. cum melle. Vel ſumat dormiturus, non ſu-

perpotans electuarium tale. ℞. ſeminis pæoniæ collectæ luna decreſcente, caluariæ humanæ,non putridæ,cardamomi,pyretri aña cum ſacharo. Vel pulnis ſumatur cum conſerua roſarum ex melle.

Tertium: in epilepſia ſtomachali frequentandum eſt vomitorium raphani tuſi ℥. j. aſſari ℥. ß. in aquæ ℥. viij. ad dimidias, adde oxymellitis ℥. ij. potetur tepidum horis duabus à prandio vario multo incidente. Poſt ſufficientem autem vomitum integra non edatur die, ſed os colluatur cum vino,& roſacea, paulo poſt ſorbeantur ℥. ij. ſyrupi de pomis à quo dormiat. Validius vomitorium euadit,ſi recipit ſucci ſambuci verſus ſuperiora Raſi ℥. j. Validius ſi addatur ellebori albi ℈. ß. vſque ad j.

Item fomentum frequentandum ventriculo. ℞. abſinthei, ſpicæ, roſarum, maſticis, thuris aña ℥. j. coquantur in vino ad dimidias, & filtrum calens in eo infuſum, ſæpe ventriculo imponatur. Item poſt purgationem potandum eſt jejuno diebus intercallaribus maſtichis electæ ℥. ij. ſolutæ in aqua calenti.

Quartum: pomum ſemper geſtandum collo appenſum. ℞. ſeminis pæoniæ, caſtorei, pyretri aña ℥. ß. ſtyracis liquidæ, quod ſufficiat, induretur cum ℥. j. cedriæ, vel in defectu laudani in aqua naphæ.

Quintum: puluinar conſtituendum quadratũ palmi vnius, & dimidij ſupponendum capiti præſertim tempore humido. ℞. hyſopi, ſtæchadis, ruthæ, pæoniæ, polij, florum roris marini aña ℥. j. modice conquaſſata.

Sextum: errhinum poſt purgationem, vt in cæphalalgia pituitoſa, magis proprium aliud ℞. puluis tenuiſſimus pæoniæ cum ſucco ruthæ. Validius: ſucci medij corticis ſampſuci, ſucci ſambuci, ſucci betæ facta reſidentia aña ℥. ß. ellebori albi, euphorbei, caſtorei, ſeminis pæoniæ pulueratorum, aña gr. vj. injiciantur naribus, auribus autem infundatur puluis nardi cum nardino.

Septimum: gargariſma, vt in cæphalalgia pituitoſa. Validius

dius: radicis ireos, radicis pæoniæ,& ſchyllæ, aña ℥. j. ß. ſeminis pæoniæ zinziberis aña ℥. ß. paſſularum enucleatarum ℥. ij. aceti ℥. ß. mellis ℥.iij. in ℔. ij. aquæ ad dimidias.

Octauum: elle&uarium alterans, & confortans, fiat cum ſacharo ex ſchyla contuſa, & inſoletur diebus quatuor, vel ad ignem addito ſemine pæoniæ. Item bis in menſe methridati ʒ. j. Validius: elle&uarij Raſ. pyretri, ſeſeleos ſtæchadis aña ʒ. x. agarici ʒ. ß. cardamomi, aſſæ, ariſtolochiæ longæ, & rotundæ aña ʒ. j. & ß. fiat cum ſyrupo ex pari ſucco ſchyllæ, & melle.

Nonum: ablutio capitis ante cænam ſingulis hebdomadis ex lixiuio deco&i aſſari, ſenæ, betonicæ.

Decimum: pillulæ ſingulis quindecim diebus ſumendæ ad ʒ. j. ℞. aloes ʒ. iiij. agarici ʒ. iij. Rhab. ʒ. ij. ſeminis pæoniæ drag. j. & ß. gariophilorum, cinamomi aña ʒ. j. cum melle roſato.

Vndecimum: in initio acceſſionis reprimens imponendum eſt capiti, & locis vicinis, collo, fronti, ſpatulis, obſeruando abſpina. ℞. thuris, maſtichis, aña ʒ. j. hypociſtidos, acaciæ aña ʒ. ij. albuminis iij. aceti ℥. iij. ſaliter ʒ. iij. quod aduerte miſce.

Duodecimum: emplaſtrum inducens acores, & extreme ſanans impoſitum toti ſyncipiti. ℞. armoniaci diſſoluti in pinguedine anatis, vel melius milui ℥. ij. fermenti ℥. j. ſynapis tenuiſſime pulueriſati ℥. ß. pæoniæ ʒ. ij. centauriæ ʒ. ß. ſeruentur in capite, vſque ad deſiccationem, quo ablato vngatur cum pinguedine milui, & rurſum reddatur ad emplaſtrum alternatim, donec acores erumpant. Finis.

CAPVT

CAPVT XV.

De Melancholia.

Incipit, Cum alicui, &c.

PRimò: notificat morbum per principium, & augmentum. Secundò : exequitur ſigna, & curam Hyppocondriaci. Tertiò: in ꝙ. Si autem cum melancholia, curat maniam. Quartò: ꝙ. Si autem cum melancholia nihil, curat melancholiam per proprietatem.

Aduerte primo : feſtinandum eſt in curatione hujus propter cauſas quinque. Prima, quia ſiccitas tardiſſime curatur, vt pote per humidam qualitatem minime efficacem. Secunda, quia ſiccitas in cerebro difficilius, quoniam ſiccitas cerebro improportionalis eſt. Tertia, quia ob intemperaturam frigidam ſiccam minuitur ſpiritus à quo pendet curatio. Quarta, quia ob amentiam in poſterum refugiunt medicamenta. Quinta, quia judicium in totum non amittitur, niſi ob intemperamentum cerebri, vel imbibitum, vel hæcticum; talia autem intemperamenta confirmata inſanabilia ſunt.

Aduerte ſecundo: de victu melancholicorum. Cum in omnibus abundet ſiccitas, licet actiue varient, merito dixit Raſis ſummopere curandum eſſe, vt pingueſcant, obſeruando, ne incidant in obſtructiones, & excrementitias humiditates, quod procliue eſt omnibus, qui victu humido vtuntur. Quare ibi res humidæ neceſſario adhibendæ ſunt; ſomnus itaque abundantior ſit, panis ſimilogineus, quia ex farina polinæ magis humectat, qui non excedat diem, vt ſeruetur integra humiditas fermenti, lac fere conuenit, niſi quod in quibuſdam corrumpitur in melancholicum ſuccum, quos oportet illud vitare. Placentæ conueniunt ex ſeſamo, & amigdalis cum ſacharo. Carnes natura humida, ætate adoleſcentes, gaudia autem, cantus, ſocietates

cietates partim conferunt, quia inducunt ſomnum humectantem, partim quia retrahunt animum à ſolicitudine exſiccante, partim quia cum extrorſum trahant ſpiritus, humectant membra arida, & faciunt ad ejus alitionem, partim etiam quia gaudium tanquam oppoſitum triſtitiæ melancholicæ 6. aphor. 23. ſanat, ſed potiſſimum conandum eſt, vt non modo alitio paretur humida, ſed vt ſpiritus ſplendidi, & ad gaudium facientes [illegible] pioſe reparentur per ea, quæ ideo cardialia vocantur, quia [illegible] itus, aut augent, aut illuſtrant, id quod apud Autores fere nouem modis paratur. Primò, per ea quæ ſuccum præſtant accomodum gignendis ſpiritibus, vt vinum, lutea, aqua carnis. Secundò, per illuſtrantia ſpiritus, vt margaritæ. Tertiò, per congregantia ſubſtantiam ſpirituum, ne diſſoluantur, vt ſuccinum, & emblici. Quartò, per qualitates primas lapſui ſpirituũ contrarias, vt roſa, in calore; meliſophylon, in frigore. Quintò, in occulta, vt hyacintus. Sextò, ſeparatione foliginis atræ, vt berrago ad xantum. Septimò, per odorata à tota ſubſtantia alentia ſpiritus, vt moſchus, ambra. Octauò, exercitio ſuaui, vt cogitatio dulcium, & melodia. Nonò, per prohibentia vim noxiam abolentem ſpiritus, vt zedoaria, & ſmaragdus. Commode autem ſumuntur jejuno oua ſorbilia, cum ſacharo, & aqua odorata. Venter autem lenis conſeruetur, cum jure pulli coctarum maluarum, vel cum bollo caſſiæ. Aer perpetuo odorus fiat ad augendos, & roborandos ſpiritus. Balneum aquæ dulcis omnium præſtantiſſimum eſt ſequenti in vnctione, cum amigdalina: idem cum cibis probi, & humidi ſucci ſæpe ſola ſanauerunt incipientem melancholiam 3. de locis 7. Tralianus putat præſtare ſi cum oleo permiſceatur tantillum aquæ, exercitium ſit paucum non ſiccans, nec tamen permittatur ouari, ne profundetur in imaginationibus; vacuatio humoris noxij ſemper optima eſt, & aduſtarum foli[illegible] [illegible]um. Quare deceſſus moderatus juuat, licet ex natura ſic[illegible]; alimenta verò tenuis ſucci in aduſta melancholia, aliquãdo corrumpuntur, ob acrimoniam caloris; in frigida autem

iuuat attenuando craſſitiem humoris; caro caſtrati annualis à proprietate laudatur, ſicut, & perdicum, turturum, & auium ſylueſtrium, ob odoris præſtantiam, & ſi pulli ſint humidiores, maxime enim ſanguinem augent, calefaciunt, & roborant columbæ, turtures, paſſeres cum aliquanto vini odorati, & moſchi, apud Raſium 3. aphor. vlt. Panis non valde fermentatus ablatis cruſtis; olera humida, & rapa bis cocta ad deponendam flatulentiam. Commendat Matheus cortices radicum buglosſæ conditas, condemnans vſum foliorum. Verum apud Dioſcoridem folium in vino iniectum, animi voluptates adauget, & aqua ſtillatitia foliorum cordialis eſt; vinum conuenit tenue, clariſſimum, odoratum per duas horas ante prandium dilutum ne inflet; domat enim melancholiam non aliter, quam ferrum, dicebat Marcilius de triplici vita. Commode autem illi additur momentum roſaceæ; aqua ipſa cocta ſit cum radice buglosſi, nec tamen multa miſceatur vino timore inflationis. Veſtes purpureæ ſint odoratæ, ſæpe permutatæ, ſæpe etiã ſanat ablatio cauſæ melancholiæ, potiſſimum ſi cauſa fuit externa, & ſi orta eſt ex malo nuntio, bonum fingatur. Si ſuſpicatur deuoraſſe ſerpentem, iniiciatur ſerpens deiectioni. Si credit ſe venenatum, venenum mittatur in decoctionem. Si credit ſe decapitatum eſſe, pileo plumbeo tegatur ex Traliano, perpetuo autem menſa claudatur cum coriandris præparatis, vel diacitoneo, à quibus non potetur, vt prohibeatur exhalatio.

Aduerte tertio: de curatione maniæ ex aduſta bile; phlebotomia infrigidat, & humectat corpus totum, ſed caput maxime; phlebotomia intelligenda eſt in multis caſibus ad diuerſionem, & infrigidationem. Nam cum creditur bilis, non mixta ſanguini, vel cauſa maniæ immaterialis eſt; vel cum antea ſatis phlebotomatum eſt, quod ſæpe accidit in fine phrenitidis, abſtinendum eſt à phlebotomia, infrigidat autem multipliciter, per odores frigidos, oxyrrhodinum; emulſionem lactis in caput; infuſionem oleorum frigidorum naribus; balnea in quibus ſuperinfundatur capiti multa tepida, lotiones caput humectantes,

mectantes, quæ omnia in cephalalgia biliosa, & melancholica tradita ſunt. Purgatio autem repetita præcedente victu humectante, & ſyrupo de pomis, ſitque purgatio non adurens, ſed bilem modice vacuans. Capitis emborcæ frequentandæ ſunt, ex tepida cum luteis, quod ſi non patiuntur purgari, ſumant puluerem purgatorium in vino, vel in luteo oui calefacti, modice aperta membranula, apud Tralianum, ſuccedat poſt balneum vnctio corporis ex hydræleo, & capitis ex roſaceo apud eundem.

Quod autem hydræleum præferatur in humectando, cauſa eſt quia aqua penetrationē præſtat oleo ob ſummam tenuitatē, oleum autem ob lentorem magis moratur, & humectat. Cur ergo capiti egenti majori humectatione adhibeat roſaceum, corpori verò hydræleum. Dic: quia ea vnctio ſequitur balneum agitans, quare timet ne caput recipiat melancholicos flatus.

Aduerte quarto: de curatione hypocondriacæ, quod concedit phlebotomiam tentantem, non ſemper eſt exequendum, nam cum non ſuſpicamur melancholiam eſſe mixtam cum ſanguine, non eſt phlebotomandum maxime in initio, cum nondum permixta eſt, eo quod ſanguis oppoſitus melancholiæ, cum minori tamen ſuſpicione audendū eſt phlebotomare in melancholicis morbis, quam in pituitoſis lib. de ſang. miſſ. 16. Cauſæ ſunt quia fæx ſanguinis magis cum ſanguine permiſcetur, quam pituita, quæ nondum acceſſit ad ſanguinis formam, ideò ſimul cum ſanguine melius exhauritur melancholia. Altera cauſa quia ob lentorem pituita hæret vaſis, non melancholia.

Tertia, quia pituita ob inſignem frigiditatem debilitat innatum calorem infrigidando, & per obſtructionem, prohibēdo ſpiritus nutritionē ex aëre. Quod autē additur de cura tentante 3. de locis 7. Quod in dubio aperiatur vena, & conſideretur, ſi enim ſanguis erit craſſus, & niger, permittatur exire à cōmuni vena, ſi tenuis ſtatim ſiſtatur, habet contradictiones.

Primi, nam apud Auicenam,licet appareat tenuis, noneſt ſtatim ſi tendus: de vena etiam pugnat Meſues aſſerens in mania eligendam eſſe baſilicam, in melancholia communem; cauſa varietatis, apud interpretes eſt, quia tenuis ſanguis maniæ facile recurrit, ideo reuulſio longinquior conuenit.

Dic ad primum: conuenit inter omnes ſectionem debere eſſe latam, & extrahendas eſſe ℥. ij. qualiſcunque ſanguis appareat; quod ſi perſeueret exitus ſanguinis tenuis, ſupprimēdus eſt, niſi in caſibus ſupra, ſi apertura ſit anguſta dilatanda eſt, ſi ligaturæ validæ laxanda eſt, ſi timuit ſupponendus eſt ori vas vſque quo redeat. Quod ſi adhuc pergit exire tenuis, ſtatim ſiſtatur, conuenit tamen perpetuò, vt excitetur, & linteis calidis brachia fricentur, vt craſſities melancholica diffundatur.

Ad ſecundum: cum tam in vacuatioue, quam reuulſione requiratur cōmunitas in vaſe ſecto, quæ deeſt in baſilica, vniuerſaliter ſententia Meſues recipienda non eſt, niſi crederetur ex omni parte fluere ad caput, in quo caſu conuenit, phlebotomia baſilicæ, ſimul cum phlebotomia venæ cōmunis, maximè cum omnis atra bilis ſit humor craſſus 3. de locis cit.

De purgatione autem, purgat Raſis quater intra dies xvj. eo, quod craſſus humor paucioribus integre non inanitur. Purgationes validæ ſunt pro craſſitie humoris. Nam certa hujus loci interpretatio non videtur cum Herculano, vt pillularum hic ſcriptarum ſumatur vna quarta, ſed cum ſchylino, & alijs, quod ſunt doſis vna.

Cur permiſcet decoctum cum pillulis. Cauſa eſt quia timet ſiccitatem pillularum; & debilitatem decocti. Quare jungit vtraque, vt tamen ſimul perficiat curationem ex præcepto 2. acut. 11. tribus horis præcedant pillulæ ad decoctum.

Quod autem purgantia reſpiciant pituitam, & non ſolam melancholiam, cauſa eſt copia pituitæ, quæ in talibus propter melancholiæ frigus abundat. Quod interponat purgationibus ſolos dies tres, cauſa eſt, quia veloçiter ſubueniendum eſt ante-

antequam cerebrum perducatur ad prauum habitum; & quia ſatius eſt, non permittere purgandos humores ex toto quieſcere. Quare etiam 1. local. 2. in quinque diebus purgauit apoplecticum. Quod autem in diebus medijs conſulit alimenta, alentia, & humectantia, cauſa eſt, vt ſubueniat triplici ſiccitati, ſcilicet pharmaci, morbi, & vacuationis. Vomitoria autem conueniunt cum ventriculus non eſt debilis, nec inflammatus, & licet ex 4. aphor. 9. melancholicis non conueniat ſuperna vacuatio, verum quia in hyppocōdriaca fortis eſt, ventriculo conuenit, ſicut & cliſteres magis, quam in alijs ſpeciebus.

Aduerte quinto: de melancholia, ſiue ſit per proprietatem, ſiue per conſenſum à toto. Si quidem ſanguinea eſt manans à vapore ſanguinis qui aduritur, confertim, & vbertim mittendus eſt ſanguis, ita enim mox ſanantur, nec timenda eſt copioſa phlebotomia, licet adſit gracilis habitus 6. epid. ſect. 3. cōm. 29. & in ea feſtinandum eſt antequam ſanguis bileſcat, & tranſeat ad maniam. Poſtquam autem ſanguis ceſſauerit ebullire, & capiti impactus eſt, non ante frons ſecetur apud Tralianum. Quod autem quidam commendant, vt in ſuppreſſione fluxus inferni, eligantur crura, non eſt recipiendum ſimpliciter, nam apud Tralianum cum venæ in cubito, non apparent, tunc ſubjectas ſecare oportet, ideſt venas externæ manus, & crurum. Humor enim capitis craſſiſſimus, tam longinquæ vacuationi non cedit, ſed oportet, vt præcedat reuulſio pariter, & vacuatio ex vena nigra, niſi judicatur defluxus à toto, vel à cephalica, ſi creditur influere à partibus infernis. Si verò melancholia melancholica eſt, frequentes purgationes, & remedia cephalalgiæ melancholicæ ſanant. Tantum addendum eſt, quod cum ſpiritus actuales ex vitalibus gignantur, ſimul prouidendum eſt cordi interius, & exterius. Quare condita ex conſerua borraginis, roſarum, corticum citri, & naphæ, cum puluere diamargaritionis, & diambræ, & auri folia conueniūt, & epythemata, vel ſacculi cordiales. Conſiderandum item melancholiam quandoque oriri, ab immateriali intemperie, quæ ſolis

alterantibus curanda eſt, niſi forte prohibeatur defluxus, per leuia vacuantia.

Aduerte ſexto: de particularibus ſpeciebus melancholiæ, vel lycantropia, ideſt lupina melancholia, affectio eſt qua homo tranſit in mores lupinos, nocte morans in ſepulchris, Arabibus vocatur (cutubut) id eſt tipula, vulgo tauaõ à crebro motu, licet Auicena errans in nomine ſeparet cutubut à melancholia.

Curatio traditur peculiaris, per ſomnifera, & refrigerantia, & humectantia, eo quod aduſta bilis vehementer increuit. Quod autem Aët. lib. 6. cap. 11. tradit, & tranſcribit Auic. cap. proprio, phlebotomandum eſſe vſque ad animi diliquium, videtur intelligendum, vt per vices id fiat, vel quia creditur vniuerſus ſanguis aduſtus. Quare refrigeratio non timetur, ſed habitus vniuerſus mutandus eſt. Amor autem genus eſt melancholiæ peculiare, vulgo amor heroicus, peculiarem habet curationem, & citiſſimam ex conceſſo amato, aut ſaltem procuretur odium, & turpitudo amati, & acceſſus multus extra rem amatam, & inueniatur ſolicitudo aliqua maxima de vita, aut de grandi diſpendio.

Remedia Melancholiæ.

PRimum: decoctum, & pillulæ Raſis hic poſitæ, & frequentandæ.

Secundum: ſyrupus de borrag. Validius ſabor. Validius de epithymo, aquæ autem in calida melancholia de endiuia, borraginis, & ſerum. In frigida autem fumariæ, meliſſæ. Validiores autem euadunt hæ aquæ, ſi incoquantur flores cordiales.

Tertium: in mania decoctum lauando caput, cor, & pedes. Capiti vnius caſtrati, additis quatuor capitibus papaueris albi, vel folliculi ſenæ, flores, cum folijs borraginis violarum, coquantur, & lauentur alternis, vel magis quotidie cum tepida

ſucce-

ſuccedente vnctione, cum oleaceo, roſaceo, amigdalino.

Quartum: puluis purgatorius teſtimonio Haly, & experientia confirmatus, ſi quaque hebdomada ſumatur ʒ. ij. in ſero. ℞. epythimi ʒ. iiij. lapidis lazuli, agari aña ʒ. ij. ſcamonij ʒ. j. gariophyla ij. Vel ſyrupus purgatorius cephalalgiæ melancholicæ. Vel ſumat 7. auroris continuis. Decoctum foliorum bugloſi, borrag. betonicæ aña ℥. j. polipodij, glyſeriſſæ, radicis altheæ aña ℥. j. ß. in ℔. ij. juris pullacei, collatum quotidie potetur. Aliud ſolutorium lene in menſe ſumendum quater, maxime in calida melancholia. ℞. foliorum ſenæ, epythimi aña ℥. ß. polipodij ℥. j. ß. glyſeriſſæ ℥. j. veſpere poſt vnam ebullitionem in jure pulli pingui, vel in ſero macerentur, per noctem, in aurora collatum tepido addito ſaccharo potetur.

Quintum: purgatio in frigida confectionis hamec drag. iiij. radicis ellebori nigri drag. ß. cum ſyrupo violaceo fiat bollus. In calida autem melancholia, ſit confectionis hamec drag. ij. electuarij de ſucco roſarum drag. j.

Sextum: conſerua poſt purgationem. ℞. conſeruæ borrag. ℥. iij. conſeruæ roſarum ℥. j. zedoariæ drag. ß. ſumatur coclear tribus horis ante prandium. In calida autem zedoariæ ablata jungatur conſerua nenupherina par roſaceæ. Finis tractatus hujus.

CAPVT XVI.

De Defectu memoriæ.

ADuerte, in morbo omiſſo à Raſi, frequenti tamen ex Aëtio lib. 6. cap. 23. compendioſam, & ſufficientem curationem, pro triplici morbi varietate. Contingit enim primò ex immodica inanitione, vt pote jugibus lachrimis, purgationibus; aut extrema ſenecta. Secundò, repente inuadit obliuio ſanis. Tertiò, ſuccedit ad curatos alios affectus, v. g. ad lethargum, vel peſtem. Primi generis obliuio prouidentia eſt

vt

vt nihil curioſe moliamur, ſed refectorio victu contenti ſimus, nam roboratis viribus redit memoria, fere enim vitia quæ ad extremam corporis attenuationem ſequuntur, ſola refectione ſanantur, vt defectus menſium ex immodica gracilitate.

Secundi generis prouidentia eſt præcautio à magno morbo cerebri, epilepſia, vel apoplexia, talia enim præſagit is euētus. Præcautio fit victu tenuante, & vacuationibus repetitis. Tertij generis prouidentia requirit ſedulitatem majorem. Oportet in totum abſtinere ab omni humido victu; potiſſimum à multo potu, à cruditate, à venere, ſæpe caput purgandum eſt hyera Ruffi, apud Aëtium, quæ apud Meſuem vocatur Hyeradiacolochyntidos, cujus ſumenda eſt ℥. ß. pulueris, vel ℥. ij. ß. electuarij. Poſt purgationem ſequantur errhina, apophlegmatiſmi, maſticatoria cephalalgiæ pituitoſæ, caputque intra, & extra roboretur, calefiat, ſicceturque juxta quantitatem qualitatis excedentis. Refert Iaſo Pratenſis obliuionem quandoque oriri ex calore, eo quod immodicus calor foligines gignit pro ſpiritibus. Quare ob inopiam temperatorum ſpirituum memoria læditur, quæ ſpecies moderate frigidis emollienda eſt.

Remedia diminutæ memoriæ.

PRimum: poſt purgationes ſufficientes. ℞. ramentorum eboris, cornu cerui aña ℥. ß. quotidie ſumat cum mulſa, & tertio quoque die ejus loco caſtorij ℥. ß. in mulſa. Secundum: imponatur lininum capiti, cum acri aceto decoctionis calaminthæ, & caſtorij. Tertium: poſt purgationes dictas quotidie ſumat ℥. j. conditi galangæ, ℥. ij. conſeruæ ſtæchados, ℥. j. conſeruæ corticum citri, ℥. j. ß. pulueris plyris; & aromatici roſati aña ℥. ij. & ß. raſuræ eburis, thuris, coriandri præparati aña ℥. j. cum aqua ſaluiæ, & melle fiant conditum. Vel electuarij plyris ℥. j. ſumat quotidie per 15. dies. Validius: eſt ſi interpo-

interponat ſemen anacardinæ ℥. j. in aqua fœniculi.

Quartum: puluis continuandus quindecim dies, ex quo ſumatur quotidie ʒ. j. in aqua majoranæ. ℞. galangæ, macis, cubebarum aña ℈. ij. cinamomi, aniſi, roſarum, calami aromatici, foliorum ſtæchados aña ʒ. ij. ß. gentianæ, piperis longi aña ℈. j. coriandi præparati ʒ. iij. ſachari ad pondus omnium.

Aliud: galangæ, piperis longi aña cum butyro vacino, & melle fiat maſſa ex qua ſumat ℈. j. redactum ad pillulam j. mane, & tantundem veſpere. Vel ℥. ß. aquæ vitæ mane, cum qua etiam dormiturus vngat occiput.

Quintum: experientia probatum, poſt ſufficientes purgationes, poſt duos menſes, abſtineat à cæna, vtens in prandio alimentis boni ſucci, ſimplicibus, facilis coctionis, quo tempore quotidie olfaciat pillulam deſcribendam.

Tranſacto autem eo tempore, cum placet memoriæ mandare, indat nari pillulam j. pendentem ℈. j. & cotto obſtruat, atque ita legat, qua ablata dormiat, ſurgens iterũ immittat pillulam eidem nari, & facile omnium reminiſcetur lectorum, euadetque ingenioſior, & durat plures annos. Videlicet menthæ, pulegij, euphraſiæ, bugloſæ, coriandri, roris marini, galli criſtæ, verbenacæ aña ſiccentur, & in ℥. ij. pulueris cribrati, adde calami aromatici, ſtyracis aña ʒ. ß. cinamomi ℈. ij. gariofilorum ʒ. ij. ß. moſchi, mellis, anacardini, galliæ trochiſcatæ aña ℈. j.

Sextum: vnctio de qua pollicetur magnam memoriam, ſi quater tantum in anno vngantur tempora, frons, ſynciput, & tandem occiput, videlicet ſucci euphragiæ, calitrici, verbenacæ aña ℥. iiij. collatis adde pulueris radicis galangæ, ruthæ, bugloſæ, valerianæ aña ʒ. iiij. ſtæchadis, ſinogloſæ aña ʒ. ij. anachardi ʒ. j. miſce in vnguentum cum pinguedine vrſi. Finis.

CAPVT XVII.

De Paraliſi.

PRimo: notificat reſolutionem. Secundo: curat frequentem per purgationes ℞. Cujus curam. Tertiò: curat eandem victu, & alterantibus. Quarto: curat reſolutionem infrequentem ex externa percuſſione ſuccedentem, ℞. Quod ſi paralyſis.

Aduerte primo: de victu in cauſa frequenti frigida humida. Oportet eſſe ſufficienter calidum ſiccum. Aër ergo talis eligatur, conuenit vicinitas elybani, & impoſitio linteorum calidorum, & inſolatio, & immiſſio in tinna aquæ, vel olei ſeminum calidorum, vel vulpis decoctæ. Vel in vinacea cumulata ſepeliri, vel in arena maxime marina. Commendat balnea, id eſt ſtuphæ, & thermæ ſulphureæ ſalſæ, aut aluminoſæ, videlicet tranſactis 30. diebus, apud Paulum, apud Auicenam conſentitur vtilitas ex euacuationibus, eo quod thermæ ſunt euacuationes particulares requirentes vniuerſalem. Recte autem commendat Meſ. vt poſt quoduis horum ſiccans, non ſequatur ſtatim aliquod humectans, videlicet cibus, potus, ſomnus, aliàs enim ſtatim reponitur in corpore ſiccato humiditas.

Secundum: vigilia commendatur, ita vt non ſit vitioſa, ſed cum labore accomodato virtuti, apud Meſuem.

Tertium: exercitium laudatur modo recipiat à re leui, ne repentinus aggreſſus ferat materias ad membrum debile, & modo ſit proprium, vt ambulatio cruri reſoluto, & locutio linguæ reſolutæ.

Quartum: inter alimenta commendantur ſtrobili, cerebrum leporis aſſum, columbi, & magis palumbi, ita vt etiam morari juxta columbarium, jus galli veteris, oſſa gallinarum aſſæ carnes rapacium; Ericei, caro ſalita aſſa, aut frixa cum aro-

matis.

matis. In vniuerſum cibus parcus, potus parcior, ita vt primis 7. diebus ſolam mulſam præbeat, aut mel roſaceum, aut ptyſanam. Sed ptyſana reprobatur à Raſio niſi in calida cauſis præſente autem febre,vſque ad 40. dies vtitur Nicolus juſculis ex farina hordei, & jure cicerum præparato cum oleo nucum,& pauco ſynapi. In vi autem debili addantur paruæ auiculæ aſſæ, & palumbi ex præparatione Zoar. lib. 1. tex. 9. & lib. 2. tract. 7. Laudat Meſues talos alphæſyræ, id eſt turiones brionæ. Haly laudat mel cum nucibus. Zoar. lib. 1. tex. 10. in morbis neruorum gallos potiſſimum magnos nigros, cõmendat pullos nycticoracium, & cyconiatum,& vt furmentum ſit valde purgatum à lolio, eſt enim infeſtum capiti, non tamen ſit omnino mundum à furfure,Zoar. nutrit pullos carnibus viperinis coctis tuſſis, cum farina hordei,vſque quo depillentur, quorum pullorum vis tamquam ſumme diſſipans,& ad cutem trahens commendat in paralyſi,& elephantiaſi, cum Galeno 10. ſimp. cap. de vipera. Commendat Paulus, & Aurelianus aërem lucidum modice calidum maxime maritimum. Vinum ſummopere noxium eſt, vbi tamen vrget neceſſitas, ſit minime tentans caput, tale eſt aquoſum,album, & auſterum lib. de euchymia ad fin. & 3. acut. 3. Nam craſſa dulcia magis tentant 6. 4. ſumma 2. cap. 31. licet Matheus contra ſentiat.

Poſt aliquot tamen vacuationes quidam determinant poſt dies 40. ad lætitiam, coctionem, & reſolutionem paucum vini antiqui, ſed exhibenda eſt aqua ſicut in cephalalgia pituitoſa, vel aqua ſacharata in cauſa calida, & commodior eſt ex aqua pluuiæ, nam aliquid adſtringit 7. loc. 2. & apud Aëtium lib. 3. & apud Paul. lib. 7. ideo collyrijs expetitur,& fluxibus; ideo tardius corrumpitur 4. de ſanit. 12. ideo etiam non valde penetrat neruos. Præterea parum frigida eſt, vt pote experta actione calidi, ex Oribaſio lib. 5. Nicolus exhibet ſtillatitium liquorem majoranæ, iuæ, ſaluiæ, primulæ veris cum 6. part. ſachari, vel mellis, & aromatizat cum cinamomo.

Aduerte ſecundo: de coctione, licet medicamentum

proportione debeat reſpondere morbo 3. ſimp.12. Quare humori difficilis eductionis fortior competit medicina, ſicut de cephalalgia pituitoſa. Verum aduertit Meſ. quod ſi humor, nec ob multam diſtantiam, nec ob craſſitiem, & lentorem eſt difficulter educibilis vna vacuatione valida, licet erradicatiue euacuare. Vbi verò ſecus præſtat per plures, ita vt priores ſint lenes, tam in coquendo, quam in purgando. Prima cauſa ne virtus ſtatim reſoluatur. Secunda, ne validum medicamẽtum inſtar flammæ abſumat tenuem, reliquo manente difficillimo ad eductionem. Additur tertia cauſa in morbis neruorum, ne humor motus, & liquefactus à pharmaco magis impingatur neruis. Quo fit vt in humore craſſo, apud Auicenam cap. de ouo, & in humore longuinquo à vijs ductuum, vt in morbis neruorum præcipiantur remedia validiſſima, ita tamen vt in primis diebus, non niſi valde remiſſa præbeantur, quod Galenus fecit 1. local. de alopecia, & obſeruandum eſt in paralyſi, adhuc magis propter tertiam cauſam dictam, videlicet quando non jungitur læſio ſenſuum, & mentis, nam ſi jungatur in paralyſi, vel tortura, ob periculum imminentis apoplexiæ feſtinandum eſt ad magnam euacuationem.

Nec obſtat, quod extremis morbis diligentiſſime extrema remedia adhiberi præcipitur 1. aphor. 6. quia vniuerſaliter in curatione à debiliori inchoandum eſt. Prima cauſa, quia natura aſſuefacta debili, poſtea ſine noxa tollerabit forte 2. aphor. 51. Altera cauſa, quia ſæpe in initio morbus non plane cognoſcitur, quare in applicatione fortis medicamenti vertitur inſigne periculum. Caſus autem in quibus irregulariter incipiendum eſt à forti, juxta præceptum 22. 3. de curatione dolorum juncturarum reducitur ad quatuor ſen. 4. 1. cap. 1.

Primus: vbi materia turget, quare timetur defluxio ad membrum nobile. Secundum, quando corpus eſt aptum ad morbum magnum, licet quieſcat humor aptus apoplexiæ, vel hæmoptoiſi. Tertius: quando morbus eſt periculoſiſſimus, vt phrenis, & angina. Quartus: quando vis non eſt tam valida,

quod

quod credatur durare poſſe, vſquequo leuia fiant remedia,nec tam debilis, vt nec modo poſſit ea tolerare, nam tunc exequẽda ſunt valida ſtatim, quibus ferendis poſtea non erit, & eſt caſus frequens juxta aphor. 21. lib. 2. Num autem inceptio à lenioribus in morbis magnis perficiatur ſufficienter, cum parua doſi magni remedij, aut requiratur etiam leuitas in qualitate remedij. Dic: præſtat incipere à leui,tam in qualitate,quã in quantitate, maxime in morbis neruorum. Si verò Galenus in alopecia inchoat à cocheis, in paralyſi verò à fætidis,& Meſues in paralyſi, ab exhibenda theriaca, habet duplicem excuſationem. Vna: quia corpora eo tempore erant validiora; altera, quia docet curare quando Medicus vocatur, vocatur autem in his morbis Medicus, quando morbus viget,non quando incipit. In qua autem paralyſi, plus temporis abſtinendum ſit à validis. Dixit Auicena in forti, ob tres cauſas dictas,quare in leui ſufficiet expectare 4. dies, in valida 7. in validiſſima 14. ita vt in validiſſima in primis diebus mites cliſteres ſuſpecti ſint, poſt primos autem dies modiciſſima paulatim agenda ſunt.

Aduerte tertiò: de vacuatione, ac primo: de phlebotomia, Aurelianus ſtatim phlebotomat reprobans Eraſiſtratum, eo quod omiſerit phlebotomiam, plurimum commendans poſt ſtatum ſcarificatas cucurbitas, ſimiliter & Aet. lib. 6. Haly verò 5. pract. & alijs diſplicet. Nam fere morbus eſt cacochymicus, vis imbecilla, multa crudorum humorum copia, & nerui ex frigore male habent. Niſi ergo reſolutio ſequatur ad caſum, vel copiam humoris ſanguinei, periculoſa eſt, imò etiam in ſanguinea paralyſi propter cauſas dictas, apud Tralianum parce mittendus eſt.

Secundum: vomitum fere laudant, cum conditionibus, quod aſſuetus ſit vomitibus, maxime ſi intermiſit conſuetudinem: quod fiat in æſtate; quod gradatim inchoet à leuibus, cauſa commendationis eſt, quia in ventriculis talium multa pituita coaſſeruatur, ob frigiditatem.

Tertium: cliſteres ſeu reuellentes commendantur, ſeu vacuantes, maxime quia reſolutam habent aluum ſiccam propter obtuſum ſenſum inteſtinorum, in quibus etiam gradatio obſeruetur ex Haly, licet Auicena ſimpliciter concedat validos, licet autem mittere in cliſteres duplam doſim, & eo amplius, quod per os ſumitur.

Quartum: diuretica poſt ſufficientes purgationes ſummopere faciunt, ad vacuationem craſſorum humorum, tam in paralyſi, quam in podagra 22. 3. tract. 2. cap. 7.

Nec obſtat, quod videntur nocere, eo quod fundunt ſanguinem, ſeparant ethorogenia, vacuant ſeorſim, quare relinqunt humorem craſſiorem, quam erat, & ita nocet expectorationi 5. ſimp. 13. Quare vacuatio multi ſeroſi, ſiue per vrinam, ſiue per ſudorem, in tenuibus humoribus ſola poteſt ſanare, in craſſo verò non, niſi jungatur cum vacuatione craſſi humoris qualiſcunque abundauerit 3. criſ. 3. diutini ſudores ſoli nunquam ſuffecerunt ſanare febres pendentes à craſſo, vel mixto humore citra purgationem illius, ſiue in gallica lue, nec in paralyſi, aut podagra.

Non obſtat ſecundo adagium Italum, à nephritide podagra, cujus cauſam referunt ad vſum diureticorum in calculoſis, quaſi inducant podagram, quia in corpore pleno calculoſo valida diuretica inducunt podagram, in podagrico verò purgato diuretica gradata ſanant 2. continent. Commendatur prouocatio ſudoris, ad eundem vſum, vncto dorſo ex anethino calido. Quare vel hoc nomine commodiſſime ſumi poteſt decoctum guaici, vel ſalſæ parrilhæ.

Quintum: purgationes repetitæ commodiſſimæ ſunt. Quidam 1. cõtinent. ſumunt quotidie pulueris hyeræ ʒ. j. cum ʒ. ß. piperis, à quo non ſupra potent., vt moretur in ventriculo. Vulgatior purgatio fit per itinerationes gradatas, ita vt ſumatur initium à leuiſſima ad validiſſimam purgationem. Vel ab vna 4. doſis maxime validi purgantis, vſque ad maximam doſim. In diebus autem intermedijs exhibeantur particulares

capitis

capitis vacuationes ſimiliter gradatæ.

Quod autem dies interponendi ſunt ſingulis purgationibus, Zoar. lib.1. tract.9. cap. de vertigine dixit juxta numerum, dejectionum. Galenus autem 2. local. in alopecia tres dies interponit. 1. continét. præcipitur vt ſaltē 7. quoq; die: ſternutatoria tamen propter magnam agitationem ſuſpecta ſunt, ante integram corporis vacuationem, ſed ſi cauſa eſt in occipitio, tutiora ſunt errhina, ſi in ſyncipite maſticatoria, & gargariſmata.

Aduerte quarto: de alterantibus, præcepta. Primum Traliani, quando oritur reſolutio ab intemperatura immateriali, calida, ſicca, in qua ſola refrigerantia, & humectantia; demum victus omnis hæcticus ſanat.

Secundum: ex intemperie quandoque oritur immateriali frigida recuſans purgatorium, ſed ſolis calidis intro, & extra: ſanatur potiſſimum cum thermis, de quibus tantum docet Tralianus, non eſſe illis diu immorandum, nec bis in die lauandum, ne immodice ſiccentur, & vt tempore intermedio perfruatur adjumento illarum.

Tertium: in reliquis ſpeciebus alterantia, & roborantia intro, & extra ſuccedant purgationibus cum gradatione, ita tamen, vt ex Haly, ſi tempus eſt æſtas, aut læditur, & non juuatur à calidis, caueamus ab illis; & ex Auicena memoremur, quod in fine curationis reſoluentia habeant admixtum aliquid adſtrictionis, oportet enim roborare membrum, ne facile redeat affectio, idem Auicena commendat, vt ſi ſuccedit febris ommiſſa paralyſi, curetur cum acetoſo, & melle roſato.

Quartum: ex Haly, & Traliano cap. de melancholia, quando morbi longi poſt repetitas vacuationes durant, oportet eſſe contentum probo victu, vſque ad ſequentem anni mutationem, quia aliter natura infirmatur; ita vt morbus reddatur, immedicabilis. Raſis verò poſt circulum purgationum ad eundem finem intermittit dies decem, quibus tranſactis redit ad circulum purgationum, incipiens ſemper à mitiſſimo.

Quintum:

Quintum: cucurbitæ commodiſſime imponuntur in capite lacerti læſi poſt aliquantam purgationem ad vacuationem contenti humoris, poſt integram autem vacuationem, ad roborationem innati caloris, ſint autem cucurbitæ anguſti oris, cum multo igne, & parum morentur; illa enim tria faciunt ad multam tractionem, ſine reſolutione. Quare quod 5. aph. 5. commendatur cucurbita magna retinendis menſibus, intelligatur de magnitudine ventris, non oris ex Auic. & Aurel. ex Hippocrate enim lib. de medico, duo ſunt modi cucurbitarum, paruus circulus, oblonga cucurbita, ad profundos dolores. Magnus circulus, venter amplus, vbi dolor occupat multas partes ſuperficiarias. Talis enim ſi dolor profundus eſt auget malum, apud Hippocratem, eo quod trahens à multa ſuperficie, & contrahens pellit ad profundum. Aurelianus ait, quod ſi neceſſe eſt, cucurbitæ multæ imponantur dorſo, incipiendo à ſuperioribus, tam in impoſitione, quàm in extractione, ſequente ſynapiſmo, vel dropale.

Sextum: commendatiſſima eſt etiam perfuſio in oleo vulpino, vel Lyenæ. De qua Matheus putat ex Serapione conuenire etiam in initio paralyſeos, vel arthritide frigidorum, ſed non probat. Nam Serapio in eo capite nihil habet proprium, ſed vertit Galenum non exacte; habet enim Galenus 11. ſimp. 12. eam balneationem moroſam vehementer haurire ex profundo, non ſolum materiam conjunctam in juncturis, ſed etiam antecedentem vaſorum, quo fit vt propter eximiam reſolutionem, non ſit totum ante vacuationem. Lyena autem arabibus eſt adit, nobis adeps frequens Africæ, ſimilis in virtute vulpi, & licet Galenus in oleo coquat alterutrum illorum, ſiue viuum, ſiue mortuum, ſatius eſt coquere exanteratas adhuc calentes; nam excrementa ſine vtilitate ſordidant, præſtatque effundere aquam ſufficientem parem oleo, cũ fænu græco, ſaluia, hypirico, althea, & ſale.

Septimum: conueniunt, & frictiones poſt purgationes, ita vt parti ſanæ adhibeantur validiores, ægræ verò lenes.

Octauum:

Octauum: locus imponendi remedij eſt origo nerui læſi, ſiue fuerit interna, ſiue externa læſio, benefacit tamen etiam totius vnctio reſoluti membri propter nerui continuitatem.

Aduerte quinto: de particularibus reſolutionibus, ſcilicet ex caſu, ex permutatione colicæ,& de reſolutione linguæ. Primum, ſi ex caſu, initio curanda eſt cura caſus. Victus tenniſſimus potius refrigerans, reprimens, phlebotomia ex aduerſo præcedente, vel vomitu, vel cliſtere pro varietate ventris pleni,quantitas ſanguinis pro varietate caſus, & nobilitatis membri percuſſi. Repellentia autem loco percuſſo imponantur. Mumiæ bollus,ſumach, mirthi cum mirthyno,& albumine in ſtupis canabinis,vel in multis lintheolis, quorum alter alteri ſuperinjiciatur. Sedato autem fluxu, ſiue ſi non timetur fluxio ab initio, ſi locus contuſus, eſt minutiſſimas contuſiones paſſus, ita vt jam receperit humorem præter naturam, imponenda ſunt, in circuitu quidem repellentia, ſupra attritionem autem emplaſtrum laudatum 6. therap. 3. ex oxymelite, cum farina fabarum, & ſi dolor jungitur addita pice liquida imponatur calens medicamentum. Si autem totum corpus verberibus conquaſſatum eſt, ita vt plus ſit ſanguinis concreti ſub cute, quàm impetus fluxionis, intra diem naturalem ſanat pellis ouina calida recens detracta 11. ſimp. 22. Calor enim innatus ouium plurimum juuat in reſoluendo, quod priſci hic, & in oleo vulpino fecerunt, poſteriores etiam in phrenitide. Si autem videtur multum concretus ſanguis liquandus, commode inſpergitur pelli minutiſſimum ſal.

Si verò in caſu timetur fluxio, præſtat in linteo inuoluere imbuto vino decoctum, ſumach nucibus,cupreſſi mirto etiã expreſſo. Item exhibeatur præſtans remedium Meſues cap.de Rhab. licet corrupte legatur ex Auic. cap. de rubia. Videlicet ℞.Rhab. ʒ. j. rubiæ gr.xv. mumiæ gr.ij. in vino auſtero. Quod ſi poſt aliquot dies à caſu ſuccedat paralyſis ex 1.de local.in fin. imponendum eſt remedium loco citat. vt reſoluatur durities, quæ creditur ibi remanſiſſe. Scilicet ℞. farinæ fænu græci ℥.j.

amoniaci ℥. ß. adepis anatis, lininiceræ aña quantum ſufficit ad emplaſtrum. Nam ſi repente ſuccedat reſolutio ad caſum, vel ictum, fere incurabilis eſt.

Secundum præceptum: de reſolutione ex permutatione cholicæ. Dic: facile ſanabilis eſt, quia materia eſt cocta, quare etiam criſis permutationis ad membra externa, & quia materia facta eſt tenuis, alioqui non poſſet repente pelli ad neruos, ideo etiam dicente Paulo ſenſum in talibus fere ſeruari. Quare apud Haly 5. pract. 22. ſcribit difficulter curari, intelligendum & credendum errorem eſſe interpretis.

Curatio fit per remiſſe calida, aliter materia extenuata extenditur, & magis infeſtat. Quare ait Auic. permiſcendum eſt aliquid in quo frigiditas vincat, vt glycerriſa, in quo Auic. recte ſecutus eſt Galenum, & Paul. & Serap. locantes glycerriſam in 1. gradu frigoris, & humiditatis, ſicut & 1. 4. tract. 2. cap. 17. commendauit ad ſitim licet 2. can. oblitus ſentiat inclinare ad calidum humidum. Peculiariter commendat Auicena in talibus medicamentum, ſauromi, & ex gummi albeſcant, quæ interpretes praue explicant, cum ibi tranſcribat Galenum 4. de ſanitate 11. & Paulum commendantes duo genera acoporum, videlicet populeum, & abietinum. Inungendi ſunt cum anethino duabus partibus, violati parte vna, decimoquoq; die ſumatur caſſ. in aqua fæniculi, cum pauco amigdalino, & alantur cum pullis, cum calidis enim fere male habent.

Tertium: in reſolutione linguæ, poſt vniuerſales vacuationes aſſidue gargariſmata, & ſi venæ ſub lingua tument, phlebotometur, fricetur vndique lingua, cum anacardina, vel cum caſtorio, & maſſa maſtichis. Optima eſt cucurbita impoſita primis vertebris colli ablatis pilis, & ſi non ſufficit, imponatur ibi veſicatorium cephalalgiæ.

Remedia

Remedia Paralyſeos.

PRimum: continuetur primis diebus mulſa ſimplex, paulo poſt ſic, ℞. decocti ſtæchados, ſaluiæ, roris marini. Secundum: ex ſaluia minute conciſa, cum melle deſpumato fiat electuarium, quod ſolum primis diebus conceditur. Vel fiat manus chriſti ex ſacharo, & aqua ſaluiæ permixto puluere cinamomi, nucis muſchatæ, zinziberis. Vel fiat eriſpella ex farina ſaluiaque.

Tertium: cliſter in 2. die exhibeatur leniſſimus, poſt tertium infundantur cliſteres lenes cephalalgiæ pituitoſæ. Poſt decimum validi.

Quartum: digeſtiuum in primis diebus, mulſa compoſita dicta; poſt ſeptimum, ſyrup. de ſtæchad. ſimp. cum aqua ſaluiæ, poſt decimum quartum ſyrup. de ſtæchados compoſitus, & oxymel ſchylinum, peculiariter autem confert capiti, & neruis ſyrup. Zoar. deſcriptus capite de tremore.

Quintum: in paralyſi 4. die, in valida autem 7. die ſumat hyeræ ſimp. ℈. ij. agarici trochiſcati ℈. j. poſt dies autem quinque dupletur quantitas. Poſt 14 pillularum fætidarum vnam. Vel in iure galli electuarij indi ʒ. iij. ß. aut turbith, agarici præparati aña ʒ. j. zinziberis ℈. j. hyeræ, logodij, agarici aña ʒ. j. in decocto ſaluiæ, & ſtæchados cum ℥. j. mellis roſati.

Sextum: roborat ſi quotidie ſumatur pillula j. dormituro pendens ℈. j. ex aſſa cum pauciſſimo caſtoreo, & apopanaco, vel alternis diebus puluis in mulſa; vel in oxymellite ſchylino, vel ſtæchadis ʒ. j. hyſopi ʒ. ij. radicis pæoniæ ʒ. iij,

Septimum: abluatur crebro membrum reſolutum, ex aqua vitæ, & vino albo paribus. Vel aqua ſaluiæ, & ſtæchados aña ℔. j. vini albi ℔. ß. mellis optimi ℥. iij. ſalis ℥. j. bullita; vel anethini ℔. ß. cum catulo vulpis in aqua ſufficienti, vſque ad oſſium ſeparationem. Vel in muſto ebulliente in quibus membrum reſolutum moretur.

Octauum: vnctio præcedente, aliter præſente febre ex roſaceo, & camomelino, in frigida autem paralyſi lenis vnctio eſt ex nardino, cum marciatone, validior addito oleo de caſtoreo. Adhuc validior lumbrici terrei in clibano ſiccati, galangi, piperis, ană ℥. j. mellis ℔ j. Aliud ſimile ſucci ruthæ poſt reſidentiam ℔. ß. ſtercoris columbini, quod ſufficiat. Validior eſt leniment um apopletici quintum.

Nonum: ſuffitus, ℞. ſulphuris ℥. ij. cum fœnu græco, ſaluia, hypirico coctis in pluuiali ſuffiatur membrum reſolutum, vel omnino opertus intra papelionem conſtituatur nudus, & in vinum album decocti dicti mittantur igniti lapides, & ſudet præſente medico, quantum poſſit tollerare, exiens abſterſo ſudore illinatur ex dictis, ſumatque per os electuarium roborans.

Decimum: electuarium mitiſſimum de ſtæchados, inde florum roris marini, & aurantij. Validius diamoſchus, vel plyris, vel nux muſchata condita, vel zinziber conditum. Validiſſimum in ſola pituiroſa ad febrem prouocandam anacardina ℈ j. vſque ad ʒ. j. à qua dormiat, & tardet cibum. Finis.

CAPVT XVIII.

De Stupore, & tremore.

Incipit, Cum aliquis, &c.

OB familiaritatem iungit duas affectiones neruorum. Aduerte primò: ſtupor, & tremor ſunt diminutæ actiones, primum ſentiendi, alterum mouendi, ſicut paralyſis eſt integra ablatio vtriuſque, cum autem ablatio, & diminutio pendeant, ab eiſdem cauſis ſola quantitate diſtantibus, fit vt curatio in vtriſque ſola quantitate remedij diſter. Cur autem diminutus ſenſus in ſtupore non appareat, niſi per interualla, diminutio autem motus in tremore perpetua ſit. Cauſa eſt quia virtus

tus ſenſifica, non eſt in opere, modo quidem contrahendo muſculum vnius partis tantum in motu membri, modo contrahendo vtrumque muſculum in ſuſtinendo membrum.

Aduerte ſecundò: de præſagijs Raſis. Sumitur præſtantior prædictio ex parte in qua accidit ſtupor. Nam ſi in facie eſt, præſagit torturam, ſi in quouis alio membro, reſolutionem partis, ſi in cerebro, apoplexiam, vel epilepſiam, ſi in dorſali, paralyſim, aut conuulſionem, ſi in totum, & perſeuerat, ſignificat defectum ſpiritus in radice, quare mortem. Intelligitur item prædictio ex adjuncto, nam ſi ſtupori jungitur vertigo, nuntiat apoplexiam.

Aduerte tertiò: num frigida lædant neruos. Oſtenſum eſt 3. artis paruæ, quod ſicut naturæ per totum valde recedentes a temperamento ſunt præſeruandæ, per contrarium, non per ſimilia, ita & membra à temperamento humano valde recedentia. Sed obſtat primò: quod facies, oculi, & os jubentur ad conſeruationem foueri multa frigida, apud Celſ. lib. 1. Secundo obſtat 3. de temp. vlt. ſumi indicationem à temperamento naturali ad ſimilia.

Dic ad primum: calor faciei, & oculorum ex parte componentium exiguus eſt, ſed ex parte ſpirituum plurimus, ob multitudinem ſenſuum in facie, ideo ea pars coloratior eſt, & magis affectibus animi mutatur, & magis tolerat nuditatem, & bene habet lotione cùm frigida. Quod verò ſpiritus actualis accedat, & valde calefaciat membra, monſtrant membra reſoluta, quæ ob ſpiritus actualis defectum, repugnantis vtriq; extremo, ab externo calefaciente vruntur, & à refrigerante gelantur, & videtur ea cauſa ſymptomatis in quibuſdam habentibus aliquam particulam debilem, ſenſiunt enim per quædam interualla glacialem frigiditatem modo, modo flammeum calorem, videlicet quia ex obſtructione partis, cum non poſſint accedere ſpiritus animales, reddunt membrum obnoxium illis immoderantijs, ergo lotio faciei cum frigida ideo roborat innatum calorem, quia ſpiritus plurimus tenuiſſimus facillimè

 reſo-

reſolubilis ita coercetur, & per antiperiſtaſim roboratur. Argumentum eſt, quia ſi calor faciei eſt valde debilis, ita vt timeatur, nec non roboretur per oppoſitionem contrarij, præcipitur vt cum vino albo lauetur, & fugiant omnino frigida ſcilicet in obnoxijs catharro, ob intemperaturam frigidam humidam cerebri. Ideo Celſus citat. cum addit niſi hyems ſit, & Auic. de cura epilepſiæ deuitet ablutionem, cum aqua penitus, & ob eandem cauſam oculi tolerant frigidam, & nunquam rigent, licet Ariſtoteles 31. prob. 22. magis referat ad pinguedinem eorum.

Ad ſecundum: agit de alimentis Galenus ibi, quæ cum patiantur, & quo ſint ſimiliora melius alant. 6. de ſanit. 2. requirunt ſemper ſimilitudinem ad alendum, ſecus eſt de agentibus per alterationem. Præterea agit de actû ægris, quorum temperies natiuæ conſeruandæ ſunt.

Aduerte quartò: de tremore orto à potu vini confidit Galenus ſoli abſtinentiæ, ſcilicet quia tenuis ſubſtantia eſt, licet per penetrationem lædat neruos, vel lædens, vel pungens, quando vertitur in acetum. Verum quia tenuis eſt, & calida, ſperatur ſua ſponte reſoluenda ex probo victu, frigiditas verò aquæ niualis denſat ſubſtantiam nerui, quare vltra abſtinentiam cauſæ frigorificæ, additur à Raſ. calefacientia, qualia ſunt longa inſolatio, aut ſepeliri in arena ad ſolem tecto capite. Tremor autem particularis fere fit à defectu ſpirituum, cujus agnitio eſt quia ex quouis labore ſyncopiſat, & ex alimento recreatur. Petenda eſt autem curatio ex reparantibus copiam ſpirituum carnibus volatilibus maximè odoratis, & aſſis, luteis, vino odorato pauco ex dimidio temperato.

Remedia ſtuporis, & tremoris.

AD ſtuporem, & difficilimum motum ex craſſis humoribus lenimentum coquens, & roborans. Mirrha, amoniacum, diſſoluantur in aceto addito camomellino, & croco, & fiat lenimentum.

CAPVT

CAPVT XIX.

De Tortura oris.

ADuerte: curatio traditur per omnia ſimilis paralyſi, quare lente procedendum eſt cum coquentibus, & vacuantibus, & in ſanguinea cum phlebotomia cephalicæ; tunc ſuccedat ſectio venarum linguæ in vacuationibus item particularibus, & localibus remedijs ſenſim procedendum eſt. Præterea memorandum eſt, cum hujuſmodi affectus, quem vocant ſpaſmum cynicum, eo quod inſtar canini intorquentur, quandoque oritur à paralyſi neruorum faciei, quandoque verò à conuulſione.

Si cauſa eſt conuulſio, requirit emollientia ante impoſitionem reſoluentium, partim quia humor efficiens conuulſionem ſæpe eſt craſſus, cum paralyſis ex tenui oriatur, partim quia in ſpaſmo licet non adſit humor craſſus, adeſt tamen contradictio denſans neruum, & impediens penetrationem medicamenti. Vniuerſaliter autem in tortura, poſt vacuationẽ commode affiguntur cucurbitulæ ceruici ſiccæ, ad deriuandũ, & calefaciendum.

Poſtremo cauterium in vena, retro autem partis affectæ, quandiu ſeruat apertum. Quod ergo in primis diebus locat ægrum in loco obſcuro, cauſa eſt, ne pro lumine inſpecto tracto ad faciem, ſpirituum humor faciei dilatetur etiam cum ſpiritu, qui in varia inſpectione non diffunditur, in ſe coactus ea calefaciat, & ſanet nerui obſtructionem, quæ cauſæ validiores ſunt, quam Mathei, hic ſcilicet, ne ex cognita turpitudine, per flatum aduerſum conſternatur animus, & alijs reddatur vilis.

Remedia

Remedia Torturæ.

PRimum: crebra inſpectio in ſpeculo chalibino ex aduerſo torturæ, ita vt conetur perpetuo dirigere faciem, & tunc præcedente vnctione, cum plumiceolis leniter ligetur directa facies.

Secundum: jugis ablutio faciei cum decocto aceti ℔. ß. ſynapis drag. j. ad iij.

Tertium: gargariſmata, & errhina, vertiginis; peculiare errhinum eſt, ſucci anagalidis ʒ. j. nucis myriſticæ puluerata ʒ. j. ſugatur, mox illinatur intra nares.

Quartum: ablutiones, & vnctiones paralyſeos, ſed ſi tortura oriatur ab ſpaſmo præcedat vnctio leniens fænu græci, ſeminis lini, butiri, aſſungiæ anatis, medullæ cruris vacini, olei amigdalarum dulcium aña ℥. ß. nucis muſchatæ ʒ. j. cum cera. Vel miſceatur æſipus, cum reſoluentibus ſcilicet galangæ ℥. j. zinziberis, nucis muſchatæ aña ʒ. j. olei caſtorei, & vini albi aña ℥. iij. ad conſumptionem vini, cum cera, & æſipi ℥. ß.

Quintum: caro rapacium cocta trita calida, cum oleo nardino imponatur.

Sextum: Suffitus faciei frequens ex decocto camomillæ, ſtæchados, calaminthæ, majoranæ cum lapidibus ignitis.

Septimum: ellectuarium ex ſemine juniperi, & melle ſumatur quotidie ℥. ß.

CAPVT XX.

De Conuulſione.

ADuerte primò: de ſpaſmo ex repletione eſt multo velocior, tam periculoſior, quam paralyſis, maxime ſi ſunt duo ſimul, quæ ſpecies vocatur rigor, vel tetanus fere interimẽs intra quartũ ex 5. aphor. 6. quare victus conuenit tenuiſſimus

vt

vt in paralyſi, vacuatio tamen tardanda non eſt, imò nec permittenda ſemper concoquentia, ob iminens periculum, localia autem ita varianda ſunt, vt biduo imponantur emollientia, reliquo biduo reſoluentia, ob craſſitiem humoris, frictiones cum linteis calidis, & manu ſemper frequentandæ ſunt, & cum pellibus vulpinis, aut lupinis adhuc calidis membra contegenda ſunt, cucurbitæ verò ſiccæ, ſi materia pauciſſima eſt, commode imponuntur finibus lacertorum, ad calefaciendum, & euocandum ſpiritus ex Auicena. Si verò humor copioſus eſt, vel abſtinendum eſt ab illis, vel ſcarificandæ ſũt, ne humor tractus magis lædat. Rigor qui aſſeritur acutiſſimus ab Hippocrate, intelligitur occupans totum corpus, particularis enim, nec tenuis eſt, nec acutus.

Aduerte ſecundò: de ſpaſmo ex inanitione. Intentio eſt alere cibis ſubſtantifice, & qualitatiue humectantibus, facilis coctionis, & penetrationis in anguſto ventris, propter denſitatem contractam quales ſunt ſequentes.

Primum, oua ſorbilia, vel tremula, aliquantum magis alentia, & morantia in coctione.

Secundum, addunt recentiores vinum valde lymphatum tenue, non antiquum, odoratum, quod per horam ante potum permiſceatur cum aqua cocta, & refrigerata.

Tertium, aqua carnis multiplex, vna eſt ex gallina parum cocta in plurima aqua, cum lactuca, & ſeminibus cucurbitæ conteratur, & poſt integram coctionem per linteum colletur, & præmatur.

Alia: in olla noua operta, & illita cum maſſa, fruſta gallinæ, dempta cute, propter pinguedinẽ immittãtur, ſupra fruſtos ligneos pendula in cacabo bulliente per horas tres, cum aureis decem, aperto operculo liquor exiens ſumatur. Alia: corpus maceratum per diem in vino, tritum in clybano diſtilletur, & addito luteo repente reficit. Alia: fruſta panis, hœdi, & gallinæ mittantur in alambicum additis aqua roſarum, bugloſæ, acetoſæ, pulueris diamargaritionis drag.j. panis auri.

Quartum, ptyſana ſimplex, cum carne teſtudinum fluuialium prius lota cum lixiuio, deinde cum aqua roſarū, eò quod deſunt nobis cancri fluuiales Gallorum, & teſtudines nemorales Inſularum.

Quintum, lac aſininum, vel muliebre, vel ſaltem caprinum exceptum in vaſe, in quo infundatur calidum, & laneo operimento adhuc calidum potetur, cum ſacharo puluerato.

Sextum, balneatio in tepida, vſquequo intumeſcat corpus & ſtatim exeat antequam intumeſcat, quare ſit præſens medicus, & præſtat ſi in ſacculo addantur violæ, flores nymphææ, hordeum fractum, folia ſalicis. Præſtat adhuc ſi addatur lac, & magis ſi eſt balneum olei, quando non timetur calor ejus.

Septimum: vnctio ſpinæ dorſi bis in die horis temperatis olei violarum, & nimphææ aña ℥. j. & ß. lauentur ſæpe in frigida, ad le aſſungiæ gallinæ, anatis, medullæ vituli aña ℥. ß. mucilaginis pſilij, tragacanthi, gumi arabici ℥. j. cum cera alba.

Octauum, reſtaurantes panes cineritij ex carne teſtudinum cum ſacharo, & amigdalis, & oua ipſa teſtudinum, & pulpæ eorum cum gallina cocta.

Nonum, pulli albi nutriri cum lacte, & farina hordei.

Aduerte tertiò: in non proportionata ad materiam. Primum ſi ex vulnere eſt, mittatur vulneri therebentina, cum luteo, & ſuperponatur althea calida cocta, cum roſacea, ſpina vngatur cum amigdalino, & ſæpe mittatur æger in tinam olei.

Secundum, ſi ex morſu venenoſo, intra duas horas repetatur bis cucurbita in loco morſus. Vel gallus, cum ano deplumato ſupra morſum, & ſi gallus moritur bonum eſt.

Tertium, ſi ex frigore eſt, ſolum vnctio ad ignem cum anethino ſanat.

Quartum, ſi ex dolore, ſtupæ cum roſaceo, luteis, & lacte. Vel panis calidus infuſus lacte, additis luteis duobus. Validius eſt, ſi addantur opij gran. iij.

Quintum, ſi ex conſenſu ventriculi, ſæpe ſanatur vomitu ex 1. aphor. 1.

Sextum;

Digitized by Google

Sextum, ſi ex flatu (vulgo cambra) frictione perpetua, & cliſteribus reſoluentibus ſimul, cum vnctione conuulſionis materialis.

Remedia Conuulſionis.

PRimum: vnctio in conuulſione ex repletione. ℞. ſtyracis liquidæ ℥. j. olei linini ℥. ij. euforbij caſtorei aña ℈. j. ceræ quod ſufficit.

Secundum: vngatur ex terebentina cum aqua vitæ. Vel imponatur ſacculus ex fænu græco cum ſale.

Tertium: poſt purgationem, concilians robur neruis, ℞. menthæ, ſaluiæ, betonicæ aña m. ß. gariophylorum, piperis, cardamomi, galangæ aña ʒ. ij. radicum conſolidæ, calami aromatici, enulæ, aña ʒ. ß. roſarum rubrarum m. j. contundantur radices, & cera ſuauiter, & bulliant omnia in ſufficienti vino albo odorato, ad tertias collato, & expreſſo adde anethini ℔. j. bulliant ad vini conſumptionem, in fine adde euphorbij puluerati drag. ij. croci ℈. ij. Finis.

CAPVT XXI.

De Catharro.

ADuerte primò: de victu catharroſorum præcepta. Primum aëris immoderantiæ ſummopere cauendæ ſunt propter mollitiem, & debilitatem cerebri aptiſſimi vt lædatur; in lib. de phleb. 8. tum quia aër accedit ad cerebrum, tum quia catharroſi peculiariter habent cerebrum debile; multo autem magis fugienda eſt frigiditas, cum præceſſit calefactio. Nocturnus aër omnino caueatur, quare nec per æſtatem aperta feneſtra dormiendum eſt, & perpetuò ante ſolis ortum ſurgendum, quædam aliæ cautiones eleganter traduntur à Celſo lib. 1. cap. 5.

Secundum: inter cibationes, nec edendum, nec bibendum

 eſt,

Digitized by Google

eſt, & à ſurrectione ad prandium intercedant horæ ſex: à prandio ad cænam octo, poſt cibum quatuor horis quieſcat animo, & corpore 1. aliment. 1. commode adhibetur lotio capitis ſingulis ſeptimanis, ex cephalalgia pituitoſa; & ſi fieri poteſt caput nunquam veſte velandum eſt, Celſ. lib. 1. cap. 4. Cæna autem omittatur, aut leuis ſit, à qua per horas duas, aut tres, vel ſtet, vel deambulet. Benefacit perpetuus vſus ſachari roſacei, potus autem in calida ſit decoctum ſeminis maluæ, vel aqua ſacharata, & retentio frigidæ in ore. In frigido autem catharro aqua glycirriſæ perpetuo roſæ tuſæ, vel origani, vel mulſa, immodicus tamen potus perpetuo vitetur, quare etiam iura in cæna conferunt. In calido pultes hordeaceæ, & lac caprinum apud Auicenam; in frigido autē jus cicerum, & taluinæ, quæ fit ex lacte furfurum, cum lacte amigdalino, injecto ſacharo, poteſtque conſtrui cum jure pulli.

Tertium; initio integra quies conuenit, ſicut in reliquis fluxibus, ita vt etiam ſternutatio, & clamor obſint. Nec obſtat, quod id curat Raſius initio per ſternutatorium; quia eſt cura tentatiua, quare conjectat catharrum pendere à leuiſſima cauſa.

Quartum: ſomnus ſicut cibus, & potus, vt pote humectantia oportet eſſe pauciſſima. Abſtineat à cibo, & potu omnino die, ac nocte, & remouebitur; modus cubandi ex Auic. ſit demiſſo capite, ita enim minus aſcendunt vapores, & minus deſcendit congelatus humor, licet ante praue legeretur.

Aduerte ſecundò: catharri curantis incipientis præcepta. Primum, aliquando catharrus, & cauſa catharri conueniunt ſcilicet in frigido, qui caſus non infert dubitationem curanti; aliquando verò variant, quo tempore obſeruandum eſt præceptum traditum 7. meth. penultimo de compoſitis affectibus, ſcilicet vt incipiatur à cauſa, vel ab eo ſine quo non, vel ab vrgentiori, inter quæ tria vrgentius habet majorem vim.

In principio ergo catharri, quando catharrus, & ejus cauſa pugnant, maior intenſio habenda eſt ad cauſam, non ſolum

quia

quia cauſa eſt, ſed etiam quia tunc nihil magis vrget, in proceſſu autem major intenſio eſt ad catharrum. Si ergo cauſa catharri fuit externum frigus citra plenitudinem, linteus valde calidus repetitus ſanat. Si verò cauſa fuit calor externus, imponatur frigidum aliquod, ſed docente Meſue ſit frigidum potentia non actu, vt roſaceum tepidum, timetur enim ex actuali frigore, ne humor qui incipit concreſcere in capite, magis coaguletur, & deſcendat.

Secundum præceptum: in initio adhibenda ſunt ſiſtentia exceſſum fluxus. In calido diapapauer, & violaceus; in frigido mirtinus cum melle roſato collato.

Tertium: cauendum eſt à validis reprimentibus ante integram vacuationem, in omni enim fluxu talia inducunt noxas inſanabiles propter vehementiam fluxus retenti.

Quartum: ſecuriſſima ſunt diuertentia fluxum, & magis ſummam diuerſionem, modice vacuant lotiones, & frictiones extremorum, multo tamen validiores in frigida cauſa, propter timorem agitationis; & cliſteres in calida refrigerantes, in frigida calefacientes.

Quintum: phlebotomia ſæpe cauſa eſt catharri, propter motum ſanguinis effumantis 4. 1. 20. Quare cum timetur effumatio commode præbentur potandæ ſtatim à phlebotomia aquæ endiuiæ ℥. vj. Conuenit tamen phlebotomia in catharro in caſibus tribus explicatis à Meſue, Auicena ait minimè conuenire phlebotomiam catharroſis, vbi non jungitur tuſſis: maxime conuenire, vbi jungitur punctio mamillarum. Minoratiuum autem perpetuo conuenit apparente quauis coctione,

Sextum: vbi impetus fluxionis eſt maximus, ex quo multi intra diem pereunt, prouideatur reſpirationi difficili per frigidum aërem euentatum, omnino quieſcat etiam à locutione, ſumat papauerinum, cum aqua jujubarum, & diapapaueris, & ſi oporteat pillulam opiatam. Ad dilatationem autem pectoris, imponatur ſicca cucurbita modò pectori, modo ſpatu-

 lis,

lis, & ſi oportet juxta dicta phlebotometur.

Aduerte tertiò: præcepta aucti catharri. Primum, ſi materia videtur non plurima, nec craſſa, addantur diuerſionibus dictis aliæ particulares à capite, per errhina quidem, cum fluit materia ad fauces; per gargariſmata magis, vbi ad nares fluit.

Secundum: valent etiam tunc ſuffitus deobſtruentes colatorium, in calido quidem ex decoctis violis, in frigido ex decocta majorana, &c.

Tertium: vt expurgetur valde tenuis humor, valet retentio in ore, & gargarizatio ex papauerino, cum roſaceo; in lento autem humore, cum oxymelite. Quod ſi judicatur materia relicta in cerebro, vel multa, vel craſſa, purgandus eſt pituitoſus cum pillulis cochijs. Bilioſus purgandus cum pillulis ſine quibus, ceſſante jam agitatione catharri, ſequantur euacuationes particulares à capite.

Quartum: ſi omnibus peractis, adhuc defluxio durat, procedendum eſt cum ſiſtentibus catharrum, non ante.

Remedia Catharri.

PRimum: in calido ſyrupi violati ℥. iij. pulueris diagarganti frigidi ʒ. j. paulatim lambatur. Aquæ autem in frigido ſint decoctum vernicis, thuris, nucum cypreſſi. In calido autem aquæ endiuiæ, & lac ſeminum frigidorum.

Secundum: minoratiuũ fiat in calido, cum ʒ. ij. pulpæ caſſ. in decocto fructuum. Vel cum manæ ℥. j. ß. in jure pullj. In frigido autem fiat cum ʒ. j. pillularum aſſagaret, vel maſtichynarum.

Tertium: vbi humor concretus eſt in fronte, inducit dolorem, ſoluitur impoſitione ſacculorum ex roſis, qui in calida mergantur, & viciſſim expreſſi fronti imponantur ſequenti tertio ſicco. Valet autem ad coctionem catharri calidi, in introitu lecti potare drag. v. aquæ calentis, vel magis ptyſanæ cum ℥. j. pænidiarum, in frigido autem ſit lac furfuris.

Quartum:

Quartum: in quauis materia potiſſimum in ſalſa optime facit ad præcautionem, ſi ter in menſe jejunus maſticet, & degluriat Rhab. drag. ſ.

Quintum: prohibet catharrum calidum frequens ſumptio ℥. j. pulpæ caſſiæ proxime ante cibũ, & ſi quotidie dormiturus paulatim deglutiat ſyrupi papaueris ℥. j. ſyrupi deglyſirriſa ℥. ß.

Sextum: præſeruat in frigido frequens ſumptio bolli ex pulpa caſſiæ ℥. j. pulueris hyeræ ʒ. ij. & ter in hebdomada deuoret dormiturus thuris gr. iij.

Septimum: pulueres inſpergendi capiti dormituro, vernicis, majoranæ, roſarum, ſalis vſti aña, & magis perunꝺo ſincipite, cum pauciſſimo maſtichino calido. Validiora ſunt emplaſtra ſiccantia ex cap. de polypo, & veſicatoria, & fontanellæ brachiorum ex cap. de cephalalgia varia.

Octauum: ſiſtentia catharrum calidum, gargariſentur roſacea ℥. iij. camphoræ ℈. j. Vel ſuffiantur ex vernice in aceto infuſa, & exſiccata. Vel ex ea, & ſacharo, & ſandalis cum roſaceo fiant lupini ſuffiendi. Vel detineatur in ore ſyrupi mirtini ℥. iij. bolli armeni, pulueris papaueris aña ʒ. j. Fortius eſt, pillula j. vel altera ſumẽda dormituro, ℞. thuris, ſucci liquiritiæ aña ℈. j. mirrhæ, opij, croci, aña gr. j. cum roſacea fiant ſeptem.

Nonũ: ſiſtẽtia catharrũ frigidũ, gargariſatio cũ vino, decocti thuris, & vernicis ſuffitus paretur, ℞. thus, ſtyrax cum pice fiant formulæ, vel ex puluere thuris, cum conſerua roſarum lupini. Pomum odorandum, ℞. laudani, ligni aloes, aña ʒ. ij. ß. galliæ drag. ij. ambræ, ℈. ij. muſci ℈. j. Vel exhibeatur dormituro pillula opiata dicta. Lauentur item brachia, & genua, cum calido decocto, & caput ſacaletur ex thure, pulegio, origano, baccis lauri calidis.

De Electione aëris.

ADuerte quartò: inter ſex res nõ naturales de vi, & electione aëris, ad morbos curandos propoſitiones. Prima, ex 1 de ſanitat. 11. aqua, & aër non ſunt alia alijs commodiora, ſed quæ

quæ puriſſima ſunt, & externæ mixtionis aliena, omni & ætati, & naturæ conueniunt apprime; præſtat autem puritatem illis, lux, flatus, abſentia externæ mixtionis. Quo fit vt juxta Oribaſium lib. 4. collet. cap. 5. loca aprica præſtent vmbroſis, & dies nocti, & aër villæ ſit commodior, quam vrbis ad appetendum, coquendum, ſentiendum. Aër enim vrbis licet ſit calidior, propter quietem aëris calefacti à ſole, eſt tamen multo craſſior, & ideo deterior; cauſa craſſitiei, quia non mouetur ventorum flatibus, cum ab omnibus impediatur, & quia bona parte ſui vmbroſus eſt, & propter plurimas, & prauas vrbis exhalationes.

Secunda propoſitio: multo potentius operatur aër in morbis pectoris, vel cerebri, vel totius; quia ad ea loca immediate accedit, & multo magis operatur in longis morbis, quia operatio aëris licet potens eſt, tamen paulatim, & magis immutat diuturnitate, quam vehementia agendi, ſecus quam medicamenta, quæ velociter imprimunt, morbi autem longi magis egent diutina, & lenta operatione, quam valida, & ſimultanea.

Tertia propoſitio: remedium aëris praui, ex Celſo lib. 1. cap. 3. & migratio ad illum, non fiat niſi hyeme, tum quia vis in hyeme magis valet ad repugnandum aëri prauo inſueto; tum quia grauis aër potiſſimum lædit æſtate, & autumno, nam frigiditas hyemis prohibet noxam ejus. Ob contraria verò à prauo aëre ad bonum ineunte æſtate migrandum eſt. Tacuinus autem in aëre epidemico docet perſeuerandũ eſſe cum habitatione in ſubterraneis, quia remota ſunt à commercio vagantis aëris, & potu poſchæ, & odore roſaceæ, & ſuffitu thuris cum ſandalis. Particulariùs autem traduntur remedia aëris praui, ab Auic. lib. de remouendis nocumentis.

Quarta propoſitio: agnitio ſalubris, aut inſalubris exhalationis terræ petitur ex indicijs quinque, apud Oribaſium lib. 9. collet. cap. 16. & 15. Primum, gleba terræ vbi humore madet, vel expirat, ſi verò terra praua eſt madefacta, expirat carbones extinctos. Vrbs ipſa mane ante fumos, & nidorem efflat ſuauem auram. Secundum, ſi quis humi cubat, leuior excitatur,

citatur, & cibi appetentior erit, ſomnus ſuauis citra ſomnia perturbantia. Tertium, plantæ omnes ſuauiter vireſcunt calore ſuo ſaturatæ, placidæ, bene nutritæ cito matureſcentibus fructibus, & odoratis. Quartum, infantuli, & catuli, floridi ſunt, viuidi, & bene colorati. Quintum, frumenta, legumina repoſita diu durant. Quod ſi exhalatio terræ grauis eſt, eligatur ſublime tabulatum, nam craſſities aëris ſubſidet. In regione verò ſalubri locus terræ vicinus commodat.

CAPVT XXII.

De Ophtalmia.

ADuerte primo: de victu præcepta. Primum: aër tenebroſus paretur pendente ante oculos pano ſerico nigro. Nam 1. de cauſis ſympt. 6. ſpiritus viſorius, vt pote modice tenuis ab vtraque immoderantia læditur, ſcilicet ab ſplendido rarefaciente, & à nigro incraſſante. Succedit ſplendido album. Nigro verò, vel obſcuro fuſcum.

Quare maxime recreant ſanos oculos medij colores, viridis, & cæruleus, quaſi dicat, cæruleum, color ſereni cæli (azulado.) Vbi verò ophtalmicus oculus à calida fluxione immodice calefactus eſt, recreatur non medio, ſed externo colore nigro, ſicut vbi offenditur ſplendore, bene habet clauſione, quod à natura edoctum eſt.

Cur ergo non itidem oculus offenſus diuturnis tenebris iuuatur ſplendore, ſed magis læditur, & exſiccatur 10. de vſu part. 4. Dic propter vehementiam agendi ſplendoris, nam 12. meth. 7. reductio ad moderatum, vt ſit innoxia, oportet ne ſit valde repentina.

Secundum: veſtimenta ad collum anguſta non ſint, quia perpetuo ligatio propter dolorem, & expreſſionem concitat fluxionem, vltra partem ligatam, quo modo ligatura, ſupra cubitum mouet fluxum ſanguinis ad cubitum, & cinctura

anguſta in morbis hepatis obeſt.

Tertium: ex Auic. cap. 9. & 2. continent. pilorum prolongatio valde obeſt propter impeditam expirationem juxta adagium (*Se queres que o teu filho creça, toſquialhe a cabeça*) attonſi verò pilli conferunt trahendo excrementa aduſta. Licet non credamus Auerr. 2. coll. 6. aſſerenti pilos animatos eſſe, & attractice facultate ſuggere foligines ad alimentum. Verum cum pili retineant poros diſtentos, benefaciunt ad facilem expurgationem foliginum.

Quartum: oculus non modo non tangatur, imò nec aliquid intueatur, nam ſimul cum ſpiritu humores ad oculum trahuntur, quare etiam ſanum oculum claudat, quia ejus agitatio inquietat reliquum.

Quintum: ſomnus multis nominibus commendatur. Primò, quia eſt otium facultatis viſoriæ, quare roborat, & non exhaurit ſpiritum. Secundò, quia humor in ſomno quieſcit. Tertiò, quia tunc humor introrſum, non extrorſum repit. Quartò, quia ſic magis coquitur humor. Quintò, quia ſomnus narcoticus eſt. In declinatione vigilia ad reſolutionem benefacit, ſi homo ſit capite plurimum eleuato, & ſupra læſum oculum. 2. continent. ſupra ſanum hic, ſupinus autem apud Haly.

Dic: cum quæritur reſolutio, ſemper acubitus confert ſuprà partem ægram, fluente autem humore ſupra oculum ſanum, & ſupra dorſum magis, eo quòd citiſſime communicatur fluxio oculo ſano.

Sextum: cæna aut omittatur, aut paruiſſima ſit. Nam apud Haly 1. pract. cap. 13. vnum malum eſt in cæna magna, quia nocet oculis propter continuitatẽ vueæ cũ tenui membrana cerebri. Acida autem reprobat Auic. cum Meſue, Raſis laudat, intelligantur priores de valde acidis mordentibus membranas oculi. Poſterior autem de remiſſe acidis conferentibus, ad reprimendum, & extinguendum. Dulcia verò reprobat hic Raſis, quia in moderato calore augent ſanguinem, in valido verò bilem,

bilem, qui duo humores abundant in ophtalmicis.

Aduerte ſecundò: de vacuatione præcepta. Primum, quomodocũque permiſceatur ſanguis, incipiendum eſt à phlebotomia, eo quod timetur inflammatio oculi, non ſolum propter nobilitatem ſuæ functionis, ſed etiam quia propter nimiũ ſenſum, & exiguitatem membri timetur vlcus, aut ruptura, qua etiam de cauſa large phlebotomandum eſt, & extrahendum ℥.x. & conandum vt eadem fiat ſecundatio propter cauſam explicatã 3. techni. Nam apud Auic. 3. 3. cap. 9. immiſſio ſanguinis plurimi ſanat in hora, & Galenus de phlebot. 17. ad horam diei 4. extrahit ℔. iij. & rurſus ad horam 9. ℔. j. Quod ſi ſanguis immodicè tenuis eſt, præſtat præſumere incraſſans papauerinum, & jujubinum, ne ebulliat ſanguis propter phlebotomiam; ſuccedant autem phlebotomiæ cæphalicæ, aliæ magis particulares à capite per ſectam venam, tunc cucurbitæ, & hyrundines.

Secundum: ſequatur ad phlebotomiam purgatio, ſed leniens tantum, vt pote in inflammatione membri, & ea calida. Verum ex præcepto Galeni 4. acut. 76. purgatio exoluens adhibetur, vel ſedata jam agitatione, & humore concocto, vel vbi res valde vrget, ſtatim in principio primis duobus diebus antequam humor in parte figatur, in quibus temporibus exhibendum eſt moderatum ſolutorium 2. acut. 11. & talis caſus intelligendus eſt 13. therap. 15. vbi incipientem ophtalmiam vnica die purgatione ſanat.

Tertium: omne genus remediorum adhibendum eſt, tamquam in morbo difficili, potiſſimum autem ex continent. 2. in antiquis ophtalmijs conferunt poſt vniuerſales vacuationes particulares capitis per errhina, gargariſmata, maſticatoria, aurium perforationes, ſetones, hyrundines circa oculos, in temporibus, in naſo, retro aurem, demum cauteria in conjunctione capitis, aut coronalis.

Quartum: ex 13. therap. vlt. inueſtiganda eſt cauſa perpetui fluxus, & per contrarium emendanda eſt, itaque ſi cauſa

 eſt

eſt frigiditas, & humiditas ſynapiſmo curetur; ſi calor frigorificis ex cap. de cephalalgia calida: Si verò quod frequens eſt, cauſa fuerit imbecillitas vaſorum cerebri, parua quidem vaſa ſecētur, magna verò vbi prius vtrinq; ligata fuerint, ex toto præſcindantur, vel quod magis placet Nicolo cauteriſentur; eſtque remedium vehementiſſimum, cum fluxio fit per externa vaſa; cum verò per interna, prodeſt, partim ob communicationem internorum vaſorum, cum externis, partim ob defectum alimenti oculi, quare reſiduum poterit concoquere. Conſiderandū tamen eſt, ne ejus longo tempore apertio cōſeruata, reddat oculum minorem, ob atrophiam: Auicena addit non eſſe exequendam hanc curationem, niſi cum reliqua non contulerint, & poſt ſufficientem vacuationem, & cum dolor capitis ſedatus eſt.

Aduerte tertiò: de applicatione remediorum ocularium præcepta. Primum, valde penſanda ſunt, tum propter operis nobilitatem, tum quia ob ſummam molliriem faciliſſime effunduntur vulgo (*olhos maos, &c.*)

Secundum: imponantur remedia actu frigida, ſicut in auribus actu calida, nam propter pinguedinem multam, & conuerſationem cum aëre externo, non offenduntur à frigido, & à calido mouetur fluxio in membro nobiliſſimo. Nam & in ſanitate, oculi nunquam rigent 1. poblemat. 22. cum aures facile refrigerentur. Præterea ſpiritus viſorius, ab oculo propter raritatem facile exhalat, quare frigida conferunt retinendo ſpiritum, & non indigent medicamenta actuali calore; ad penetrationem, cum oculi ſint nudati cute.

Dubitat Matheus, quare fomenta oculis calida imponuntur, & lac ab vbere calens. Quare explicat ſententiam Meſues de conſeruanda ſanitate tantum, ad quam Meſues addit: ſiue morbus ſit calidus, ſiue frigidus, fomenta verò quæ extra imponuntur totis oculis, modice calida aplicantur, quæ verò infunduntur etiam ad reſolutionem, & in morbis frigidis, actu frigida præcipiuntur. Lac verò calens ab vbere infunditur, ne vitietur.

Ter-

Tertium: ex lib. de medicatrina 9. & 10. in affectibus oculorum, æger curandus eſt, non ad lucem, ne oculus offendatur, non à luce, ne fugiat nos effectus, ſed ad lucem, id eſt oblique.

Quartum: timenda ſunt quæ lentore participant, aut craſſitie, nam talia, vel cum dolore extrahuntur, vel remanentia putrent, oculus enim propter immodicum ſenſum, & raritatem 4. local. 2. facilime patitur. Quare omnia mordacia fugienda ſunt, ſcilicet quidquid valde adſtringit, vel abſtergit, vel acre eſt, vel acidum, vel ſalſum lib. cit. 1. & 4. oportetque fere contentum eſſe inſipidis à terrea ſubſtantia, ſiccantibus, redactis ad exactiſſimum liuorem.

Quintum: lippa ex Raſ. 9. continent. abſtergatur, nam tollitur grauans, & fit perſpiratio, & paratur locus actioni medicamenti, cum cuſpide radij inuoluto cotto, & madefacti in roſacea in principio, in augmento autem in aqua ſachari, ſed in declinatione cum cotto ſicco; lippa autem infeſtans citra ophtalmiam breuiter ceſſat, ſi dormiturus lauerit faciem, & oculos cum poſcha.

Sextum: dolentium oculorum remedia vniuerſalia proponuntur 6. aphor. 31. Vini potio, balneum, vacuatio, ſcilicet in repletione totius, vel capitis; balneum in acredine humorum citra repletionem corporis, & hoc vel vniuerſale, vel particulare, quod fomentum vocatur; vinum in craſſitie ſanguinis in oculis obſtructis; ſit autem vinum meracius, cum pauciſſima aqua, apud Aët. poſt horas tres à cæna leui dormituro exhibitum, apud Auicenam, & Galenum 6. eped. ſect. 6. tex. 5. tale enim in totum aufert dolorem, & hemicraniam, & quemuis alium à frigore ortum, vel ab obſtructione, non præſente plenitudine.

Septimum: in ophtalmiæ principio conueniunt lenientia aſperitates, abſtergentia acrem fluxionem, temperantia fluxi humoris acrimoniam, oui liquor, lac, mucilagines, oui liquor valde merito receptiſſimus propter cauſas 17. therap. 21.

qui ſi conferatur ad metallica ellora, tutiā, & cæruſam, minus illis emplaſticus eſt, plus tamen illis lenit, & diluit acrimoniam 4. local.1.ſect.1. Quod ergo ſect. 7. in fine legitur oui liquorem in totum carere vi abſterſoria, intelligitur ex facultate propria abſtergente, lauat tamen magis, quam metallica illa ex modo ſubſtantiæ humidæ, lac verò inſtilletur ab vbere tepidum, juuenculæ, boni ſucci, lactantis fœminam quam geſtauerit, à tertiò menſe partus vſque ad annum, innoueturque quauis hora, ob facilem corruptionem, tale enim magis concoctum frigidius eſt, apud Auic. cap. proprio, & Galenum 4. local. 2. Si verò hæc duo remedia inter ſe conferantur dixit Galenus citat. lac magis mitigare dolorem, ob majorem lenitatem butyri, & quia magis ex ſero abluit, minus tamen infrigidat. Quare in magno dolore præſtantius eſt ouo; mucilagines autem ſimul dolores leniunt, & maturant hoc ordine, apud Auicenam 9. Primus locus in humore valde mordaci eſt mucilaginis pſylij; proximus mucilaginis ſeminis citoneorum, tertius, ſeminis fœnu græci, non modo lauantis, & maturantis, ſed & reſoluentis; valida autem adſtringentia, vel emplaſtica in initio non conueniunt, nec in oculis, nec in fronte. Cauſa prima vniuerſalis eſt, quia corpus plenum non recipit 3. tegni, alia cauſa particularis eſt, quia timetur, ne retenti acres humores inducant diſtentionem, dolorem, & vlcus. Adde quod corpore pleno adſtringentia oculis inſtillata exprimunt humorem ad opticos, cum periculo cæcitatis, frontalia verò adſtringentia exprimunt ad oculos.

Octauum: in augmento, apparente, jam lippa aliqua, addendum eſt dictis decoctum camomillæ, meliloti, aut fœnu græci, aut puluis tenuiſſimus candi, & collyria dicta monachera, quia intra vnam diem ſanant, & frontalia adſtringentia.

Nonum: in ſtatu, conueniunt fomenta, ex decocto roſarum, mellilotі, fœnu græci, ſi aut dolor modicus eſt, bis aut ter in die, ſin aliter quater 4. de locis 2. Nam in repetitis fomentis, & ſimiliter in balneis periculum eſt de plenitudine partis,

partis, conuenit tunc permixtio medicaminis ex pari adſtrictione, & reſolutione: ſicut in declinatione oportet dominari reſolutionem.

Decimum: ſi in ſtatu, ophtalmiæ dolor rurſus exacerbatur citra cauſam manifeſtam, ſuſpicio eſt de erroſione corneæ, quare illi proſpiciendum eſt peculiaribus remedijs.

Remedia Ophtalmiæ.

PRimum: in ophtalmia calida, in prima die mittantur in oculum ſexta quaque hora guttæ tres albuginis contuſſæ cum roſacea, & clauſo oculo imponatur cottus in eadem imbutus, & linteus ſimiliter imbutus, & expreſſus complectens totum oculum, & partes vicinas, alligeturque capiti, non laxe, ſed citra dolorem. Si verò jungitur immodicus calor, in ℥. ij. roſaceæ adde camphoræ gr. ij. ſi dolor magis vrget extrahatur in roſacea calida mucilago pſylij, ſi verò major eſt acrimonia, extrahatur mucilago ſeminis papaueris albi, & cottus imponendus infundatur lacti, cum paruo roſacao, vel medulla pomi aſſi, vel violæ coctæ, cum roſacea tritæ, vel caſeus recens, non ſalitus cum folijs apij. Vel luteus aſſus tritus, cum croco, & roſacea. Validius: folia hyoſciami aſſa cum luteo. Vel decoctum papaueris, cum liquore oui.

Secundũ: in calida ophtalmia, die ſecũda coquantur in aqua plantaginis, roſæ, mythus, camomilla, fœnu græcum, & lintei ſæpe duplicati, macerati in dicto liquore imponantur oculis, & innouentur antequam areſcant. Vel aqua albuminis contracta cum lacte muliebri. Vel ſi dolor vrget, collyrij albi, cum opio ʒ. j. in albuminis liquati ℥. ij. Item frontale occupans tempus dolens, roſaceæ ℥. iij. aceti ℥. j. albumina ij. bolli armeni ℥. j. permiſceantur. In minori autem calore, roſarum, ſanguinis draconis, bolli armeni ana ʒ. j. cum albumine impoſito, toto triduo non auferatur; & infeſtantibus vigilijs adde frontali opij grah. v. Aliud frontale Galeni: cocleæ integra,

gra, cum albumine tritæ,vel thuris,vel ſoliginis gr. ij. cum albumine.

Tertium: in calida ophtalmia die tertia, collyrij albi, ſine opio ʒ. j. roſaceæ ℥. ij. extra autē tollit dolorē linteolus butyro madefactus oculis impoſitus 4. loc. 8. ſect. 2. poſt quartū adde ſarcocollæ tritæ in lacte mulieris ʒ. j. croci, ſpica aloes lotæ aña gr. vj. cum aqua fœniculi, poteſtque addi aliquid roſaceæ, exterius autem cottus in decocto roſarum, meliloti, fœnu græci,cum aqua,& vino.

Quartum validum reprimens Traliani: in calida difficili tutiæ lotæ, poſt aduſtæ, & extinctæ in lacte ʒ. ij. ceruſæ lotæ ʒ. j. & ſcoriæ ferri ʒ. j. dragacanthi, gummi arabici aña ℥. j. opij ℈. j. cum aqua pluuiali.

Quintum: in initio frigidæ imponantur remedia calidæ augeſcentis. Vel colyrij albi ʒ. j. ſpicæ croci aña gr. v. cum aqua roſarum, & mirthi, ſupraponatur autem cottus in decocto roſarum,& mirthi: in proceſſu infundantur ſarcocollæ ʒ. j. roſarum,croci, amyli, tragacanthi aña ʒ. j. & in decocto cotti addantur ſpicæ, & fœnu græcum modicum.

Sextum: decoctum finiens dolores, in declinatione applicitum in ſpongia. Bulliant in aqua fœniculi,meliloti, fœnu græci aña manipulum j. roſarum m. ß.

Septimum : ſi orta eſt ex percuſſione, abſintium calefactum ſæpe applicetur,vel ceratum calens,ex cera,roſaceo,puluere cymini. Si verò ex frigore orta eſt,ſuffiantur oculi decocto lauri, & cum eodem lauentur.

De anno inconſtanti.

PRimò definitur annus conſtans in lib. de aëre,& aqua,&1. epid. 1. initio. Incipiētę autūno pluit,& venti frigidi cōſpirant. Sequitur hyems,nec valde procelloſa,nec ſerena. In vere aliquantæ pluuiæ deſcendūt, & moderātia aëris adeſt. In æſtate calor, & ſiccitas abunde increſcunt, ſed ante ortum canis, auſtri, qui prodiomi, aliter prodioni,id eſt percuſſores appellātur

tur pauci flant. Poſt ortum canis fere perpetui aquilones,quos vocant etheſias, id eſt annales, vel anniuerſarios, quia fere cum legem obſeruant 3. epid. ſect. 3. tex.6. & pluuiæ reſpondent proportione etheſijs. Cauſam autem eorum docuit Ariſtoteles 2. meteor. 5. eo quod ſol tranſacto ſolſtitio æſtiuo (10. Iunij) liquat glacies aquilones, & excitat anniuerſarios, ſicut ſol pomeridianus magis calefacit, quam ad meridiem, & quia nocte ceſſant illi venti, ideo feruidiores ſunt noctes, quam dies æſtatis. In tali autẽ anno,ſicut fructus terræ tempeſtiui redduntur, ita morbi pauci fiunt,& hi conſtantes reſpondentes naturæ temporis, & boni judicij, ideſt non interimentes, non recediuantes, nec cum prauis ſymptomatis criticantes 3. aphor. 8. De ventis autem dictis Plinius lib.2. cap. 27. verum licet in multis conueniat annus ferax, & ſalubris, vel conſtans, non tamen in omnibus, nam loca paluſtria feracia ſunt, eadem tamen valde inſalubria. Vulgo definitur annus ferax: *Ianeiro geoſo, Feuereiro neuoſo, Março eſcadorçoſo, Mayo ventoſo, faz o anno fermoſo.*

Secundum: num præſtet annum offerre mutationes dictas, an præſtet offerre æqualitates temperamenti per totum. Dic: ex Galeno 3. de temp.4. melius foret annum totum eſſe temperatum, ſaltem ſit bona ſui parte temperatus. Verum plane ita foret, ſi reliqua in orbe inferiori temperata forent, quia verò ſunt, vel contraria, vel ex contrarijs conſtantia, præſtat ad conſeruationem contrarietas illa æquata, & ſibi ex proportione reſpondens in aëre ſicut, & reliquis. Quare hoc ſolum colligit Galenus præſtare annum, vel totum, vel magna ex parte eſſe temperatum, quam valde intemperatum.

Probatio aſſumpti: nam hyeme roborantur, & creſcunt radices ſtirpium, & viſcera animalium, quæ proportione radicibus reſpondent, in æſtate verò fructus, & artus quorum neutrum æque fieret, ab immoderato calore; ſic viciſſitudo diei, & noctis, ſomni, & vigiliarum, acceſſus, & receſſus ſolis commodiſſimi ſunt, requirunt tamen ea contraria, ad ſanita-

tem duo. Alterum, vt reſpondeant ſibi proportione, ſicut elementa in mundo. Alterum, vt mutationes non ex longiſſimis interuallis ſucedant, ideo præſtat, nec dies, nec noctes eſſe lõgiſſimas, vt ſub æquinoctiali, vbi noctes pares ſunt.

Octauo: mutationes reddunt locum fertiliorem ex lib. de aëre, aqua ad mediũ, in Aſia minori propter paucam inæqualitatem temporis, ſtirpes, pecora, & homines pulcherrima, & fæcundiſſima ſunt, vnum enim intemperamentum diu durans valde intemperat, nec tamen oportet mutationes illas ſimul iungi, vel ex pauciſſimis interuallis ſuccedere, nam ex lib. de humoribus, aër cum valde ſenſim mutatur, ſicut & ætates, & naturæ, annus eſt ſalubris, ſi verò repente morboſus.

Dic 2. aphor. 52. & 6. epid. 27. & 3. aphor. 1. ideo inſaluberrimum tẽpus eſt, & peſtis nuntium, quando ſol cum nubibus permiſcetur, quod in inſula S. Thomæ apparet, & aperienti ſe ſoli caput committendum non eſt, apud Celſum lib. 1. cap. 2. & flumen inter ſolis curſum, & vrbem præterlabens, locum reddit inſalubrem, quia licet præſtet exceſſum vnum anni cito corrigi ſequente contrario temperamento, ita tamen ſequi oportet, vt in corpore, & capite non aſſeruet recrementa, vel jam aſſeruata liquet, qua ratione autumnus, ob breuiſſimas mutationes partium diei redditur noxius.

Tertius: maxima aëris mutatio ex ſolis acceſſu, & receſſu petitur, vnde quatuor tempora gignuntur, æſtas quidem calida, & ſicca, non ſolum collatione aliorum temporum, ſed ſimpliciter, id eſt collatione temperamẽti hominis, ſicut hyems frigida humida, ver in vtriſque temperatum, in paſſiuis verò ad ſicum inclinans. Quo fit vt inter ea tempora ver ſaniſſimum ſit, ob tẽperiem humoris, quẽ gignit, & quia extra trahit quæcunque vitia quæ in profundo corporis latent, & quia excipit corpus bene habitũ, & robuſtũ ex hyeme, Autũnus verò omniũ peſſimus. Prima cauſa, quia aſſeruat peſſimum humorem atrabilioſum, vſtos humores, & ſæpe etiam ob eſus fructuum, & olerum etiam prauos, ſæpe etiam excipit vires per æſtatem debi-

debilitatas. Quarta, inæqualitas magna partium diei, ſi conferatur meridies, ad duo crepuſcula.

Diuiſio autem horum quatuor anni temporum 2. 1. doctrina 2. cap.3. apud aſtronomos ſolum ex motu ſolis petitur. Quare numerant ea æqualia, tribuentes cuique tempori tria ſigna, quia non conſiderant mutationem, quæ in corpore humano à tempore fit,ſed ſolam varietatem quatuor punctorum Zodiaci. Medici autem cum videant temperaturas dierum variari,non ſolum ſumum ſitum ſolis,ſed etiam ſummum exortum, & caſum magnorum ſyderum, & quia conſiderant impreſſionem aëris in corpus humanum; tempora autem anni in quibus experimur aërem temperatum breuiora ſunt,quā in quibus intemperatum, conſtituunt quatuor anni tempora valde inæqualia, & determinant quoduis illorum, per diem exortus,vel occaſus alicujus magni ſyderis. Videlicet,opinabātur Hippocrates, & Galenus 1. epid. com.1. & lib. de ſeptimanis, & 3.aphor. 14. Oribaſius cap.8.lib.9.octauam ſphæram eſſe immobilem, quare cum ſuo tempore oriretur arcturus 12. dies ante æquinoctium autumnale,opinabātur perpetuo ſic oriturū. Ptolomæus verò cum poſterioribus aſtronomicis reperierunt in octaua ſphæra motum trepidationis, quo fit vt deſcriptiones temporum, ab antiquiſſimis Medicis traditæ, noſtro tempore non paruam varietatē recipiant. Scilicet initium veris deſcribitur illis æquinoctium vernale, finis autem ortus virgiliarum incidit æquinoctium vernale in 11. Martij nobis; ortus autem virgiliarum in 24. Aprilis, cum Galeni tempore virgiliæ orirentur in 1. Maij. Quare ver noſtrum continebit dies 45. æſtatis verò initium eſt Aprilis dies 25.finis autem ortus arcturi qui oritur in die Septembris 17. ſuo autem tempore in 1. Septembris, quia continet noſtra æſtas menſes quatuor, dies 23. Autumni verò initium eſt Septembri die 18. finis autem occaſus virgiliarum,incidit is occaſus nobis ad diem Nouembris 7. ſuo autem tempore ad initium Nouembris. Quare continet autumnus noſter dies 50. initium hyemis eſt dies Nouem-

bri 8. finis æquinoctium vernale. Quare continet hyems noſtra menſes 4. dies 4. Arabes verò temporum diuiſiones citra has difficultates conſtituunt ex ſenſus experientia.

CAPVT XXIII.

De Vlceribus oculorum:

Incipit, Cum in oculis,&c.

DE duobus affectibus oculorum ſimul tradit, eo quod vnus ſequitur ad alterum. Primum, vocant phictenam, noſtri verò puſtulam, Auicena veſicam. Alter eſt vlcus corneæ, quod ad puſtulam ſequi ſolet.

Aduerte primò: curandarum puſtularum præcepta. Primum, diſtant hæ affectiones, ab ophtalmia dupliciter, primò, quia cum hic afficiatur cornea, quæ à dura membrana, ſub caluaria oritur, in ophtalmia verò afficiatur conjunctiua orta à pericraneo, frontalia,& vaſorum ſectiones crebriorem locum habent in ophtalmia, quam in puſtulis ; alterum diſcrimen, quod in opthalmia, ob mollitiem conjunctiuæ fere ſperatur reſolutio, hic ob duritiem corneæ ſæpe maturatio.

Secundum: non eſt properandum ad collyrium de thure Raſis ſuppurans, ſed aliquando properandum in cieph albo, cum mucilagine ſeminis citoneorum,& fœnu græci,& cottus in eadem mucilagine, cum roſacea alligetur oculo, vt compreſſione ſua prohibeat exitum oculi, & ſi pulſatio procedit perſeuerans, fiat permutatio ad collyrium de thure reminiſcentes, ex Raſio hic, quod ſi forte puſtula eſt magna è directo pupillæ, fugiantur ſuppurantia, & ſubſtituatur reprimens vocatum à Raſio elcifir, ſatius enim eſt, quod reprimatur, reſoluaturque ſi fieri poteſt, vel ſaltem, quod ſuppuratio introrſum mandetur, quam quod oculus procidat.

Tertium: ſi puſtula aquoſa eſt poſt purgationem cum turbith,

bith, in aqua fœniculi infundatur tutia, antimonium, ſcoria æris, tragacanthum, ſi adhuc durat perforetur cum acu.

Quartum: ſi puſtula rubra eſt, primum, lac inſtilletur, poſt ſanguis columbæ, aut turturis calens, extra verò pomum aſſum cum roſacea.

Quintum: ſi puſtula cancroſa eſt infundatur collyrium album opiatum cum lacte, extra verò luteus cum roſacea, ſi verò malum ſerpit intro, etiam vſque ad cerebrum, euellatur oculus, & cauterizetur locus poſt exitum multi ſanguinis.

Sextum: in vlcere præſtantiſſimum eſt collyrium de plumbo. Raſis cum lacte, vel cum ſyrupo roſato, & tandem eleiſir ad cicatricem inducendam, reliqua curatio, & victus ex ophtalmia petenda ſunt.

De anno inconſtanti propoſitiones.

PRima: vbi pars anni deuiat à ſuo tẽperamento ad quãuis qualitatẽ, incipit humorum proportio corrumpi, quod ſi ſequens tempus, & magis etiam tertium deflectant à ſuis temperamentis, multi morbi generantur. Poſt diſcurſum verò duorum temporum exemplum eſt in omnibus ſtatibus lib. epid. Galenus 1. epid. 2. 3. aphor. 1. docet cum hujuſmodi mutationes occupant multa tempora, morbos gigni epidemicos, vbi hujuſmodi lapſus reperiuntur in vno tantum tempore, non gignuntur, niſi lapſus valde magnus ſit; nam 1. epid. ſect. 2. tex. 5. ſi vnum tantum tempus deflectit à ſuo temperamento, multis eſt remedium, ſcilicet contrarie temperatis. Nam biliosa natura per æſtatem aceruat bilem immoderatiorem, quod ſi ſequatur autumnus frigidus humidus, temperatur, ſi calidus ſiccus, protinus ægrotat. Quare lapſus vnius tantum temporis, quandoque ſufficit gignendo morbo epidemico. Lapſus autẽ portionalis vnius tẽporis minimus nõ poteſt. Quidam verò, inter quos videtur Ariſtot. 1. prob. 2. interpraetantur Hippocratem de mutationibus, id eſt de ſucceſſionibus temporum, in quibus ob mutationes, etiam ſi paulatiuas

magis morbi gignuntur, quam in medio, vel fine temporum. Quare lib. de aëre, & aqua præcipitur, vt caueamus hujuſmodi mutationes temporum, ſolilſtitium ſcilicet, & æquinoctium, & 6. epid. ſect. 3. 27. vt in quauis mutatione temporum nos domi contineamus, ideo aër veſpertinus ad noctem incommodat; ſed cur ſic non vitatur aurora. Dic: in die autẽ terra nubila vitatur commode, quia reſpondet is aër craſſitie, & permixtione veſpertino, in reliquis æſtatibus non incõmodat, quia eſt mutatio paulatina ad aërem purum, lucidum, ſolari vi roborantem innatum calorem, & præſtat, vt calor diurnus paulatim accedat, vnde terræ ſuſcipientes ſolem exorientem, fæcundiores ſunt, quam quæ ſuſcipiunt illum meridianum, à quo exuruntur repente. Hanc ſententiam etiam Galenus recipit tanquam veram, licet non putet eſſe germanam mentem aphoriſmi, ſed prius relatam, nam mutationes, id eſt ſucceſſiones temporum, non maximè gignunt morbos, ſicut enim quoſdam gignunt, ita & etiam nonnullos ſoluunt 3. decret. 7. poſſet tamen infirmari hæc ratio Galeni, ſi verbum maxime, referatur ad medium, & finem cujuſuis quadræ.

Secunda ſententia juxta 3. aphor. 15. ex anni conſtitutionibus inconſtantibus, ſiccitates imbribus præferuntur, ſalubrioreſque ſunt, quia pluuioſus annus aſſeruat plurima recrementa in corpore, & ea parat putredini. Sed cur non diſtinguit Hippocrates per actiuas qualitates, quæ magis immutant. Dic: ſimpliciter magis mutant actiua, ideo climata penes illa diſtinguntur varia; ſed in vno loco major differentia anni eueniens per pluuium, & ſerenum, quam per varietatem actiuarum. Sed quomodo eſt ſalubrior ſicca conſtitutio. Dic: quia in ea pauciores ægrotant, num autem ſumpto numero pari morborum, ſint periculoſiores morbi humidæ conſtitutionis. Dic: in ea adeſt copia excrementorum, & major putredo, in ſicca verò calor acrior eſt, quare in ſicca conſtitutione morbi erunt breuiores, juxta 3. aphor. 7. periculum autem, vel erit par, vel ali-

quant

quanto majus in ſicco tempore, niſi jungatur calor multus humiditati. Redditur enim tunc conſtitutio peſtilens. Illud autem addendum eſt, ex Celſo lib. 2. cap. 1. tres eſſe conſtitutiones aëris, in paſſiuis, ſcilicet pluuioſam, ſerenam, & nubilam, vel caliginoſam, quam explicat 1. epid. 8. eſſe conſtitutionem, per quam ſpiritus noſter redditur ſimilis externo aëri caliginoſo, ſuntque ſaluberrimi dies ſereni, meliores pluuij, quam nebuloſi. Cauſa duplex videtur: altera, quia pluuij dies jungunt ſibi motum aëris à quo corpus diflatur, & expurgatur. Caliginoſi verò propter ſummam quietem aëris intro coercet excrementa. Altera, quia ſumma malitia aëris eſt craſſities 1. de ſanit. 16. nubilus autem aër craſſiſſimus eſt, vt pote permixtus aquæ, leuitate ſua ſupralatæ. Humiditas ergo aëris noxia eſt, ſed eo magis quo jungit ſibi calorem, ita enim citiſſime ſequitur putrefactio. Vnde ſol Martij, vulgo non creditur tutus, ſicuti etiam noctes plenilunij, quia talis calor ſoluit, & non reſoluit, ideo etiam per æſtum irroratio pauimenti tuta non eſt, ſicut enim calx aqua perfuſa magis calefacit 1. Feb. penult. niſi exiguus ſit calor qui latet, quo modo in partibus diei moderatis conuenit rigatio hortorum, & terræ, aut ſi accedatur ad locum paulo poſt irrigationem.

CAPVT XXIV.

De Albugine oculorum.

ADuerte primò: de eſſentia morbi, vbi in oculo apparet albedo præter naturam. Auicena ita diſtinguit, vt tenuis vocetur nebula, craſſa albugo, apud Paulum verò vniuerſaliter cicatrix; quæ verò profundior eſt leucoma. Numerat autem hujus albedinis differētias tres, vnā ex defectu nutritoriæ aſſimilantis, reſpondens vitiligini in cute, id eſt (*Aluarazes*) hæc fere à generatione contrahitur, licet etiam quandoque à morbo, & non admitit curationem. Secunda, frequens

ex

ex humore aſſeruato in ſuperficie oculi, hæc fere curatur, facilius tamen in pueris.

Tertia: ex veſtigio vlceris, nam cum cornea ſit ſpermaticum membrum, cum perditum eſt, non regeneratur, ſed ſubſtituitur inſtar calli, non albeſcentis, hæc ſicut abſciſio reliquorũ radicaliũ, in pueris crebro ſanatur, nunquam in adultis.

Aduerte ſecundò: de curatione præcepta. Primum, incipiendum eſt à leuioribus, & ſi remedium validum eſt, imponendus eſt cottus in cuſpide radij; qui tinctus in liquore hæreat pauco pulueri, & applicetur ſoli albugini, & ſi ſuccedit dolor, aut rubor, intermittatur curatio, & ſi oportet infundatur lac. Secundum, ante quamuis applicationem benefacit emollitio, cum ſuffitu decocti fœnu græci, vſquequo facies rubeat.

Remedia Albuginis oculorum.

PRimum: liquor ſtillatitius mellis, cum cando puluerato. Secundum validius, os ſepiæ, ſarcocolæ, ſpuma maris, id eſt Algonum. Aliud, vitrum plenum floribus roris marini, per dies 40. intra ſtercus, vel per æſtatem, ſub terra contentum, effundit aquam potentem. Aliud, ſtercus hyrundinum valde pulueratum cum melle. Tertium, validiſſimum eſt collyrium Raſis hic.

De mutatione aëris, ex reliquis ſyderibus præter ſolem.

PRopoſitio prima, num puncta quatuor zodiaci, ſolîſtitia ſcilicet, & æquinoctia etiam propria immutent aërem, vltra quam quod ſint ſigna propinquitatis ſolis ad nos. Præterea ortus, & occaſus magnorum ſyderum, item varietates lunæ penes conjunctionem, & oppoſitionem, & eclipſim, ſimiliter, & acceſſus ſolis, ad varia ſigna Zodiaci. Diſtingunt enim corpus humanum in partes xij. & arieti, tribuunt caput, tauro humeros, &c. quaſi peragente ſole dicta ſigna otiandum ſit, ab illis membris, neç tangenda. Dic: magna lis eſt inter medicos

dicos noſtri æui, multis enim videtur talia conſiderari à medicis ſolum, prout ſunt notæ propinquitatis ſolis ad nos. Sed contra lib. de aëre, & aqua, poſtquam dixit oportere conſiderari ſoliſtitia, & æquinoctia per quæ conſtat propinquitas ſolis, addit nec non ſyderum ortus, & occaſus, quæ tamen non momentaneè diſtant ab illis quatuor punctis. Item cum medici quatuor tempora inæqualia conſtituant ſolùm obortus, & occaſus ſyderum. Item 1. epid. in proœm. & apud Aët. lib. 3. 174. & Haly lib. 5. c. 7. & apud Plin. lib. 18. c. 28. & lib. 2. cap. 40. & apud Ariſt. 26. prob. 22. & 1. prob. 3. aſtrorum ortus repente mouent pluuias, ſerenitatem, ventos, calorem, frigus, ita vt etiam maria, vina, lintea ſentiant exorientem canem. Columella ait natos in canicularibus eſſe incontinentiſſimos, & facinoroſos. Alexander 6. epid. 6. 24. niſi ita ſentiamus, inquit erimus peiores piſcatoribus, qui ex ſyderibus agnoſcunt incrementū lacuſtarū in mari. Nec obſtat reſpōſio Muſæ 4. aphor. 5. quod oporteret oriente cane etiam in polo antartico calorem augeri, cum eo tempore hyems ibi vigeat, quia ſol ex coitu canis magis calefacit nos vicinos, illos abſentes minus infrigidabit, quia ſemotos à cane.

Secunda: Lunæ opera in aëre multiplicia apparent. Nam ſues per conjunctionem lunæ, vſque ad dies ſeptimum, non interimūtur eo quod caro illorū tūc præhumida eſt, & inteſtina rumpuntur, luna enim poſt ſolē maxime mouet inferiora, vnde ſol paruus vocatur 4. de generatione animalium vltimo, maximè autem dominatur humidis, vnde hominem animalium humidiſſimum quantitatiue plurimum mutabit, maxime quando ægrotat cum humores abundant, nec à natura ſufficienter regulantur, in motu verò diurno mouet mare fluxu, & refluxu, & motu illuminationis, aliquando augens aquas, aliquando minuens, vnde non viſum eſt mori hominem, niſi æſtu recedente Plin. lib. 2. c. 98. Thadeus, & Vgo 2. aphor. 27. viderunt ægros in certa quadra lunæ optime habere, in alia deterrime, idque in toto morbo. Item plena lumine mouet men-

ſes, & epilepſiam, carnes ſub pleni lunio putrent, peſſime tunc habent grauidæ, & natu editi 5. de hiſt. animalium 20. Conchilia omnia tunc valde aucta ſunt, & cerebra hominum vulneratorum tunc erumpuntur, ligna tunc cæſa male ſonora ſunt, & citiſſime putrent; oleum in vaſis creſcit, ita vt quandoque effundatur, & medullæ in oſſibus magnæ reperiuntur, fructus omnes reponendi, tunc collecti, citiſſime putrent, & radix pæoniæ, tunc collecta, minus ſiccat, oculi felium creſcunt, dormiens ſub plenliunio habet faciem liuentem, & dolet caput, & ſæpe in hæmoptoiſim incidit, & immodicam veneris appetentiam, fructus eo tempore celerrime maturantur, & ferarum occiſa corpora confeſtim putrent, animalia tunc occiſa non durant imputrefacta, & ſutularia ex corijs eorum cito rumpuntur, fructus omnes cucumerum generis tunc plurimum augentur, punica ſcinduntur, aquæ puteales increſcunt, retia, & panni loti corroduntur; in peſte frequentiſſima mors adeſt in plenilunijs, & interlunijs; tunc parientes fere fluxu ſanguinis periclitantur, ſi conceptio fit in illis punctis, vel iuxta oritur fœtus 7. menſe, non aliter: Plinius lib. 7. cap. 5. ſolum ſæpe (ait Placentinus 7. medicinæ) germinat inter radices decreſcente luna, areſcit cum augetur, ideo plenilunij noctes magis roridæ ſunt, ideo venantes canes minus aſſequuntur veſtigia, quia impeditur delatio odoris; apoplexia tunc inuadens perimit apud Tralianum. Iam quod ventos, pluuias, & ſerenitates, motu illuminationis per quadras frequenter immutet luna, receptum eſt.

De motu autē proprio lunæ, quod per quadras mutet inferna oſtenditur 5. hiſt. anim. 20. inſecta, & multa animalia certis ſeptenis oua pariunt, certis incubant, & excludunt, certis integra figuratio præſtatur, & lib. 6. 17. aquatilia ait geſtare vtero varie, ſed omnia ſpatio ſeptenario diſtingui. Septimus dies nato magnam affert mutationem 7. hiſt. vltim. & lib. de carnibus in fin. Septimo die inædia perit homo, per ſeptimanas annorum dentes prodeunt.

Quod

Quod autem vis ſeptenorum, tam in dictis, quam in criſibus morborum, ad proprium lunæ motum referenda ſit, apparet, quia ſola luna peragrat in toto tempore quartam circuli, & quia ea mutatio maxime apparet in motibus humorum, quibus luna imperat. Quare potiſſimum conſpicitur impreſſio lunæ in capitis vulneribus,& in morbis materialibus, & in affectibus reumaticis, & maxime in pueris, & ſenibus, quorum priores naturali, poſteriores excrementitia humiditate abundant.

Tertia cauſa horum affectuum lunæ, & ſyderum quandoque refertur, apud Ariſt.& Aphrodiſ. 2. de generatione animalium cap.4. ad temperaturam lucis ſuæ, quia comparatio caloris lunæ ad ſolem eſt comparatio fœminæ ad marem, quare trahit, implet flatu, non diſſipat, ſicut ſol Martij, ideo in plenilunio etiam æſtiuo magis creſcunt fructus, & humida, quam in alio tempore etiam pluuioſo, eo quod calor ſolaris ſufficit diſſipare, pluuia citra calorem congelat, non fundit. Calor verò plenilunij junctus humiditati lunæ maxime replet humiditate. Iungitur & illa cauſa, quod apud Ptholomeum eſt proprium lunæ, trahere humiditates à terræ viſceribus ad ſuperficiem. Quare in venis, & membro vlcerato, peragrante luna ſignum ejus membri, fit maxima repletio. Quidam tamen eorum affectuum, non referendi ſunt ad lunam, nec ad calorem ſenſatum communicatum aëri, ſed ad proprietatem caloris cæleſtis fauentis calori noſtro 3. de generatione animalium 2. vel etiam inſenſi, ſcilicet quod ſtirpes vigente frigore ſenſato in aëre incipiente Ianuario germinant, ſcilicet quia roboratur calor ſuus innatus, non à calore ſenſato, ſed à proprietate caloris ſolaris accedentis ad nos, ſic etiam fructus eadem proprietate caloris ſolaris maturantur; ſic ægri vigente adhuc frigore tranſacta media nocte quieſcunt, & melius habent propter acceſſum ſolis ad nos. Sic ſydera quorum lumen, non experimur in aëre afficiunt nos, vel benigne, vel maligne, ob proprietatem caloris ſui.

Ex quibus colligitur non eſſe negandã mutationẽ aëris, & aquæ,& corporũ quæ ibidẽ cõtinentur à corporibus ſuperioribus,& habendam eſſe medico rationem eorum,primò quidem & maxime ſolis immutantis aërem, tam motu proprio, quam diurno. Deinde conjunctionis, & oppoſitionis lunæ. Deinde quartarum lunæ,& punctorum quatuor Zodiaci,& ortus,& occaſus magnorum ſyderum, vt ſcilicet in illis nullum medicamentum lubentes demus lib. de aëre, & aqua primo, ſi poſſunt ſine vllo periculo,magna remedia in aliam diem transferantur. Nec probat quod Manard. & Valeriol. lib. 6. diſp. 2. afferunt de vacuationibus celebratis dictis diebus, quæ liberarunt ægros, quia coeuntibus contrarijs indicationibus ſemper ſequenda eſt validior. Nec probat etiam quod dixit Zoar. lib. 2. cap. 2. ſtandum eſſe in omnibus ſolùm ei, quod ſentitur de calore in aëre, quod oſtendit ex arboribus, modo ſeriùs, modo citiùs germinantibus,pro vario aëris calore, non pro certo acceſſu ſolis, vel ſyderum ad nos, quia oſtenditur calorem aëris manifeſtum mutare contenta, non tamen oſtẽditur,quod acceſſus ſolis, vel ſyderum non plurimum mutat.

Oſtenditur propoſitio quarta, ex Oribaſio lib. 9. cap. 3. & 4. luna per quadras ſui motus illuminationis etiam aërem mutat in prima quarta, mouens extrorſum humores veriſimiles. Secunda, æſtati. Tertia, autumno. Quarta, hyemi. Item ſol diurno motu, per quadras refert quatuor anni tempora, prima enim quarta complectens horas noctis poſtremas, ſpiritum, & ſanguinem mouent extra, ideo ſanis juxta, ac languẽtibus ſuauis eſt,& veri ſimilis. Sex horæ ſequentes circunſtantes meridiem æſtatem referunt. Sex veſpertinæ autumnũ; poſtremæ circunſtantes mediam noctem hyemem. Quare ſicut veſperi abſtinemus à ſomno, & medicinis,ita ad noctem defluxiones augentur, & peſſime habent ægri,redeuntibus ad viſcera humoribus,videturque hæc diuiſio partium diei,ex parte conformior, quam diuiſio Aëtij lib. 3. cap. 162. diem artificialem ſecantis in quatuor partes, & noctem in totidem.

CAPVT

CAPVT XXV.

De Scabie, & ſabel.

ADuerte primò: Scabies oculorum eſt pruritus, rubor, & aſperitas palpebrarum internarum: diſtincta in ſpeciem primam, vocatam Celſo aſperitudinem, cum ſola adeſt aſperitas cum rubore, hæc medicinis cedit; ſpecies altera rariſſime citra chyrurgiam ſanatur, cum intra palpebra apparent mollia grana, vocata Auic. granula; Celſo ficoſa palpebra. Tertia, ſpecies nunquam citra manum curatur, cum viſuntur grana rubra ſubdura, & in fuſcum inclinantia. Celſo vocatur calloſa palpebra. Sabel verò jungitur à Raſio, propter communitatem curationis. Affectio oculi contagioſa inſtar panniculi oculum obtegens, apud Græcos venit eâ affectio nomine vngulæ albæ.

Aduerte ſecundò: de curatione remedia vniuerſalia fiant tempore interualli, vel cum ſanus eſt ait Raſ. fere enim hujuſmodi affectiones periodicæ ſunt, in periodicis autem morbis tempore interualli operandum eſt, & quia tunc affectio extirpanda minor eſt, & quia tunc natura curaturo minus ſuccumbit.

Secundum præceptũ: ante vſum medicamenti abſtergentis, & errodentis, ſemper præcedat emolliens balneum, vel ſuffitus, incipiatque à leniori, & perpetuò conſideretur impreſſio ejus, ita vt medicamentum, vel intendatur, vel remittatur.

Tertium: ſi localia non ſufficiant, palpebra inuertenda eſt, & interna pars fricanda, vel cum tenuiſſima lima, vſque ad eruptionem granularum, vel cum indice inuoluto folio ficus, aut parietariæ, & permittatur exire ſanguis copioſe, tunc lauatur oculus cum roſacea tepida, inſpergaturque palpebræ puluis aliquis ſubſcriptus, & imponatur cottus imbutus lacte, & roſacea, & vbi dolor magis vrget pro roſacea ſit roſaceum,

 & ſi

& ſi timetur fluxus imponãtur frontalia ophtalmiæ; ſedat item dolorem luteus aſſus, cum pullo per medium ſciſſus,& calidus ſupra tenuiſſimum linteum impoſitus.

Remedia Scabiei oculorum.

PRimo conueniunt remedia albuginis. Aliud: polenta hæmatitis cum melle. Aliud: cortex oui diebus decem ad ſolem in aceto maceratus, tritus mittatur. Secundum validius: çum jungitur calor. ℞. tutiæ, croci, ſcoriæ æris, gummi arabici, æris vſti aña drag iij. mirrhæ, lapidis hæmatitis, ſpicæ, opij roſarum aña ℥. j. piperis albi gran. iiij. conficiatur cum vino, & vtere cum albumine. Tertium validiſſimum eſt: ſieph album, çollyrium rubeum Raſis hic.

De mutatione aëris, ex ventis.

PRopoſitio prima: ex Oribaſ. lib. 9. cap. 9. vniuerſales venti fere ſalubriores ſunt particularibus. Vniuerſales autem ita habent, boreales maxime ſalubres, ſed ob vehementiam non ita ſuaues. Zephyri ab occidente, minus his ſalubres, ſed ob lenitatem ſuauiſſimi ſunt, orientales praui, & vehementes, Auſtrini caput grauantes ſæpe etiam vehementes, à quo ordine nonnihil diſcrepat Auic. 2. 1. cap. proprio. Numerus autem ventorum licet non omnino conſtet, apud Ariſtotelem 3. meteoror. 21. & Plin. lib. 2. cap. 49. & lib. 13. çap. 34. & Aët. lib. 6. cap. 166. ita verius traditur communi autorum conſenſu.

Ab ortu æquinoctiali ſubſolanus Leſte, Soão, Leuante. Ab ortu æſtiuo Leſtnordeſt, Ab ortu hyemali Eurus, Vulturnus, Leſtſueſt. Nautæ cum Aët. citat. cognoſcunt alterum robuſtiorem, Ariſtoteli ignotum in medio quadræ, Nordeſt: Septentrionalis autem Cardinalis, Boreas, Septentrio, Aquilo, Norte; çollateralis verſus orientem, Nornordeſt, çollateralis verſus

verſus occidentẽ Circius Nornoroüeſt.Nautæ cũ Aëtio addũt alium robuſtiorẽ in medio quadræ à ſeptentrione ad occidentem Noroeſt, Occidentalis autem Cardinalis, Zephirus, Fauonius,Oüeſte, ou Poente: collateralis ad auſtrum Lybs, Africus, Oëſteſudueſt, collateralis ad ſeptentrionẽm Argeſtes, Oüeſte Noroüeſte. Nautæ cum Aëtio cognoſcunt alium robuſtum in medio quadræ, ab occidente ad auſtrum Sudueſt, Meridionalis autem Cardinalis, Auſter,Notus, Sul. Collateralis ad occidentem, Libanotus Sud ſudoëſte: Collateralis ad orientem, Phœnicias, Euronotus Sudſueſt. Nautæ cum Aëtio cognoſcunt alium robuſtum, ab occidente ad auſtrum Sud, ouëſt.

De temperamento Aquilonis, & Auſtri.

PRopoſitio ſecũda: Omnis ventus infrigidat,& ſiccat, quoniam tollit vaporẽ calidũ humidum proximũ corpori, ſed aliæ intẽtiones vincunt intẽperamenta vẽti. Nam aquilonares frigidi ſicci ſunt,eo quod flant nobis ab Arctico polo gelato,& quia dicebat Ariſtoteles à locis vicinis nobis, quare flatus eorũ eſt impetuoſior, ideo ob majorẽ diflationẽ magis refrigerant. Auſtrini verò calidi humidi,eo quod ab aduſta Zona terræ perflant,quia ob calorẽ trahunt copiã humiditatis, vnde reddũtur humidi. Addit Auic. 2. 1. doctrina 2. cap. 8 & quia Meridionale mare plurimun eſt, & ſol vicinus plurimum eleuat vapores.

Patiuntur tamen hæc aliquas inſtantias. Prima: quia licet frequentiſſime auſter calefaciat, aliquando tamen refrigerat, parum tamen durat, & minus aquilone ſemper refrigerat, flat autem auſter frigidus fere ſemper initio veris, quo tempore aues ſolent aduentare nobis, ideo 2. meteor. 5. vocat Ariſtoteles hunc ventũ ornithias, & quia ejus flatu albet aër,vocatur etiam leuconotum, de quo 1. epid. 1. & 3. epid. 33.

Secunda inſtantia: habitantibus regiones meridionales, vltra æquinoctialem, contrarium eſt horum ventorum temperamentum

ramentum, ob contrarias cauſas, nec id eſt nouum inuentum, quod gloriatur Manardus lib. 5. epiſt. 1. cum etiam Ariſtoteles fateatur 26. poblem. 48. & 1. epid. citat.

Tertia inſtantia eſt: regiones ſeptentrionales, quæ habent mare auſtrinum, propter intermedium mare experiuntur frigidos auſtros, quod euenit noſtris Algarabienſibus. Quod ergo ait Aët. lib. 3. cap. 172. auſtros perpetuo calidos eſſe, humidos autem non perpetuo, ſed plerunque minus exactum eſt. Quod item Valeriola reprobat Ariſtotelem quaſi ſecum pugnet, aſſerens Auſtrum à polo antarctico ſpirare, & cap. 5. quod ſpirat non à polo, ſed à ſolistitio æſtiuo. Dic: prior ſententia de tota terra eſt, poſterior de noſtra ſeptentrionali.

Propoſitio tertia: orientales, & occidentales, quod attinet ad vehementiam, omnium maximè opponuntur; ſunt enim occidentales blandiſsimi, ob duas cauſas 26. prob. 31. & 50. quia occidentales montibus carent, mari abundant, emergit ergo ventus æquabiliter per campos ſpirans, citra impetum acquiſitum à montibus objectis.

Præterea cum venti ſequantur fere motum ſolis, occidentales fere ſpirant ad veſperam, & quia antecedit eos nothus, & ſequitur aquilo, ambo vehementes, ille medius judicatur blandiſsimus. Ob contrarias autem cauſas orientales vehementiſsimi ſunt, apud Aët. citatum: excitantes rheumata maximè enim mouent humores in animalibus, & plantis, vnde creditur fœcundus arboribus.

De temperamento autem eorum aperte Ariſtoteles, & Auicena 1. continent. 115. licet Cardanus neget, orientales inclinant ad calidum ſiccum, occidentales contra. Cauſa varietatis eſt, licet ambo ſpirent à regione peragrata ſoli, quia orientalibus, qui fere ſpirant ad initium diei, adeſt rectitudo ſolis potens calefacere, & extenuare, qui licet poſtea recedat, ſufficit tamen calorem inductum conſeruare. Ad occidentalem verò ventum nunquam habet rectitudinem, quæ ſola ſufficienter calefacit, niſi approximante nocte, deliteſcens autem ſol,

nobis

nobis non excitat ventos, Aphrodiſeus 2. meteor. 5. humidior autem redditur ventus occidentalis, partim propter mare, quod plurimum eſt in occidente ſeptentrionali; partim etiam quia cum minus attenuatus fuerit, minus aridus auaſit.

Propoſitio quarta: particulares venti fere deteriores ſunt, quia per longam viam non depurantur, ſicut depurantur venti vniuerſales, & aqua magnorũ fluminum, inter quos qui flãt à campis, & terra perſpirata boni ſunt, qui à mare ſalubres hyeme, & vere: & æſtate calidiores, quam par ſit; qui autem è flumine, è conuerſo: deterrimi autem ſunt qui ex paludibus metallis, & locis concluſis exhalant.

CAPVT XXVI.

De Lachrimis oculorum.

ADuerte primò: præcepta curatoria. Primum ſi affectus ex ætate eſt, fere non curatur, ſi ſequuntur ad alios morbos, curatio eſt ſanatio illorum. Secundum: ſi cauſa lachrimarum eſt defectus carunculæ in oculo interno, curatio eſt immiſsio incarnantis pulueris. Tertium: frequentiſsima cauſa eſt debilitas cerebri, vel oculorum cum materia; perficitur curatio purgatione, & exſiccatione capitis, & emendatione intemperiei, & interceptione fluxus, & poſtremo, fontaneis in brachijs ex cap. de cæphalalgia.

Remedia lachrimarum oculi.

PRimum: incarnans puluis tenuiſsimus thuris. Aliud validius. Sarcacolæ nutritæ 10. ſanguinis draconis 4. aloes, croci aña ij. ſpumæ maris pars dimidia.

Secundum: intercipientia fluxum intro, grana thuris degluttiantur dormituro. Si verò cauſa ſit calida ſimiliter deuoret primam, ex ſubſcriptis pillulis. ℞. thuris ʒ. j. mirrhæ, opii,

croci aña gr. v. cum papauerino, extra verò imponantur frontali lana ſuccida combuſta cum albumine.

Tertium: imponenda in cauſa calida, puluis oſsium, mirabolanorum combuſtorum cum aqua myrthi. In cauſa verò mixta ex Raſio hic tutiæ x. coralorum rubeorum, myrabolanorum citrinorum, aloes aña partes ij. piperis dimidiam. Aliud validius, ℞. ſarcacolæ diu nutritæ in lacte mulieris partes iiij: tragacanthæ, thuris, ſcoriæ ferri, margaritarum non perforatarum aña j. ſpicæ acaciæ aña ß. amelli, ceruſæ aña ij. tutiæ præparatæ iiij, tritæ perfundantur ſucco punico acido, & ſiccentur. Secundò, perfundantur infuſione galangæ maioris. Tertiò, cum aqua ſolani addita camphora, & cando aña partem j. Quartò: in cauſa frigida tutiæ præparatæ, corticum ouorum, aloes optimæ aña ʒ. j. inuoluta linteo ſuſpendantur in aqua fæniculi, & ſæpe in die exprimatur in oculos. In cauſa autem valde frigida abluantur oculi cum aqua ardenti.

De mutatione aëris, ex ſitu, ex Oribaſ. lib. 9. cap. 11. vſque ad 21.

PRima propoſitio: loca maritima cronicis morbis accommodatiora ſunt, quia calefaciunt, deobſtrunt, neruis proſunt. Mediterranea verò acutis morbis meliora. Quia verò loca inſalubria habent aërem ſicciorem, & terram magis humentem, ſalubriora euadunt, & magis frugifera, quæ verò loca metallis vicina ſunt, ſiccitatem habent perſocantem, quare loca thermarum noxia ſunt; habentia verò paludes vicinas, in æſtate peſtilentem auram perflant, quia recipiunt putredines omnes, & quia aqua ipſa per quietem putret. Si verò terra argiloſa eſt (*galega*) exhalatio ſiccat, & magis ſi terra rubra eſt, *monriſca, ou de barro*, omnium optima nigra.

Secunda propoſitio: loca ſublimia frigidiora ſunt, quia radiorum reflexionibus carent, & tenuioris aëris propter flatum ventorum vndique perſpirantium; quare ſalubrior habitatio eſt, ſed in hyeme obnoxia frigidis morbis. Contra ſe habet humi-

humilis, & maximè caua, quia ſenibus, & ſincopiſantibus confert, reliquis præfertur ſublimis.

Tertia: regio conſita plantis per hyemem frigida eſt propter ſolis inopiam, per æſtatem verò ſuffocans præ repercuſſu ejus, quare deteriorem efficit habitationem.

Quarta propoſitio: flumen præterlabens, ſi moderatum eſt, inundationibus carens, & terra ſicca, ſaluberrimum reddit aërem; in contrarijs ſtatibus peſsimum, & maxime ſi aqua inundans ſtagnat, per moram enim putret, & fructus propter immodicam humiditatem non maturantur. Præterea tales regiones arboribus abundant, quod addit ad craſsitiem aëris. Poſtremo ob exhalationes fluminis matutinas, & veſpertinas, friget aër; in meridie verò ob aëris craſsitiem immodice calet, quare inſtar autumni terra morbida euadit. Regiones verò flumine carentes aërem habent tenuiorem, ſimul & fructus magis matureſcentes.

Quinta propoſitio: variatur, & aër ex ſitu adjacentium vrbi, nam ſi locus proximus verſus ſeptentrionem in ſublime vergit, calefacit vrbem; ſi deorſum infrigidat; ſi planus eſt minus infrigidat. Si verò locus reſpiciens auſtrum, in ſublime vergit, infrigidat; ſi deorſum calefacit. Ad orientem verò, & occidentem ſitus adiacentis loci, minus variat temperamentum vrbis.

Sexta propoſitio: Variatur etiam aër ex ſitu vrbis ipſius. Nam quæ ad meridiem ſpectant optimæ ſunt, quæ ad ſeptentrionem peſsimæ, reliquæ mediæ ſunt. Cauſa: quia vergentes ad meridiem toto tempore anni, & toto die fruuntur ſole; decliues autem ad ſeptentrionem (aueſſeitas) è conuerſo. Nam & in plantis illæ, quæ meridiem ſpectant viſuntur cum fructibus odoratioribus, majoribus, pluribus, celeriter matureſcentibus, gratioris vſus, imò & ejuſdem arboris meridionalis pars tenerior, & rarior eſt, flexibilior, leuior, fabrili operi accommodatior, craſsioribus, & proceerioribus ramis.

Septima propoſitio: optima conſtitutio ciuitatis eſt, cum

Digitized by Google

viæ omnes rectæ ſunt, non ſinuoſæ, amplæ, maxime ſi procedunt à ſeptentrione, ad meridiem, partim verò ab oriente, ad occidentem: vna cauſa: quia tales vrbes ventis principalibus ſufficienter purgantur, & citra violentiam; procedunt enim venti citra reflexionem, purgantes fumos, exhalationem, puluerem. Vbi verò venti coguntur reflecti, non purgant, & vario illo repercuſſu ex vno fiunt multi, quare ſequitur magna agitatio in aëre & ſpiritu noſtro. Altera cauſa: quia ſol oriens perfundit vndique calles omnes ab oriente ad occidentem, quando autem eſt in meridie luſtrat omnes à meridie in ſeptentrionem. Quare omnis aër vrbis ſufficienter tenuatur, & purgatur.

Octaua propoſitio: plantæ verò ita mutant, quæcunque ferunt fructum eſibilem, aut odoratos flores, aut folia, aut vim habent tenuandi, benefaciunt, vel communicando aëri ſalubrem exhalationem, vel ipſum per attenuationem purgando; reliqua pro varietate effluxus lædunt, nam prauæ plantæ, & oleræ, vt pote vitioſi ſucci aërem inficiunt, vnde intelligitur hortorum aërem ſalubrem non eſſe. Craſſius etiam redditur aër ex oleoſis arboribus, vt ex oliuis, & magis ex reſinoſis, & ex pinetis, & ex ficis, ſic ex permixto multo puluere, vt quando, cum pluuia deſcendunt multæ ranæ, & bufones, ſic aër ex igne capiti, & oculis noxius eſt, maxime ex carbonibus, & radicibus ceparum, propter perfocatum in illis terræ halitum, & magis ſi nõ habuerit ferrum ignitum.

Nona propoſitio: cubatio in domo ſubterranea, nocturnus aër, aut diurnus nubilus, omnia vitanda ſunt; redduntur enim in tali ſtatu ſpiritus noſtri nebuloſi 1. epid. 8. quare oportet tunc intra domum ſe continere. Verum ſtatus anni in totũ à ventis ſilens parat peſti 3. epid. in initio. Quare eligendus eſt locus qui à ventis purgetur, nam ventus omnis longiorem aëris fruitionem corporibus exhibet, violento motu aërem inducens ex Aët. lib. 3. cap. 163. non tamen ideo probatur aër vẽtoſus, turbat enim ſpiritus, & humores, & ſemper caput replet.

CAPVT

CAPVT XXVII.

De Debilitate viſus.

ADuerte primò : methodicæ propoſitiones. Prima propoſitio: ſi naſcitur ex ſiccitate ſcilicet corrugata cornea, vel diminutis humoribus, aut ſpiritibus oculi, remedia ſunt conuulſionis ex inanitione per infuſa naribus, oculis, capiti.

Secunda: ſi naſcitur ex craſsitie ſpirituum victus attenuans, boni ſucci, item medicinæ clarificantes ſanguinem, dupliciter autem hæc operantur, aut tenuando ſubſtantiam, quod potiſsimum faciunt decocta adianthi, & fumariæ, vel expurgando craſsitiem humorum ſanguini permixtam, vt ſenæ, mirabolani, agaricus, item medicamenta reſoluentia vapores à capite, & ſpiritibus, quorum mixtione ſpiritus craſſeſcunt, ſcilicet exercitia, frictiones, & pectinationes, reprimentiaque flatus à capite.

Tertia: ſi naſcitur ex tenuitate immodica ſpirituum, ſanatio eſt incraſſatio citra turbationem, oriza, amylum, pedes pecorum, conſerua roſarum, mirabolani, triphera, item omnia roborantia ſpiritus ex cap. de melancholia.

Quarta: in debilitate frequenti quæ ſequitur, ad materiam decumbentem in oculos, conuenit vacuatio peccantis humoris, verum copioſa phlebotomia cauenda eſt, minuit enim ſpiritum, qui copioſiſsimus ad viſum requiritur. Inter particulares euacuationes, errhina aliquanto ſuſpecta ſunt magis, quam maſticatoria, & gargariſmata; vomitus autem commendatus hic à Raſio in cauſa pituitoſa rarus conuenit, frequens verò valde lædit oculos, deturbando ad illos materiam præ conatu; vnde in vomitu oculi ligentur, poſt vacuationem autem roborantur membra mandantia, in cauſa quidem frigida cum chebulis, aut cum triphera minori Meſues quotidie ſumpta. In cauſa verò calida, cum citrinis, aut cum ſabor, tri-

phera apud eundem cap. de debilitate viſus.

Præterea jurulenta omnia, potiones & euaporantia obſunt, paucus verò fletus quandoque depurando oculos juuat, minimus extreme lædit, confert pyramis exuto viridi, & immiſsio oculorum in aquam, ex cap. de ophtalmia, confert & modica exercitatio oculorum, in lectione magnarum literarũ, & magis in conſpiciendis viridibus omnibus, plantis, vitris, immodica tamen lectio maxime in literis minutis obeſt, potiſſimum propter radios calcanthis ſiccantis oculos.

Remedia in frequenti malo.

PRimum: aqua ſtilatitia ex verbena, fœniculo, roſa, chelidonia, rutha, & ſi placet magis abſtergere, contineatur in vaſe æneo, & ſi adhuc magis inſoletur, & ſi magis adhuc, in quauis ℥. aquæ addatur candi ʒ. j.

Secundum: peculiare in cauſa frigida. ℞. ſucci fœniculi cocti in æneo vaſe cum bracteis auri quinque, & depurati ℥. j. poſt collaturam adde mellis optimi ʒ. iij. item bulliat, & inſoletur in vitro, abjiciendo per interualla fæcem. Validius euadit ſi addantur fellis auis ʒ. ß. Diſtant enim fella, ita vt mitiſsima ſint piſcium, validiora quadrupedum, validiora auium, & adhuc magis rapacium, validiſsima reptilium maxime jejunorum.

Tertium: peculiare in cauſa calida. Antimonij ʒ. xx. tutiæ x. marchaſith ʒ. v. teratur quodque per ſe cum pluuiali ſæpe, aliquoties cum aqua fœniculi, & majoranæ tandem adjdatur hæmatites, præparati croci ana ʒ. j. margaritarum non perforatarum ʒ. ij. muſchi ℈. j. camphoræ ℈. ß. ſumach. ʒ. ß. redigantur in tenuiſsimum pollinem.

Quartum: in cauſa mixta, aqua roſarum, & fœniculi cum aloe puluerato elambicetur, & oculi lauentur. Vel fœnu græci, radicum altheæ ana ℥. ij. mundentur, & in aqua pura citra fumum coquantur ad tertias collato expreſſo, adde aloes optimi

optimi loti in aqua roſarum ℥ iij. candi ℥. j. eoque ad cõſiſtentiam mellis, & per interualla inſtilletur, quod ſi oculi mordicant, ex collyrio abluantur lacte, vel roſacea deluticandi. Purgantia autem ſine cuſtodia, & electuaria petenda ſunt ex Raſio, & Herculano hic.

De mutatione aëris propter clyma ex 3. aphor. 14. & 2. de ſanit. 7.

INtemperatiſsima loca ſunt vicina ſeptentrioni, vel auſtro, maxime ſi ſunt mediterranea (*tertio*) nam vicinitas maris remittit vtramque immoderantiam intemperamenti. Temperatiſsima verò ſunt inter ſeptem clymata ſeptentrionalia habitabilia, clyma quartum dictum diarrhodos, quæ duo diſcutienda ſunt.

1 De 1. local. maritima 2. 1. doctr. 2. cap. 10. ideo ſunt temperatiora æſtate, & hyeme, quia aër ex vaporibus magis craſſefactus difficilius permutatur ad vtramque immoderantiam, ſicut aqua craſſior tardius calefit in æſtate, & refrigeratur hyeme ex 5. aphor. 26.

Sed obſtat huic determinationi, primo id quod ſcribitur 21. problemat. 6. hyemem eſſe frigidiſsimam, quia frigiditatem plurimam à noctibus conceptam, aër craſſus per hyemem deponere non poteſt; & æſtatem feruentiſsimam eſſe, quia calorem eximium à diebus æſtiuis conceptum per noctem non deponit, ſicut & lapis, vbi ſemel calefactus eſt, magis quam aqua calefacit, & vbi ſemel refrigiùit magis, quam aqua refrigerat.

Obſtat ſecundò quod Alfarab. 10. theor. 3. ait: maritima ſi habent à ſeptentrione mare, ſunt frigidiora mediterraneis, quia ſæpe perflantur aura aquilonis. Si verò ab auſtro calidiora propter oppoſitam cauſam.

Obſtat tertiò: quod in aphoriſmo citat. ſcribitur, loca meridionalia maritima eſſe minus calida; ſeptentrionalia, verò minus frigida, quid mare non vniuerſaliter operatur idem in

omni tractu terræ. Dic; mare mutat temperiem loci in ratione maris, & in ratione ſitus maris, & in ratione ſitus terræ, vniuerſaliter enim reddit locum ſalubriorem 2. meteoror. 2. ob cauſas quatuor apud Auerroem.

Prima: ſalſugine renititur putredini. Secunda: humiditate vitam prolongat. Tertia: ſemper inſpirant venti aërem purgantes. Quarta: temperat æſtatem, & hyemem propter cauſam dictam modicæ craſsitiei aëris. Euentus autem intemperamentorum in ponto habet duplicem cauſam, vnam longiſſimos æſtiuos dies, cum breuiſsimis noctibus, & longiſsimas noctes hyemales, cum breuiſsimis diebus. Altera cauſa, craſſities plurima aëris, licet enim pauca craſſities faciat ad aëris temperamentum, plurima tamen facit ad temperamentum.

Secundò: mare mutat ratione ſitus maris, nec illud eſt contrarium ſuperiori, quia poteſt ratione variorum varie immutare.

Tertiò: mutat mare ratione ſitus terræ, ex Galeno enim aphor. citat. loca meridionalia maritima minus calent, quia cum talia loca ſponte ſua caleant, temperantur à mari, & è cōuerſo in regione ſeptentrionali, quia hæc conſideratio continetur in prima, atque adeo habetur ſolutio ad tria objecta oppoſita. Num autem vapor magis humectet, conceſsit Auicena citat. & conſtat experimento. Olyſiponenſes enim habent cutes leniores, & facies pulchriores, quia ſol ex omni re non eleuat, niſi leuiſsimum, & dulciſsimum in lib. de aëre & aqua quia non eleuabit aduſtum ſalſum.

Nec obſtat, quod ſcribitur 24. prob. 39. natantes in mare ideo gracileſcere, quia vapor maris calidus ſiccus eſt, agit enim ibi de vapore eleuato in aëre, ſed de humiditate ſalſa communicata natanti. Nec obſtat item, quod ſupra loca maritima commendantur in morbis chronicis, quia vapor maris humiditate ſua fundit excrementa craſſa, & ſiccitate extenuat.

De ſecundo autem propoſito, quod clymatum ſit tempe-

ratiſsimum Auicena 1. 1. doctrina 3. cap. 1. induxit paradoxam opinionem, quod locus ſub æquinoctio temperatiſsimus eſt. Poſt quem locum cum Galeno præfert quartum clyma. Auer. verò collet. 22. præfert quintum clyma patriam ſuam. Manardus lib.5. epiſt. præfert ſextum patriam item ſuam, argumento quod ſit media ſecundũ aquidiſtantiam inter æquinoctium, & ſeptentrionem ; licet enim Ferraria latitudinis, vel eleuationis Poli gradus 41. clyma autem noſtrum (diaroma) gradus 41. ſicut quartum clyma (Diarrhodes) gradus 36. Sed vere temperiem loci particularem multa faciunt alia, ſcilicet præter clyma, ſitus loci, & aſtra, ſicut & anni temperiem alia præter ſolem mutant particulariter. Vniuerſaliter autem quartum clyma eſt medium clymatum, licet enim ſit medium latitudinis, ab æquinoctiali, ad ſeptentrionem ; ſextum autem eſt medium latitudinis, ſed non clymatum habitabilium, quare plurima loca in eo ſunt per frigidum intemperata, & ideo relegandum eſt à temperatiſsimo, ſed recipienda ſunt quartum, & quintum, ambo comprehendentia Hiſpaniam.

Nec obſtat quod de lib. de aere, & aqua minor Aſia præfertur Coo, Hippocratis patriæ ſitæ in quarto clymate, quia in eodem clymate ſunt Cous Hippocratis, & bona pars Aſiæ minoris, ſed ob ſitum regionis minor Aſia præfertur.

CAPVT XXVIII.

De Suffuſione.

ADuerte primò: de affectione, quam vocant ſuffuſionem, vel cataractam, vel aquam, vel imaginationem, licet imaginatio magis importet principium, reliqua nomina perfectam affectionem.

Præcepta autem curatoria ſunt. Primum : vacuatio vniuerſalis, & particularis minorans, & erradicans, frequentiorque in affectibus ſimilibus propter malitiam morbi ſemel con-

S firmati,

firmati, phlebotomia tamen rariſsima, propterea quod rariſſime pendet ſuffuſio à ſanguine.

Secundum: victus multo tenuior, ita vt abſtineat etiam à cœna, & exſiccatio, ita vt vinum vitetur, & omnia virulenta.

Tertium: in vitijs citra ſuffuſionem multo remiſsiora ſufficiunt, cum ſoli vapores fere à ventriculo communicati ſint diſsipandi. Quare ſufficiunt remedia debilitatis viſus materialis, cum verò aqua concreſcit in oculo validiora applicanda ſunt, non tamen quandiu in oculo adeſt vlcus, aut inflammatio, vel calor prodiens.

Quartum: operatio chyrurgica non eſt tentanda in valde recente, fluxibili, nec in valde antiqua, dura, hærente, neque vbi adeſt obſtructio nerui optici, aut affectio alia prohibens viſum.

Remedia Suffuſionis.

PRimum: ante impoſitionem cuiuſuis collyrij inſpiret in oculum frequenter familiaris quiſpiam maſticans ſemen fœniculi. Vel mitatur oculus in vas plenum decocto fœniculi calentis, primum autem collyrium eſt fel hyrci, exſiccati in vaſe æneo, grana lauri decorticata aña ʒ. v. ſerapioni ʒ.j. gummi ʒ. ß. cum melle, & vrina pueri non polluti, vel ſalis gemmæ oppopanicis aña ʒ. j. in lacte mulieris.

Secundum validius eſt: felis, ſucci celidoniæ, fœniculi, ruthæ, vini albi aña ℥. iiij. tutiæ ℥. j. amoniaci ℥. ß. floris æris, ſpumæ maris aña ʒ. ß. diſtillentur, & cum radio inuoluto cotto imponatur.

De mutatione aëris ex domo, ſtrato, & veſtibus ac. 1. ex domo juxta Oribaſium lib. 9. cap. 13.

PRopoſitio prima: domus terreſtres conueniunt ijs qui egent refrigerari, vel viribus ſunt debiliores, hæmoptoicis,

cis, & cæphalalgicis, reliquis tabulata meliora. Secunda: magna domus præſtat vi validæ, & materiæ multæ diſcutiendæ, in contrarijs parua.

Tertia: ſublimis tecto reſpirationem facilem efficit, & caput leuat, humilis improbatur.

Quarta: cujus feneſtræ reſpiciunt meridiem, optimæ ſunt ad calefaciendum; in egentibus autem refrigerio præſtant aquilonares januæ, & feneſtræ. Secundo loco ſunt orientales peſsimæ occidentales, quia mane quando lux ſuauiſsima eſt ea caret, & veſperas cum nocte per æſtatem æſtuoſiſsimas habent.

Quinta: parietes tenues patent intemperaturis continentis, præſtant ergo craſſi, qui mitiores ſunt, & minus frigidi, ex lateribus quam ex lapidibus, illiti autem calce viſum tentant.

De mutatione autem ex ſtrato juxta eundem cap. 14. Propoſitio prima: optimus decubitus eſt in lectica, peſsimus ſupra duram terram, nam & duritie injucundus eſt, & flatu terræ corpus replet.

Secunda propoſitio: ſi lectica humilis eſt, exhalationi terræ obnoxia eſt, ſi excelſa timoris plena eſt quaſi pendeat, optima ergo eſt mediæ altitudinis.

Tertia propoſitio: parua eſt moleſta nimis, magna laſſat errando, mediæ ergo magnitudinis optima eſt.

Quarta propoſitio: firma ſit, non concuſſa, quare funes valde contenti ſint, ne corpus vacillet, & ſtrata inferna non valde mollia, nam & impenſe calefaciunt, & laborioſam faciũt in lecto verſionem, coreacea autem ſtrata, primo frigefaciunt, paulò poſt valde calent ideo incommodant.

Quinta propoſitio: ſitus ſublimis ad caput, affectibus capitis prodeſt, & promouet fluxiones vterinas, ſed laſſat continendo corpus ſublime, quare extra illas neceſsitates præſtat æqualitas.

Sexta propoſitio: ſtragula ſplendida, & valde tincta feriunt ſenſus, varia autem, & figurata vacillandæ mentis occaſionem præbent.

De mutatione autem ex veſtibus, quæ locum aëris ſupplent, propoſitio prima: in membro debili operimenta, & ligaturas opportet ejuſmodi eſſe, vt prohibeant à debili membro immoderantias aeris, & defluxiones, opportet eſſe hujuſmodi, non ea copia, vt rarefaciant, aut trahant ad debile.

Secunda: quod de victu priuatorum ſcribitur, per æſtatem opportere indui veſtes oleo infectas etiam à Galeno in commentar. non recipitur, nam mundæ, de ſolo contextu, nihil piloſæ æſtate conueniunt, vt pote refrigerantes citra moleſtam grauitatem, eo quod denſitas contextus non conſeruat exeuntem vaporem, & aer liberè means magis refrigerat, hyeme verò contraria.

CAPVT XXIX.

De Dolore auris.

Incipit, ſi cum dolore.

ADuerte primò: methodi curatoriæ præcepta. Primum: ante injectionem medicaminis, ſemper emundetur auris leniter cum cotto in cuſpide radij.

Secundum: injiciantur medicamenta actu tepida; ne ab immodice calido, aut frigido offendantur, ob tenuitatem mẽbranæ, & os ſubſtratum.

Tertium: mittantur guttæ tres, ægro jacente ſupra ſanã aurem, & poſt horam vertatur ſupra ægram; injiciantur que quater in die, vt ſuppleatur frequentiâ injectionis paucitas injecti liquoris.

Quartum: in dolore externo, vt pote membri ignobilis vicini nobili, repellentia non conueniunt.

Quintum: in dolore intenſiſsimo, ſedatio doloris præcedat ad vacuationem juxta præceptum 4. 1. cap. 4. in reliquis ſumatur initium à vacuatione.

Sextum:

Sextum: phlebotomia conuenit copioſa in calido dolore, ob doloris vehementiam, & adhuc magis in inflammatione. Purgatio autem magis conuenit in frigido dolore, & in calido non inflammanti. Si verò jungitur inflammatio, purgatio leniens ſufficit vſque ad initium declinationis.

Septimum: in critico dolore reprimentia omnia vitentur, & modice juuetur criſis emundatione auris, fomentis, & emplaſtris anodinis. Si verò morbus criticans eſſet grauiſſimus, etiam per cucurbita, & emplaſtrum atrahens adjuuetur, quod tamen non caret periculo, ob vehentiam doloris ex humore tracto.

Remedia in dolore auris.

PRimum: in initio doloris calidi roſacei ℥. ij. amigdalini ℥. j. aceti ℥. iij. coquantur ad conſumptionem aceti. Validius eſt, roſaceum, cum paruo ſucco cucurbitæ, vel parietariæ. Validius, in ℥. ß. liquoris, opij gr. x.

Secundum: in frigido dolore nardinum, & lininum bullitum in cæpæ cauo, cum aceto ſub quintuplo. Validius eſt. ſi addatur ſuccus raphani, vel ruthæ, vel fel tauri, cum adipe anatis. Validius eſt, ſi in ℥. ß. liquoris additur opij, caſtoris aña gr. v. ſequaturque poſtea injectio ſolius nardini.

Tertium: in dolore flatulento ſacculus ex millio, & ſale torrefactis, vel ſuffitus per canulam meliloti, camomilæ, anethi, majoranæ, baccarum lauri, abſinthei, pulegij.

Quartum: in maturatione calidi doloris, addatur mucilago ſeminis citoneorum, & altheæ, vel diaquilone minori, cum camomelino fiat vnguentum, & liquidum infundatur. In frigido autem dolore addatur aſſungia gallinæ, vel anſeris. Vel fiat vnguentum liquidum, cum diaquilone majori, & ſeſamino. Maturat ſi nul, & reſoluit in cauſa mixta emplaſtrum ex farina ordei, cum decocto altheæ, & camomelino. In frigida autem cauſa cæpe aſſum, cum butyro contuſum.

Quintum: emplaſtrum rumpens inflammationem, cæpe

coctum, cum butyro, & fermento. Validius, radix lilij, cum melle, & butyro, & linino? Validius, ſi addatur radix ireos,& fimus columbinus.

De Motu, & quiete.

PRopoſitio prima: ex Oribaſio lib. 6. cap. 1. & 2.& 14. Quieſcere conuenit poſt cibum, & in initio, & augmento acceſſionum, & in hora ſomni. Decumbere verò in morbis acutis, ne laſſentur vires defectæ ex acuto morbo, & inædia. Nam in diuturnis per interualla acceſſionum motus conuenit.

Secunda propoſitio: figura cubandi ita varianda eſt. In affectibus capitis conuenit ſublimis, dempta phrenitide,in qua perturbatur ex eo decubitu. Conuenit etiam ſublimis in aſthmate, & thoracis affectibus, quia ſedentes facilius reſpirant. Si verò affectio eſt defluxio ad inteſtina, conuenit inclinatio ad illa. Si vrget dolor colicus conuenit decubitus pronus. Si ventriculus tarde concoquit, decumbat ſupra ſiniſtram,ita vt hepar amplectatur ventriculum; ſi verò affectus poſſidet renes, aut veſicam vitet ſupinum decubitum; ſi inflammatio diuturna,aut ſchyrroſa occupet jecur, aut ſplenem: cubet ſupra affectam partem, initio autem ſupra oppoſitam.

Tertia propoſitio: de ſpeciebus exercitiorum. Quædam ſunt valida: alia velocia, nonnulla vehementia. Validum eſt, quod peragitur magna muſculi contractione, licet non celeriter, vt magnum pondus ſuſtinere, vel accliuis aſcenſus. Velox verò dependet, ex veloci non vehementi muſculi contractione, vt pulſus vehemens, mixtum ex valida, & veloci contractione, vt foſſio, inter quas differentias plurimum debilitat vehemens, quia plurimum reſoluit. Minus autem validum, vel velox. Diſtant autem plurimum duo membra poſtrema, quia velox varietate motus magis ſiccat, quam replet trahendo, validum autem magis replet continuo tractu,quam ſiccet motus frequentia.

Quarta

Quarta propoſitio: quædam magis vnum membrum, quædam aliud exercent, vt ſtare, inclinare lumbos, incedere, & ambulare, crura, & ſcriptio manum, vox thoracem, inſpectio minuta oculum, cogitatio cerebrum.

Quinta propoſitio: ante exercitium opportet præcedere frictionem, vel vnctionem, vel aliter corporis emollitionem, quia eſt dimenſio ſtadij in equo curſuro, ne repentinus motus violentus, aut rumpatur vas, aut obſtruat. Agnoſcitur autem terminus exercitij ex nocte 2. de ſanit. 5. cum corpus non amplius tumet, & quando floridus color carnis floreſcit, & alacritas ad motiones minuitur, & ſudor vel adhuc calens minuitur, vel jam incipit frigere, ſicut autem ante inceptionem exercitij opportet præcedere emollitionem, quam vocant præparatoriam, ita ab exercitio non ſtatim quieſcendum eſt, ſed vtendum eſt apotherapia, vel recuratoria exercitatione, ea eſt leuis exercitatio ad exercitationem eorum, quæ liquantur per exercitium, quale eſt deambulatio in equis fatigatis, currendo. In nobis autem cohibitio ſpiritus, extenſio brachiorum, & crurum pandiculatio, lenta deambulatio, & frictio, quæ in fine exercitij ad præcautionem laſſitudinis adhibetur.

CAPVT XXX.

De Graui auditu.

Incipit, Cum in Auditu, &c.

Aduerte primò de methodo propoſitiones. Prima, ſi cauſa eſt ſurditas auris, dirigatur auris ad radium ſolarem, & cum manu extendatur auricula, vt foramen rectius conſtituatur, & cum ſpicillo auriculari molliter circum trahatur. Si verò induruerit prius, emolliatur immiſſione amigdalini, poſt emendetur, vel cum ſpicillo, vel cum lenimentis, vel per ſyringam mulſa injiciatur.

Secun-

Secunda, in cauſa frigida frequenter purgationes humoris crudi repetitæ exiguntur, localia autem tardentur, & tententur leuiora; quod ſi lædunt, omittantur, difficile enim eſt permittere quantitatem profuturi remedij, procedit autem commodè ad inſundenda, cottus ex decocto emolliente, & attenuante.

Remedia grauis Auditus.

PRimum: vacuans per interualla crudos à capite humores. ℞. ſalis gemmæ, piperis ãña gr.ij. caſtorij j. puluerentur, & per interualla ſumantur in ouo ſorboli gr.v.

Secundum: ſuffitus auris ex capite ſuperiori. Vel ex vaſe anguſtiori, quod diu conſeruauerit oleum.

Tertium: injiciatur abſinthei ſuccus cum ſale. Validius, gariophilorum ℈. ß. maſticis gr. ij. ſeminis porri gr. vj. craſſe trita buliant in ℥. ß. roſacei, & inſtilletur tepidum, vel caſtorij gr. ij. roſacei ℥. j.

Quartum: in cauſa calida, ſuccus vtriuſque punici (Romãa) coquatur in cortice ſuo, vſque ad modicam craſſitiem cum aceto, thure, & roſaceo, & inſtilletur.

De Sermone, ex Oribaſio lib. 6. cap. 7.

PRopoſitio prima: locutio omnis replet caput, vel quia vox prærequirit eflationem 4. de locis 6. eflatio autem propter vim expreſſi pectoris exprimit in caput vaſa. Diſſoluit item vires propter eflationem, quæ violenta eſt pectoris conſtrictio, & ſitim inducit propter ingentem aëris calefacientem motum. Quare obeſt ophtalmicis, & ſanguinis quomodocunque effuſioni, conuenit autem comatoſis.

Vociferatio quæ editur orantibus, & concionantibus, cantantibus, præſtantiſſimum exercitium eſt, habetque vſus quinque. Primo enim diſlatat, abſtergit vaſa omnia, & meatus,

tus, eo quod ad durationem vocis ad acutiem,& eleuationem ejus requiritur atractio frequens, & plurima aëris per os, per nares, & per vniuerſam cutim.

Secundò: rarefacit, & lenem efficit carnem hac viciſſitudine aëris modo tracti, modo pulſi, cum reliqua exercitia concilient carni duritiem, & denſitatem, vnde apparet experientia ex reliquis exercitijs reddi homines ingenio magis hebetes, ex cantu verò ingenioſiores.

Tertiò: vt li varietate modo exhaurit muſculos laxando, modo roborat intendendo, cum enim editur ſonus acutus, prolongatur collum,& mentum ſurſum, quare tenduntur muſcula ceruicis., & conſequuntur eandem tenſionem thorax cum ventre. In graui autem ſono laxatur, deprimiturque collum, & mentum, quare, & pectus, & venter.

Quartò: excrementa corporis maximè capitis, & pectoris per dilatationem, & calorem meatuum excernuntur, multi enim muci à capite legentibus prodeunt,& vapor craſſus ex ore exit, & per cutem roridus ſudor.

Quintò: Omnes exceſſus intemperamentorum moderantur, nam valido illo aëris tractu ſpiritus noſter refrigeratus quantitate, & qualitate calet, humida verò excrementa abſumuntur. Sic ſiccitas plurimo aëris tractu temperatur, calor verò immodicus eadem aëris copia refrigeratur.

Tertia propoſitio: jucunda eſt vociferatio, ſicut & reliqua exercitia poſt aluum purgatam,& deambulatio poſtea ſequatur, vel aliquanta frictio, incipiatque à ſono grauiſſimo, paulatimque procedens ad acutiſſimum, vnde rurſum fatigata vi redeatur ad grauiſſimum, vt ſcilicet progreſſus fiat paulatinus, ſatiuſque eſt memoriter recitare, quam legere, quia ita animus magis intendit modulato exercitio.

Optimæ ſunt ad recitandum, quæ includunt frequentes vocis varietates, qualia in muſica vocantur (mudanças) & ex verſibus Iambici, vel Saphici, hoc nomine præſtant eligiacis.

CAPVT XXXI.

De Hæmorragia narium.

Incipit ex his, &c.

ADuerte primò: methodi præcepta. Primum: ſi fluxus debilis eſt, licet incipere à remotione cauſæ; ſi verò validus, ab eo quod magis vrget, id eſt vt ſiſtatur per valida reuellentia, vtrumque tamen non tarde complendum eſt.

Secundum: ſi cauſa fluxus eſt bilis vacuetur cum tamarindis, mirabolanis, & caſſia, ex cephalalgia bilioſa. Præterea infrigidetur, & incraſſetur ſanguis, potiſſimum membrum à quo prodit, intro quidem cum papauerino, & aqua portulacæ, & chalybeata, extra verò cum bolo armeno, & poſcha roſacea. Succi verò infrigidantes imponantur membro vnde fluit ſanguis, & ſi ex toto corpore totum infrigidetur, & vbi vis tolerat, in frigida mergatur. Si verò cauſa eſt ſerum plurimum, ſanguis exſiccandus, & calefaciendus eſt cum decocto thuris, & nucum expreſſi. Vacuandumque ſerum cum mirabolano, & ſucco ireos ex cap. de hæmoptoiſi.

Tertium: plurimum poteſt reuulſio valida per ligaturas, & cucurbitæ è regione naris appoſitæ, naribus, ſpatulis, hepati, lieni, & magis ſectio cephalicæ affectæ. Quod ſi fluxus impetuoſus eſt, vel cauſa fluxus eſt plethora, ſemel plurimum exhauriendum eſt, ſi verò contra, fiat ſectio anguſta, & per interualla horarum pauciſſima quantitas crebro extrahatur.

Quartum: victus parcus infrigidans, & incraſſans, amilum, pedes, oriza, acetaria, & portulaca cocta, & cruda, & indumenta pauciſſima, & laxa maximè juxta collum.

Quintum: localia ſiſtentia hæmorragiam. Quædam id operantur congelando, vt camphora, & opium; alia cruſtam inducendo, vt cauterium potentiale ex vitriolo, & calchanto,

aut

aut calce, vel actuale. Quædam conglutinando, vt thus, & gypſum, alia adſtringendo, vt burſa paſtoris, & aloe. Nonnulla à proprietate, vt ſtercus aſini, aut porci, aut hæmatites, & jaſpis ſuſpenſa, inter quæ tutiſſima ſunt adſtringentia pariter, & glutinantia.

Remedia.

PRimum fronti applicetur gypſum in albumine. Validius ex Raſio gypſum, cinis cartæ, galla, ſanguis draconis, calx, vitriolum (*caparroza*) vel albuminis, & amyli aña inſufletur.

Tertium: Validius ſi continuo inſuflatur, vel inſpergitur lenimento imbuto albumine, calx aurificum, & penitus naribus inſeritur, ea conſtat chriſocollæ (ideſt tincal) fecis vitri (*latram*) partibus ſeptem, mixtus autem puluis detur (*pos de ſoldar.*)

Quartum aliud: ſtercus aſini, vel porci recens, vel aridum immitatur naribus.

Quintum: emplaſtrum laudatum 5. therap. 4. ad omnem hæmorragiam. ♃. aloes ij. thuris j. cum albumine, & pilis leporis tenuiſſimis, ſequenti die ſi fieri poteſt de ligatione ejus primi quatuor circuitus compræhendat vulnus.

De Frictione ex Oribaſio cit. cap. 17. & 20. & Galeno 2. de ſanitat. per totum, & Celſo lib. 2. cap. 14.

PRopoſitio prima: compendioſiſſime natura frictionum explicatur ab Hippocrate hic. Frictio dura ligat carnem, mollis ſoluit; multa attenuat, mediocris auget. Cum enim diuidatur frictio penes quantitatem, in multam, mediocrem, & paucam; penes qualitatem, in duram, mediocrem, & mollem. Hippocrates expreſſit in diuiſione qualitatiua duas differentias extremas, eo quod habet effectus extreme contrarios.

rios. In diuiſione autem quantitatis explicauit vnum extremum cum medio, eo quod habent affectus ſimiliter oppoſitos. Pauca enim frictio cum nec trahat ſufficienter alimentum, nec ſufficienter roboret calorem membri, ad alitionem, non ſufficit augere carnem.

Secunda propoſitio: ad finiendam febrim præſtans eſt remedium, cum febris non eſt valida, nec jungitur inflammatio, aut ſudor multus, & febris obtinet jam ſtatum vniuerſalem, & adhibetur in declinatione particulari juxta 11. therap. 10. fiat autem frictio in junioribus à quatuor, in majoribus à ſex viris, ſcilicet ne dum interim pars vna fricatur, altera rarefacta frigeſcat, fricenturque juniores centies; adulti ducenties cum hydreleo calido, & præſtat ſi ſit camomelinum, & in tepidiori febre etiam addatur vinum album. Conſtituantur autem ita fricantes, vt priores duo, alter à dextro, alter à ſiniſtro fricent brachia vſque ad extremos digitos. Duo ſequentes thoracem, vſque ad inguina: poſtremi duo crura, vſque ad imos digitos, tandem leniter contrectetur collum cum capite. Frictionum modus eſt, vt incipiat à leni, & terminetur pari lenitate; in medio ſit celer, & præmens, & ſemper magis superne deorſum, quam è conuerſo homine conſtituto, primum quidem ſupino, poſtea prono, ſcilicet vt exercitatio ſenſim incipiat, & finiat, & præterea vt excrementa in parte poſteriori ad anteriora mandentur.

Tertia propoſitio: ſi procedente frictione ſuccedit ſenſus vlceroſus, vel parua tollerantia, vel immodicus calor junctus multæ implaciditati, vel pulſus, aut reſpiratio valde debilitatur, aut crebreſcit, vel febris intenditur, & paulo poſt nõ miteſcit confeſtim ceſſandum eſt. Si verò hæc abſint, apparet hilaritas vultus, tumor carnis, pulſus non langueſcens, perſeuerandum eſt, & licet poſt frictionem febris æqua redierit, ea declinante rurſus fricandum eſt. Nam paulo poſt ſæpe apparet vtilitas, ſcilicet quia febris non redit, vel mutatur, in alium typum, vel redit vehemens, ſed ſemel tantum, vel fit conti-

continua, nec tunc opportet turbari, nam cito ceſſant. Quare amplectendum eſt remedium, vt generoſum, cum conditionibus dictis.

CAPVT XXXII.

De Dolore dentium.

ADuerte primò: conſeruandorum dentium præcepta vltra Auicenã, & Doctores hic. Primum, benefacit ſi non dormiatur ore hyante, eo quod non exhalat ad dentes flatus ventriculi teter, cum habeat exitum.

Secundum: optime facit ſi ſemel in menſe mundentur erradicato lapide, & appoſito parciſſimo vnguento, & aqua forti, papyro, farina ordei; aut ſemel in hebdomada colluantur, cum aceto ſchyllino, in minori neceſſitate cum vino, in quibus diſſoluatur trochiſcus, ſcilicet oſſium dactilorum ʒ. ij. coralli rubri ʒ. j. farinæ lupinorum ʒ. iij. ſchyllæ aſſatæ ʒ. vj. radicum iridis ʒ. iij. trita cum melle conueniant in trochiſcos dragmales. *Item a raiz do memendro poſta na coua do dente tira a dor.*

Tertium: ſi gingiba immodice tumeat, aut liueat, ſcarificentur, & valde præmantur à ſanguine, coquente collutione vini nigri decoctionis roſarum, ſaluiæ, balauſtiorum.

Aduerte ſecundò: curandi doloris calidi præcepta. Primum in initio contineantur in ore refrigerantia, & præſtat eſſe aliquid abſtergens, vt reprimatur fluxio humorum, verum vbi copia humoris inflammat gingibam, vel dentem diſtendit, magis ſedat dolorem leniens aliquod, vt decoctum maluæ, & violarum.

Secundum: ſi materia fluit ſanguinea, aut mixta, diuertenda eſt ſimul, & euacuanda, cum phlebotomia cæphalicæ, & ſi creditur communicari ab inferioribus eligatur vena cõmunis, ſequantur ſcarificationes, aut hyrudines, in dorſo,

mento, gingibis ſub lingua. Si verò cauſa eſt bilioſus humor merus, præſta cholagogum phlebotomiæ. Quod ſi jungitur inflammatio, ſufficiunt tamarindi cum caſſia, & mirabolanis, vt conſtat ex cap. de cephalalgiablioſa.

Tertium: vniuerſale eſt remedium, aqua communis, vel magis roſacea, cum ſub triplo aceto, & in majori calore ad ℥. j. liquoris adde camphoræ gr. x. vbi verò dolor magis vrget ſuffiatur cum imbuto (id eſt infundibulo) ex ſemine hyoſciami, vel leniatur dens dolens cum camphoræ, & pyretri aña gr. x. in ſyrupo acetoſo. Validius, & roſacei ʒ. ij. opij gr. v. in quo inuolutus cottus comprænhendat totum dentem; vel deglutiat pillulam j. opiatam ex cap. de catharro.

Aduerte tertiò: curandi doloris frigidi præcepta. Primum, collutio in initio cum calidis permixtis adſtrictioni; poſt maturatorijs, & reſolutorijs, decoctum gallæ in vino, & aceto, poſt decoctum vernicis; deinde decoctum paſſularum, & caricarum; benefacit maſticatio pyretri, educens pituitam, & ſi cum puluere origani, ſalis, ſeminis ſynapis inuolutis in lintheo fricetur dens cum gingiba. Vel ex ſtaphyſagria, & pyretro aña ʒ. j. cum pauca cera fiat capſula denti. Vel fricetur cum aqua ardenti.

Extra valent fomenta ex millio, aut ſale, aut cæpe aſſum cum linino. Vniuerſale autem in omni dolore ita paratur. Radices altheæ coquantur ablato meditulio, tundantur, & addita farina camomilæ, fœnu græci, & ſeminis lini, & camomelino imponatur calidum.

Secundum: vbi dicta non ſufficiunt, ſuffiatur dens, ex ſemine hyoſciami cum ſtyrace. Validius eſt, ſi in oximellitis ʒ. ij. opij gr v. cottus intinctus imponatur, vel cauterizetur dens cum oleo ebulliente, ſcilicet in cuſpide radij intincto cotto; vel cum aqua forti, aut ſtyllo ignito, aut tenacula immittatur ſæpe fruſtulum thuris feruens, immittatur autem, vel foramini, vel radici dentis, præſtatque in hujuſmodi cauterizationibus, vt partes ſanæ operiantur petia imbuta roſacea.

Aduer-

Aduerte quartò: curandæ erroſionis præcepta. Primum, emendetur putredo poſt applicationem frequentem cotti intincti in aceto, decocto melanthij.

Secundum: impleatur foramen folijs auri, vel cum maſtice, in frigido ſanguine draconis. In calido ſuffiatur ſemine hyoſciami cum ſtyrace. Valent cauterizationes dictæ; quod ſi dens vndique illinatur in aqua forti, in poſterum non dolet, ſed tractu temporis frangitur.

Tertium: non eſt temere extrahendus dens,ſi enim cauſa eſt in gingibis, lædit cum augeat defluxum; ſi in neruis aliquando prodeſt propter faciliorem vacuationem materiæ, aliquando obeſt propter auctum dolorem. Si cauſa eſt in dente, ſanat extractio, & non fiat niſi ſedato dolore ſaltem cum narcotico, & dente exacte ſcarificato.

De Ambulatione, ex Oribaſio cit. 21.

PRopoſitio prima: deambulatio commodum exercitium eſt, cum ſcopus eſt deducere infra ſuperiorem humorem, ſed oportet vt ſit multa, & contenta, ita vt crura modo plus, modo minus moueantur,& gradiendo corpus incumbat, modo calcibus, modo digitis pedum; ſi enim fiat extremis digitis renitentibus, & aluo ſupreſſo, impenſe prodeſt,opportet autem, vt inſtar reliquorum exercitiorum incipiat, & contineetur mitis, in medio autem fiat vehemens.

Secunda: ſuſcipit variationem deambulatio ex loco, & aëre in quo fit, ita vt accliuis, jejuno homini dilatat meatus omnes ſpirandi, quia in valida corporis eleuatione,cum multus ſpiritus exhauriatur, neceſſe eſt plurimum aërem trahere ad eum alendum, quia confert talis deambulatio obſtructis, & aſthmaticis. Decliuis verò laborioſa eſt cruribus, ſed omnium maxime materias capitis deorſum deponit, quæ fit in breui ſpatio, vel circumuoluto, capiti nocet ob ſpirituum vertiginem. Progreſſus in arena valde firmat totum corpus, & mate-

materias infra deponit. Quæ peragitur in pomarijs, vel viridarijs blandiſſima eſt, ſed caput repletur tum propter odorem, tum propter loci humiditatem. Omnibus præfertur quæ efficitur in ſublimibus tabulatis (*varandas altas*) aër enim ibi eſt purior, quare expers flatuum terreſtrium, & cum tabulata cedant gradienti, materias deorſum trahit. Quæ verò peragitur juxta mare attenuat, & ſiccat, quæ verò in mediterraneis minus. Quæ juxta flumen humectat, juxta ſtagna verò lædit. Reproba eſt quæ in locis fit cauis, vel ſub tecto, ſub dio verò optima eſt, mediocris ſub vmbra arborum, cum arbores ſalubres ſunt, ſi peragitur in loco à ventis ſilenti excrementa diſpergit, ſi in ventoſo variè operatur juxta venti varietatem. Nam boreas thoracem lædit, ventrem, & ſenſus roborat; Auſter autem corpus, & maxime cerebrum infirmat, & replet: Solanus ferit, maluſque eſt; Zefirus jucundus, & blandus, ſed vniuerſaliter propter frigiditatem denſantem minus diſſipantur excrementa, quod ſi in loco à ventis ſilente, ſi ſub cœlo ſereno fit, leuat, & attenuat, ſi nubiloſo, replet, & grauat. Inæqualis minus fatigat, ſed minus etiam firmat corpus, quæ ſi per æqualem campum fiat; quod quæritur ab Ariſtotel. 1. probl. 10. & 13. cauſa, videtur quia aſſiduitas vnius motus magis fatigat, quam ſi fiat in motu permutatio : qua de cauſa vt minus fatigemur in quouis exercitio, manus, aut pedes commutamus membra ipſa, ſic deambulatio per inæquale ſpatium, cum fatiget viciſſim, modo quidem ſuperiora in aſcenſu, modo inferiora, in decliui, magis alleuiat, quam ſi æqualem viam vno motu conficeremus; verum ſi motum aliquem interſecamus quietibus, vt fit in breuibus deambulationibus magis fatigamur, quam in conficiendo iter longum, & continuum, & in proceſſionibus, propter quietes medias magis fatigamur. Cauſa diuerſitatis inter hunc caſum, & priorem, videtur quia quietes mediæ cauſa ſunt, vt excrementa per exercitium liquata defluant ad juncturas calore fatigatas, quare repletæ laborant: vbi verò motus non interpolatur quietibus, ſed motuum, & figura-

gurarum varietate fit, vt modo ex vna proprie exhauriatur ſpiritus ſcilicet, & excrementa, modo ex altera; quare ita ſingulæ proprietates minus laborant.

Propoſitio tertia variatur & deambulatio, penes quantum, & qualitatem, nam pauca, & quiete conuenit cibatis, & à ſomno expergefactis, laſſitudinemque ſoluit, purgatis exercitandis, exercitatis dolentibus, quamuis corporis partem; totum corpus graue habentibus. Robuſta verò conuenit vbi placet meatus diſtendere, carnem augere, calefacere. Multa verò conuenit vbi caput, aut thorax male affectum, & aut vbi deſtinimur alio exercicio. Penes tempus item ſic matutina aluum emollit, ſpiritus attenuat, vapores diſſoluit, veſpertina verò diſſipat flatus, & ſomnum allicit.

CAPVT XXXIII.

De Puſtulis oris.

ADuerte primò: curandarum puſtularum oris præcepta; Quas Græci apthas; Arabes alcola (*boca danada*) appellamus. Primum: ſi leuia ſint vlcera non errodentia, illinantur cum roſacea infuſi corticis bugiæ, vel illiniatur ex roſaceo; & amyllo, vel ex puluere dragacanthi, & gummi arabici in ſyrupo roſaceo. Si verò ſola ſit excoriatio optimus eſt puluis ligni putrefacti, caries (*caruncho*) conſolidans autem in vlcere non profundo ita paretur. ℞. gallæ ʒ. j. roſaceæ ʒ. vj. aceti ℥. ij. ad conſumptionem iiij. partis, cum quo os colluatur. Validius raſuræ pergamini, aluminis, gallarum aña ℥. j. in ℔. j. vini maneant ℥. viij.

Secundum: in cauſa calidà conuenit præcedere phlebotomiam cephalicæ, & ſcarificationem ſub mento, vel in collo. In frigida autem præcedant cochiæ.

Tertium: ſi vlcera erroidunt inungatur crebro, cum ægypſiaco in aqua plantaginis, mundato autem vlcere inſpergatur

gatur puluere ex maſticho, ebore, corallis, & in aurora colluatur os cum vino calido.

De Geſtatione, & alijs particularibus exercitijs, ex Oribaſio lib. 6. 23. & ſequenti.

PRopoſitio prima: geſtatio media eſt inter motum, & quietem ſingularum partium, eſtque æqualis exercitatio, quia non habet diuerſitatem partium motarum à quieſcentibus, & placidiſſima, quia nulla pars laborat in deferendo, ſed omnes æque deferuntur. Præterea patitur omnem varietatem juxta robur, & velocitatem geſtantis, quare nihil minus magnis exercitijs operatur.

Secunda: in veternoſis inducit vigiliam, quia roborat corporis tenorem, cujus diſſolutio torporem inducebat, in vigilantibus verò inducit ſomnum, quia eleuat vapores ſuaues ſoporiferos.

Tertia: ex ſpeciebus geſtationum leuiſſima eſt in lectica perpulchra, geſtandus eſt autem jacens, qui valde debilis eſt, vel febriens, ſed non paruiſſimo ſpatio, nam aliquando id febrem excitat, ſed longiuſculo reliquis præſtat ſedentes geſtari. Item veternoſis commodius eſt ſedile non rectum. In vehiculo (*andas*) vel curru vim habet emolliendi ſtabiles morbos propter varietatem motuum in aſcenſu, & deſcenſu, ſimiliter, ac nauigatio in tranquillo mari, niſi quod geſtatio in vehiculo habet aerem minus aereum, & ſiccum. Quare longis morbis non æque commoda eſt, quæ verò peragitur in mari, potiſſima eſt ad morbos longos, propter contrarias, & vehementes mutationes, dummodo parum moueatur, modo vehementiſſime, & velociſſime, & modo minus ſecuritate torpet, & modo timore turbatur, quare operationem efficit albi veratri. Æquitatio verò hoc habet deterius ſupra dictis, quod fatigat inguinem, ſi autem fiat per impulſum (*de arremeço*) laborioſe concutit corpus, & eſt intenſiſſima thora-

cis

cis exercitatio. Quare requirit repentinam, & vehementem intentionem ſpiritus, ſed ob diſtenſionem ſepti valde roborat ventriculum, redditque ſenſoria propter contentionem multo purgatiora. Geſtatioque in lectica, aut cathreda 1 die peragitur per ſtadia 8. & in ſequenti tantundem, inde quotidie ſuperaddantur ſtadia quinque; in vehiculo verò incipiat à 30. deſinat in 60. qui naui peragitur incipiat à 60. deſinat in 120. vbi autem intentio geſtationis eſt prouocatio ſomni, vel ſedatio doloris, terminus eſt ablatio ſymptomatis præter naturam. Complent autem 8. ſtadia miliarium vnum, perficiunt autem miliarium vnum jactus baliſtæ, ſicut leucam noſtram miliaria quatuor.

Quarta propoſitio: venatio terreſtris ex Tacuino eſt immodica exercitatio; maxime inſuetis, infrigidat, & ſiccat. Quare qui conficiunt venationes, redduntur obnoxij morbis, piſcatio verò infrigidat, & humectat.

Quinta propoſitio: ex eodem, & Oribaſio citat. Luctatio commoda eſt ſolis validis, carnoſis, non aptis ad pthyſim; efficit corpus muſculoſum, ſed parum carnis, & firmæ; diſſoluit pinguedinem, aquam inter cutem; & tumores omnes; ad luctam autem accedunt exercitia, quæ vocant vmbratilem pugnam, vbi cum vmbra certatur modo manibus, modo cruribus, modo calcibus. Præterea geſticulatio niſi quod hæc etiam imbecillioribus conuenit, & magis firmat humeros qui præcipue exercentur.

Sexta propoſitio: curſus vehemens exercitatione calefacit corpus, & firmat maxime ventriculum, ſiſtit fluxiones, licet in initio magis videatur eas mouere. In affectibus autem renum, profluuio ſeminis, & ſchyaticis, commodiſſimus: licet enim ſchyatici initio vix queant moueri, progredientes ſatis currunt; iuuantur autem valde omnes dicti propter diſcutionem materiæ intrò contentæ, partim propter contentionem extra pellentem, ſed caput ex retento ſpiritu repletur, & ſi fit operto corpore, mouet ſudores, nudo verò denſat carnes.

Septima propoſitio: natatio perpetuo lædit caput, quia conſtituit pronum, calefacit, & firmat, & attenuat corpus propter contentionem motus, particulatim autem quæ in mari fit prodeſt ſcabioſis, elephantiacis, hydropicis; quæ autem in fluuio, neruos debilitat propter frigiditatem, & humiditatem aquæ, quare raro admittenda eſt, perpetuo autem corpus perungendum, & fricandum eſt, & repente inſiliendo in aquam, vt ita præcalfacta cute, & ex immerſione celeri denſata non lædatur.

Octaua propoſitio: ſaltus differt ab exiliendo, nam exilire, eſt variare poplitem, & crurum articulos corpore eodem loco manente, quod tripudiantes faciunt. Saltus verò eſt violenta totius corporis eiaculatio. Prior potenter deturbat corporis excrementa, crura verò ſufficienter olit, & roborat, nec thoraci incommodat. Saltus verò potentiùs pellit deorſum menſes, vterum retractum, hæmorrhoidas, ſed propter retentionem cohibiti ſpiritus thoracem concutit.

Nona propoſitio: pilla ex Oribaſio 3 *l.* & Galeno lib. proprio omnium eſt exactiſſima, & laudatiſſima exercitatio, cum in ea omnia, & ſingula membra omni genere, & motus, & quietis agitentur. Numerantur autem ejus tres ſpecies. Prima vbi ludens, vel ad parietem, vel ad ſocium jactat pillam vnica contentione, qui motus ſtabilitate crura, & brachia dorſumque intro comprimit. Secunda præſtantior, in qua per modicam diſtantiam ludentes coguntur intendere aciem, & progredi, & ad modum varie ad omnem differentiam poſitionis mouere corpus, ne pilla eludat capientes. Tertia, exercetur per longum interuallum grandi pilla, cum copioſo ſudore, & motibus tum velocibus, tum validis, quare ſolis robuſtis junenibus conuenit.

Decima propoſitio: jactatio alter nobis ludus ſimilis eſt (*tirar com barra*) eſt incommoda capiti, & thoraci, propter magnum conatum in cohibito ſpiritu, atque ideo replet caput, & thoracem, ſed naturalibus membris commodiſſima eſt, ſuffi-

cienter

cienter calefacit, frigidum, & aſceſcentem ventriculum, & humeros, carnemque auget.

CAPVT XXXIV.

De Angina.

Incipit cum in digluciendo.

ADuerte primò: curandæ anginæ præcepta. Primum, requiritur in calida feſtinatio maxima, nam quandoque intra quartam horam perimit. Quare phlebotomiæ copioſæ, & repetitæ, ſequentibus ſcarificationibus dorſi, & ſectione ſub lingua, poſt phlebotomias lenitio, cum caſſia, tamarindis, vel prunis ex cephalalgia ſanguinea. Vel mannæ ℥. j. rhabarbari ʒ. ij. in ℥. vj. aquæ bugloſæ, in quo tempore toto validis reprimentibus eſt gargarizandum.

Secundum: tranſacto principio, quod aliquando breuiſſime fit poſt dies tres, in frigida autem poſt multo plures, agendum eſt intro ſuppurantibus, ad quæ ſequantur rumpentia ſimul, & extrahentia.

Tertium: poſtremo rumpendum eſt cum acuto ligno immiſſo per canulam, vel cum digito violenter impacto, & cum res deſperata eſt aperiatur guttur inter duas cartilagines ad reſpirationem, & ſanata angina vlcus conſolidetur.

Remedia in angina.

PRimum: in initio calidæ. Succus punici dulce acidi gargarizetur. Vel roſacea infuſi rhois, vel papauerini diamoron ana ℥. ß. roſacei ℥. iij. miſce. In frigida autem diamoron, vel dianucum cum aceto.

Secundum: in augmento calidæ, lac gargarizetur, cui addi poteſt medulla caſſiæ, vel mulſa decoctarum caricarum, &

 paſ-

paſſulatum. In augmento autem radicis ireos, hyſopi, adyanti aña m. glycerriſæ, paſſularum, caricarum, ſeminis lini, fœnu græci aña ℥. ß. mellis ℥. ij. in aqua ſufficienti redeat ad ℥. viij.

Tertium rumpens; gargarizatio ex oximellite deuretico, & magis ſchyllino, cum decocto caricarum, & magis addito ſynapi, & ſalgema.

Quartum: vnguentum extrahens in calida, mucilaginis, ſeminis pſylij, & citoneorum aña ℥. ß. fermenti, caricarum aña ℥. j. medulæ caſſiæ, butiri ſine ſale aña ℥. ß. violacei ℥ ij. In frigida autem dialtheæ ℥. j. ß. mucilaginis, fœnu græci, & ſeminis lini aña ℥. ß. fermenti, caricarum aña ℥. j. amigdalini dulcis ℥. ij.

Quintum: à tota ſubſtantia curat ſtercus canis ſola oſſa paſti, ex quo vulnerato inſufletur gutturi, vel cum melle illinatur. Extra verò filum perfocatæ viperæ, & magis tinctum in murice circundatum collo, vel caput viperæ collo appenſum.

De Somno, & vigilia.

PRopoſitio prima: ex Oribaſio lib. 6. cap. 4. & ſequentibus, & Galeno 2. aphor. 1. ſomnus ſemper humectat, calorem innatum roborat, externum minuit. Quare in non febriente referto prauis, id eſt, crudis ſuccis calefacit, in iam febriente refrigerat, videlicet quia cum innatus calor auctus per ſomnum, ſit contrarius frigori, & calori lib. de tremore, & palp. 7. merito refrigerat extraneum calorem.

Propoſitio ſecunda: ex varietate partium aceſsionis, & diei. Si in initio aceſſionis, & augmento ſomnus lædit, non eſt lethale indicium, in declinatione verò ſi lædit lethale eſt. Nam in declinatione ex natura temporis iuuat; in reliquis verò temporibus, ſi quidem morbus eſt intermittens, dormiendum eſt in interuallo, quia ſcilicet volunt retrahere humorem fluentem ad mineram, ad faciendam aceſſionem, ad vniuerſam

ſum eutem. Vigilia autem præſtat in acceſſione; ſi verò acceſſio paulo longior eſt, ſtatus etiam, & declinatio accomoda ſunt ſomno; incommoda verò ſunt principium, & tempus antecedens principium: augmentum ſi breue eſt dormire poteſt, aut ſi incipit poſt mediam noctem, ſi longum maxime, ſi incidit per meridiem vigilandum eſt.

Ex horis verò diei naturalis, nox potiſſimum poſt horam tertiam accomodatiſſima eſt; dies vſque ad meridiem non incommodus. Veſpera incommodiſſima. Cauſa præter alias videtur quia accedente ſole ad nos roboratur innatus calor, & cum ſomnus proportionetur criſi propter coctionem, & pugnam, requiritur adjutorium cœleſte ſolis accedentis non recedentis.

Tertia: vigilia in duobus caſibus maxime prodeſt, vnus cum quæritur reſolutio per halitum, & maxime ad minuendum ea quæ in ventre ſunt. Trahit enim vigilia à ventre, ſicut contra ſomnus retrahit ad ventrem, ideo ſtatim à ſomno non fameſcimus. Alter caſus vbi ſucci intro repunt, quod maxime accidit in craſſis, & frigidis ſuccis. Spiritus enim in tali abundantia extrameare non poſſunt, quare intro retenti augent craſſitiem, & obſtructionem eorum. Quare in talibus ſomnus malum eſt ſummum. Permittendi ſunt tamen parum dormire, tum ad reparandas vires per vigiliam abſumptas, tum ad coctionem humorum procurandam.

Quarta: ex probatis Auctoribus, matutinus retinet excrementa, quare non confert, niſi in his qui per noctem male coxerunt. Addit Celſus lib. 1. cap. 2. oportere tales, ſi hora matutina dormire non poſſunt, ſaltem in lecto quieſcere, ſi neceſsitas cogit ad ſurgendum, vt peracto negotio redormiant. Meridianus verò niſi in gracili corpore, cum robuſto capite lædit, non ſolum retinens, ſed gignens de nouo excrementa, & catharros, neruos emolliens, cum cum ſomnus omnis habeat noxam replendi capitis, & è conuerſo vſum coctionis promouendæ, meridianus infert eam noxam validiorem, cum

juuetur

juuetur à calore diei ad replendum, & caret vtilitate, quia non habet tempus ſufficiens coctionis integræ, quæ ſola inanit caput. Nocturnus verò habet noxam paucam, vtilitatem multam, in ſtudioſis verò ob lucubrationes antelucanas concedit idem Celſus longis diebus meridionari, quod ſi vigilia exceſſit, præcipit Auicena lib. de remouendis nocumentis tractu 6. odorare roſam, ſi ſomnus exceſſit odorare muſchum.

CAPVT XXXV.

De Tuſſi.

ADuerte primò: curandæ tuſſis præcepta. Primum in tuſſi etiam calida, actu frigida propter aſperitatem, quam inducunt pectori, cauenda ſunt; quare præcipit Raſ. etiam cum aqua permiſceri ſyrupum violaceum.

Secundum: ſi ſequitur ad catharrum, ſananda eſt curatione catharri ſi verò ad calorem, vel frigiditatem alicujus partis, ea pars primum contrarijs curanda eſt, & emendanda.

Tertium: vbi moleſta eſt ſomnum auferens, per opiata ſananda eſt, & magis prouidendum tuſſi quæ pendet ab acri defluxu, vel vbi imminet periculum rupturæ.

Remedia Tuſſis.

PRimum: in calida, ſyrupus violaceus, Validius, ſyrupus jujubinus. Validius, papauerinus; & eo magis ſi in ℥. iij. addatur pulueris dragacanthi ʒ. j. contineatque in ore contrauo bechicas, & frequenter amylum in jure pulli, & dormiturus potet ciathum aquæ calidæ poſt penidiarum ℥. j.

Secundum: purgatio ſine cuſtodia frequentanda, pulpa caſſiæ, vel manna. Validior eſt, ſi ſoluatur in decocto pectorali vt liquiritiæ additis ʒ. ij. dragacanti, vel Rhabarbari.

Tertium: vnguentum in calida mucilaginis dragacanthi, & gummi

& gummi arabici, aſſungiæ recentis, butyri ſine ſale, violacei, & amigdalini aña cum pauco croco, & cera alba, vt fiat ſparadrapum ex violaceo cum cera.

Quartum, in frigida tuſſi ſyrupus adyanthinus, validior de glyſiriſa. Validior de hyſopo, potentiores ſunt trochiſci Raſis hic.

Quintum: purgatio ſine cuſtodia agarici ʒ. j. pulpæ caſſiæ ℥. j. vel jus galli veteris cum ℥. ß. carthami, fœniculi, paſſularum vrticarum aña. Validior, purgatio eſt ex ʒ.j. & ß. pillularum de agarico. Vel pulpæ caſſ. ʒ. vj. agarici ʒ. ij. cinamomi gr.x. cum ſacharo.

Sextum: vnguentum dialtheæ, vel mucilaginis, fœnu græci, ſeminis lini, adipis anſerini, butyri recentis aña ℥.ß. mirrhæ ʒ. iij. amigdalini ʒ.j. ß. cum cera.

Septimum: in tuſsi non calida, caricæ, vel dactili pleni cando, & aſsi, item puluis mane ſumptus ex cando, farinæ fabarum, glyſeriſæ ter in hebdomada jejuno mulſam potet. Quotidie ſumat terebentinæ ʒ. j. jejunus. Validius, eſt loch de pino, ſiue celema (*lambedor.*) Validius loch ſanum. Validius loch de ſchylla.

Octauum: in antiqua moleſta tuſsi auferente ſomnum, pillula j. aut duæ Raſis dormituro. Item ſuffiatur jejunus cõtinuis diebus puluere Raſis hic, præſente pure in pectore, quo abſente præſtat per infundibulum ita ſuffiri. ℞. hyſopi m. j. liquiritiæ, paſſularum aña ℥. ij. ſeminis fœnu græci, & lini aña ℥. j. & ß. in ℔. iiij. aquæ ad dimidias.

De Inanitione, & repletione.

PRopoſitio prima: commodiſsimum eſt quotidie alui beneficium. Nam lib. de aëre, & aqua, & 6. aphor. 33. qui aluuum humidam habent, minime morbis corripiuntur. Quare in omni valetudinario oportet non ſpectare.

Secundò: commoda & promouentia ſunt clyſter comu-

 nis,

nis, vel in ſiccitate inteſtinorum, ex oleo ſolum inſulſo 5. de ſanitat. 9. quia parat in poſtremum ad facilem dejectionem, ſupra autem in affectibus calidis conueniunt jus pulli, in quo coquantur maluæ, pruna, betæ, mercurialis, collatum addito ſacharo potetur hora vna ante cibum, vel pulpæ caſſiæ ℥. j. aniſi gran. x. cum ſacharo fiat bollus ſumendus eadem hora. Vel conſerua alexandrinæ ℥. iij. ſupra potati ſeri ℥. iiij.

In affectibus autem non calidis aloes ʒ. ij. formentur pillulæ ij. ſumendæ mane, vel reſinæ terebentinæ, aut larinæ optimæ drag. ij. in nebula madente, aut Rhabarbari dragma ß. in vnica ß. ſachari roſacei.

CAPVT XXXVI.

De Aſthmate.

ADuerte primò: curandi aſthmatis præcepta. Primum, ſi eſt à ſanguine, phlebotomia baſilicæ, & repetita. Si propter retentionem infernæ vacuationis, etiam crura ſecentur, & prouocetur aſſueta vacuatio. Si propter catharrum capiti prouideatur.

Secundum: in frequenti aſthmate pituitoſo, ſanat in interuallis purgatorium, & vomitus frequens vſus commodus eſt, accommodat frequentatio vacuationis propter ſedem pituitæ, in ventriculo, ſimul cum medicamentis pectoralibus attenuantibus, & abſtergentibus juxta 7. local. 6. ſed repetita propter longitudinem morbi, poſt quæ ſequantur ſuffitus ſiccantes reſiduum. Conferunt pulmones omnes, & dulcia præſertim, ſi habeant junctam abſterſionem.

Remedia Aſthmatis.

PRimum: vbi cauſa non valde frigida eſt, remedia tuſsis dicta. Item quotidie pulmo vulpis ſiccus ad ʒ. ij. cum decocto cõmodo. Item punicum dulce parte ſuperiore quadri-

partitò

partitò ſcindatur, & ablato meditullio membranoſo repleatur cando, & inuolutum madente lyntheo ſub cineribus aſſetur, ſumantque grana eximie lenientia vocem, & pectus; item emplaſtrum imponatur pectori dactilorum, caricarum aña ℥.ij. radicum maluæ, & altheæ aña ℥.j. & ß. poſt coctionem, tritis adde ſtercoris, terebentinæ aña ℥.j. cum mucilagine fœnu græci, & ſeminis lini. Item ex 7. local. paſſulæ optimæ exacinatæ (ſem bagulho) fœnu græci lotum coquantur in octupla aqua, vſque ad diſſolutionem, collatum expreſſum quotidie calidum potetur addito ſacharo, vel ℥. j. ſyrupi violacei.

Secundum: in valde frigida valent remedia Raſis, & poſt purgationem ſuffitus tuſſis. Vel mane, & veſperi per dies quatuor, ita ſuffiatur, thuris, maſtichis, ſulfuris, lythargiri, ſanguinis draconis, aluminis, picis aña cum albumine coeant, & immiſſa calamo ferulæ ad ignem, & prunas euaporent, à ſuffitu autem ſumatur coclear mellis ad leniendam aſperitatem.

Aduerte ſecundò: de affectibus animi immodici. Affectus multis mortem, plurimis morbos accerſerunt. Nam 1. de ſanit. 5. non paucos ſanauit ſola moderantia affectuum. Argumentum eſt, quod fæminæ zelotypæ perpetuo ægrotant, quæ quam primum habent viros beneuolentiores conualeſcũt. Nõ ſecus qui paupertate, & mœrore quodam detinẽtur. Quod autem ſolicitudo vitã breuiet; oſtẽdunt curiales, & literati, quorũ vita breuior eſt, quam mechanicorũ, & ciuiũ. Ex oppoſita verò ratione diuitijs oppulẽti corripiũtur arthritide, & apoplexia.

Secunda propoſitio: repentinus timor ſæpe ſanauit in morbis, in quibus ſanguis impetuoſe ruit extrorſum, ſicut grandis ira nonnunquam ſanauit validas obſtructiones externas.

CAPVT XXXVII.

De Pleuritide.

ADuerte primò: Primum, phlebotomia conuenit copioſa, tum quia locus affectus maximè obnoxius eſt plethoræ, propter vicinitatem duorũ viſcerũ ſumme ſanguineorũ cordis,

& hepatis. Qua de cauſa inter inflammationes internas pleuritis frequentiſſima eſt, tum quia ſectio cubiti citiſſime trahit à pleura. Quod ergo legitur 6. epid. 3. vltimo pleuritim impedire venæ ſectionem, commode explicandum eſt ex Galeno in com. Verum in pleureticis phlebotomia aut excuſanda, aut parciſſime exequenda eſt in caſibus. Primus vbi pleuritis leuiſsima eſt, quales euenire ſolent, cum ſputo ſubcruento de qua 6. epid. citat. Secundus, cum jungitur fluxio ventris, quo caſu præcipit Tralianus, vt licet in alijs fluxibus non ſit ſtatim illis repugnandum, in pleuritide ſtatim ſiſtatur, quia debilitat citra vtilitatem, & creditur prouenire ex pure inflãmationis communicato, cohibita autem aluo per fomentum adſtringens, ſtatim ſequatur phlebotomia. Tertius, ſi pleuritis ſequitur ad alium morbum in quo præceſsit ſufficiens phlebotomia. Quartus, ſi pendet à mera cacochymia, cujus indicium eſt ſi poſt phlebotomiam ſymptomata non ſedantur, & adhuc magis ſi ſequitur dyſpnea aut ſyncopis. Quintus, ſi expuitur ſufficienter coctum, debilitatur enim per phlebotomiam vis naturalis ad expuendum.

Secundum: num fomenta debeant antecedere venæ ſectionem variant Auctores. Nam Tralianus damnat medicos non prius fomentantes. Contra autem docemur 4. continẽt. & à Matheo hic, poſtquam conſtat de vera pleuritide.

Dic: ſi conſtat de pleuritide vera, & de plenitudine corporis non eſt præponendum fomentum, quia replet, ſi verò enim conſtat de his ambobus, adhibendum, quia ſæpe excuſat à plebotomia, etiam in vera pleuritide 2. acut. in initio, & 13. therap. 21. Nunquam in inflammationibus ante phlebotomiam vteris euaporante auxilio fidenter, id eſt certo, ſed tentatiue ad judicandum, num ſubſit plenitudo, nec ne: fomenta autem pro humoris varietate mutanda ſunt. Tralianus autem ita commodè parat in biliosa ex ſola calida, & decocto camomillæ. In pituitoſa ex lana cum anethino calido. In ſanguinea apponit ſaccúlum ex millio. In melancholica impo-

nit

nit ſacculum ex furfure in decocto camomelli. Adnotauit etiam Auicena, quod fomenta humida etiam ſi non juuent, non nocent; ſicca verò ſi nocent, magnifice nocent. Verum aliqua ex humidis etiam periculoſe adhibentur, vt decoctum in aceto, apud Hippocratem citat. Modus autem imponendi fomenti ex Hippocrate addiſcendus, ſicut numerus ex Galeno cap. de ophtalmia.

Tertium: vnde ſecandum eſt, oſtenſum eſt 3. thegni, quod fere à baſilica affecta, ita vt non tardet ſecundatio ex eodem vaſe. Si tamen in initio morbi, vel quod frequentius eſt in proceſſu credimus humorem fluere non à ſolis partibus rectis, ſed & ab aduerſis, vel ab inferioribus, cujus indicium eſt, quod poſt aliquot ſectiones affectæ partis dolor non minuitur, ſecandum eſt ab aduerſa, vel ab inferna.

Quantum autem ad mutationem vtriuſque coloris, ſcribitur 2. acut. 11. vſque quo pro albo ruber eſt, ſcilicet explicante Galeno de ſang. miſſ. 14. Per album intelligit minus rubentem. Cum enim ſanguis mutatur in rubriorem, vel nigriorem, vel in magis variegatum priori ſanguine, propter varietatem partium ſanguinis putrentis, tranſpoſitus eſt jam ſanguis noxius, qui continebatur in parte inflammata. Verum admonente Galeno citato, in vna miſsione rariſsimò ſpectatur ea mutatio, quanto ergo minus noſtro æuo ſpectanda eſt, cum multo parcius mittatur ſanguis. Colligitur, quod ſi non adeſt interna inflammatio, nec maligna putredo, ſanguis primò extractus magis putret, quia innatus calor intus vigens extrorſum pellit extraneum. In caſibus verò contrarijs poſterior ſanguis deterior eſt. Colligitur etiam cur putrens ſanguis petat ſummum vaſis, vel ob calorem languentem, & inde etiam eſt, quod in pelui non apparet putridus, ſicut in vaſculis, quia pars diſperſa putrens latet.

Num autem albus ſanguis, qui quandoque innatat ſit putridus. Dic ex lib. de atra bile 2. Pituita abundans in vaſis innatat in ſanguine extracto. Agens enim calor extraneus in hu-

midum, nigrefacit,ſi verò in ſubjectum ſiccum,albefacit,nam ſanguis rubens actione calidi ignei albus reddi non poteſt. Accidit autem eam pituitam putrere,& tunc quo tempore innatat duplici nomine,& quia pituita, & quia putrens; pituita autem ſua ſponte innatat propter flatuum, copiam, initium enim coctionis multiplicat flatum, conſumatio extinguit.

Quartum: de purgatione autem conueniunt lenientia ſola, & ſi venter aſtrictus eſt,addi poteſt 3.ß. Rhab. in ptyſana infuſi, verum purgatio integra, non eſt exequenda 4. die juxta Matheum hic, & 4.acut.76. ſed tradente Galeno in com. hic ſicut in reliquis acutis, vel purgandum eſt in primo initio dum adhuc turgent humores,nec dum firmantur in parte, idque rariſſime exequendum eſt juxta 7.aphor 24. & 2. acut. 10. vel declinante jam affectione,& remiſſa febre, quod præceptum in acutis omnibus exequendum eſt tanquam maximi momẽti. Nam 13.meth.19. non ſolum in febre continente,ſed etiam in tertiana,prohibet purgationem,antequam febris aliquo pacto remittatur.

Quintum: ſumme cõmendatur diuerſio ad partem extimam, per profundam ſcarificationem, & cucurbitam in loco dolente, apud Tralianum,& 4.continent. tanquam certiſſimũ medicamentum,cum non eſt plenitudo in corpore. Nam humor trahitur à nobili ad ignobile, quia partes extimæ minus neruoſæ ſunt; tum quia non præmuntur à coſtis ſimiliter internis.Gordonius putat eſſe curationem ſuſpectam, quia ſi erratur, magnifice erratur. Vulgo apponuntur ſpatulis, vt ſit diuerſio paulo longiquior,& proinde ſecurior, vbi non habetur certitudo de integra vacuatione totius. Conjectura autem integra vacuationis, apud Meſ. eſt quod ſint acti 8. dies morbi, apud Paul. & Auic.14. ſed conjecturale eſt.

Sextum: num repellentia conueniant in pleuritide.Nam Traliano in totum diſplicent. Auic.cum Meſ. rariſſime admittunt, videlicet cũ vocamur in principio,ſi humor paucus eſt,& non fixus. Dic:triplex indicatio haberi poteſt ad applicanda repellentia in pectore inflammato. Prima

Digitized by Google

Prima eſt à dignitate membri inflammati, juxta quam ſcribitur 11. meth. 17. pectus, & renes habere medium locum inter membra quæ requirunt perpetuam roborationem per adſtringentia, & membra quæ illud non requirunt.

Altera indicatio ſumitur à ſitu partium pectoris. Nam in affectibus pulmonis propter multam molem interpoſitam, adſtringentia externa, magis replebunt pulmonem, in pectore verò ipſo affecto parce concedit, ſcilicet vt ſubaudiatur. Quod ſi inflammatio occupat partes externas pectoris, conferent adſtringentia externa; ſi verò occupat pleuram, præſtat non adhiberi propter periculum ad interiora repellendi.

Eſt etiam tertia indicatio ad expectorandum humorem inflammantem, & ob has poſtremas duas indicationes præſtat in inflammata pleura non imponi adſtringentia.

Remedia Pleuritidis.

PRimum: emplaſtrum ſedans dolorem. ℞. Radicis altheæ coctæ, & præparatæ ℥. ij. florum camomilæ ℥. j. farinæ hordei ℥. iij. cum violaceo, & camomellino.

Secundum: fomentum ex decocto camomillæ, violarũ, melilloti. Validior eſt ſi pro violis recipiat fœnum græcum. Vnctio autem mitiſſima eſt ex violaceo, validior ex amigdalino calido. Validior ex vnguento pectorali. Validior vnctio tuſſis frigidæ, aut cerotum ex ea. *Maluas pizadas com vnto, ou com manteiga crua, cabeças de macella, & farelos, feito diſto emplaſtro, poſto ſobre a pontada. Ou folhas de violas, macella, coroa de rei coxidas, deſte cozimento molhem meada, ou feltro, apliqueſe.*

Tertium: expectorans in valido calore, mucilago pſilij extracta in aqua bugloſæ, cum pauco ſyrupo violaceo. Remiſſius eſt lac ſeminum frigidorum. Remiſsius ptyſana. Remiſſius lac furfuris cum amigdalino, & penidijs.

De Alimentis: ac primum de neceſsitate alimenti.

PRopoſitio prima: cum conſtemus quatuor elementis,talia autem perpetuo diſſipantur in mixtis,multo magis in viuentibus, cum vita ſit permanſio calidi in humido, in lib. de morte,& multo magis in animalibus, actuali enim calore conſtant non potentiali, vt multæ ſtirpium 3. ſimp. 6. & inter animalia non minimum homo, tum quia eſt animalium calidiſſimus 10. probl. 55. tum quia cutem habent tenuiſsimam, ideo diſſolutioni aptiſsimam 3. de hiſt. 11. eguit neceſſario ſubſtitutione quatuor cõponentium, & terra quidem reſtituitur cibo, aqua potu, & ignis reſpiratione, & pulſu 1. de ſanit. 3. in quo loco per potum intelligit cibum liquidum 7. aphor. 17. 2. libr. aqua non nutrit, licet poſsit connutrire 3. acut. 17. 4. aphor. 17.

Præterea intelligendum eſt omnia hæc ex omnibus ijs reſtitui, ſed majorem partem ſingulorum, ex certis ſcilicet ſolida, & ſpermatica magis ex ſolido alimento reparantur; carniformia autem magis ex liquido.

Nec obſtat, quod ſcribitur 4. therap. 3. carnem reparari ex medio alimento ſolidi, & liquidi; Quia 1. de ſanitat. dixit partem aqueam in nobis reparari liquido alimento, 11. autem meth. dixit carnem noſtram reſtitui ex alimento medio ſolidi, & liquidi.

Nec obſtat item, quod oportuerit vltra cibum, potum, aërem, parari quartum alimentum igni; quia cum intus ardeat cor, quod motu perpetuo ex aëre citiſsime reparat ignem, pars aëris tracti per pulſum, & reſpirationem, ſeruit aëri reſoluto, pars regenerando igni diſsipato, non ſecus quam piſcibus, ex eodem cordis calore parat perpetuam migrationem aquæ in aërem, vnde refrigeratur.

Secunda: quod autem horum ſit magis neceſſarium. Dic ſingula ita neceſſaria ſunt, vt quouis ex toto deficiéte pereat homo.

homo. Non enim poteſt conſtare, ſine omnibus quatuor humoribus, & elementis, lib. de natura humana in initio, vincit tamen in perpetua neceſſitate reſpirandi ignis, deinde aër, aqua, & terra. Ratio eſt quia tenuia citius diſſipantur, & vehementiorem calorem habent, & niſi ſubſtituantur, citius immutant hominem, quare reſpiratio plus potu, potus plus cibo neceſſarius eſt. Argumentum aſſerunt quod exeuntes carcere plus appetunt aërem liberũ, deinde potum, tandẽ cibum; ideo etiã natura parauit igni, & aëri internis, cõpioſiſsimũ alimẽtũ. Continens enim idem præſtat aëri, & igni, quod terra plantis.

Tertia; cujus ex his tribus malitia dãnoſa plus ſit. Dic, eodem ordine, nam quod citius, & magis immutat plus operatur quam quod tardius, & minus, & licet cibus plus in corpore moretur, magis præſtat frequentia aliorum in alterando corpus in ſolido alimento. Adde quod illa duo accedunt ad corpus fere non mutata, alimentum verò mutatum. Item apparet morbos maximè lethales, & repentinos oriri ex aëre prauo, deinde ex aqua praua, poſtremo ex malo cibo. Sicut è conuerſo nihil potentius expugnat morbos diuturnos cõmodo aëre 6. epid. ſect. 2. com. 20. Item maxime immutatio regionũ ex varietate clymatum oritur, minor ex varietate aquarũ, adhuc minor ex varietate alimenti. Addit rationem particularem, cur aquæ malitia plus obſit, quam cibi, Ariſtotel. 1. pobl. 14. Quia plus ſumitur aquæ quã alimenti. Quod tamẽ idem Auctor ſcribit pobl. 13. mutationem aquarũ magis cauendam eſſe quàm aëris, vniuerſaliter recipiendũ eſt. Nam ſi conferatur mutatio inter extremos aëres magis noxia eſt, quã mutatio inter extremas aquas & malitia extrema aëris peſtilẽtior eſt, quã aquæ, nam 8. de hiſt. 19. piſces non patiuntur peſtem, Indus verò ſi permutetur ad Sclauoniã, aut infirmabitur, aut morietur, Auic. 1. 1. de cõplexionibus, in prauo tamen tractu terræ, vulgo recte magis timetur mutatio aquarũ, quam aëris. Cauſa eſt quia in prauo interuallo terræ aëris mutatio non eſt inſignis, ſequitur enim varietatem cœli, cujus cõparatione tota terra punctum eſt. Aquarum autẽ

diuerſitas in paruo interuallo terræ, immo in vno oppido poteſt eſſe inſignis, quia oriuntur à partibus terræ diſtantiſſimis in ſubſtantia, & temperamento.

CAPVT XXXVIII.

De Hæmoptoiſi.

Incipit cum ſanguis, &c.

ADuerte primò: curandæ hæmoptoiſis præcepta. Primum ſi procedit à palato, vel gutture, vel cerebro fere ſalua eſt, ſanatur adſtringentibus, gargarizationibus ex cap. de angina, & prouidendum eſt membro mandanti phlebotomijs cephalicæ, & ſanguis tenui victu minuendus.

Secundum: ſi procedit ex naribus, cautius agendum eſt, nam ſæpe eſt criticus, vel peryodicus, ſanans multos morbos, talis nullo pacto ſiſtendus eſt, vbi verò exceſſerit, ſiſtendus eſt per adſtringentia, & ſecanda eſt vena communicans parti mandanti.

Tertium: in ſiſtendo ſanguine ſpiritualium, primo tenuis victus imperandus eſt, ita vt per totum diem naturalem abſtineat, in ſequentibus parciſsime edat. Varianda eſt ergo ratio medicamentorum juxta varietatem 7. local. 4. Nam ſi cauſa creditur ebullitio ſanguinis, infrigidantia ſanant; ſi apertio oſculorum, adſtringentibus perficitur. Si ruptura vaſis, validius adſtringentia ſimul, & glutinantia. Si verò eroſio, narcotica ſanant, & cibi euchymi perpurgato corpore, in omnibus tamen medicamentis thoracis adſtringentibus oportet permiſceri aliquid calidi attenuantis; ob diſtantiæ longitudinem, quod affectus naturalium membrorum non requirunt. Sanguis autem extrahatur modò parce, modo abundanter, & cacochymia ſi adeſt purgetur ſimiliter, vt in hæmorrhagia narium.

Quartum

Quartum: hæmoptoiſi obnoxij, quod Celſus docuit vniuerſaliter lib. 2. cap. 2. quam primum plenitudinis initium ſenſerint, ſtatim ſibi ſanguinem mittant, & præterea ſe temperent à multo eſu carnium, præſertim pectorum galinarum, ex Traliano, & ab inducentibus ebullitionem ſanguinis, ſiue internis, ſiue externis. Adſtringentia autem externa in hæmorrhagia pectoris parce conueniunt, in hæmorrhagia pulmonum nullo pacto lib. de conſt. art. 17.

Remedia.

PRimum: expurgans bilem apperientem vaſa. ℞. pulpæ tamarindorum ʒ. vj. Rhab. ʒ. j. cum ſacharo, vel mirabol. citrinorum contractorum ℥. j. tamarindorum, prunorum aña ℥. ß. jujubæ xx. coquantur ad tertias, collato expreſſo adde ſyrup. viol. ℥. ij. Si verò ſit cauſa hæmoptoiſis plurimum ſerum ſanguinis, loco Rhab. ſubſtituatur agaricus. Vel in mulſa coquantur chebulorum ℥. ß. collato adde ſucci ireos defæcati ℥. iij.

Secundum: reſtringens feruorem. Continuo deglutiat **ſuccum portulacæ, & hypociſtidas, ſileat, quieſcat junctis infernis artubus, ſumatque quotidie trochiſcorum de terra ſigillata: Vel validius de charabe ʒ. j. ſyrupi mirtini, & adyantinina aña ℥. j. ß. Vel conſeruæ roſarum ℥. j. tragachanti, gummi** arabici, balauſtiarum, cornu cemini aña ʒ. j. cum ſyrupo citoneorum.

In valido autem feruore ſumantur mucilagines pſylij, ſyrupi papauerini aña ℥. ij. hæmatitis lotæ, cum aqua plantaginis ʒ. j. Vel ſeminis hyoſciami albi ℈. j. & ſucci plantag. ℥. ß.

Vbi autem calor non vrget. Radicum ſymphiti majoris contuſarum ℔. ß. in aqua ciſternæ ferrata, aquæ plantaginis, aquæ portulacæ aña ℔. ij. coquantur ad tertias, addito amyli, gummi arabici aña ʒ. j. ſumat mane ℥. v. frigidas cum ℥. j. ſyrupi myrtini, & ad veſperam tantundem.

Tertium: ſedata hæmorrhagia emundans frequentandum in aurora modice calidi. Ptyſanæ optimæ ℥. iiij. lactis ſeminum frigidorum ℥. ij. ſachari ℥. j. in diebus continuis. Facilitans autem ſputum in ſalſo humore eſt ſyrupus violaceus. Vel validius papauerinus ℥. iij. pulueris dragacanthi frigidi ℥. j. & ß. ſucci liquiritiæ ſeminum cottoneorum aña ʒ. ß.

De Quantitate alimenti.

PRimum: ſanitas conſtat duobus cardinibus, altero replente, altero vacuante, Hippocrates lib. de dietis. Tunc enim præſtat ſanitas quandiu reſpondent ſibi mutuo hæc duo proportione. Nam quia alimentum neceſſarium eſt ex propoſitione priori, & nullum alimentum vacat excrementis, cũ non habeat hominis ſubſtantiam, requiritur ad ſanitatem exercitium reſpondens proportione copiæ recrementorum, ſere autem ſolent peccare in cibo per nimietatem, in exercitio per parcitatem, propter hominum ſegnitiem, juxta Hippocratem 6. epid. 4. tex. 22. Exceditur autem magis in copia alimenti in hominibus fere, & ſuibus. Cujus cauſa videtur vltra paulo ante explicata de copia caloris, & tenuitate cutis, immodicus appetitus conceſſus à natura his animalibus; ſuibus quidem ob eſitatem, quam natura illis dictauit. Hominibus verò ob copiam ſpirituum ad animi opera. Quare plurima attractione alimenti pollent, ſicut pueri, & conualeſcentes.

Secunda propoſitio: inter exceſſus deteriorne ſit in cibo quam in potu; Dic in potu, apud Celſum lib. 1. cap. 2. ſiue quia homo inter animalia plurimum potat 1. probl. 55. ſiue quia humidum non moratur, quare non bene coquitur; ſiue quia intemperantiæ in potu ſolent eſſe majores, eo quod non ita grauat potus ſicut cibus; ſiue quia interponitur pauco alimento. Quare alimentum fluctuat, & non coquitur; ſiue quia cogitur diſtribui alimentum ante coctionem. Quare locum Celſi (& ſi male) corruptum eſſe arbitrantur, victus autem delicatis, & otio-

otioſis replet corpus craſſis ſuccis 2. de fract. 27. inedia autem repentina, edit carnes mucoſas, artificioſa verò ſiccas 1. de art. 30.

Tertia propoſitio: quantitas alimẽti moderata, eſt quæ reſpondet calori innato, demptis his quibus imminet periculum plethoræ 1. aphor. 5. Nam primo de cauſis morb. 3. ſicut ligna oportet reſpondere proportione igni, ita alimentum quanti caloris noſtri. Si enim fuerit amplius alimentum, quantumuis natura calidum refrigerat per ſuffocationem, vt vinum. Sola enim temperata quantitas excalefacit, quamuis natura frigida ſit, vt lactuca 3. de temp. 4.

Verum hæc conſideratio ſufficit ad inueniendam quantitatem alimenti in homine ſano, nam in ægris, non eſt exhibendum, quantum conficere poſſunt, cum ex alimento immineant mala in ægris, ſed exhibendum, quam minimum poſſunt durare, vſque ad ſtatum, quod cum minima noxa poſſunt conficere, juxta quod ſcribitur 3. de ſanit. 12. minus alimenti dandum eſſe, vel quia non eget, vel quia non coquit.

Quarta propoſitio: ſignum modicæ quantitatis eſt, vt accedat prope ad ſaturitatem, remanentibus famis reliquijs, quæ poſt horam vnam conſumantur 1. doctrina 2. cap. 7. conſumuntur autem, ex fumis replentibus, ob calorem ebullientẽ in alimento, ſicut ollam ad ignem non oportet apponi plenam, vel etiam quia incipiente ventriculo coquere alimentum, remittit priſtinum chylum meſeraicis. Quare fames ex toto ceſſat. Addit Auicen. vt citat. indicium eius moderantiæ. Edendum eſt igitur quandiu non accedit magnitudo pulſus, & paruitas reſpirationis, cum qua ſententia recipiendus non eſt ſimpliciter. Videturque deluſus ex lib. de vſu pulſuũ in initio. Vera autem ſententia colligenda eſt, ex 3. de cauſis puls. 16. Quod moderata cibatio reddit pulſus magnos, & æquales; immodica autem efficit pulſus inæquales, & reſpirationem paruam.

Digitized by Google

CAPVT XXXIX.

De Pthiſi.

ADuerte primò: de tabidorum curatione præcepta. Primum: lactis potio inter vlcerum remedia maxime pulmonis commodatiſsima eſt, ob cauſas vulgatas, modo obſeruentur in ea tradita à Galeno 7. therap. 6. & ab Oribaſ. 4. comp. 4. & à Conſtantino, & Meſue cap. de pthyſi. Primum ſit lac mulieris, aut aſinæ, aut ſaltem capræ ſanæ exercitatæ, in excelſo paſſæ ſtirpibus exſiccantibus.

Secundò: ſugatur in vbere, aut ſaltem excipiatur in olla opperta lyntheo, aqua calens effundatur, & quæ intra vas aqua plenum locetur, emulgaturque ſupra ſacharum puluerat um, & emulctum ſtatim ſorbeatur, prius tamen exſuflata ſpuma.

Tertiò: quandiu moratur in ventriculo, fugiat vinum, ſeu coagulans, ideo etiam pueris interdicitur, nec aliud alimentum illis permittitur, machinanduſque eſt citus deſcenſus à ventriculo, ad quod benefacit, vt poſt ſumptionem vigilent, aut deambulent, non tamen laborent.

Quartò: eo deſcendente poteſt aliud ſupra potari, & rurſus tertium ſi tollerent. Operatur autem lac primum euacuationem eorum quæ in ventre, & inteſtinis contineatur, poſt modum ad vaſa means optimè alit, nec amplius dejicitur; incipiendumque eſt ab ℥. iij. addendo quotidie ℥. j. vſque ad vj. Quod ſi propter dictorum incuriam aceſcat, aut corrumpatur, aut concreſcat, nocentiſsimum euadit.

Quintò: oportet vt non jungatur aliquod impedimentum ex relatis 5. aphor. 64. capitis imbecillitas, fluxus bilioſus, febris magna, illia murmurantia, ſitis: verum in catarrho obeſt lac in initio, nam poſterius caprinum maturat catarrhos 2. canon. In febre autem ardenti exhiberi poteſt, ſi prius extra-

extrahatur butyrum, deinde permittatur in aëre temperato nocte vna, manè autem eo agitato auferatur ſpuma, & exhibeatur, quandiu intentio eſt emundare vlcus incipiendo ab ℥. iij. lactis cum ℥. j. biſcocti panis, paulatim minuendo biſcoctum, vſquequo ſolum lac detur. Emundato autem vlcere, cum intenſio eſt conſolidare, incipiat permiſceri biſcoctum, vſque quo ſolum biſcoctum detur, memorantes ex 10. contiñent. cap. de pthiſi, quod antiqua vlcera pulmonis indigent exſiccari, à lacte autem lædantur.

Secunda propoſitio: num euacuationes conferant, diſſident Auctores, nam Meſues cum Auicena concedit repetitas phlebotomias, & lenes purgationes; Raſis verò non meminit phlebotomiæ, & apertè prohibet purgationem. Dic, in initio quando adhuc intenſio ad cauſam præpollet, nec vlcus valde impreſsit, ſicut in reliquis vlceribus conuenit vacuatio humoris prohibentis conſolidationem, maxime cum in pthyſi propter paucam euentationem calidi innati humores vitientur, quod oſtendit membrorum innutritio, & pillorum caſus. Verum intentione vlceris facti dixit Actuarius 3. meth. 18. in omnibus febribus cõmodum eſſe aluum mollem, demptis his quibus jungitur aliquid purulentum gratia inflammationis, vel vlceris, vt pleuritis, pthyſis, exanthemata. Quare fere fluxus ſpontaneus in pthyſi prauus eſt. Verum artificiales purgationes, ex capite de pleuritide initio pthyſis conferunt.

Tertium: balnea licet hic ſimpliciter commendentur, apud Meſuem exactius adhibita ante declinationem perniciosa ſunt, mouentia prauas materias per corpus, & debilitantia. In declinatione verò conueniunt juxta modum à Meſue præceptum.

Quartum: cum vlcus requirat mundificationem ſimul, & conſolidationem, poſſunt quidem ambo ſimul perfici, ſed multo præſtat, vt per dies intendatur ſoli abſterſioni, poſt ſuccedat conſolidatio; ita tamen vt inter conſolidandum redeatur,

deatur, & 2. & 3. ad interponenda abſtergentia vbi res exigit.

Quintum; ſacharum roſaceum experimentis Auctorum ſrequentiſſimum ſanauit etiam deploratos. Verum oportet ex Meſue, vt procedat etiam abſterſio ſufficiens, præterea copioſiſsime exhibeatur. Nam Auic. non audet dicere quantitatem, quam ſumpſit mulier, quæ deſperata euaſit. Herculanus verò memorat aliam ſimiliter ſanatam dediſſe lib. 4.

Sextum vbi vera curatio non ſperatur, paulatina exequenda eſt, ſcilicet vt præcedente aliqua abſterſione continuentur valida exſiccantia, ſcilicet abſtineat ab omni humido, qualia lac, & res coctæ. Præterea crebro vtatur phylononio perſico ad ℈. ij. Præterea ſacharo roſaceo, cum tragacantho, & bollo armenio, pulmone vulpino, cum trochiſcis de charabe, & ſyrupo mirtino. Suffitu ex bollo armeno calefacto irrorato cum roſacea, & vino albo, poſt quem adhibeatur ſuffitus aſthmaticorum.

Remedia.

PRimum: mundificantia: ſyrupus adyanthi, hyſopi, jus cicerum, lac, puluis dragacanthi cum melle. Loch de pulmone vulpis. Item electuarium album de radice ireos recentis infuſæ per noctem in ſyrupo roſaceo ℥. ij. dragacanthi ℥. j. candi, penidiarum ana ℥. j. ß. ſacharini ℥. j.

Secundum: conſolidantia: ſacharum roſaceum etiam, cũ omni alimento, & phylonij perſici ℈. ij. Herculanus memorat exhibuiſſe ſe cuidam, ad ſedandum dolorem ℈. ij. & cum non profeciſſet exhibuiſſe iij.

Tertium: alentia: oua teſtudinum fluuialium in jure gallinæ exhibita, vel intra gallinam miſſa. Item ejuſdem teſtudinis caro prius lixiuio lauetur ad odoris ablationem; deinde in roſacea, coquaturque cum ordeo; & ex ea tuſa, cum amigdalis, & ſacharo fiant formulæ. Item aqua coclearum ſtilatitia, & cocleæ ipſæ, Alit autem, & conſolidat ſimul jus quotidie

mane

mane ſumptum. Scilicet pulla impleatur ſacharo roſaceo, deinde vſque ad diſſolutionem coquatur teraturque,& colletur.

De Qualitatibus alimentorum.

HÆ ſunt temperamentum, ſucci probitas, vel malitia, craſſities aut tenuitas, facilitas aut difficultas, in coquendo aut conficiendo, multa, aut parua alitio,& rurſus velox, aut tarda juxta reſpectus ad quædam membra, aut juuandi, aut lædendi.

Propoſitio prima: de temperamento in alimento, quatenus alimentum non conſideratur temperamentum. Nam quatenus tale, omne quod vere eſt alimentum, & non nomine tenus, excalefacit, quia reddit hominem quantitatiue calidiorem, quam præerat 3. de temp. 4. augendo parte craſſa ſanguinem, tenui autem ſpiritum, licet qualitate inducta in membrum, quam operationem non habet, vt alimentum, ſed propter vim medicamentoſam ſecum permixtam, ſæpe alterat corpus varie, neque id negauit Galenus citatus aſſerens omnia alimenta, & quomodocumque temperata ſimiliter augere calorem innatum. Agebat enim ibi ſolum de augmento quantitatiuo conuenienti alimento, vt alimentum eſt. Nam quod ex lactuca gignatur ſanguis, & caro frigidior præexiſtente, & ex cæpę calidior, affirmauit 6. epid. ſect. 5. text. 35. ex profeſſo, aliter enim corpora non reducerentur per alimenta oppoſita ſuis intemperantijs. Ideo temperamenta alimentorum nullibi Galenus tractat lib. de alimentis, ſed in lib. ſimplic. quæ agunt de medicamentis. Quod Hyeremias non aduertens 3. de temperamento citat. incuſauit Galenum.

Secunda propoſitio: de cibi, & ſucci probitate, & malitia. Habent cibi omnes quo lædant, & quo juuent, niſi quod quidam occulte, quidam manifeſte, ſicut enim in medicamentis, ſic in alimentis difficillimum eſt re-

reperire aliquod, quod cum plurimum proſit, nihil tamen obſit 3. acut. de oximellite, & 1. epid. ſect.2. tex.30. Agnoſcitur autem leuitas, aut grauitas alimenti, ſicut & aquæ,ex Hippocrate lib. de affectionibus, ita quod modice ingeſtum nec diu retinetur, nec noxam aliquam infert, non ructum, non flatum, non dolorem, leue eſt, quod ſecus graue. Alimēta ergo boni ſucci ſũt,quæ ſanguinem pro quarto humore plurimum augent, lib.de cacochymia in initio, & 2.aliment. de lactuca. Cauſa eſt quia 6. epid.4. tex. 28. ſanguis quando educitur de tota maſſa, appellatur malus, vel bonus, & varie coloratus,

De quarta autem ſubſtantia malus dici non poteſt, nec aliter coloratus, quam ruber. Quod autem lib. de plenit. in fine dixit,quartam ſubſtantiam per ſe ſolam poſſe reducere per malum colorem, & per quamuis intemperiem, non pugnat præcedentibus, quia ſanguis ſolus poteſt reddi intemperatus, vel male coloratus, cæterum malitiei nomen non poteſt habere, vel non rubri quandiu ſanguis manet. Alia autem praui ſucci ſunt alimenta differentia ſpeciebus, juxta varietatem cacochymiæ, quam gignunt. Quædam enim aſſeruant bilem flauam, alia atram, nonnulla pituitam, quædam aquam;ſerum autem ſeparatur ab aqua 1. de ſanitat.13. vt videlicet alterum horum ſit excrementum ſecundæ coctionis, alterum tertiæ, quædam autem alimenta omnem cacochymiam,& vocantur excrementitia, apud Oribaſ. de confectione ciborum,

Tertia propoſitio: de craſſitie ſucci, & tenuitate. Vocatur tenuans alimentum,quod non gignit craſſum, nec lentum ſuccum, magis verò attenuat craſsitiem in vaſis repertam, & impedit lentorem, eſt quę maximè hujus victus vſus. Nam diuturni morbi plurimi,contemnentes vniuerſa medicamenta, ſolo victu tenuante ſanati ſunt. Quo circa dicauit illi Gallenus peculiarem librum in initio de victu attenuante. Quod ergo attinet ad ſalubrem victus rationem. Ex hominibus; quidam minus, quidam integre exercentur. Qui inte-

gre

gre exercentur, commodè ſumunt etiam crebro craſſa alimẽta. Qui verò minus exercentur, oportet vt in totum ab illis abſtineant, vtantur verò his quæ gignunt ſuccum moderatum in tenuitate, aut craſsitie, aut etiam abſolute victu tenuante. Qui verò nihil exercentur, ſolo victu tenuante contenti ſint. Præterea hæc duo poſtrema gratia hominum ex lib. de euchymia 2. vltra parcitatem dictam, requirunt per interualla medicamentum attenuans, vel etiam vacuationem.

Nec obſtat, quod lib. de ſang. miſſ. 7. legitur intemperantes non eſſe vacuandos, tales autem cum non leuiter exerceantur, intemperantes ſunt. Solum enim ſignificat Galenus in intemperantibus non ſufficere, ad præcauendos morbos vniuerſales vacuationes; quare vel non ſunt illis admouẽdæ manus medicæ, vel non ſine prædictione.

Quod attinet ad cibos mali ſucci, oportet ex lib. de Euchymia 13. vt in totum ab illis abſtineant, non modo hæc duo poſtrema genera hominum, ſed etiam hi qui integre exercentur, ſi modo ſui juris ſunt, nam tales non valde timent neceſſitates mutandæ conſuetudinis. Quare quod Celſus ſcribit in initio, tales nullum genus cibi vitare debere, quo populus vtatur, & quod ſcribitur lib. de aëre, & aqua, ſanum hominem præſente aqua vti debere, nullam diligendo, non ſunt conſilia ex toto ſequenda, licet verum ſit eos qui integre exercentur, ſine vllo incommodo attingere nonnunquam cibos cacochymicos lib. de euchymia 2. & 3. Verum non ideo decipiantur, quia in præſentia noxam non ſentiunt, tractu enim temporis ſentient. Nec item imitandi ſunt tales ab ijs, qui non integre exercentur, experimur enim eundem hominem quandiu exercetur non lædi alimento, à quo poſtea vehementer offenditur, lib. de euchymia 13. & 2. de aliment. facult. cap. de çucumeribus, & ex Auicena 3. 1. doctrina 2. cap. 7.

Quarta propoſitio: ſubſtantiales qualitates alimentorum ſunt multum nutrire; tarde nutrire, difficulter concoqui, non tamen eadem ſunt, ſicut nec eorum contraria, nam multa

alitio ſequitur familiaritatem ſucci cum natura humana. Difficultas coctionis ſequitur difficultatem tranſmutationis, vel ſimpliciter, vt ſiliquæ, vel in ordinem ad natiuum calorem, vt fungi qui licet laxiſſimi dejiciuntur tamen incocti. Cito autem nutrire conuertitur cum facili coctione, quod enim facile coquitur, & diſtribuitur, cito nutrit, quod difficulter, tarde 2.aphor.18. facilis autem coctio cum pauca alitione ita ſe habet. Omne quod facile coquitur parum alit, Hippocrates lib. de aliment. non tamen è conuerſo, omne quod parum alit facile coquitur, nam & ſiliquæ, & nux indica, cum parum alant, difficulter tamen concoquuntur; ſic etiam difficulter concoquere ad multum alere ſe habent, quod enim multum alit, difficulter coquitur 7. therap. 1. quia multa alitio præter lentorem, vel craſſitiem humidi repoſiti requirit ſimilitudinem ad corpus humanum; non tamen è conuerſo, omne quod difficulter coquitur, multum alit, ob inſtantias dictas.

Quod tamen vulgo conceditur ex 2. 1. doctrina 2. cap. 15. luteos molles, vinum, lac multum alere, non eſt ſimpliciter recipiendum, facile enim coquuntur, ſed tantum collatione ad alia ſimilis coctionis; ſunt tamen bene, & velociter alentia.

Cur autem nihil valde nutriens citò coquitur, cauſa eſt, quia calor innatus ſicut & extraneus, non alitur humido aqueo, quod opponitur igni vtraque qualitate, ſed aereo facile inflammabili, & ad durationem plurimum permixto aqueo, & terreo, vnde euadit lentum, & craſſum. Indicium eſt quod ſuila caro, & furmenta participant humido, etiam ad tactum lento, & pingui, qualia ſunt igni externo cera, & oleum, lentum ergo, & craſſum opportet eſſe quod multum alit, tale autem difficulter alteratur.

Quinta propoſitio: eſt & peculiaris alimenti qualitas, quod certum membrum, aut offendat, aut juuet; idque nonnunquam

quam ex manifeſta vi, nonnunquam ex mirabili aliqua proprietate homini incognita, ſicut amuleta, & appenſæ 2. local. 2. Inueſtigandæque ſunt priores illæ qualitates ratione, poſteriores ſolo experimento, & ſicut reperiuntur hæ familiaritates, & inimicitiæ inter alimenta, & partes corporis, ita & inter alimentum, & certum hominem. Quo fit vt alimenta ſua natura optima, tali homini peſſima, & è conuerſo, de quibus determinatur 4. ad Almanſ. 4. & 2. aliment. de cucumeribus, quod alimentum quantumuis bonum, ſi huic peculiariter eſt noxium, eſt fugiendum; ſi autem vniuerſaliter reprobum eſt, & huic peculiariter eſt experientia cognitum, & ſuſpectum habendum eſt, nec niſi raro concedendum.

CAPVT XXXX.

De Cardiaca.

ADuerte primò: curandæ cardiacæ præcepta. Primum, in morbis cordis neceſſaria eſt phlebotomia ſæpe, cum ibi ſit fons ſanguinis, & viſibiliter morbi ejus depēdeant ab eo. Si ergo ſanguis eſt cauſa, fiat magis frequenter, quam copioſe, propter membri nobilitatem; ſi tamen timetur inflammatio, vel ebullitio ſanguinis in corde, ſemel exhauriatur ℔. j. & ß. Si tamen cauſa eſt melancholica, vt plurimum mixta eſt ſanguini; in pituita verò magis conuenit vomitorium, agaricus, elephanginæ, ſicut in biliosa elect. roſatum; & Rhabarbar. Verum etiam in his duabus cacochymijs, ſi creditur permixtus ſanguis, præſtat vt præcedat parua phlebotomia à dextra baſilica. In vaporoſa à ſiniſtra, ait Auicena: ſcilicet quia ſanguis ſiniſtri ventriculi magis vaporoſus eſt; verumtamen vitentur vacuationes, quoad fieri poteſt in acceſſione, procedaturque ſolis diuertentibus, & ſi timetur inflammatio præſtat vacuare cum leniente, quam cum exoluente.

Secundum: roboratio cordis ſemper intendenda eſt per odorata, & alterantia, ita vt intemperamentum frigidum per calidum emendetur, ſed calidum per frigida, quibus permiſceatur parum calidi, partim vt deducat medicamentum ad cor, partim ne ſpiritus qui ſolis calorificis roborantur, ex mera frigiditate deficiant, vnde acuſantur qui ex trochiſcis camphoratis dempſerunt crocum.

Tertium: conſiderandum item eſt, num cauſa cardiacæ ſit immaterialis, & cauenda ſunt vacuantia, aut immodicus ſenſus cordis, & hebetandus eſt alimentis craſſi, & lenti ſucci, & humectantibus, vt lacte, & narcoticis.

Remedia.

PRimum: ſyrupus in calida, de acido citri, de pomis, roſaceus. Validior nenupharinus. Aquæ autem ſunt acetoſæ, roſarum, lupulorum, endiuiæ.

Secundum: ſyrupus in frigida, de cortice citri, de byſantijs, borraginis, ſabor, de bugloſa compoſitus. Aquæ autem ſunt bugloſæ, miliſſæ, fœniculi, naphæ, vel exhibeantur aquæ ſtilatitiæ cum ſacharo.

Tertium: electuarium in calida ſunt diamargaritum frigidum, vel coralorum, perlarum, hyacintorum, ſmaragdorum aña, dentur ſæpe. In frigida autem diamoſchum, diambra, prætioſum eſt alchermes. In cauſa autem mixta permiſceantur vtrique pulueres in ſacharo ſoluto in roſacea, fiantque rotulæ.

Quartum: epythemata in calida, ℞. roſarum, acetoſæ, nympheæ aña ℥. ij. aceti ℥. j. vini odoriferi ℥. ß. In frigida florum borragin. bugloſæ aña ʒ. j. meliſſa roris marini, ocymi, ligni aloes, zedoariæ, doronici, gariophylorum, cynamomi, nucis myriſticæ, corticum citri aña ʒ. ß. ambræ, moſchi aña gran. iij. vini maluatici ℥. j. aquæ bugloſæ, & meliſſæ aña ℥. iij. aceti ℥. ß. occupentque liquores bonam

pectoris

pectoris partem, & ex eiſdem ſimplicibus ablatis liquoribus formentur ſacculi.

De Ordine ſumendi alimenta.

PRopoſitio prima: reprobantur ſummopere alimẽta variarum facultatum ſimul ſumpta, ſiue ea compoſitio ſit à natura, ſiue ab arte, tum alibi, tum 1. acut. 18. Cum enim alia accelerent exire, alia tardent, & remorentur exitum, ſequitur turbatio ventriculi inquietans humorem: item cum ſint varia in difficultate coctionis, aliud corrumpitur, aliud verò exit incoctum, proponit exemplum de naturali mixtione, in lente, & braſica ſimul cum jure ſumptis, vnde intelligitur incommodé ambo miſceri.

In artificialibus proponit. Vbi ſumitur cerebrum, vel oua cum ſale, aut melle, ſubaudiendum eſt oua eſſe dura, & mel, aut ſalita plurima, mel enim, & ſalſa exire feſtinantur, cerebrum autem, & oua dura morantur, ſimiliter inquit, & jura plurima. Cauſa eſt, quia jungitur ibi aqueum, quod facile labitur cum pingui innatante, & morante, quo nomine offæ in jure pingui, vel etiam in butyro, aut oleo turbat, maximé ſi ſupra potatur. Iura verò bonarum carnium, cum pauco pingui plurimum permixto laudantur. In regimine Salernitano:

Oua recentia, vina rubentia, pinguia jura.

Ob eandem cauſam varietatis, apud Plutarchum in problemat. difficillime coquuntur, & in farcimina, & acetaria turbant ventriculum, & inducunt choleram ſimiliter, & extra alimentum, apparatus coquorum reprobatur 2. de alimentis. Sæpe enim populi vno edulio vtentes, diutius, & ſalubrius viuunt, maximé ſi non eſt caro, & adhuc magis ſi nec piſces, vt Iapones, & Galenus 6. de ſanitat. 8. ad prandium panem ſine obſonio ſumebat, ad cænam addens obſonium exemplo athletarum, ſic vina mixta vomitum mouent, & aquarum mixtio peſ-

ſima

ſima eſt, apud Seraſim 3. 1. 8. Argumento ſint etiam morbi innumeri diuitum, ex optimis ſuis varietatibus, & ſalubritas ruſticorum, & mechanicorum ex victu ſimplici, licet prauo. Argumento etiam eſt, optima nutritio pueri ſolo lacte aliri. Monſtrat autem experientia pernicioſam eſſe quandoque permixtionem ex duobus generibus lactis. Nam vltra cauſis dictas ex varijs alimentis, plus ſumitur 3. 1. doctrina 2. cap. 7. Nec obſtat, quod varietas eſt ſuauior, quia in aſſuetis, ſimplex victus non eſt inſuauis, & ſuauitate præpollent noxæ dictæ.

Secunda propoſitio: quod Galenus citat. vſum Athletarum ſumentium ad prandium ſolum panem, ad cænam autem carnem vulgo interpretantur, quaſi in cæna ſolam carnem ſumerent, qui ſenſus non videtur recipiendus, ait enim fuiſſe id vulgare ſuo tempore, & ſe quoque id imitatum eſſe, qui tantum ſumebat ad cænam panem cum carne. Auicena 3. 1. cit. citat ex eo athletas ſolitos fuiſſe ad prandium ſumere ſolam carnem, ad cænam ſolum panem, in quo vltra prauam interpretationem lapſu memoriæ præuertit citatam ſententiam, quod alibi quandoque com.niſit, vt de partitione cibi in epilepticis, & de bonitate aquæ 2. 1. cap. 16. Secunda, quod hyeme ſit frigida, æſtate calida, & de initio morbi in parturientibus computando 2. 4. tractatu 2. cap. 1. & de electione ſagapeni, iuxta Dioſc. quod ſit intus album, foris fuluum, peruertit Auicena 2. can. & quod refert Auicena 1. ſimp. de ventriculo gallinarum, ex Galeno 13. 3. de debilitate digeſtionis, & Meſereon pellem intrinſecam gallinæ roborare ventriculum dicit eſſe fabuloſum, & de cauſa nutritionis ſturnorum, & cicutæ 6. 4. 2. in quibus omnibus nomine Galeni, tradit contraria Galeno.

Tertia propoſitio: permixtio alimenti triplex eſt, primò, quando ſcilicet poſt vnum ſumitur contrarium. Secundò, quando ex duobus contrarijs fit vnum edulium. Tertiò, quādo condimentum additur contrarium alimento.

De

De prima varietate ſcribitur 3. 1. citat. conferri, quod poſt alimentum intemperatum ſumatur in eadem menſa aliud contrariè intemperatum ad emendationem prioris. Et Salernitani,

Sumere ſic mos eſt, nucibus ſociando racemos.

Et rurſus:

Poſt piſces nuces, poſt carnem caſeum manduces, &c.

Conceditur autem hæc contrarietas in vna menſa, quando intemperies alimenti eſt magna, & id quod addito contrarium paucum eſt, magis juuans via medicamenti, quam lædens gratia inæqualitatis.

In ſecundo vero caſu, & multo magis in tertio commoda eſt permixtio, quomodo laudatur in proœm. aliment. edulium ex lente cum ptyſana, & pinguis caro commode aſſatur, gracilis verò concoquitur, quia fit ex illis per coctionem, vel condimentum vnum temperamentum, quia non ſequitur conturbatio, quomodo 5. de ſanit. 8. in hyſtericis, & laganis, niſi multo melle ſaturentur in conditura, forent nocentiſſima omnium alimentorum, & 1. aliment. ait mel in conſtructione illorum bonam partem malitiæ emendare, in ijs quorum viſcera obſtructa non ſunt. Significans in obſtructis, talia azyma euadere incolumia. Extra dictas tamen neceſſitates omnis permixtio lautitia coquorum reproba eſt.

Quarta propoſitio: ex eadem conturbatione inæqualium, fieri videtur, vt aſſaturæ opertæ, præſertim piſcium, inter venena numerentur, & quod conſulitur, vt aſſa fere non operiantur, & chuſcus opertus choleram inducit, & quod præcipitur vt aſſi piſces non recalefiant (juxta adagium, *peixe requentado, amigo reconciliado, guardar delle como do diabo.*) Quorum cauſa videtur vapor efflans concretus, ab operculo, redit ad aſſaturam, & ingrediens poros permiſcetur, cum interna parte calida, quare fit ſumma inæqualitas ex parte concreta, & altera parte æqualiter calida vaporante, quæ inæqualitas tantum poteſt in ventriculo, vt ſuccedat multis

A a fluxus

fluxus alui, vomitus, intellectus turbatio, & nonnunquam intra diem mors 5. 4. & 8. ad Almanſ. præſertim cum concretum ipſum pingue ſit, euaporauit enim ſurſum pars pinguior, & multo magis ſi pinguedo infeſta eſt ventriculo, vt in piſcibus, quare reprobus eſt mos multarum cænarum, cum aliæ aſſaturæ, alijs ſupra ponuntur ne refrigeſcant. Coctum autem opertum ſi quieſcat redditur ſuauius, vnde laudantur ruſticorum cænæ. Cauſa, quoniam quando ad ignem bulliunt, pingue ſeparatum à reliquo iure feruet, ſicut calor validius ſeparat in metallis, quare ob paruam mixtionem, & inæqualitatem minus ſuauia, & minus commoda ſunt, ſeparata autem ab igne ſuauiter permiſcentur, nec vapor deſcendens lædit, nam in liquido iure bona fit permixtio,& æqualiter omnia tepeſcunt. Ex eadem cauſa recalefactio in pluribus edulijs reproba eſt, nam ſi ad ignem morantur putreſcunt, & exhauritur innata humiditas,ſi non morantur, non penetrantur vniuerſim ab igne, quia remanet inæqualitas, ſicut in aſſatura cooperta, niſi quod in aſſatura calor eſt intro, frigus extra accedit. Ideo autem piſces minus tolerant recalefactionem, quare molles ſunt, ſicut duræ carnes tolerant, vt vacina,& leporina, & inter piſces,magni fricti, qui obduruerunt extima ſuperficie ob fricturam. Magis autem lædit ea inæqualitas in ijs qui butyrum recipiunt, eo quod facile concreſcunt, ideo etiam cocta in clybano carbonario ſuauiora ſunt, circundata æqualiter per totum caleſcunt, ideo etiam aſſata in furno ſuauiora ſunt.

Quinta propoſitio: vbi tamen varia alimenta in vna menſa ſumenda ſunt, oportet ex 1. de ſanit. 13. vt præcedant humida pinguia, & facile corruptibilia, eo quod, priora viam parant deſcenſuro alimento,poſteriora autem per moram vitiantur, ſecunda alimentorum ſæpe.

Contra primum tamen eſt, quod oliuas duras concedit initio menſæ loco citato,& citrum durius, & radiculam,& cerata, & mora licet adſtringentia. Dic: licet qualitates dicto

ſimpli-

ſimplices ſint, oportet vt præponantur alijs edulijs, vbi verò conueniunt contrariæ facultates, ſequenda eſt potior, in citatis ergo ſi cum garro ſumantur vincit lubricitas, ob morſum, ſicuti & morſus nomine ſalſi piſces præcedere debent 2. aphor. 17.

Contra ſecundum autem de pinguibus eſt, quia talia prohibent appetentiam 2. aphor. 21. item ſi ſequitur leuis cibus, innatat, ſi grauis, lubricat, & ante coctionem deſcendit. Dic: pinguia cum aluum leniant, & cito corrumpantur debere præcedere, ob malitias autem adductas, parum, & raro ſumantur.

Contra tertium, de dulcibus eſt vſus vulgaris. Dic: dulcia laxant robur ventriculi, & cito inflammantur, & leniunt, quorum nullum poſt cibum conuenit, vtuntur tamen illis ita, ne initio ſatient, & tollant appetentiam, ſicut lacte, & lacticinijs maius malum exiſtimantes minus, edere quam corrumpi alimentum.

Num autem ſecluſis dictis illis conditionibus, cibus difficilis coctionis habeat præcedere. Controuerſi ſunt. Nam Serapio, & Conſtantinus volunt craſſa præcedere, cum Haly 1. pract. 6. eo quod fundus ventriculi calidior eſt, & vniuerſaliter ſumpſiſſe ocaſionem ex 2. de hiſt. animal. 22. E contrario ex Auicena 3. 1. citato præcipit ſubtilia præcedere, & Iſac vniuerſalium 37. ita vt Hiſpanus etiam intra vnam ſpeciem præponat elixa aſsis. Dic: videtur ſentiendum, cum Gentili 4. 1. Syraſi, & alijs, quod in alimentis in quibus non reperiuntur tres illæ conditiones, tenue & facilius coctile præcedat, niſi vbi interuallum inter vtramque non eſt majus, quam interuallum coctricis fundi ventriculi ad os. Nam licet fundus ventriculi in homine nihilo ſit carnoſior, immo tenuior ore. Verum ob calorem, ex ventre aſcendentem magis communicatum fundo, melius perficitur ibi coctio, & quia ibi alimentum occurrit immediatè calori coquenti, ſicut in cacabo citius coquitur, quod immo reſidet. Conſil. autem 22. problem. 1.

 putat

putat tantam eſſe proportionem partium ventris inter ſe, quanta eſt Vacinæ ad arietinam, & hujus ad pullinam, in quo videtur exceſsiſſe. Item ſecundò obſeruandum non eſt vt tenuem præcedat, quando ventriculus admodum biliosus eſt, periculum enim eſt de aduſtione tenuis in fundo. Item tertiò obſeruandum non eſt in ventriculo famelico valde; exhibenda enim in eo 1. ſunt craſſa 3. 1. citat. partim quia exhibito tenui conſtringitur ventriculus ob auiditatem, & poſt refugit craſſum, ſeu tarde alens. Partim etiam quia ab ichoribus bilioſis corrumpitur tenue. Quod ergo Haly 1. pract. 13. præcipit in jejunante, offerri primum humida, vt olera, & jura, videtur intelligendum ſi euomuit, quod ibidem talibus præcipitur.

CAPVT XXXXI.

De Cholera.

ADuerte primò: curandæ choleræ præcepta. Primum non oportet medicum terreri ſymptomatis in ea frequentibus. Sed ſi vacuatio deficit, à conjectata cacochymia juuetur, non vtrinque ſimul, ſequitur enim inquietudo propter oppoſitos motus, ſed modo quidem vomitus, modo fluxus prouocentur. Iuuatur in calida cum potu ℥. vj. ptyſanæ ſufficiéter calentis; in frigida verò cum mulſa diſſoluta, & vtrobique ſi vrget flatus adde cymini ʒ. ß. infra verò lauatiuum ex ℥. xv. ejuſdem liquoris addito roſaceo, & luteo, & ſi timetur vlcus, etiam ſæbo caprino quæ duo remedia ſæpe iterentur.

Secundum: vacuationes infra ventrem, diuertentibus, ſcilicet validis ligaturis ſæpe innouatis, cucurbitis ſæpe repetitis ſupra hepar, ſplenem, & ventrem; verum ſupra vmbilicum cautius agendum. Vidit etiam Schylanus hic, quod etiam non ita pridem accidit cucurbitam ſupra vmbilicum impoſitam repertam eſſe adipe, & perimiſſe. Prouocatur item ſudor potu ℥. j. vini albi, & ℥. iiij. aquæ valde calentis, a qua pannis ope-

operiatur, & dormiat, aut ſi toleret tantilum, mittatur in balneum à quo ſudet.

Tertium: adſtringentia non conueniunt ante vacuationem cacochymiæ, tranſacto tamen vno die, vomitus ſiſtatur propter valida ſymptomata, fluxus verò non ſiſtatur, niſi cum exceſſerit.

Quartum: cibus ante mundationem noxius eſt, ſed ſubueniatur perpetuo odoribus, & aſperſione faciei, & calefactione extremorum vbi refrigeſcunt, & auibus aſsis aſperſis roſacea cum muſcho ante nares diſcerptis, & odore calentis panis, & cum oportet etiam aqua carnis, & vinum tenue lymphatum cum roſacea; ſubueniatur autem ſiti cum ſucco punicorum, & citoneorum, potus enim nocentiſsimus eſt.

Remedia.

PRimum: epithema imponendum ventriculo valde infrigidatum in linteo duplato, nec permittatur calefieri. ℞. ſantalorum rubrorum, roſ. rubrarum ana ʒ. ij. galliæ ℈. j. camphoræ gr. v. roſaceæ ℥. iiij. aceti ℥. j. & ß. poteſt intendi frigiditas addito ſucco plantaginis, remitti cum ſucco menthæ.

Secundum: cerotum imponatur ventriculo cum aceto, & mellino, aut ex maſtice diſſoluto in albumine. Validius eſt laudani, maſticis ana ℥. j. thuris ℥. ß. ſandalorum alborum rubrorum, ſeminis ſumach ana ℈. j. anthera, corallorum, achaciæ, hyppociſtidos, ſidiæ, balauſtiæ ana ℈. ß. cum terebentina.

Tertium: in ſiſtendo fluxu, vngatur venter cum roſaceo, quo calidum toleret ſuperaſperſo puluere ſeminis roſarum ʒ. ij. maſticis galliæ ana ʒ. j.

De Tempore ſumendi alimentum.

PRopoſitio prima: definiendum eſt ex coctione præcedenti peracta. Nam tardatio replet ventriculum prauis humoribus. Anticipatio gignit cruditates, eo quod deſcendit crudum ſimul, cum cocto 3. 1. citat.

Sed objicitur vniuerſim quarto: ſubtile præcedens deſcendit manente craſſo, cur non idem accidit hic. Reſponde hic alimentũ ſecũdò,ſumptũ eſt æque tenue priore,ſicut eſt in vna menſa, cum tenue præcedens deſcendit reliquo ob craſſitiem renitente ad deſcenſum. Sed ex hac reſponſione ſequitur poſſe ſummi craſſo non dum præcedente alimento cocto. Addenda eſt ergo cauſa ſecunda, quia prohibetur ventriculus ab operatione ſua vniendi, & aſſimilandi in alimentum præcedens. Adde tertium: quia neceſſario permiſcetur crudum, cum cocto, quare aliquid cocti manet, & corrumpitur, aliquid verò incoctum, cum reliquo deſcendit.

Secunda propoſitio: num autem cibus ſemel ſumptus vniuerſim exeat à ventriculo. Dic: non retinetur in ventriculo totum, vſque ad integram coctionem. Neque eſt noua Gentilis opinio 13. 3. tract. 3. cap. 8. Nam aperte 3. naturalium 13. ſi interuallum inter duas cibationes tripartiamur, peracta 1. 3. aliqua portio alimenti apponitur hepati, & inteſtinis, & tamen alimentum bona ſui parte manet in ventriculo totum, vſque ad ſequentem cibationem, alioqui ſtatim fameſceremur. Quantum autem ſit ſpatium 1. 3. dixit Galenus 2. aphor. 17. eſſe varium, nam in famelicis multo citius trahitur ad membra, & in vigilantibus, & in exercitationibus.

Altera ratio experimentum, quia paulo poſt aſſumptum alimentum, pulſus, & actuales actiones apparent vehementiores, quod autem ejus vehementiæ cauſa non ſit, quod quidam imaginantur diſtributio prioris alimenti relicti in ventriculo, ſed portio noui aſſumpti, oſtenditur ex aphor. citat.

com.

com. ex duobus his ſimptomatis docet agnoſcere, ſi alimentum modo ſumptum celeriter, aut tarde nutrit.

Tertia ratio: num vrina ſtatim ab aſſumpto cibo albet, & ſæpe vbi ſitientes bibimus, ſtatim profundimur rore, & refrigeramur etiam ſumma extrema. Item quia 2. aliment. citat. docet alimentum lubricum debere præcedere, eo quod quamprimum coquntur deſcendunt. Et Iſac vniuerſalium 4. aperte dixit illa deſcendere reliquo alimento manente in ventriculo. Auicena etiam 3. 3. citat. dixit, remanere aliquid cibi aſſumpti in ventriculo, vſque ad horas 15. inſinuans alimentum exire à ventriculo per partes, & non vniuerſum.

Quod autem legitur 3. naturalium 4. vim ventriculi retentricem retinere alimentum in ventriculo, vſque ad integram coctionem, intelligit quoad plurimum, & craſſum alimenti, ſicut & in morbis, vſque ad ſtatum operatur retentrix, & tamen in augmento expellitur aliquid puris, & ſeminis. Vel dic retentricem operari toto tempore coctionis in varijs partibus.

Tertia propoſitio: quanta autem ſit duratio vniuerſi cibi in ventriculo. Dic: ex Raſ. 11. continent. 1. apud quoſdam definiri horas 12. apud alios 22. Citat autem ex Galeno concluſionem athletarum cibatorum ſuilla, quod durat horas 15. plus minus. Auicena autem 13. 3. citat. dixit tempus æqualis remanentiæ eſſe in 12. & 22. Quæ verba cum ſumpta ſint, ex Raſio citat. habent hunc ſenſum. Integra cibatio leuis alimēti in valido ventriculo, in contrario autem ſtatu 12. quæ expoſitio conuenit, cum præcepto ejuſdem 3. 1. doctrina 2. cap. 7. quod in duobus diebus ter edatur, & cum eo quod ſcribitur 13. 3. citat. initio capitis quod durat fere horas 15. & cum eo quod ſcribitur 13. 3. tractu 2. cap. 1. Quod compræhenſio ventriculi durat horas 10. Nam reliquæ quinque tribuunt tractui alimenti, & expulſioni ejus à ventriculo. Quare Gentilis expoſitio non videtur recipienda, explicantis Auicenam agere de cibatione magna, quæ ſumebatur ad horam duodecimam dici,

Digitized by Google

diei, cujus duratio eſt vſque ad horam 22. Opporteret enim juxta eam computationem homines intra diem naturalem cibari plus quam bis. Neque item recipienda videtur expoſitio Nicoli. ſerm. 5. quod cibus craſſus moratur horas 10. in ventriculo, & in ſecunda coctione quatuor, & in tertia duas, ideó præcipiebatur antiquis, vt interuallum coctionum eſſet horæ 16. Verum non aduertit, quod cibus ſumendus eſt æſtatim poſt inanitionem ventriculi, non poſt peractas omnes coctiones. Alia autem litera quæ legitur 13. 3. tract.3. cap.6. tempus remanentiæ cibi in corpore, licet non diſpliceat Odonio in lib. de cæna, & prandio, non videtur recipienda, partim quia verba Raſis de ventriculo ſunt, partim quia ibi eſt ſermo de ventriculo, non de toto corpore, licet autem determinentur horæ 16. ad moram integræ cibationis in ventriculo. Verum in vigilia príus anticipat deſcendere, ideo non ſpectatur.

Quarta propoſitio: de numero autem cibationum. Dic: Ficinus lib. 1. de triplici vita, 7. quaque hora præcipit, ſed agit de ſtudioſis, & imbecillibus innato calore. Azarab. theor. tract. 12. cap. 1. & cap. de febre phlegmatica, tribuit cuique coctioni horas ſex, ſed oportere 6. quaque hora edere vacuato jam ventriculo.

Celſus lib. 1. cap. 3. præcipit magis in die bis, quam ſemel edere: Præſtantiores autem Arabes conueniunt in duobus diebus ter eſſe cibandum, qualis eſt Auicena citat. & Raſ. 4. aliment. 4. & Haly 1. pract. 13.

Dic: judicium variari penes ætates, temperaturas, anni tempora; penes ætates, quia 5. de ſanit. 6. decrepiti ter in die cibandi ſunt, imbecilles veró 4. 7. theor. 6. in quo ordine pueri locantur. Verum inclinantes videntur Conſiliatori doctrina 12. cibandum ter in duobus diebus. Iuuenes autem, & adoleſcentes bis in die. Cauſæ horum notæ ſunt ex quantitate calidi, & mollitie carnis 1. aphor. 13. & 14.

Penes temperaturas, humidis vna cibatio ſufficit, duplex lædit,

lædit, è contrario gracilibus : 4. ad Almanſorem 4. vbi juxta aphor. 60. lib. 7. ſic bilioſis bina, pituitoſis vnica 2. acut. 29. Iuxta tempora autem anni. Nam hyeme apud Hippocratem lib. 3. de dietis, & Celſum citat. non eſt prandendum, niſi quis habeat ventrem valde adſtrictum, in alijs autem temporibus bis cibandum eſt.

Iuxta vires autem, antiquis fere vnica cibatio ſatisfaciebat robuſtioribus, nobis debilioribus fere neceſſaria eſt duplex, imò etiam quibus jejunis fluit bilis ad ventriculum, cōmodiſſime hora diei 2. aut 3. ſumitur panis cum abſonio leui roborante ventriculum. Tralianus de cephalalgia ex ventriculo. Nam panis ſolus eſt ex corrumpentibus ventriculum, dicebat Syraſ. 3. 1. citat. Galenus autem videtur obtinuiſſe validum ventriculum, qui ſolum panem ad jentaculum ſumebat 6. de ſanit. 8. in reliquis verò præſtat, vel adjungere, vel ſumere intinctum panem vino, & expreſſum : colligitur pluribus ciuibus crapuloſis, & otioſis commodiſſime ad ſanitatem eſſe Eccleſiaſtica jejunia, ne perpetua bina cibatione repleantur.

CAPVT XXXXII.

De Debilitate coctionis.

Incipit, cum ſtomacho.

ADuerte primò: curandæ debilis coctionis præcepta. Primum, ſi cauſa eſt in alimento ſumpto, vitetur. Cauſæ autem ex parte alimenti vitiantis coctionem ſunt 12. numeratæ ab Herculano hic. Si verò jam ſecuta eſt cruditas propter calorem, aut etiam conſueuit is qui cruditatem patitur, noctu propter ardorem ſitire, antequam conquieſcat, apud Celſū lib. 1. 8. iij aut iiij. ℥. frigidæ per ſyphonem hauriat, & omnes cibationes potione aquæ frigidæ includat, quia roborátur ita,

& temperatur immodicus ventriculi calor. Hippocrates autem 2. acut. 22. exacte docet talium gubernationem, ſcilicet vt ſi quiſpiam exceſſit in cibo tradat ſe ſomno, non minus quam in nocte ſolemus, ſcilicet vt ſignificet non eſſe interrumpendum ſomnum, vſque ad integram coctionem; dormiendumque in hyeme citra omne frigus; in æſtate citra calorem, juxta epid. 3. 1. citat. multis cooperiri indumentis benefacit coctioni, & 6. epid. 4. 20. calidas naturas per æſtatem incraſſat frigidum cubile, quia cum æſtus omni tempore moleſtus ſit, & noxius, tempore tamen ſomni longe maximè, quia interturbat ſomnum, auferens coctionem, quæ eo tempore infirma eſt; quia tamen multi, ob talium cruditatem partim ob conſuetudinem tunc dormiendi, partim ob mordaces aſſumptorum vapores dormire nequeunt, ſubuenit lenta deambulatio, quia ſic ſaltem promouetur deſcenſus alimenti, ad loca validiora coctionis; ex quiete autem citra ſomnum nihil horum comparatur. Sed cur vulgo præcipitur magis ſomnus à prandio, deambulatio à cæna.

Dic: poſt prandium ſequentia exercitia rapiunt crudum ad vaſa 1. aliment. 2. quare præſtat quiete prohibere noxam imminentem, vt ita ventriculus magis amplectatur alimentum, poſt cænam autem ſomnus ſuccedens excipit cibum innatantem, quare ſubuenitur deambulatione deſcenſum promouente.

Sed cur in cruditate Hippocrates prohibet quietem, cum 3. therap. 5. nihil magis in ea commendetur, & Celſus citat. præcipiat, vt quieſcat in lecto, licet non dormitur. Dic: illic curant cruditatem jam factam, in qua vnica curatio eſt quies, ne crudum rapiatur ad vaſa. Hippocrates autem procurat coctionem nondum præſente cruditate.

Sed cum magis circuitus conſulit longa deambulatione. Dic: quia timet cruditatem exercitio magis aucto, magis autem exercet deambulatio non omnino plena qualis

eſt

eſt longæ deambulationis, quam in breui ſpatio Celſ. lib. 1. cap. 2.

Sed cum duo remedia perſcribantur ab Hippocrate promouentia coctionem, ſomnus, & deambulatio, vtrum magis confert coctioni. Dic: ſomnus proximè poſt cibum, exercitatio verò longiſsimè à cibo, quia ambo, importuna incommodant; ſomnus enim ante cibum liquat membra, exercitium poſt cænam excitat cruditates. Quare experimentum Federici Imperatoris, qui ambo hæc ſtatim adhibebat à ſaturitate, inartificioſum eſt, ſed ſi ambo hæc oportune adhibeantur, vtrum magis confert coctioni. Dic: duo hæc omnium maximè concoquunt, & ob ea ambo, exercentes vitam laborioſam raro ægrotant. Intercedit tamen hoc diſcrimen, quod ſomnus magis facit ad coctionem viſcerum, labor verò ad coctionem externorum membrorum 6. epid. ſect. 5. text. 10. Quare experimento otioſi, & ſomnolenti vitioſi ſunt, exercitati verò muſculoſi, & poroſi, non ventre obeſi.

Addit Hippocrates, ſequentem cibationem debere eſſe parcam, potum verò pauciſſimum, & meraciorem, potus enim coctionem prohibet, & per ſe, quia poteſtate ſua humida laxans ventriculum, facit ad cruditatem, & per accidens, quia cauſa eſt, vt innatet alimentum. Sed quomodo præcipit in cæna paucum potum; cum Salernitani præcipiant, vt à potu cæna incipiat, & ipſe Galenus prohibeat potum ad jentaculum, tam in ſenibus 6. de ſanitate 8. quam in pueris 1. de ſanitat. 14.

Dic: ſi prandium integre confectum eſt, ad cænam liberalius potandum, vt promoueatur diſtributio alimenti, quæ per ſomnum retinetur. Hippocrates verò agit de prandio non confecto.

Secundum præceptum: ſi cauſa interna eſt, obuietur illi contrarijs, ſi materialis, vacuetur, non tamen trahant à longinquo vacuantia, ne repleant ventriculum, reſpiciantque

vacuantia tam ventriculum, quam membrum mittens ad ventriculum. Vomitoria verò rara, & mitiora ſint.

Tertium: roborantia ventriculum ſunt odorantia, ſomnus prolixus, profundus, continuus, ita vt etiam meridianus, frigidus autem ventriculus tegatur pelle anſerina, vel vulturina, minus verò calet panus coccinus. Veſtimenta verò non anguſtent ventriculum, multo minus ſint laxa.

Quartum: vbi lapſus eſt per intenſum calorem, dura alimenta conueniunt, vacina cum aceto, pedes, inteſtina, teſtacea, & cruſtacea. Quantitate verò quantum poſſint conficere. In contrario verò ſtatu præſtat partiri alimentum, & eligere oppoſita,

Quintum: educto cibo corrupto, ſiue ſurſum, ſiue deorſum per viam naturalem, nihil edat, & profunde dormiat ad coctionem reſidui, inde ſumat pauca coctioni renitentia, quia agitati fumi corrumpti facile vitiant accedens alimentũ.

Remedia.

PRimum: in cauſa calida. Citonea conſerua roſarum, diarrhodon, mina ſimplex. Validior, eſt ſyrupus acidus, ex citoneo Raſ. hic & puluis ejuſdem ante cibum ſumendus, cum ſucco punici dulco acidi, extra verò vnctio ex roſaceo, & mellino ſuper aſperſo puluere coralorum, roſarum maſticis. Validius eſt, ſi in ℥. ij. roſacei ferueat ℥. j. ſucci citoneorum addito, vtriuſque ſandali, coriandi præparati, ſeminis acetoſæ cum cera.

Secundum: in frigida cauſa, ſumatur frequenter hora vna ante cænam pilulla vna maſticina pendens ℈. j validiores autem ſunt alephanginæ, validiores ſtomacichæ, item ante cibum ſumat ℥. j. ſyrupi de mentha, vel de corticibus citri cum moſcho. Vel poſt cibum cochlear paruum pulueris dulcis videlicet cinamomi ʒ. iij. zinziberis ʒ. j. aniſi ʒ. j. galangæ, piperis longi ãña gran. x. ſachari ℥. v. Validius, zinziberis con-

conditum. Extra verò imponatur cotus imbutus nardino calido, & valde expreſſo. Vel fricetur ventriculus, cum aqua vitæ calida. Vel panis calidus per medium ſciſſus aſpergatur vino optimo, cum puluere maſticis, abſynthei, menthæ, aut emplaſtrum ex ſolo maſtice cum guttis roſacei, & terebentinæ. Validius, eſt ſtomachicon.

Tertium: vomitoria conueniunt ex cap. de vertigine. Vel ſucci corticis medij ſambuci ℥. j. mellis ℥. ß. potetur calidum.

De Proportione prandij ad cœnam.

PRopoſitio prima: exercitandi, minus ad diem prandeant ad noctem magis cænent 6. aliment. 11. & Haly 1. pract. 13. Nam labor ſequens rapit ad vaſa, non ſolum ſemicoctum, ſed omnino crudum 1. aliment. 2. Quare melior eſt victus, vel cibatio agricolarum, quam foſſorum. Vrbani enim, & foſſores fere magis prandent, quia poſt quantulamcunque exercitationem appetentes volunt delitiari plurimo cibo, quare accedentes ad cænam pleni minus ſumunt; agricolæ verò, & plurimi muliorum melius cænant, quia neceſſitas illis præſcribit legem. Athletæ verò ſequebantur agricolas 7. therap. 6. & 1. acut. 18 Conſiliator verò doctrina 121. intorquet has ſententias quaſi agat de his, qui repente aggreſuri ſunt inſolitum aliquod exercitium, non de his quibus vita laborioſa eſt.

Secunda propoſitio: nemo mutet repente conſuetudinem. Siue non cænandi, ſiue plurimum cænandi, inſtat enim non leue periculum 2. acut. late.

Tertia propoſitio: qui modice prandent, & ante noctem cænant, præſtat vt magis cænent. Haly citat. & Celſus lib. 1. cap. 3. oſtenditur in robuſtiſſimis, & Athletis 7. therap. 6. & in mediocri habitudine, vt in Galeno 6. de ſanit. 3. ſimiliter in valde debilibus lib. 7. therap. citat. Idem ſcribitur 2. de ſanit. ad initium in explicatione verborum Hippocratis, vigilia ex

ſatiatis noxia eſt. Item ratione probatur, ſit prima: quies poſt cænam indicat copiam cibi in cæna exhibendum, ſicut exercitatio diei indicat minorandum eſſe prandium.

Secunda ratio: ſomnus nocturnus augens naturales functiones, operatur enim anima interdiu, natura verò noctu 1. problem. vlt.

Tertia ratio: frigiditas noctis augens innatum calorem, tamquam contrarium repellens.

Quarta ratio: tenebræ quæ & ipſæ repellunt; ſiquidem ſpiritus lucidi ſunt lib. 1. de medicinis cordis. Quinta ratio: mora major longi temporis à cæna ad prandium.

Quarta propoſitio: qui immodice prandent, vel poſt cænam ſtatim ſe tradunt ſomno, eo magis viuent, quo magis, cibo in cæna temperauerint. Nam cum vniuerſale præceptum ſit 3. 1. doctrina 2. cap. 7. ſi vna vice ſuperauerit, famelicus maneat, cum tales in prandio excedant, quod oportuit eſſe tantum, vt hora cænæ, nihil illius reperiatur in ventriculo, ſequitur vt vnica cautio ſit minimum cænare. Item qui ſtatim ab ampla cæna tradunt ſe ſomno committunt ſe maximo labori; nam ſicut præmaceratæ carnes, & legumina facilius conficiuntur in ventriculo, ita liquata per vigiliam facile à calore ſomni vincuntur. Quo fit vt cænantes aſſa, aut coctu difficilia, aut dura, noctu torqueantur, quia talia vruntur à conferto calore irruente.

Tertia ratio: plenitudo magna ventriculi per noctem naſcitur, ex defectu tractionis membrorum. Monſtrat enim experimentum, diutius ſentiri in ventriculo cænam, quam prandium, id quod monſtrat experimentum Federici, ideo & per noctem non fameſcimus, ſcilicet quia vigilia, & exercitium ambo trahunt à ventriculo, partim etiam augetur plenitudo ventriculi per noctem, eo quod ex natura ſomni, & noctis regrediuntur humores ad viſcera ſemicocti.

Argumentum eſt, quod ſi fluxus pendet ab hepate, vel

çere-

cerebro, membris ſecundæ, & tertiæ coctionis; augetur per diem; id enim eſt quod ad cænam ſumere ſolemus raphanum augentem coctionem, & alimenta cocta facilis coctionis, & magis piſces, & potum ampliorem. Ideo aries aſſus damnatur in cæna, quia ventriculus nondum inanitus eſt, in initio autem prandij aurantia, & melones, quia ob inanitionem creditur recipiſſe aliquid liquoris biliosi temperandum, idem etiam eſt quod mane poſt plurimas horas cænæ parcæ non eſurimus, propter plenitudinem ventriculi in nocte dictam.

Accedit etiam pro cauſa, quod membra per noctem ſufficienter reparata, non trahunt à ventriculo, eo quod per noctem defluxit aliquid pituitæ à capite ad ventriculum laxans illum, & tollens appetentiam.

Quinta propoſitio: multo magis abſtinendum eſt à cæna magna ijs quorum caput, aut oculi imbecilles ſunt. Nam Meſues cap. de debilitate viſus in talibus ait. Prohibeantur omnino à cæna, & Auicena cap. de apoplexia; ſit contentus cibo in matutinis; & Haly de debilibus oculis, ſi non poteſt excuſare cænam, & Galenus 4. acut. 67. à cibo ad ſomnum conuerſis caput repletur, & Conſtantinus de regimine ſanitatis; cæna magna grauat caput, & oculos. Licet Matheus, Curſius, & Odediodis ſecus ſentiant. Quod ſi Galenus in epileptico præcipit duas tertias ad cænam, ſumit indicationem à conſuetudine ſui temporis in quo ferè vniuerſum cænabant, quæ conſuetudo non erat ex toto permutanda ægris, noſtro autem tempore, cum plurimum eſus ſit contrarius, in capite quidem debili multo minus cænandum eſt. In robuſto autẽ capite, vel obſeruatur conſuetudo, non enim eſt plurimũ noxia ijs quibus per diem, non incumbit valida exercitatio, & longus vſus minuit noxam: vel quod ſatis eſt mitetur, cum conditionibus, quod ſcilicet paulatim fiat, quod leuiſſime prandeãt quantum horæ cænæ ſit ex toto confectum, & quod ante noctẽ cænent, & quod non ſint ſenes, in quibus prauæ conſuetudines

mu-

mutandæ non ſunt 5. de ſanitat. 10. quibus verò ad diem imminet momentanea exercitatio, neceſſe habent mutare, ita vt plus cænent.

Sexta propoſitio: tandem ſatisfaciendum eſt rationibus aduerſantium. Ad primum, Thelephus 5. de ſanitat. 6. perijt decrepitus, qui parciùs cænabat. Dic: Antiochus Medicus ibidem fere par ætate copioſius cænabat, Thelephus autem grãmaticus, aut in eo deliquit, aut ſumebat poſtremam cibationem jam cubaturus.

Ad ſecundum: calor imbecillium, quales plurimi ſunt, ſicut hyberno tempore, remittitur, non roboratur, ita ex frigiditate nocturna. Dic: ab eo præſcripto aphor. 15. non excipere Galenum fæminas omnes, & graciles viros, quod Conſiliator putat cito, ſed tantum animalia in latibulis jacentia. Item cõparatio frigoris noctis ad diem, nunquam eſt quanta hyemis ad æſtatem, per noctem enim nemo friget niſi mendicus. Quare non eſt periculum, ne ex immodico frigore calor debilitetur, & eodem modo ad id quod ſubdit, quod tales imbecilles juuantur calore ad coctionem, inſtar fructuum, magis enim juuat frigiditas, & tenebræ, & ſomnus nocturnus, ſiquidem augent innatum.

Præterea ſi per imbecillitatẽ innati caloris aliquis homo juuaretur calore ſolari, ad coctionem, maxime eſſet hectici, ſed tales melius concoquunt in nocte 7. therap. cit. igitur. Quare nullibi habet locum ea major coctio per diem, niſi forte in ſene valde debili. Quod videtur inſinuaſſe Auicena 3. 1. doctrina 2. cap. 2. Dicens ſenes, ſi fuerint fortes, augmentum in cæna ſua paruum faciant; quaſi ſi debiles magis ad prandium.

Ad tertium: ex Auer. 6. coll. 2. hora matutina eſt dicata exercitio, ſed exercitium tres coctiones peractas, ergo opportet cænam eſſe leuem. Dic: dupliciter male colligit primum, quia multis imminet exercitatio poſt prandium, quæ magis offendit poſt magnum prandium, quam exercitatio matutina

tutina poſt magnam cænam. Secundò, aſſumit falſum, colligitur enim 2.de ſanit.3.&1.criſ.12.& 3. nat. 13.quod diuiſo interuallo inter duas cibationes in partes tres,in poſtrema tertia exercendum eſt corpus, in qua portio alimenti immediatè præcedentis aſſimilatur ventriculo; altera verò portio vnitur hepati, & inteſtinis, alia apponitur membris. Quare horâ incipiendi exercitium non ſunt peractæ omnes coctiones,ſed 1.& 2. & 3. incipit, quam occaſionem colligit Galenus ex vrina pallente,& cocta cum Oribaſio 1. compend.2.

Ad quartum: in die plus diſſoluitur, ergo plus cibi exhibendum eſt, plus expurgantur excrementa, ergo plus cibi. Dic prima conſequentia non valet; opportet ex 1. aphor.15. cibum non reſpondere reſoluto, ſed innato calori. Non valet etiam 2. conſequentia, quia tempus concedendi cibi eſt poſt purgata excrementa 2. aphor.10.

CAPVT XXXXV.

De Dolore ventriculi.

ADuerte primò: de curatione doloris ventriculi præcepta, Primum: ſi dolor ita eſt ingens, vt valde vrgeat, à ſedantibus ordiendum eſt. Si verò mitior in dolore materiali,à vacuatione incipiendum.

Secundum: vacuatio promptior eſt per leue vomitorium. In materia verò multa, vel in difficulter vomente addatur ſolutorium, & ſi quidem affectus ventriculi per proprietatem fuerit,leuis ſit ſolutio, ſi verò è longinquo mandatur materia, aliquanto validior, ſed ſemper admixto adſtringente Rhab. vel mirabolano, ne trahatur ad ventriculum.

Tertium: concoquentia non ſunt adſtringentia, etiam ſi materia aliunde deferatur, ſed poſt vacuationem ſuccedant adſtringentia.

Quartum: flatus ſæpe oritur in ventriculo à debili calore innato

innato agitante, & non diſſipante, curetur impoſitione pellis ex capite ſuperiori, & ſumptione eorum, quæ augent quantitatem calidi, ita tamen quod præ calore eorum non minuatur exiguus calor illorum, quod ſæpe accidit. Quandoque verò cauſa flatus eſt calor immodicus, vel alimenti, vel ventriculi, agens in prauas humiditates 14. therap. cap. de priapiſmo, cujus curatio eſt euacuatio excrementi flatulenti, & emendatio remanentis intemperiei, & diſſolutio flatuum.

Quintum: ſi dolor ingruit in fame propter influxum humorum, vacuentur, & cibatio anticipet famem, & præſumat roborans ventriculum, panem in ſucço punici, vel in defluxu melancholico in vino auſtero.

Remedia.

PRimum: ſedantia dolorem in frigido. Aquæ naphæ calentis ℥. iij. ſed mouet vomitum; vel aquæ vitæ. Vel zinziberis ʒ. ß. cum ℥. j. vini maluatici. Crebro autem ſumatur diacyminum, & clyſter expediens meatus, & diſſipans flatus.

Aliud, in pituita alephanginarum ʒ. j. In bilioſa aloes loti tantundem, in melancholica Indarum. Aliud autem in quauis harum. Phylonij ʒ. ß. vel caſtorij opij aña gr. ij. extra verò parentur ſacculi in flatulento ex reſoluentibus furfure, ſale, millio torrefactis ſuperaſperſis vino potenti. Vel ex camomilla, melliloto, roſis, abſintheo in reliquis. Vel vas plenum cinere calenti ſuperaſperſo origano, opertum linteo ſimiliter irrorato. Vel imponatur ex melle lana minutim inciſa, & pulueribus maſticis, galangæ, zinziberis cataplaſma.

Secundum: in calido, epithema ex capite de cholera, & plurima frigida epota, & frequens ſumptio ſucci punicorum.

Tertium: concoquentia bilem ventriculi, acetoſus cum oxiſachara commixta; acetoſus, & de abſintheo.

In pituitoſa mel çollatum, Validum, oximel ſchylinum.

num. In melancholica verò ſyrupus de fumaria, & de epythemo.

Quartum: in pure bilioſo Rhab. ʒ. ij. cum caſſia immixta. Aut ʒ. ij. de hyera ſimp. ſicut in pituitoſo alephanginarum ʒ. ij. ſtomaticharum ʒ. j. In melancholico autem Indarum ʒ. j. & ß. ſi verò materia aliunde fluat ad ventriculum, validiora conueniunt. Præſeruat autem commodè, ſi quarto quoque die ſumatur terebentinæ ʒ.j. vel decimo quoque die Rhab. ʒ.ß.

De Conditura alimentorum, ex Iſac 62.

PRopoſitio prima: quædam alimenta externa conditura, ad emendationem non egent, vt lac, fructus. Alia egent, vt oua, piſces, carnes. Nec obſtat, quod lac minus coctum eſt a natura quam caro, & proportione reſpondet ouo volatilium, & aquatilium. Quia ſtat aliquid eſſe minus coctum ad vnam formam; imò & omnino putrefactũ ad vnam, & magis coctum ad ſequentem, vt ſtercus ad formam ſcarabei coquitur, ad formam ſtercoris putreſcit, quare lac ad formam chyli coctum eſt, licet ad formam membrorum parentis ſit minus coctum, quam caro.

Nec obſtat item, quod fructus nimium diſtant à forma hominis, quia ſatius eſt, quod parum diſtent ab humore aliquo in vaſis contento, in quem mutentur.

Cur autem cum reliqua animalia ad eſum, ſolis tribus alimentis vtatur, ſolus homo adjungat etiam ignem. De quo dubitauit Placentinus in lib. de medicina. Cauſa eſt debilitas coctionis, ob glabriciem, & tenuitatem cutis 4. problemat. 6. Auicena autem 5. naturalium videtur potiſſima cauſa. Quia ſolus homo diuertitur ad meditationes, indicium quod contemplantes, ſiue diuina, ſiue humana peſſime coquunt, eſt & tertia cauſa guloſitas humana, partim ob illecebram ciborum, partim ob neceſſitatem plurimorum ſpirituum.

Secunda propoſitio: ex 2. aliment. 52. mediocris con-

ditura ob ſuauitatem, & coctionem optima eſt, multa autem cruditatem coquorum parit. Commendatur autem ad coctionem leguminum, carnium, piſcium album jus 3. aliment.9. Scilicet affundatur copioſa aqua, ne cogamur ſuperaddere frigidam in æneum vas, quia in eo feruor ignis major eſt, quare coquendum non diſſoluitur, adjiciaturque oleum cum anetho, & porro, facit enim oleum ad emolliendum, quare coctum redditur mollius, & friabilius. Poſt quam autem ad dimidium præceſſit coctio, tantum ſalis adjiciatur, quantum ſuauitatem conciliet, quia ſi in initio inditur, indureſcit coctum. Vel ergo ita coquantur alimenta, vel ſimpliciter aſſentur.

Tertia propoſitio: ex condituris quædam eſt coctio, alia aſſatio, alia frixura; quædam maceratio in aqua; quædam in lixiuio, alia in muria, quædam verò ſalitura. Ergo coctio eget majori igne, & vndique æquali, quia agit in coctum mediatè, immediatè autem in aquam contrariam, & quia coctum non circum voluitur, quare vndique opportet applicari ignem.

Aſſatio verò minori etiam ſi inæquali. Nam præter dicta, externa ſuperficies nimium denſata prohibet aditum ignis ad interna, ideo ignis carbonum præſtanter concoquit, male aſſat; lignorum verò contra. Eſſe autem vehementiorem ignẽ carbonum monſtratur, quia emollit ferrum, frangit ollas, citius concoquit, & caput magis tentat. Et ratio, quia lignum viride non ita facile, & vniuerſum vincitur ab igne. Inter prunas autem validior eſt vulgaris (*de ferreiros*) quam illicinus (*de ſoubro*) quia vulgaris citius inflammatur, ideo conſumitur, ideó capiti nocentior eſt, ideo ad robuſta opera molliendi ferri eligitur.

Nec obſtat, quod ignis foci magis calefacit domum, quia id facit amplior quantitas lignorum, & flamma, quæ magis aëri communicatur. Inter aſſaturas autem optima eſt in clybano, quia paulatim citra vſtionem æqualiter aſſat. Quod ergo Raſ-

ſit.

cit. reprobat aſſaturam in clybano, ceu parum alentem. Significat magis exſiccari ea quæ in clybano aſſantur. Quo fit, vt talis aſſatio non conueniat in ſiccis carnibus, vt vacinæ, nec facile exſiccabilibus, vt pullinæ, & hædinæ, ideo in veru aſſata magis alunt, & magis alunt, quia magis conſeruant internam humiditatem, & adhuc magis ſuper prunas, quo fit vt eligatur talis caro phlebotomatis 4. 1. 20. Diſtant autem aſſa ab elixis non parum, quod multi putant, ſed plurimum in difficultate coctionis. Indicium, quod tolleramus ad cænam vacinam elixam, non tamen ſine noxa arietinam aſſam. Et quod 3. aliment. cap. 12. ſcribitur, non coqui aſſata ad prunas, niſi in valido ventriculo, & cap. 30. etiam piſces aſſos ſolis robuſtis ventriculis concedit, præcipitque non ſupra potari, ne incocta permeent. Præterea aſſa ventrem adſtringunt lib. de affect.

Num autem ſint aſſata ſicciora elixis controuerſum eſt. Hiſpanus enim in dietis opinatur aſſa ſicciora eſſe, tam ſubſtantifica humiditate, quam accidentaria, quia calidum elixans minus ſiccat accidentariam, minus etiam ſiccabit naturalem humiditatem, quia cum opponatur vtrique, non poteſt diſſipare vnam, & conſeruare aliam.

Nec item admittit quod aſſa extra ſint ſicciora coctis, initio autem humidiora, quia ad ſenſum partes internæ coctorum molliores ſunt, & facilius concoquuntur, quam aſſatorum. Ad Ariſtotelem autem 4. meteor. 3. oppoſitum aſſerentem, vel nega illum, vel interpretare, quod aſſa ſunt humidiora non elixis, ſed interne, quam externe; elixa verò contra.

Verum refellendus eſt, pugnat enim Ariſtoteles aperte, & medicis omnibus, & experientiæ monſtranti, aſſa magis alere 2. canonis de carnibus, vnde magis impinguant 7. 4. tractu. 4. cap. 2. & licet ſoliditas aliquanto major in aſſo poſſit afferri pro cauſa majoris permanentiæ alimenti; non tamen eſt tanta varietas in ſoliditate, quæ ſufficiat ad majorem im-

 pin-

pinguationem carnis aſſæ. Item argumento eſt aſſa eſſe ſubſtantifice humidiora, quia ab aſsis ſi ſcindantur, plus ſucci effluit, & quod aſſum premitur, vel diſtillatur non elixum, & quod jura coctorum valde alunt. Celſus autem lib. 2. cap. 18. aſſerens jurulenta magis aſsis nutrire, aſſa frixis; intelligatur per jurulentum quid dicitur.

Quare aſſerendum eſt aſſa ſuccoſa humiditate, & alente magis abundare, licet qualitatiua, & accidentaria magis abundant cocta, vnde febrientibus magis commoda ſunt, & aluum magis mouent. Cauſa autem eſt quia in aſſis ignis penetrans occluſis poris præ cruſtis exire non poteſt, quare trahit ad ſe, humiditatem non expellit, & concoquit internas partes. In cocto autem validus calor aquæ externæ ebullientis trahit ad ſe minorem calorem in humiditate carnis interna, & ita coctũ redditur ſubſtantifice ſiccius.

De frixis autem Ariſtoteles cito recenſet illa inter aſſa; quia in frixo calor ignis agit, ſine medio olei, ſecus quam in aqua. Quæ verba controuerſa expoſitoribus hunc ſenſum habent, liquida igni appoſita ſi lentore carent, ignis actionem ſuſcipiunt, & feruent, exhalant, & abſumuntur; & eo citius quo fuerint tenuiora. Itaque aqua, & vinum ad ignem citiſſime bulliunt, proinde cito concoquũt coquenda, lenti autem vapores non ſunt præuij vapori excitato ab igne in humido, quare vapor exiens detinetur, ſiquidem flatus fuerit multus, & ſubſtantia non valde lenta permanet, & inflatur, paulo verò poſt lentore concreſcente exuritur liquor, ob moram flatus in tranſeundo. Sed accidit melli, & muſto dum fit defructum, ideo olla carnis cum pauco jure diffunditur, quia pingueſcit jus, ideo vulgo indicium eſt ſæpam eſſe percoctam, quando turget, & effunditur, quod ſi poſt id ſæpa, aut mel immoretur igni, exuruntur. Si autem ſubſtantia magis lenta eſt vt olei, vapor retinetur in fundo: Quare exurit, & denigrat, & incraſſat oleum. Hinc eſt, quod quando in aqua quidquam coquendum eſt, finitur prius aqua libere feruere, quando autem

in

in ſacharo, vel melle parum ſinitur turgere, quando in oleo tantum calefieri, quia cum vapor per oleum meare non poſſit ad ebullitionem, frixum intro feruet ob innatum liquorem, cum autem calor ebulliens major ſit non èbulliente, fit vt internus frixi calor alliciat intro olei humiditatem, non è conconuerſo, quod in coctis. Hinc etiam fit quod perfuſio mẽbri ex calido vino, innoxia eſt, ex melle calido, noxia, ex oleo verò, vel lardo calidis, exulcerat, quia vapor intrò retentus, & prohibitus à lentore exire, dureſcit. Hinc etiam eſt quod ebullitio aquæ tollitur refrigeratione ſuperfuſæ frigidæ, vel fracturæ ampullæ, exſufflatio verò ob vtramque cauſam tollit ebullitionem. Hinc etiam eſt quod frixura non fit commodè in oleo parùm calido, quia in tali actio eſt ſimilis coctioni, penetrat enim mollem frixuram, quare frictum remolleſcit, & intrò ſuſcipiens oleum illud recipit.

In feruente autem oleo ſuperficies extima aduritur à valde calenti oleo, quia intrò penetrat non humiditas olei, ſed calor ignis, ideo ſimilatur frixura aſſaturæ, non coctura. Vnde etiam eſt quod frixum in oleo non feruenti hæreat ſartagini, quia cum non ebulliat oleum, non eleuat frixuram, quare hærens vaſi aduritur In feruenti autem oleo accedens liquor frixi à vehementi calore ebullit, eleuans frixuram, quare non hæret ſartagini. Hinc eſt quod oleum ad ignem non aduritur præſente frixura, quia ebullit oleum ex liquore frixo ebulliente, ideo ſintillat, & ſonat, quia committitur pugna ebullientis liquoris, & olei reſiſtentis ebullitioni.

Quod ſi vincat feruor ebullientis liquoris, rumpitur oleum, & præ impetu ſaliens vrit, abſente autem frixura, vel jam ſufficienter exſiccata, vritur oleum, vt quod perpetuò hæreat ſartagini. Hinc eſt quod ad frixuram requiritur major flamma quàm ad cocturam, ſicut ad cocturam major quàm ad aſſaturam, ſcilicet quia paruus liquor frixuræ, niſi oleum valde caleat, non ebullit, quare non eleuatur frixura.

Hinc etiam eſt quod frixa in butyro, vel oleo reprobantur

tur vertitur 5. collat. ſolis autem piſcibus ob innatum frigiditatem, & humiditatem, tanquam emendans toleratur.

Num autem quæ aſſantur expediat vngi pingui aliquo. Dic: Iſac vniuerſalium 34. ex antiquorum obſeruatione prohibet aſſa vngi pingui, eo quod obſtructio pororum prohibet efflatum prauorum vaporum,ſi tamen caro ſit gracilis præeligit conſeruationem innatæ humiditatis per vnctionem.

Num autem vnctio pinguis reddat aſſa humidiora, an minus ſicca, videtur Galenus ſibi contrarius 2. ſimp. 5. affirmans vncta reddi ſicciora, ſicut placentas ex oleo,deinde ſubdens coquos vngere aſſa, ne adurantur, & ſiccentur, ad quem vſum quandoque circundant aſſaturam omento.

Dic: oleum per ſe humectat infuſum; ſi autem accedit multus ignis deſiccat, quia pingue inflammatum depaſcitur natiuam humiditatem; ſi autem accedit paruus ignis,modico lentore ſuo, vt in aſſo, & mouimento tuetur partes externas, & internas, quia obturans prohibet exſiccationem.

Num autem quæ coquuntur ſint operienda? Dic: ex Iſac vniuerſalium 65. & Oribaſ. lib. 4. cap. 2. ſi grauis odoris ſunt non eſſe operienda, vt piſcis, hircus, capra, & per æſtatem etiam aries. Si verò grauioris odoris ſunt, auferenda ſunt oſſa, eo quod putredo è medulla incipit. Reliqua verò dum coquũtur redduntur molliora, & ſuauiora,ſi frigido non tangantur aëre 2. aliment. & Aët. lib. 2. cap. 263.

Num autem alimenta, ſiue aſſa, ſiue cocta præſtet edi adhuc calida, an refrigerata. Dic: ex 4. acut. 102. Acres carnes, vt caprinas commodius ſumi frigidas, à quo non valde diſſentit Auicena 3. 1. citat. nunquam tamen operienda eſt aſſatura, poſt depoſitionem ab igne,propter inæqualitatem de qua ſupra, ſicut coctum præſtat operiri poſt depoſitionem ab igne juxta adagium. (*Nora rogada, olha repouZada.*) Cauſa: quia quamdiu ad ignem bullit coctum, feruet pingue ſeparatum à reliquo jure, per paruam autem quietem fit permixtio ſuauiſſima.

Quarta propoſitio: vſus condientium quintuplex eſt. Primus excitatio facultatis guſtatoriæ in lingua, vt ſuauius percipiantur in ventriculo. Secundus, intentio & velut actuatio ſaporis in guſtabili. Tertius, famis in ventriculi excitatio. Quartus, emendatio malæ impreſſionis alimenti. Quintus, perductio linguæ ad extremas intemperantias, vt præſtetur occaſio deliciæ per reductionem, licet enim ſola dulcia, vt pote ſimilia alant 4. ſimp. 10. Verum cum cito ſatient, ex condimento præparatur lingua ad ſuauitatem reductionis.

Colligitur primò: cur condimenta plurima caleant. Non ſufficit cauſa Hiſpani, quod calor noſter influens calidus in 2. dIet. vniuerſalium 17. aliter 11. Quare oportet alimenta, ſi non ex ſe, ſaltem ex admixtione condimenti reddi calida. Verum ſi ea eſſet ratio, oporteret etiam condimenta eſſe humida, quod non apparet. Item oporteret eligere alimenta, quæ eſſent in ſecundo calida. Item talia alimenta collocantur in gradu in ordine ad temperatum hominem, quare ab humana temperatura non magis recedit opium, quam piper, ſed cauſa eſt quia frigidum ſenſum tollit prima 1. de complexionibus.

Condimenti autem vſus eſt exercere ſenſum guſtus, & ſaporem in alimento, quare par eſt plurima eſſe calida. Nec obſtat, quod piper vt pote in quarto calidum interficit, nam alimentum junctum condimento minimo, vix excedit temperamentum.

Colligitur ſecundò: cur ad omnia fere alimenta admittatur ſal, ad multa acetum, ad non pauca aromata, & odoratæ herbæ, nam cum omnia fere alimenta pinguia, & dulcia ſint aut inſipida; vt caro, piſces, olera, oua, facile inducunt nauſeam, niſi ſalis adſtrictione emendentur, in lentis autem qualia ſunt pedes cocti, piſces potiſſimum fricti, vel aſſi; in talibus enim magis conſeruatur lentor, opportune admiſcetur ad diſſectionem acetum. Vtrumque enim, & ſal & acetum morſu ſuo exſuſcitat vim guſtandi, & ſaporem & famem, vtimur

Dd autem

autem aromatis, vbi cum ſuauitate odoris, & præter morſum pungentem, id ipſum conſequi cupimus, verum apio, mentha, coriandro excitatur ſopita appetentia.

Quinta propoſitio: ex 3. aliment. 32. Proprium eſt coctorum omnium, vt ſi aliquam habeant facultatem eximiam, remittatur juri, ipſa maneant inſipida. Vnde apparet non recte ad dyacitoneum præcoqui cotonea; nec ad conſeruas roſarum præmacerari ferventi aqua roſas; nec legumina in aqua abjicienda per noctem infundenda eſſe.

CAPVT XXXXIV.

De Ictéritia.

Cum Ictéritia, &c.

ADuerte primò: curandi ictérici præcepta. Primum: quādo ſequitur ad auctam bilem, ſi cauſa eſt venenatus morſus intro, & extra alexiteria conuenient, vulneri autem applicetur anus viuentis galli, vel pulmo hirci calens ſciſſus, & repetitus, parte autem ſuperiori reprimens ex bollo armeno, cū ſtrictura modica imponatur. Si verò cauſa eſt progreſſus bilioſæ febris curetur extinguentibus, & promoueatur criſis per aphor. quò natura vergit, eò ducere. Ictéritiæ conſpectu pallidorum ſudorificis, balneo, frictione. Sicut ſi cauſa eſt calor cujuſpiam membri, refrigerandum eſt, vndecunque autem aucta ſit bilis, vacuanda eſt, leniùs aut validiùs, pro varietate tenuitatis, aut impactionis ejus.

Secundum: ſi cauſa ictéritiæ eſt non copia bilis, ſed obſtructio in hepate, aut veſica fellea, crebrius procedendum eſt cum deobſtruentibus, interpoſitis colagogis craſſæ bilis, & vomitibus à cibo, & ſectione ſaluatellæ, ſecus ſi cauſa eſt debilitas hepatis, in expurgando, hepar roborari oportet.

Tertium: in ictéritia nigra, ſi ſequatur copia melancholiæ

liæ in corpore ſimiliter procedendum eſt melagogis, & ablatione cauſæ multiplicantis melancholiam, & tandem emendatione relicti intẽperamenti. Sicuti ſi cauſa icteritiæ ſequitur ab obſtructione hepatis, aut lienis, vltra dicta frequentanda ſunt deobſtruentia validiora, quam in ictetitia citrina. Quod ſi cauſa eſt debilitas tractricis in liene, roboranda eſt per ſiccas cucurbitulas, & emplaſtrum de fermento impoſitum.

Remedia.

PRimum: leniſsimum bilem euacuans cum deobſtructione. ℞. caſſ, ℥. iij. ſucci roſarum ℥. ij. aquæ endiuiæ ℥. iij. Validius continuis diebus ſumat jejunus aquæ cichoriæ ℥. iiij. vini albi ℥. j. Rhab. infuſi & expreſsi ʒ. ß. Vel tertio quoque die ante cænam deuoret ʒ. j. aloes nutriti in aqua endiuiæ. Vel in bile craſsiori in aqua apij.

Secundum: valida purgatio in bile craſſa. ℞. aloes, rubiæ, agarici aña ʒ. ß. ſalis gemmæ gran. x. diagridi gran. iij. Vel electuarij de pſylio diaphynici aña ʒ. ij. Vel aurearum ʒ. j. Vel electuarij de ſucco roſarum, euacuat enim bilem, & maxime cõmendatur ad paſsiones hepatis.

Tertium: deobſtruentia ſunt ſeri ℥. viij. ſumatur diebus 20. vel byſantini ℥. ij. ſeri ℥. iiij. Validius: vini albi, aquæ cichoriæ aña ℔. j. foliorum marrubij, cuſcutæ aña manip. j. ad conſumptionem tertiæ collatum, ſumatur quotidie ad ℥. iiij. cum ℥. j. oximellitis. Validius; aqua raphani ſtilatitia, cum dialaca, & deobſtruentia hydropis.

Quartum: pallori oculi manenti, benefacit odor aceti acerrimi, in multo autem calore roſacea infuſa, ſicut in frigore ſuccus raphani, vel fœniculi.

ventriculo cephalalgiam inducens, & ſitim, & totius corporis diſtenſionem 2. acut. 34. Cur autem in benigniſſimo alimento calor externus tantæ noxæ cauſa eſt, quia nonnulla alimenta conſtant ea mixtione, vt leuis alteratio in prima qualitate mutet omnino ſubſtantiam in contrariam. Nam ouum caleſcens parum alit, tenuem ſuccum gignit, facile coquitur, & aluum emollit; magis autem caleſcens, vſque ad duritiem multum alit, craſſi ſucci eſt, difficulter coquitur, & aluum retinet. Quod ſi frigatur, tranſit in cacochymicum. Sic lac & ſanguis cum ſint ſaluberrimi humores, vbi ſemel refriguerunt in venena abeunt. Sic in aqua, in piſce, & pane, & carne plurimum intereſt, ſumantur ne gelida, an in frigiditate fontanæ, an tepida, an calida, an recalefacta: in pane enim lentiſſimus vapor expirãs: reddit alimẽtũ optimũ poſt refrigerationẽ. Quandiu autem calet noxium. Altera cauſa apud Zoar in prooemio eſt, quia panis actu calidus cõmunicat calorem ignis vẽtriculo reſoluentem naturalem.

Nec obſtat, quod multa alia ab igne calefacta ingeruntur, vt jura, & carnes, quia ab illis citiſſime euaneſcit calor ignis, ſecus in panibus, cum propter multum lentorem diu duret, indicium quod extra tardiſſime refrigeratur.

Nec etiam dictis obſtat, quod quæ ingeruntur quamuis frigida, ab innato calore intus caleſcant, partim quia talia ingeſta antequam intus caleſcant imprimunt externam qualitatem, partim quia jam expirauit calor noxius, partim quia perducuntur ad moderantiam innati calidi in noxiam. Recens autem non calidus optimus eſt, is intelligitur vnius diei, apud Zoar. apud Raſ. verò; & Iſac etiam duorum dierum. Licet alij moderatius etiam laudent triduanum; antiquus verò amittit innatam temperiem, minus alit, & tardius deſcendit, ob reſolutionem innati humidi, qua de cauſa etiam albior euadit, ſicut & oleum antiquum, cauſa enim nigroris humiditas eſt 21. problem. 5.

Quarta propoſitio: eſt & alia panis differentia ex tritici varieta-

rietate. Nam ex tritico quoddã eſt tenuius, rarius, candidius infimæ notæ (*gallego*) ita appellatum, à conditione terræ ſabuloſæ, & frigidioris. Is panis impuriori ſucco alit, ſed quia minus lentus eſt, facilius coquitur, & diſtribuitur.

Alterum eſt aliquanto melius, paruum, durum, ſubflauum, friabile, non glutinoſum (*tremes*) dictum trimeſtre, vel cetaneum, eſtque leuioris alimenti ſequente, & facilis diſtributionis, apud Dioſc. lib. 2. Cauſæ leuitatis, apud Teophraſtum lib. 4. de cauſis plant. 10. Quia parum traxit terræ, ob paruam moram ſub terra.

Prætioſum autem triticum eſt denſum, flauum, durum, (*mouriſco*) & in eo genere præfertur o (*anafil*) eſt enim calidius ex indicio coloris 4. ſimp. vltimo, optimè & multum alens, & licet ſucco ſit glutinoſo, verum eget multo fermento, & multa ſubactione 1. aliment. Recte enim dixit Auicena 2. can. de fermento, farinam tritici eſſe lentam natura, non tamen arte, & in lib. de cuchymia 6. Panis exactiſsime confectus gignit ſuccum medium, tenuem, & craſse, non exacte autem confectus craſſum, & glutinoſum. Quare vniuerſaliter ex 2. ad Glauc. 7. præferendus eſt panis ex hoc generoſo tritico, otioſe verò viuentibus præfertur cum mixtione vilioris illius rari. Non ergo conſentiendum eſt Iſac in vniuerſalibus aſſerenti ad ſanitatis conſeruationem, præferendum eſſe (*galego*) licet ad robur præſtet (*mouriſco*.) Multo minus conſentiendum eſt Hiſpano in cõmunem aſſerenti, quod generoſum triticum, quia habet parum furfuris, habet medullam immundiorem, ſicut piſces non ſcamati. Nec Auicenæ ſtandum eſt 2. canonis eligenti granum medium rari, & denſi.

Quinta propoſitio: eſt etiam alia panis differentia, ex aſſatura. Quidam enim in clybano coquitur amplo, daturque teſtaceus panis, prælatus reliquis, quia paulatim, & æqualiter ex omni parte coquitur. Sequuntur panes igniti, vel furnacei (*de fornalha*) eo quod in anguſto ſpatio ante extima vruntur, quam medulla integre coquatur. Reprobi ſunt cocti in te-

ſta,quia à ſiccitate ejus immodice ſiccantur. Peiores ſubcinericei,nam & mal aſſodas ex eadem cauſa inter oua reprobantur.

Panis itaque electio eſt ex hoc, aut illo grano pro ſcopis dictis. Hyeme quidẽ magis ex ſolido:æſtate ex raro 3.1.doctrina 5. cap.10. Item ex farina recenti, putreſcunt enim omnia tempore lib. de affect. Indicium eſt quod farina tempore augetur, quia furfur putredine comminutum tranſit in farinam. Ætas autem grani media. Nam quod citant. Dioſc. elegiſſe recentius. Nouũ apud Auic. velociter impinguat;apud Iſac gignit flatus, & lumbricos, quare vſque ad menſem non eſt admittendum, poſt annum item abſumitur innata humiditas. Quare damnantur recentia, & peruetuſta lib. de ptyſana 2. Ex quo loco explicandum eſt, quod ſcribitur 1. aliment. de panis hordeacis, nullo ſemine vtendum eſſe, niſi diutiſsime ſeruato, fermento, & ſale moderatè.

Nec contrarium eſt, quod 1. alimentorum ſcribitur appoſitiſsimos eſſe panes, qui plurimum habent fermenti, nam ibi ſeparat azymos ab ijs, qui habent parum fermenti,& ab ijs qui plurimum, id eſt moderatum;Priores omnibus negat. Secundos concedit Athletis. Tertios ciuibus. Immodice enim fermentatum, ob calorem extraneum præparat ad putridas febres, ergo fermentum tenuat; ſal ſiccat; ſubactio ſcindit maſſam. Quare redditur facile coctilis. Exſiccare autem fermentum, & ſal ſcribitur lib. de affectionibus; ideo panes antiqui leniores ſunt, ſal enim tempore ſiccat 25. problem.5. Vnde etiam venales panes inopes ſunt vtriuſque, vt grauiores euadant. Subactio eo maior ſit oportet quo ſubigendum eſt lentius. Quare in tritico prolixior, quam in hordeo 21.prob.7. & in generoſo tritico magis, quam in laxo; magis autem alit panis, qui ſubactior eſt 21. prob. 2. quia lentus panis in minutiora diuiditur plurima ſubactione, quare fit vndique igni penetrabilis. Cognoſcitur fermenti modus ſi panis non euadit denſus, non niger, non ampuloſus, non acidus;

tur cauſa, quia inclinat per cruditatem ad obſtructiones validas, & frigidas, caro verò è conuerſo, quia minus ſolet ſumi de carne, ob pinguedinem innatantem.

Septima propoſitio: panis lotus redditur facilis coctu, & cum ſacharo ſitim extinguens 1. aliment. imbecillimi alimenti, apud Celſum lib. 1. cap. 20. inducit appetentiam, & nullo modo obſtruit 13. 3. tract. 2. cap. 7. Quare in internis inflammationibus repetendus eſt, ob ablatam vim fermenti, ex quo timetur ruptura crudorum tumorum, redditurque temperatum, apud Galenum citat. imò 2. can. infrigidat.

Cur autem frigida quæ febricitantes lædit, & res omnes reddit grauiores, panem reddat leuiorem febrienti. Vna cauſa eſt refrigeratio, & humectatio extinguens calorem ſiccum ſalis, & fermenti, quæ duo, ſicut conferunt ad lentæ maſſæ extenuationem, ita poſt operationem ſufficientem commodè extinguntur.

Secunda cauſa, quia illis perfuſionibus ſuccus lentus panis diluitur, & abit in loturam, remanetque panis minus alens, & nihil obſtruens, & quemadmodum triticum in parando amylo crebris profuſionibus redditur ſubfrigidum, & leue edulium, ita panis per loturam, ideo etiam ad loturam eligitur panis non recens, ſcilicet vt exſiccata aquea humiditate per remanentes inanitates facile defluat dilutus ſuccus. Eſt autem artificioſa lotio ſi primum abluitur in calida, inde ſperatur maior abſterſio ſalis, & fermenti. Secundò, cum fontana perfrigida; tandem ſi placet cum roſacea additis granis punici dulcο acidi.

CAPVT XXXXV.

De Hydrope.

Aduerte primò: methodi curatoriæ præcepta. Primum: victum oportet eſſe, aut calidum, aut frigidum, propter

variam morbi cauſam. Verum propter cauſam conjunctam hydropis, quæ perpetuo frigida eſt, magis inclinet in frigida ad calidum; quam in calida ad frigidum. Potiſsimum oportet eſſe parciſsimum, & exſiccantem, potum multo pauciorem. In frigida cauſa vini aquoſi meri, in calida autem cichoreæ, aut chalybeatæ. Indiget enim hic morbus victu duriſsimo, ita vt ſi fieri poteſt in totum non potetur. Habes præclaras hiſtorias de ea re, apud Celſum lib. 3. cap. 21. & Beniuenium in lib. de abditis curationibus cap. 13.

Secundum præceptum. Vacuantia frequentia, ſed benedicta, ne vis defecta exhauriatur, purgent autem varios humores, in quos degenerat vitioſus ſanguis, permiſceanturque illis, & ſequantur quæ roborant membra naturalia, & virtutem naturalem. Phlebotomia autem in hypposarca ſuccedente ad inflammationem viſceris, vel ad retentionem conſuetæ hæmorrhagiæ conuenit, ſed paucior, ratione calidi innati pauci. Quare ſi non adeſt hydrope, & ob craſsitiem, pituitæ paretur foramen amplum, præſtatque vt præcedat æquatio humorum leni purgatorio.

Tertium præceptum. Coquentia, purgantia roborantia ſibi mutuo ſuccedant, ita tandem ceſſet natura aliquando ex medicamentis ex capite de melancholia, varientque medicamenta, ne conſuetudo infirmet vires medicamenti.

Quartum præceptum. Exhauriatur materia, particulatim omni ingenio, & ſudoriferis, & impoſitione cucurbitæ ſiccæ ad vmbilicum, & ventrem, & emplaſtrum trahentium, ita cum multis frictionibus luminis in balneo, prouocetur aqua aſchytis ad ſcrotum. Item imponantur varia veſicatoria in ventre, & ſcroto. Præterea varie purgetur vtrumque membrum, vel quod præſtat ſetoneo perforetur.

Poſtremo: propoſita prædictione cauteria infigantur ventri. In hypoſarcha verò paretur reſolutio per cutim, etiam per ſtationem ad ſolem tecto capite, & per ſepulturam in calida arena.

Remedia

Remedia.

PRimum: vacuatio frequentanda in hyppoſarcha, ℞. pillularum de hyera ʒ. j. agarici ℈. j. In aſchyte verò pillularum de rhab. ʒ. j. & ß. reformentur cum ſucco ireos. Validius: ſucci ireos defæcatæ ℥. ß. mulſæ vel ſeri ℥. j. & in valido calore infundatur in ſucco trium ſandalorum ʒ. j. & collatum detur. Item in clyſtere aſchytici addatur ſucci dicti ℥. ß. in cliſtere autem hypoſarchyci, hyeræ, logodij ℥. ß.

Secundum: coquentia, & deobſtruentia in frigida cauſa ſunt abſynthinus, & validius de cupatorio; aquæ autem ſunt cuſcutæ, & apij. Item quotidie dialaccæ ʒ. j. vel trochiſcorum de cupatorio, vel de Rhab. tantundem, vel aromatici roſarum ℥. ß. In cauſa autem calida ſyrup. de endiuia Gent. & oxiſach, & aquæ ſint lupulorum & cichoreæ, electuarij trium ſandalorum. Validius, trochiſci camphorati.

Tertium: imponenda ſunt ventri limaciæ contritæ cum punice, vel ſtercus caprarum cum vrina infantis, vel vacinum cum ſale, & ſulphure, ita vt hujuſmodi non tangant hepar.

Quartum: edemati extremorum ſubuenitur lotione lixiuij, & vino albo, vel in aqua ſalſa bulliant germina ebullorũ, cũ quo lauentur extrema, & linteo imbuta ſupra ponantur. Et nota duas eſſe hydropis ſpecies; alia quando à debilitate hepatis ſanguis pituitoſus genitus in totum corpus mandatur per venas, & hæc eſt hujus affectus ſedes.

Alia ſpecies eſt proueniens ab aqua hepatis genita à defectu caloris hepatis tanquam à cauſa immediata, tanquam verò à cauſa mediata, vel à frigiditate aquæ ſumptæ jejuno, vel à calore feruentis, ſeu ardentis febris, vtroque deſtruente calorem hepatis.

De Carnibus.

ADuerte ſecundò: de carne propoſitiones. Prima, de collatione carnis ad panem optimum ſcilicet eduliorum. Dic: quod attinet ad nutritionem plus alimenti eſt in carne, quam in vllo alio edulio. Celſ. lib. 2. cap. 18. Eo quod caro eſt multo ſimilior naturæ noſtræ; ob ſuauitatem, pinguedinem, & dulcedinem magis trahitur à membris, quare plus pane reponit.

Dic ſecundò: quod attinet ad difficultatem coctionis cum caro magis alat, magis renititur coctioni, ex traditis 7. therap. 6. Argumentum eſt, quod infantes panem concoquũt, carnem coquere non poſſunt dixit Azarab. 26. pract. cap. 2. & morboſiſsimi ſunt voraces carnium, vel vinum immodicè potantes, quare vtrumque difficulter coquitur, alterum ob craſſitiem, alterum ob copiam: præterea ſaniſsimi degunt homines in intemperata regione, Indi, Æthiopes, ſolis fructibus, & paucis piſcibus veſcentes. Ideo & Tralianus lib. 12. de ſyncopi ex crudis ſuccis, cognoſcit copiam crudorum ex præcedente ſaturitate fructuum, vel carnis.

Dic tertiò: quod attinet ad ſucci bonitatem, optimi ſucci aſſeruntur panes exactè confecti, & aues 3. aliment. craſſi ſunt enim non exactè confecti, & terreſtria, quare in bonitate ſucci paria videntur. Diſtant quod ſuccus panis vergit ad craſſum, & pituitam, carnes autem & ad tenuem, & ad bilem. Cur ergo magis conceditur in morbis panis quam caro? Dic, in calidis morbis plus panis conceditur, quam carnis, in vtriſque aliquanto magis panis, ob conſuetudinem.

Secunda propoſitio: de collatione carnium ſecundum genera ſumma volatilium, aquatilium, terreſtrium. Iſac vniuerſalium 29. opinatur ſtirpes cum quieſcant intra terram grauiſsima omnium alimentorum, plus obtinere grauium elementorum mixtione, quare gignere terreſtres ſuccos. Volatilia

lia autem cum plurimum moueantur in aëre abundare elementis leuibus; poſt quæ pedeſtria ſequuntur, vt pote in aëre per terram gradientia. Aquatilia autem cum moueantur in graui elemento ſuperant in elementis grauibus, non tamen ſine permixtione multa leuium. Quare opinatur teſtudinem, vt quam minima ſui parte gradiatur, modo in aqua, modo in aëre eſſe æquale ad pondus. Sed hujuſmodi rationes ad indagandam temperaturam petitas ex longinquis, & dubijs principijs deteſtatur Galenus 1. & 2. ſimp.

De varietate autem aſſumpti. Dic: dominium vnius elementi ſupra reliqua in mixto, aliud conſideratur, quoad temperamentum; aliud quoad quantitatem, aliud quoad modum motus. Nam in mixto aliud eſt qualitas ſingulorum elementorum, aliud quantitas, aliud compoſitio organica; ad victoriam ergo elementi per qualitatem, ſequitur temperamētum, in pipere calidum, in marina ſiccum, licet quantitas contrariorum elementorum vtrobique vincat, & de talibus dixit 3. ſimp. 14. quod copia fallit guſtum, & tactum. Nam marina judicatur humida, cum ſiccet vehementer, & piper terreum cum adurat, id quod accidit, quia plus poteſt moles intenſi, quam multa remiſſi. Tactus autem, & guſtus judicant per ſimplicem molem. Modus autem motus in mixto, alius eſt qui debetur mixto, vt mixtum eſt, & is ſequitur molem elementi dominantis, quomodo quæcumque apud nos mixta ſunt, grauia habentur, cum plurimum habeant terræ 4. meteor. 1. & animalia omnia plus homine, vnde & bruta dicuntur, quia apud priſcos terra *bruta*, appellabatur 12. de partibus animalium 10. Alius motus conuenit mixto, vt animatum, & certo modo organicum eſt, quomodo greſſilia, cum conſtent binis cruribus ſupra terram gradiuntur, volatilia propter expanſas alas in aëre, aquatilia propter branchiarum ductum in aqua.

Quare ex hoc modo motus non licet colligere temperamentum, ſicut nec ex compoſitione quauis alia colligi po-

teſt 2. de temp. in fine. Sed cur ſi animal eſt ſimilius animali, quam planta, non nutritur melius homo ex ſerpentibus, quam ex furmento. Nam 1. aliment. & 6. de ſanitate 2. cauſa alendi ſimilitudo eſt. Dic: actualis ſimilitudo major reperitur inter animalia, cum qua tamen jungitur quandoque maxima diſsimilitudo potentialis. De collatione ergo dictorum generum. Dic: leuiſsimum alimentum præſtant piſces, 2. aues, graue autem terreſtria, Vna cauſa eſt, quia natura vnicuique animali præſtitit multum ejus elementi in quo debebat moueri, vt ex parte mixtionis, & non ſolum gratia compoſitionis eſſent apta ſuo modo motus. Quare volatilibus indicium eſt plurimum aëris; piſcibus aquæ; greſsilibus terræ.

Altera cauſa ſuperans priorem petitur ex exercitio eorum, agilime enim & multum inter animalia mouentur piſces, propterea quod medium aqueum facile ſecatur ob tenuitatem, & poteſt eos ſuſtinere, ob aliquantam grauitatem, paulo tardius mouentur aues, quia licet aër facile cedat, tamen non poteſt dici eas ſuſtinere. Tardiſſime omnium mouentur pedeſtria, ideo facilimæ coctionis piſcium carnes ſunt, deinde auium; pedeſtria autem fere omnia rejiciuntur in lib. de cuchymia, & de attenuante victus ratione.

Tertia propoſitio: de differentia carnium penes ætates, licet ſint recentiſsimæ, nam ſiccæ fugiendæ ſunt tanquam excrementitiæ, lib. de cuchym. & 8. therap. 2. Raſ. particularius 3. cont. de carne, intra vnum menſem edendam non eſſe; ſi verò animal humidum eſt, quandiu lactat edendum non eſſe; ſi ſiccum, tunc eſt optimum, & ſuauiſsimum, tranſacto tamen menſe. Quod ergo ſcribitur, apud Hippocratem 2. dietarum vigentia animalia meliora eſſe juuenculis, ſenſum dictum habent. Rurſus caro decrepita edenda non eſt vniuerſalium 14. habet enim multa excrementa, fibroſa, & craſſa, difficulter coquitur, & parum nutrit, eſt etiam melancholica; demum materia eſt morborum, apud Zoar. in procemio, ita vt etiam in piſcibus quantumuis natura humidis reprobe-

tur

tur vetuſtas. Ex duabus autem ætatibus reſiduis adoleſcentia, & juuenta, niſi qui ſumit validus ſit, & exerceitetur, præſtat adoleſcentia 3. aliment. ad initium peculiariter autem in auibus requiritur recentior ætas, propter ſiccitatem tempera-menti ad nos collati 6. epid. 2. 15. ſicut in piſcibus aliquanto prouectior, propter temperamenti humiditatem præfertur.

Quarta propoſitio: de differentia carnium penes ſexum. Apud omnes minus recrementitij, robuſtiores, & melioris ſucci ſunt mares, etiam ſi ex natura ſicci ſint. Excipitur capra quæ ob hyrci acrimoniam magis laudatur, & gallinæ propter galli ſalſuginem.

Nec obſtat, quod in ſiccis ſpeciebus præfertur ætas junior 2. idem judicium videtur de ætate, quod de ſexu, quia ſexus addit robur innati calidi, ætas non addit, quare licet ratione temperamenti commodior eſſet vaca, ratione probitatis ſucci, & innati caloris præfertur bos. Cauſa differentiæ inter hyrcos, & boues eſt, quia licet bos ſit ſiccior hyrco, bos tamen in ſuo genere plurimum aſſeruat excrementi 4. Almanſ. Cujus judicium eſt natura lactis ejus, quod tamen in capra laudatur. Et videtur cauſa excrementorum ejus moles magna corporis cum ſummo otio, vnde vniuerſalium 24. præfertur bos vaccæ; à quo tamen excipiendæ ſunt vaccæ Hiſpanæ, etiam teſte Hiſpano. Eſt apud nos vacca melior boue, eo quod non ita atteruntur immodico labore aratri cum ſeruentur ad generationem.

Pulli verò in febribus eliguntur ſupra pullas ob cauſas dictas, & ob timorem putrefactionis, & quia magis ſoluunt, ſecus eſſet, vbi timeretur magis magnitudo caloris.

De caſtratis autem. Dic; licet apud Iſac vniuerſalium 30. & 31. & in particularibus habeant indicium medium inter mares, & fæminas, quare in animalibus humidis præferũtur non caſtrata, videtur tamen quod vniuerſaliter exſiccatio reddat animalia meliora. Nam in auibus etiam Iſac concedit, in quadrupedibus omnibus dixit Galenus 3. aliment. 1. & cap. de teſti-

teſtibus, idem apud Auic. 2. can. de carnibus, & Aët. Ratio eſt continentia reddens carnem ſuauiorem, meliorem, coctibiliorem; quæ indicatio fortior eſt, quam indicatio temperaturæ conſiderata ab Iſac; damnantur enim perpetuo coeuntia. Quare in æſtate multæ carnes fætent, eo quod libido animi, & multo magis excretio ſeminis agitat humores infectos, qui ſemper in vaſis reperiuntur, & multo magis vapor ipſe ſeminis communicatus carni. Adde quod excernitur etiam humidum vtile, quare multo deterior, & ſiccior caro eſt. Non eſt tamen omnis ætas apposita ad caſtraturam, in valde prouecta propter frigiditatem inepta, ſimiliter recens propter humiditatem, teſtatur Hiſpanus vniuerſalium 33. arietem intra triennium caſtrandum non eſſe.

Num autem animalia etiam varient penes innatas intemperaturas intra vnam ſpeciem ſicut homo. Dic: minus homine multò. Nam compoſitio humana, & ſimilitudo ad parentes multo plus variat in homine, quam in reliquis, ſiue ob varietatem phantaſmatum, ſiue ob carnis mollitiem, & humorum tenuitatem, quæ multum varietatem ſuſcipiunt 10. problem. 10.

Quinta propoſitio: de differentia ſyluestrium à domeſticis aperte 3. aliment. & de attenuante præfert vnam ſpeciem, ſylueſtria ceu ſucci melioris, & minus excrementitia, licet duriora. Quare aper præfertur ſui, maxime cum hoc animal ſit natura humidum. Sic inter columbas præferuntur nutritæ in turribus, & inter gallinas cortales. Prima ratio, quia ſylueſtres magis exercitatæ ſunt. Secunda, quia minus edunt, apud Hippocratem 2. diet. & de affect. ad fin. Tertia, eligunt alimentum ſibi familiariſsimum. Quarta, degunt in aëre puriori. Cæterum fere omnes tanquam praui ſucci repudiantur. Raſ. 4. Almanſ. Auicena 2. can. Iſac vniuerſalium 29. præſtant domeſtica ſylueſtribus niſi intelligantur de feris; reprobandi videntur.

Sexta propoſitio: de differentia quoad habitum carnis:

Vtraque extrema praua ſunt. Pinguiſsima pituitoſa eſt, & excrementitia; gracillima verò melancholica, emendanda autem ſunt per conditutam, vt macra elixentur, pinguia aſſentur, permiſceantur contrarijs, pinguis arietina cum braſica, arietina cum napis, vel cucurbita, licet ex parte actiuarum magis conueniat vacina cum braſica, arietina cum cucurbita.

Item pinguia æſtuoſa ſunt 2. dietarum, quare febrientibus numquam concedenda, ideo cutis ab auibus,& magis à piſcibus auferenda eſt, quia ſubſtat pinguedo; & ex jure tantiſper refrigerato prius pinguedo exſuflanda eſt; ſua enim natura caro omnis etiam citra pinguedinem facile inflammatur, ideo febrientibus noxia 4. Almanſ. Sed videtur ſus non obſeruare dicta, quia cum ſit humidiſsimus, & frigidus, perpetuo caſtratur, eligiturque valde obeſus. Dic: ob libidinem immodicam damnatur non caſtratus, fætet enim, eligendus eſt enim pinguis, ſed admodum modice, quia id ineſt illi ſecundum naturam 4. acut.102. Vulgus autem eligens pinguiſſimum, quærit commoditatem ſumptuum.

Septima propoſitio: de differentia ex colore. Legitur 2. dietarum: hirta nudis meliora ſunt,& nigra albis, quoniam nigredo, & hiſpiditas germina ſunt caloris. Idem Aët. lib. 2. 88. & 2. can.de carnibus, & experimentum potiſsimum damnat albas gallinas tanquam inſuaues, & tarde coctiles. Videtur autem ideo plus reprobari albedo in gallinis, quia durities carnis earum requirit calorem attenuantem. Quare non eſt ſtandum Ariſtoteli 5. de generat. 6. oſtendenti alba animalia calidiora eſſe, & ſuauiora.

Nec valent rationes illius,quia calor innatus imbecillus eſt,non exurens vaporem, efficit pilum albũ, exurens autem nigrum, ideo nigra, & criſpa magis cocta ſunt. Partes autem ventrales albent, propter pinguedinem omenti ſubſtratam. Albertus autem 19. animalium cap.8.interpretatur apud Ariſtotelem nigra ſuauiora eſſe, quod litera non patitur. Quod

Ff item

item apud Dioſc. lib. 2. cap. de felle commendatur fel gallinæ candidæ ad ſuffuſiones tanquam potentius. Dic: Galenus recitat 10. ſimp. totam illam ſententiam, reticet tamen de albedine, ſiue quia illud verbum irrepſit, ſiue quia rejicitur à Galeno.

Octaua propoſitio: de differentia ex ſitu partium. Dic primò: externa internis meliora eſſe, quia in externis recumbunt, & quia illa exercentur, & quia ad ſolem coquuntur non in vmbra, & quia per poros magis purgantur, & quia motu oſſium colliduntur.

Nec obſtat, quod excrementa mandantur ab internis, ad externa, quia mandantur vt diſſoluantur, non vt ibi maneant, & mandãtur ad cutim cujus alimentum non probatur, nam fere extrema pauco ſucco abundant, vnde prauorum animalium caudæ, capita, dentes, oculi, deleteria ſunt, in alijs vitioſa. Quare columbarum capita, & caudæ damnantur, & cucumerum, & peponum extrema peſſima ſunt, imò in lactucis foliorum cuſpides inſuaues, & glans ſuperpoſita ano gallinarum; videtur enim natura ſemper prauos ſuccos ad ea extrema delegare. Verum licet cutis inter reproba numeretur, ſubſtracta tamen caro, & oſsibus vicina merito præfertur propter cauſas dictas, & quia origo alimenti nondum integre confecti eſt in viſceribus. Partes verò exteræ defeccato alimento viuunt. Vnde ſunt & robuſtiſsimæ, id eſt plurimum alentes, contra animalium extrema leuiſsima, id eſt nimium alentia 2. diet. non tamen oportet ſemper externam carnem molliorem eſſe. Nam pulpæ pectoris internæ longe tenuiores, & ſuauiores ſunt pulpis externis, & carnes ſub vertebris lumborum, magis quam ſupra vertebras: cauſa eſt in his internis propinquitas ad oſſa, & ad calorem cordis, & renum, ſed illa eſt validior poſitio fibrarum tranſuerſarum duobus internis citatis; ob breuitatem enim tales magis exercentur, & tenereſcunt.

Cur autem lumbi in quadrupedibus; in auibus pectora

ſi.t

ſint meliora. Dic: quia illa in ſuis motibus exercentur. Dic ſecundò: caro juxta oſſa ſuauior, & pinguior eſt quia ob motum tendonum ad oſſa colliduntur, & ob medulloſum alimẽtum ad oſſa tractum pingueſcunt, & ab oſſe vicino contemperantur. Aſſeritur etiam quoddam pro cauſa repurgatum ob melancholiam ab oſsibus tractam in oſsis alimentum. Nam 4. de part. animalium 2. caro juxta oſſa ſuauior eſt, ſicut pars jecoris juxta veſicam felleam dulciſsima. Sed conſtat ex 3. naturalium ad finem, & lib. de locis in homine, oſsis generationem,& alimentum eſſe partem ſanguinis pinguiſsimam, intelligenda eſt autem melior caro juxta oſſa in animali, vel ſicco, vel temperato, nam in humido, vt in ariete deterior eſt ob mucorem.

Dic tertiò: anteriora præferuntur poſteris. Cor ob exercitia reſpirationis, & vocis, & ob ſanguinem depuratum, excipit Iſac, in particularibus ſuem, cujus anteriora illaudabiliora ſunt, ob nimiam pinguedinem pectoris, & ob nimiam amplitudinem cerebri humectantis, & quia poſteriora habet ex natura ſua robuſtiora. Excipiendus eſt,& cuniculus, eleuat enim in curſu magis poſteriora, quare exercitatiora ſunt, & meliora, Item hyrcus, quoniam cum paſcatur in locis accliuibus innititur poſterioribus cruribus. Item in æſtate reprobantur anteriora arietis, cum enim proni incedant, puluere per os inflãmantur.

Dic quartò: dextra meliora ſunt ſiniſtris 2. can. & vniuerſalium 15. ob calorem hepatis coquentem. Infert Sauanarol. in practica, ſiniſtra meliora eſſe in fæminis; dextera verò in viris. Verum præſtat aſſerere vtrique ſexui eligendũ eſſe alimentũ puriſsimum quale eſt maſculinum, & dextri lateris, cum hoc tamen taliter temperatum, vt conſeruetur innata ſexuum temperatura in lib. de victu priuat. 23.

Nona propoſitio: de ordine terreſtrium. Excrementitia ſunt, ſi conferantur ad volatilia, calida verò ſi ad aquatilia. De temperie verò carnium nonnihil diſsident Auctores. Nam

 5. coll.

5. coll. 24. aſſeruntur pullæ adoleſcentes temperatæ homini, quo fit vt carnes ea frigidiores, ad hominem frigidæ dicantur, vt pullus, ſus, hædus, perdix, & 24. continent. hædus naturis calidis commendatur tanquam refrigerans.

Præterea multæ parturientes, & ſenes abſtinent ab his propter dolorem ventris qui ad illas ſequitur. Verum apud Haly 5. theor. 21. omnis caro calida humida eſt, item ratio, ſanguinis abundantia. Præterea experimur à quauis carne comeſta reddi nos calidiores, quam à pane, & tamen panis aſſeritur à medicis calidus. Quod autem carnes dictæ aliquos refrigerent, non eſt certum ſui frigoris argumentum, nam quà alimenta, proxima temperamento ſunt pro varietate ſumentis, quoſdam refrigerant, quoſdam autem calefaciunt 1. alimentorum.

Primus ergo locus inter pedeſtria tribuitur hædo, & paruo cuniculo (*laparos*) ſunt enim facile coctiles, ideo cibi conualeſcentium in particularibus vocantur. Dixit autem Tacuinus hædum vocari vſque ad menſem ſextum, & hyeme quidem prauum eſſe, æſtate bonum, medio tempore mediocrem.

De ſanguine autem quem gignit controuerſia eſt, vulgo enim creditur hædum gignere tenuem ſanguinem, & videtur, quia lib. de [illegible] ſolum hædum concedit inter quadrupedes, & quia citiſsime refrigeratur. Verum Haly 5. theor. 21. illum medium & humidi, & ſicci, ita tenuis & craſsi. Galenus verò 6. epid. ſect. 3. 22. inter incraſſantia numerat, quæ controuerſia, vt multæ hujuſmodi diluenda eſt, propter mediocritatem ſucci quem gignit.

Secundo loco numeratur vitulina maxime lactens, coquitur enim aliquanto difficilius hædo, ſed magis alit, & ſuaui odore reficit, qui in hædo diſplicet.

Tertius locus eſt arietis annalis, aut ſi adultus eſt caſtrati nigri, & magis in vere: caro eſt excrementia, labens propter calidum humidum vniuerſalium 12. & 13. contin. ideo à proprietate melancholiçis conferens; additur & calidis naturis,

quod

quod corruptum videtur,magis recipiendum eſt, ex Tacuino, quod in talibus cum aceto paretur; peculiariter autem vt cuniculus in pituitoſis, ita aries in melancholicis quadrat. In probatione tamen ſucci,aries præſtat,commendatur tamen Haly 5. theor. 21. & magis Auer. 5. coll. aſſerenti eſſe carnem homini ſimillimam, vnde per antonomaſiam putant appellatam (*carneiro*) & Auic. 2. 1. doctrina 2. cap. 18. exemplum boni ſucci proponit arietinam,mali verò vaccinam. Idem tamen Auicena citat. putat eſſe craſsi ſucci, & Haly cap. de lapide prohibet nephreticis tanquam alimentum ſucci craſsi, quibus magis ſtandum in noſtris arietibus,quam Græcis locantibus illam infra vacinam,& annumerantibus illam cum hyrcis, & aſſerentibus vniuerſim ſenibus eſſe noxiam, & quod parum nutrit. Quales ſunt Galenus 3. de alim. facult. 2. & in lib. de attenuante 8. & 5. de ſanitat. 6. item 6. epid. ſect. 3. 2. & apud Aët. lib. 2. cap. 252.

Quartus locus ſuillæ propter inopiam exercitiorum, licet apud Galenum 3. aliment. 1. obtineat primum locum inter pedeſtria, ob ſucci bonitatem. Immodicum etiam eſt, quod Celſus ſcribit lib. 2. cap. 18. leuiſsimã pedeſtriũ eſſe ſuillã, grauiſsimam bubulam, licet enim multo facilius nutriat, quam bubula, non poteſt tamen niſi difficulter concoqui ex traditis.

De temperamento autem variant. Nam vniuerſalium 31. ex conſenſu antiquorum,eſt frigidiſsima, & humidiſsima pedeſtrium, indicium eſt copia pinguedinis, & lib. de atra bile 6. numeratur inter animalia frigida humida. Contra: indicium caloris eſt, quod optima in Flandria, & frigidis regionibus, & apud Theophraſtum lib. 1. de cauſis plant. 27. ſola ex calido genere carnis, & ſus partu numeroſo notantur, & 5. coll. 30. animalia fæcundiora ſunt. Præterea volutantur in aqua,& cæno, robuſti ſunt, & ſanguine pleni, temperati verò aſſeruntur 4. acut. 101. Videtur quod in vniuerſa ſubſtantia, & inter animalia ſus calidus ſit. Verum in ratione alendi hominem, fri-

gidus eſt non valde, ita vt magis mereatur diei temperatus. Cum enim omnis caro,vt alimentum eſt recedat per calorem, ſus collatus ad cætera animalia eſt frigidus, quare erit temperatus homini. Vnde etiam experimentum, quod in ſanguine humano faciendum erat licet exequi in ſuillo. Adde quod ſus inſtar hominis quantitate calidi innati valde calet, qualitate verò remiſſus eſt 10. probl. 21. Quoad ætatem autem ijs qui modice exercentur, eligitur adoleſcens; valde autem exercitatis vigens 4. acut. citat. ſicut in totum fugiendi ſunt in nō exercitatis Iſac, in particularibus, quare nō recte idem Iſac, juuenes ſues vniuerſaliter præfert adoleſcentibus, nec minus errat vulgus ſimpliciter eligens maximum, & pinguiſsimum, oportet enim vt non accedat ad ætatem victimæ 4. acut. Ea eſt explicante Langio epiſt. 61. ſupra bimatum, ſicut è conuerſo porcelli reprobantur. Nec admittendi ſunt niſi raro aſſi, & ablato corio 4. acut. cit. præſtat autem omnis ſuilla non expers ſalis, apud Oribaſ. lib. de confectione ciborum; ſi verò valde diu macerata eſt, aut ſale, aut fumo, dixit Arnaldus in regimine, deterior redditur valde calefaciens, & ſiccans.

Quintus locus: leporinæ, daminæ, vaccinæ, caprinæ. Leporina verò 2. can. calida eſt, & lib. de attenuante gignit vehementer craſſum ſuccum, nec bonum, melior tamen eſt, quam bubula 3. aliment. de init. adſtringit ventrem, apud Aët. lib. 2. cap. 233. Sequitur dama *(corſo)* vel *(gamo)* quæ licet melancholica præfertur vaccæ 23. continent. 1. vnde etiam vaccina nutrit minus quam ſuilla, & difficilius multo 3. aliment. citat. coquitur; cohibetque aluum, quam ſuilla lenit, apud Hippocratem 2. dietarum. Demum inter omnia quæ eduntur, non bonam præſtat alimoniam, eſtque earum natura inſeparabilis, & præſtat vti ea cocta, & peruetuſta 4. acut. 99. id eſt longe ab occiſione (quod ibi interpretes non aſſequūtur) ſicut & reliquæ carnes duræ. Cuniculus autem aliquanto facilius lepore coquitur, ſicut lepus paulo facilius, quam vacina. Verum fuligines melancholicas magis communicant corpori,

quam

quam vaccina. Ius verò vaccinæ ſuauiſsimum eſt maxime , ſi non ſit præcocta, & prohibet efluxum bilis ad ventrem 2. can. Cauſa autem ſuauitatis eſt medulloſum alimentum relictum in poris. Præterea , quod tranſit melancholicum in alimentum carnis, ſicut pari lac aſinæ euadit tenuiſsimum. Sequitur caprina calidior , & deterior , quam vaccina , & adhuc magis hircina 4. acut. 10. & ſequentibus. Ex quibus, & Plinio lib. 8. 50. aſſerente capras perpetuo febrire , non eſt ſtandum Iſac, & Haly ſtatuentibus eas frigidas, ergo nec præſtat arietina, ob copiam herbæ teneræ, prima æſtate vacinā, paſcuntur etiam adulta herba, poſtrema æſtate caſtrati hyrci, ob germinum abundantiam commode admittuntur. Sunt tamen dempto ariete praui ſucci omnia.

Sextus locus: eſt ferarum , ceruorum , leonis , vulpis, catulorum, licet in lib. de affectionibus , & morbis frequenter admittatur catullina,& ouilla etiam ad ægrotantes.

Decima propoſitio: de ordine volatilium. Aues omnes exceptis aquaticis fere boni ſucci ſunt, minus alunt pedeſtribus, vniuerſalium 26. minus excrementitiæ ſunt , cum nec mingant, nec expuant , in quibus obſeruanda ſunt quatuor, primum ſint aliquanto non valde proſaginata. Secundo ſint in hyeme heſterno occiſa, per æſtatem verò ex aurora mactatæ ſeruentur ad cænam. Tertiò, adoleſcentes ſint. Quartò, adſtringunt ventrem quomodocumque parentur.

Prima claſsis continet perdicem , attaginem , faſianum, pullum, gallinam. Ex quibus perdix optimi ſucci eſt, medij inter tenuem,& craſſum,lentum,& friabilē,conueniens etiam nō exercitatis, temperamentum ejus 23. continent. calidum humidum eſt, augens ſanguinem, & libidinem, qui locus corruptus videtur, eſt enim carō ſubfrigida , & ob odorem cordialis, & ita ſicca tamen,vt etiam cocta ſufficienter adſtringat, apud Auer. 5. coll. de carnibus,& Iſac 1. 3. tract. 2. cap. 4. ob eam ſiccitatem timetur febrientibus , & ob eandem eligitur tempore macerata juxta illud (*o coelho, & a perdiz.*) Nam ſicca

omnia

omnia tempore humeſcunt, ſicut in alimentis humidis, nihil aduerſum magis eſt, tales ſunt piſces, hædus, aries, pullus; fætor autem carnis ſemper reprobatur, ſed maceratio ſicci animalis ſignificat optimam teneritudinē, ideo etiam apud Raſ. in 4. aphor.30. præferuntur perdices cum aue captæ,eo quod per aucipium atteruntur, ideo etiam paruæ multo meliores ſunt (*perdigotos*) viuunt etiam perdices annos 21. columbæ 8. palumbi 40. 6. de hiſt. animalium 4. & lib.9. 7. Quod autem 2.can. ſcribitur nutrimentum gallinarum non eſſe cum nutrimento perdicium,non videtur recipiendum,quaſi perdix magis alat, eſt etiam ſuccus perdicis tenuior, & minus lentus, & facilius coctilis, ſed quaſi perdix velocius alat, & plurimum reparet ſpiritus.

Attaginem Caſtellæ (*francolim*, vel *framenga*) maior gallina,par bonitate. Faſianus verò Italis frequens ſuauior eſt gallina. Gallinas adoleſcentes Arabes omnibus auibus præferunt, aſſerentes eſſe ſimilimas naturæ noſtræ, & in cibum quotidianum recipiendam gallinam antequam coeat, gallum antequam cantet, indicium eſt quod jus gallinum præclarum medicamentum eſt elephantiacis.Oribaſ.tamen in lib.de confect. cibi,& Galenus de attenuante dieta,dixerunt non eſſe tutum vſum illarum non exercitatis, & Aët. lib. 2. cap. 233. & 251. & Tralianus de diaria ex obſtructione ait difficulter coqui, & conuenire ventriculo valde calido,inter aues etiam inclinant ad calidum. Quare in hyeme aptiores juxta illud (*ſe ſoubeſſe o villão, &c.*) Eſt autem apud Raſ.4. aphor. pullus gallinaceus ſucci melioris, coctionis facilioris, & habet peculiarem vim temperandi humores, apud Dioſc. & Auic. Prauus eſt, & demittendus antiquus gallinaceus. Raſ. 4. aphor. ſicut capus præſtantiſsimus, quia habet puritatem à ſexu, teneritudinem autem à caſtratura. Ius autem gallinæ adſtringere dixerunt Dioſc. Iſac, Paulus. Galenus verò, & Pſellus fatentur ſe expertos. Quin etiam carnem galli adſtringere 3. ſimp. 15. Quare jus gallinæ pro lauatorio pharmaci ſuſpectum eſt, & quod

quod Cornar. 11. ſimp. conatur emendare locum Galeni, vt pro verbo (adſtringit) legatur temperat; non conuenit, partim quia ea ſententia reperitur apud omnes citatos Auctores; partim quia ex oppoſito ait ſoluere gallos, adſtringere verò gallinas. Commendatur apud Arabes gallina, tanquam augẽs cerebrum, & intellectum, forte ea cauſa, vt nobiles prudentia antecellant. Quidam autem interdicunt noctilopis gallinas, quia gallinæ hoc morbo laborare videntur, cum ad veſperam cubant; quidam etiam timent illas in podagricis, argumento quod ſæpe laborent podagra. Tacuinus verò deridet aſſerens illas colorem bonum gignere. Quidam etiam timent eas ob prauum eſum. Dic : quod licet corpora reddantur ſimilia ex parte alimenti, non tamen ideo noxa alimenti perpetuo vitiat carnem. Nam ſturnus nutritur cicuta, cerui viperis, ciconia ſerpentibus, apud Theophraſtum, de cauſis lib. 4. cap. 10. Trochta phalangijs, vt pupa ſtercore, gallina vermibus, mulus cadaueribus. Sic animalia cæſa jaculis venenatis, venenata non ſunt, de theriaca ad Piſonem 13. ſcilicet circũnſciſa parte icta, licet vniuerſa caro tenereſcat vi veneni; aliquando tamen accidit vt lædat, quod veneno nutritum eſt, quod legitur de coturnice 6. epid. ſect. 3. text. 35. & de puella nutrita napello 6. 4. cap. 2.

Secunda claſsis, continet turdos ſuauiſsimos vbi pingueſcunt, ſed ſuperioribus paulò duriores, & in eo genere magnitudine excedentes tordoueas. Merulæ autem (*merloas*) licet odore ingratiori plus tamen turdis cõmendantur. Sunt & alaudæ duplices, vna non criſtata melior (*vulgo lauerca.*) Alia criſtata (*cotonia.*) Apud Ariſtotelem de hiſt. animalium 9. cap. 2. & Galenum 10. ſimp. corrupte dicitur vulgo landula. Vocatur & galarita, & turrita ea quæ criſtata eſt. Sunt & turtures in hoc ordine quas Galenus 3. aliment. cap. de aliment. ex volatilibus relegat ad tertiam claſſem, ceu duriores ſuperioribus; in lib. verò de attenuante præfert turtures gallinis, ob ſucci probitatem, & tenuitatem. Et gallinago (*galinhola*)

apud Ariſtotelem 9. de hiſt.26. 5.autem coll. æquatur perdici, adhuc autem ſuauior eſt gallina Indica. De turdo autem illo magno meminit Plinius lib. 10. cap. 9. Columbas verò recenſet Galenus inter leuiſsimas aues, ob carnis mollitiem, & probitatem,ita vt etiam ad pleureticos commendauerit 1. acut.23. & Tralianus in eriſipelate hepatis, & vomitu linioſo commendat pipiones (*pombinhos.*) Verum Arabibus omnibus timentur, tanquam craſsi ſucci, & abunde humidi, & calidi. Nam quod legitur 2. dietarum. Ordo ſiccitatis auium,ſupremi palūbi,inde colūbæ,tertiò perdices, in hoc ſenſu ſolum videndum eſt, ſi per ſiccitatem difficultatem coctionis intelligit, vel ſiccitatem carnis,quæ non excludit copiam excrementorum. Adeo autem calent columbæ, vt 3. aliment.10. quandoque febrem inducant ſi frequentantur 23. continent. vehementer incendentes libidinem, & ſenum ſanguinem calefacientes, juuenibus,& bilioſis fugiendi, nec ſūmendi, niſi cum multo omphacio, & in paſtillitio 2. can. cap. de columbis. Sunt ex illis autem paruiſsimi humidiſsimi, & grauiſsimi; indicio quod tardiſsime inter aues volant, juuenes calidiſsimi, optimi ſunt pipiones jam volare incipientes,nutriti in agreſtibus columbarijs. Et miliares, vulgo *milheiras*, quia milio victitant, vel *paſſarinho de eſparrella*, quos jungit perdicibus 8. therap. 2. Quare Iſac in particularibus vituperanti eos tanquam ſanguinem incendentes ſtandū non eſt. Continetur etiam,& luſcinia Græcis (*filomela, roxinol*) Continetur etiam carduelis,quia cardis paſcitur (*pintaxilgo*) apud Plin.lib.10. 42. Et ficedula Plin. lib.10. 29. Græcis pſycalis 4. acut. 10. (*papaſigo*) & melanchoriſus (*papaſigo negra*) quem putat Plinius fieri ex ſuperioris mutatione; ſed experti negant. Item motala,ſeu moticandula,Græcis chyſa 1. de art.67. (*arueloa*) & coturnix, vulgo qualia, vel quiſcula à ſono quem humi volans edit, vituperatur, apud Iſac vniuerſalium, ob referentem ſe ex eſu illarum ſenſiſſe conuulſionem, ſicut & apud Auic. 2. can. & Galenum 6. epid. ſect.6.31. Addit Plin.lib.10.23. frequenter corripi

ripi epilepſia, ideo talibus cauendam eſſe. Quæ verò coturnix valde laudatur 5. coll. & 3. aliment. alia auis creditur. Sunt & melleagrides, vel gallinæ Numidicæ *(galinhas de Africa)* Plinius lib. 26. cap. 52.

Tertia claſsis: palumbi (*pombos troquazes*) duriores & excrementitij, anſeres, & adhuc magis anates vltra multum calorem plurimam etiam humiditatem habent. Quare 2. can. cap. de carnibus proximæ ſunt ouillis, &c. De anate, temperamentum calefaciunt, & calefactum febrire faciunt. Ex quibus ſolum commendantur alæ, & venter anſerum, anatum verò hepar, apud Raſ. 4. aphor. Pauo incoctilis 3. aliment. & nō boni ſucci 23. continent. Verum propter amplitudinem, & pulchritudinem eſt in pretio, commendant vt aromatis, & vino potenti eorum coctio procuretur. Grus ex Haly 5. theor. 23 niſi per dies maceretur lapillis ad crura ſuſpenſis, quod idem in reliquis duris obſeruandum eſt, Tardæ Græce vocantur ociadas, ob aurium magnitudinem. Galeno ſtatuuntur mediæ gruum, & anſerum 3. aliment. vulgo (*abatarda*) nomine Hiſpano latino, damnantur in cibis ob prauum odorem, apud Plin. lib. 20. cap. 22. Structio, vel ſtructo camelus (*abeſtrus*) nomine Hiſpano latino (*bema*) longe durior, & grauior, deferebatur autem principatus tempore Plin. inter aues grui, antiquorum autem ciconiæ, apud Plin. citat. Eſt & in hoc ordine vpupa, apud Ariſtotelem lib. 9. cap. 15. Chariander gratia virorum, ob cantus ſuauitatem (*calhandro*) nomine à Græcis deducto, & Regulus *Rei dos paſſaros*, & coruca Ariſtoteli, Aët. verò tragloditea lib. 1. cap. 11. Carricea Aët. Græcis, otis, æquiuoce cum turdis, vulgo (*mocho*) vel (*mofarda*) ſolus ex nocturnis eſibilis, apud Ariſtotelem lib. 9. cap. 28. & Plinius lib. 10. cap. 23. Vulgo (*mocho em Janeiro, val hum carneiro.*) Apodes (*pedreiros*, vel *aiuoins de Aragão*) Plin. lib. 10. cap. 39. & Ariſtotel. lib. 9. cap. 30. cujus ſpecies eſt *(gayo)* Numeratur etiam ſpecies cuculi in hoc ordine vulgo (*cucupega*) fæmina verò vocatur arraca de quibus 9. de hiſt. 29. Item Anas agreſtis. vulgo

(*lauanco*) & fæminā agreſtis, vulgo (*Ade braua*) diuerſa ſpecies eſt (*marreca*) licet multi concedant eſſe pullos anatum agreſtium. Item Corion, apud Plin. lib. 10. cap. 29. (*Aiuão*) item monedula (*frouua*) & merops (*abelheiro*) apud Plin. lib. 10. 33. meminit, & Virgilius 4. Georg. Sunt & paſſares nomine generis æquiuoci, apud Plin. lib. 10. cap. 36. Arimpſitæ adurentes ſanguinem, & praui ſucci ob immodicam libidinem (*pardais*) & ſturni reprobati 5. coll. ceu calidi, & ægre coctiles. Quod ergo commendatur 6. de ſanitat. 11. vel irrepſit id verbum, vel concedit tamquam alens citra excrementa, quod ſolum ibi intendebat. Item Alcedo aquatica (*maſſarico*) piſcibus victitans, & in genere miluorum vocatus, *bilhafre em Ianeiro, eſcuza capão de polleira.* Gaiua (*gaiuota*) apud Plin. lib. 10. 31. & milgrus ibidem (*coruo marinho*) miluus, *minhoto*, Ryſus, *gaiuão*. Picus martius, *peto*, apud Plin. lib. 10. cap. 18. & Ariſtotel. cap. 9. lib. 9, & ſertia, *picanſo aluar*, apud Ariſtotelem lib. 17.

Quarta claſſis: hyrundo, *andorinha*, accipiter, *falcão*, in quo genere eſt triorches, vulgo, *bacre*, & vlulæ, *cornea*, & noctuus, *noutibo*, vel *aue dona*, quia habet amictum in vultu, apud Plin. lib. 10. cap. 8 Cuculus, *cuco*, apud Ariſtotelem lib. 9. cap. 49. Pſyttacus, *papagaio*, apud Plin. lib. 10. cap. 43. Coruus, *coruo*, ibidem ardeola candida, vulgo *meão*, cornix, *coruão*, graculus, *gralha*, bubo, *bufo*, oſſifraga, vulgo *oſſifrango*, vel *frange oſſos*, apud Ariſtotelem lib. 9. cap. 34. Halyatos nobis aquila marina, vulgo, *guincho*, vel *aguia ribeirinha*. Tinunculus, *francelho*, apud Plin. lib. 10. cap. 37. Porphyrius, *camão*, piça, *pega*, Rictiçorax, *morcego*.

CAPVT XXXXVI.

De Affectibus lienis.

ADuerte primò 2. meth. præcepta. Primùm, ſi infeſtat lienem inflammatio, conuenit in initio oxirrhodinum, & phlebo-

Digitized by Google

phlebotomia,& lienis purgatio. Secundum, ſi infeſtat tenſio, curat impreſsio valida cucurbitæ ſiccæ, fomenta & vnctiones reſoluentia. Tertium, ſi adeſt obſtructio deobſtruentia conueniunt,quod ſi jungitur craſsities humorum,adjicienda ſunt emollientia.

Quartum, in dolore miti prius abigatur cauſa. Si verò validior eſt,prius ſedetur per anodina,& ſi oportet per opiata.

Remedia.

PRimum: reſoluens phyltrum infuſum in aceto decoctæ rutæ, cupreſsi, ſeminis agni, ſulphuris, ſcolopendriæ, thamariſti.

Secundum: ſyrup. Radicum, oximellitis, de cichoria Niculi numero nouem. Purgatio fiat per agarici præparati ʒ.j. cum confectione hamec ʒ. iij.

Tertium: deobſtruentia ſunt, electuarium ex radice camepitheos,& cichoriæ contritis, melle exceptis,ſupra potato decocto eupatorij. Vel ſumatur per multos dies decoctum, ſcilicet eupatorium, flores camomelli, radix filicis, eringij, folia anagalidis, & ſcordij & ſalicis, decoquantur autem in ſero cum paucisſimo aceto. Vel ſumatur quotidie ſeminum agni caſti tenui parte cribatorum ʒ. iij. Vel dialaceæ, vel pillularum de eupatorio majorum ʒ. j. Extra autem deobſtruunt, & emolliunt oleum caparorum cum nardino. Validius eſt, diachylon majus, cum linino & amoniaci ℥. ß. diſſoluti in aceto, & addito adipe anſeris,oleo amigdalarum amararum,aña ℥. j. fiat lenimentum, vel ſolum amoniacum in corio extendatur ſolutum. Vel ſtercus gallinæ ſiccum tritum, cum oximellite coctum. Item lapis pyretes, aut molaris magnitudine tenſæ manus ignitus, aceto extinguatur, & inuolutus linteo ſit impoſitus, vſque quo tepeſcat. In calido verò affectu coquuntur in poſcha farinæ hordei, lupinorum, fabarum.

De Piſcibus.

ADuerte ſecundò. Propoſitio prima : de bonitate ſucci illorum lib. de affect. leue edulium ſunt, & lib. de euchym. fere omnes ſunt boni ſucci, ſicut aues. Pelagij verò id eſt qui non accedunt ad aquas dulces, nihil habent quod incuſes, potiſsimùm ſaxatiles lib. de attenuante 11. & 3. alimentorum, facile coquuntur, ſuccum gignentes medium, tenuis & craſsi. Peculiariter 3. aliment. commendantur, & conceduntur in phrænitide, apud Tralianum, & Aureol. in hæmoptoiſi, apud Tralianum in tertianarijs, & quartanarijs 1. ad Glauc. cap. proprio in pleuriticis 1. acut. 27. & in hæctica ventriculi 6. therap. 6. & in laſsitudine phlegmonoſa 4. ſanitatis in fine, & in diarijs 3. therap. 2. Quare in vſu ſanorum ſolum admittit Galenus panem, aues, piſces, lib. de euchym. ad init. Arabes verò, & vulgaris ſententia, valde reprobant piſces. Nam apud Zoar. in proœmio, inter alimenta piſces ſenibus nocent, & 6. coll. vltimo, piſces ſicut fructus fugiendi ſunt. Cito enim corrumpuntur ex 3. aliment. 16. piſces omnes difficulter coquuntur, morantur in ventriculo, & ſitim inducunt ex 23. continent. ſunt frigidi humidi, indicium, quod parum ſanguinis habent, emolliunt neruos, & non conueniunt, niſi ventriculo valde calido 3. canon. cap. de piſcibus.

Dic: de hac varietate ex proœmio alimentorum. Difficile eſt citra errorem, vniuerſaliter pronunciare de bonitate & malitia alimenti, pro varietate enim ſumentium variant. Lac enim, piſces recentes, oua mollia, & moram Galenus laudat, tanquam boni ſucci, quædam etiam pro optimis conſiderans, ſcilicet ſubſtantiam eorum ex ſe, ſcilicet quando ex parte ſumentis non corrumpuntur. Verum ſi ſumantur ab immundo ventriculo, vel corpore, vertuntur in prauas qualitates, vnde plurimi morbi oriuntur. Quare ſententia Galeni de dictis.

dictis alimentis in illis ſolum exequenda eſt, in quibus habetur certitudo de vtraque immunditie dicta, non ſecus. Quod ergo particulatim incuſantur, ceu praui ſucci, oſtenditur in vlceroſis, quandiu enim edunt piſces non ſanantur, & vlcera madeſcunt, & dilatantur, ex carnium verò eſu ſanantur. Præterea extra citiſsime corrumpuntur, & jura eorum non ſunt eſibilia, nec bene odorata, cum jura carnium valeant odore, & nutritione.

Dic: cum piſces ſufficienter alant, & bonum ſanguinem gignant, non ſunt affirmandi ſimpliciter pituitoſi, ſed à moderato admodum parum recedunt, per frigidum humidum, ſicut carnes per calidum; apud Auic. verò 2. can. marini ſunt frigidi humidi in 1. fluuiatiles in 2. minimum autem frigidi ſunt piſces muſtelini, & rubri, ſicut ſalſi omnes calidi ſicci. Quare immoderantia piſcium leui conditura emendari poteſt. In vlceratis verò tanquam in parte cacochymica alimentum piſcium accedens corrumpitur, ſicut in ſana parte cito mutatur ad bonum ſanguinem. Velocitas autem corruptionis à calore extraneo, ſicut in aqua pluuiæ, & in leguminibus ab igne magis indicat facilitatem coctionis intra corpus; ſed id oſtendit tantum oportere, vt recentiſsimi ſumantur non à ventriculo valde calido. Nam in tali ſicut lac, ita & piſces propter oleoſam pinguedinem multo minus coctam, & craſſam, quam carnibus inflammantur, vnde & piſces oleum remittunt ſimul, & propter multam mollitiem ſubſtantiæ corrumpuntur, nec etiam conueniunt ventriculo ſupino, aut valde frigido, fluctuant enim & in pituita vtuntur. Iura autem piſcium, cum ſint pars piſcium humidiſsima, peſsimum alimentum ſunt, ſicut in terreſtribus, vt pote melancholicis jura, portio ſcilicet humidiſsima, optima ſunt.

Quod item Aët. lib. 2. cap. 23. reponit eos inter attenuantia intelligendus eſt, ex lib. de attenuante, quaſi concedat illos in eo victu, non quia gignat ſanguinem valde aquoſum, quod Iſaç dixit; gignunt medium tenuis, & craſsi, potiſsimum

ſaxati-

ſaxatiles in lib. de euchymia, & 3. aliment. Et quod majus eſt lib. de prænoſcendo curat eſu piſcium fluxum muliebrem ex intemperie frigida humida, & Tralianus in diaria ex obſtructione laudat piſces. Quod item Raſius dixit difficulter concoqui, & morari in ventriculo, pugnat & experimento, & rationi,ſunt enim ſiticuloſi ſaliti magis,recentes minus quidem, quia in ventriculo calido parte ſua oleoſa inflammantur, & quia recentes, lentore ſuo hærent ori ventriculi, vbi calefacti ſitim inducunt. Quare ſubuenit Tacuinus ſiti piſcium, cum pauco vino puro. Quod item apud Iſac, & Auer. citiſsime corrumpuntur, vnde interdicuntur in putridis febribus, & vſus eorum frequens maximè permixtorum lacti inducit elephantiaſim propter varietatem ciborum corruptibilium. Dic, in corpore mundo, ob facilitatem coctionis anticipat verti in bonum ſanguinem. Quod poſtremo 1. cant. 126. ſaxatiles conueniunt fatigatis ex labore, videtur locus corruptus, Nam 3. 1. doctrina 2. cap. 7. poſt laborioſum exercitium edendi non ſunt, ſi quidem nimius calor adurit leuia alimenta.

Secunda propoſitio: de varietate piſcium ex ſitu in reliquis alimentis, fere tota differentia ex genere ſumitur in piſcibus. Plurima ex loco. Cauſa quia plurimum diſtant dulces aquæ, à ſalſis, agitata, à quietis; plurimæ, à paucis; ſordidæ, à puriſsimis. Inter piſces minimum diſcrimen recipiunt ſaxatiles, deinde pelagij, eo quod nunquam accedant ad aquas dulces, nec valde mutentur loca 3. aliment. cap. de generatione. Fluuiatiles autem deteriores ſunt marinis 2. diet. & apud Iſac. Nam ſal facit ad munditiem, & attenuationem eorum. Quare Raſi 3. Almanſ. præferenti in ægris fluuiatiles propter coquendi debilitatem,conſentiendum non eſt, licet conſtet antiquos de paucis fluuiatilibus meminiſſe, inter quos quidam præſtantes ſunt.

Tertia propoſitio: de varietate piſcium ex magnitudine, vniuerſaliter aquatilia majora ſunt terreſtribus, ob copiam, & humi-

humiditatem aquæ, quæ cauſa eſt augmenti lib. de bona habitudine, & apud Plin. lib. 9. cap. 2. Num autem majores natu piſces meliores ſint. Dixit 3. aliment. de mulis, prægrandes non eſſe æque ſuaues, nec coctu faciles. Celſus lib. 2. cap. 18. extollit mediocres Auicena 2. can. & Iſac, in vniuerſalibus præferunt in piſcibus duræ carnis juniores, in mollibus autem prouectiores, modo non ſint annoſi.

Quod ergo vulgo dicitur carnem annalem eligédam eſſe, piſcem autem decem annorum, non eſt ſemper recipiendum, ſed tantum ſignificant, quod in piſcibus propter copiam humidi, commodior ſit ætas aliquanto prouectior, quam in auibus propter ſiccum auium temperamentum. Quod Auer. 5. coll. cap. 30. præfert minores, ea ratione, quod in terreſtribus magnitudo ſignificat augmentum ſiccitatis, in aquatilibus autem humiditatis, agit de magnitudine ſpecifica. Nam de magnitudine ætatiua, ſimul cum ſuperioribus præfert cap. 33. mediam magnitudinem.

Quarta propoſitio: de varietate piſcium penes genera. Numerantur ſeptem genera, videlicet ſcamata, teſtacea, cruſtata, cartilaginea, mollia, cetacea, ſalſamenta.

Scamati præferuntur omnibus, maxime ſpinis, & ſcamis magnis & multis 8. coll. 30. & in vniuerſalibus, quare ſignificant rem contrariam temperamento ſuo, ideſt ſiccitatem. Ideo fluuialium ſcamæ minores ſunt, & in ventre minores, quare venter humidior eſt dorſo. Cur autem in auibus multitudo penarum non ſit par indicium bonitatis, dixit Hiſpanus. Quia multum penata plurimum volant, quare immodice ſiccantur. Non tamen videtur admittendum, quia ſilueſtres aues ob multum volatum præfert Galenus, ſed ideo valde penata, non laudantur, quia ſignificatur immodica ſiccitas illarum. Inter ſcamata autem præferuntur ſaxatiles, qui ſunt marini inter ſaxa degentes, habent enim duas dotes optimas, mollitiem, & friabilitatem, qua vtraque ſi piſces carent, ſolis valde exercitatis admitti poſſunt, ſi altera tantum, etiam reliquis homi-

nibus, ſed raro lib. de attenuante 8. Cui ſententiæ magis ſtandum eſt, quam Celſo lib. 2. cap. 18. reprobanti ſaxatiles propter mollitiem; teſtacea verò, vel oſtrocodermata operiuntur craſſo, & duriſsimo tegumento, quorum ſuccus ſoluit, caro verò adſtringit; quare vtrumque ſimul edendum eſt, ſed vel jus cum ſale ſorbendum; vel caro ſola ter elixa, vt ſalſuginem deponat; conueniunt calori acri, corrumpente leuia edulia. In reliquis autem gignunt crudum humorem, quare ſenibus, & magnatibus otioſis praui ſunt 3. aliment. & 5. de ſanit. 6. & apud Tralianum de dyſenteria hepatica.

Cruſtata verò quæ tenui teſta teguntur ſimile judicium habent, niſi quod ſuccus eſt aliquanto minus ſalſus; ambo autem iſta genera juxta plenilunium meliora ſunt. Cartilaginea dicuntur quorum cutis aſpera eſt, noctu lucens, carnem duram habent, & viſum hebetant ex Diaphylo, apud Athenæum. Mollia verò ſunt quorum cutis inſtar humanæ mollis eſt, vt polipus, & ſepia: quorum caro dura eſt, difficulter conficitur, multum tamen nutrit, & ſuccum crudum gignit 3. aliment. 31. Quod ergo legitur de attenuante 8. multa mollium piſcium habere carnem mollem, corruptum eſt, & legendum cartilagineorum. Cetacea vocat Ariſtoteles ſola animalia parientia, 1. de hiſt. animalium 5. Galenus verò, & Paulus omnia grandia aquatilia, ob duritiem carnis, & copiam excrementorum raro bene coquuntur. Salſamenta vehementer extenuant, ſiccant, & inſcindunt craſsitiem humorum, apud Aët. lib. 2. cap. 238. quare pituitoſis optima ſunt, melancholicis peſsima, raro licet ſumpta via medicamenti commendentur ſpleneticis 9. local. & apud Tralian. de quartana. Verum quando ab Auic. & 3. aliment. reprobantur ſalſamenta tanquam pauci, nec boni alimenti, difficilis coctionis, & nunquam ſumenda, niſi cũ vomendum eſt, de antiquis & valde ſalitis intelligendum eſt. Nam recentes, & parcæ ſoliturae in carne, & piſce accõmode emendant intemperaturas; qualis autem ſit raro accõmmoda, explicatur 5. aliment. 41.

Quinta propoſitio: de varietate penes capturam, & condituram. Capti in maſsis, vbi excepti ſtatim mandatur nauicula, meliores ſunt, vt *ſaueis de Ianeiro*; retibus verò extracti, quia cõmorantur intra aquam putreſcentes, deteriores ſunt, vt *ſaueis de rede*. Ex conditura autem qui piſces ad aërem ſiccantur meliores ſunt, proximi, qui ſtatim à captura modice ſaliuntur. Qui verò jam ſemiputridi, immodice praui ſunt. Sic ex artificis, apud Galenum, & Iſac, coctura optima eſt, niſi venter humidus ſit. Sequitur aſſatura; & poſtremo frictio, non ſolum quia fricturæ omnes reprobantur, ſed etiam quia lentor olei in frictura, valde conſeruat piſcium lentorem; minus cõſeruatur is lentor ab aſſatura, & multo minus à coctura, eo quod tranſit in jus.

Sexta propoſitio: de varietate ex partibus. Partes piſcium leuiores ſunt infra ventrem 2. diet. apud Iſac autem medium nutrit ob carnem, cauda ſalubris ab exercitio. Caput ſuauius ob humiditatem in qua guſtus conſiſtit, & lib. de theriaca ad Piſ. 9. Partes caudæ proximæ plus alunt, quia ob motum magis trahunt, licet vulgo praue legatur. Tralianus verò cap. de epilepſia, & hæmoptoiſi reprobat capita piſcium, ceu pituitoſa, & humectantia valde. Optima ſunt apud Iſac cauda, & branchia ob motum. Dorſum ob flatus peſsima, vmbilicus, & caput ob otium, latera verò media ſunt? Miratur tamen Plin. lib. 9. cap. 15. de tunnis, quorum latera, & vmbilicus longè præferuntur. Cauſa eſt durities cum ſiccitate carnis eorum, quæ humiditate ejus partis emendantur. Oua piſcium fere reproba ſunt, ſoluunt omnia quandoque etiam per vomitum, & habent aliquid deleterium, eoquod ſumunt humiditatem nondum coctam in piſcem. Potiſſimum oua barborum inflãmantur, ceu deleteria, maximè menſe Maio, apud Gaſium. Cur autem natantia magis pedeſtribus ouata ſint. Cauſa eſt copia humidi, vnde ſequitur tanta fæcunditas, vt nonnunquã rumpatur venter, quod de acu ſcribitur 3. de generatione 4. Eſt & cauſa finalis, vt ita ſubueniatur breuitati vitæ eorum.

Quod autem in piſcibus ſint diſcrimina ſexuum, & non pariant omnes indifferenter oſtenditur 5. de generatione 5. Quoad habitudinem verò carnis præfert Iſac moderatos, non immodice pingues, non graciles.

Septima propoſitio: de varietate piſcium per nomina, ſumma eſt difficultas. Sunt enim marina animalia nomine cognita, ex antiquorum obſeruantiſſimis traditionibus 176. apud Plinium lib. 32. cap. 11. Nec tamen eſt valde neceſſaria ea inquiſitio. Nam 1. aliment. cap. de piſcibus duræ carnis, dixit ſatius eſſe ſuperſedere à nominibus, & per notas quaſdam, vel experientiam agnoſcere naturas illorum. Notæ ſunt mollities cum friabilitate, ſaporis ſuauitas, tarda corruptio ab aëre, & licet quidam, quia cæno nutriuntur, vt mugil, & boca, ſtatim putrent niſi euiſcerentur quamuis boni ſint, ſaltem de euiſceratis eſt certa nota, experientia autem præpollet notæ. Qui enim longa experientia patrios piſces nouerunt, nihil egent dictis notis 3. aliment. cap. de piſcibus mollis carnis. Cognitorum autem ordo ſequitur.

Claſſis prima. Primum locum habent ſaxatiles, & inter eos teſte Galeno 3. aliment. cap. proprio. Scarus creditur multis, *pampano*, licet alijs magis videatur ſtromateus? Sequũtur tardius judicatus, *garopa*, & merulus judicatus, *mero*. Sequuntur perca, *breca*, & Hiulis paruus ore venenato, ſed eſu ſaluberrimus, *donzella*, ou *douradinha*, & phiſis vel fuca, *faneca*, ſcorpius, *requeime*, galius rhodius, *peixe prego*, ficedula, *ceifia*, cinedulus, *peixe cauallo*.

Ex non ſaxatilibus autem accipenſer Plin. lib. 9. cap. 17. Ariſtoteli eſt onyſcus videtur gallacia 3. aliment. *ſolho*, aurata, *dourada*, aliquanto durior. Solea vel lingula, *azeuia*, bugloſus, vel lingulaca, *lingoada*, melanurus judicatur, *ſarguete*, ſarcus, *ſargo*, eritinus, *bica*, vel *ſargo bicudo*. Pargus, *pargo*, aſellus, *peixe aſno*, apud Algarabienſes, noſtros autem peſcada ex eo genere eſt licet 3. aliment. numerauerit aſellum, inter inutilia ſalitura. Rhombus, *rodoualho*. Salmus præſtantiſſimus fluuiati-

uiatilium, Plinius lib. 9. cap. 17. *ſalmão*, ob nimiam tamen pinguedinem damnatur. Trochta reprobatur in aqua ſtagnãte, nec probatur in oſtijs fluminum, melior eſt ex mari, optima ex rapidis fluminibus. Conuenit illis magis coctura, ob carnis duritiem; vnde vulgo: *Quem aſſa a truta, coze a perdiz, não ſabe o que fáz, ou não ſabe o que diz*, muſtella, *doninha*, telinæ, *ſamegoas*, ſobius, *ſobião*.

Claſſis ſecunda: Acarna, *vezugo* creditur; boca, *boga*, apud Plin. lib. 32. cap. 11. ſolea occulata, *lingoado ſabacho*, cynoglоſus, *azeuião*, arnoglоſus, *linguada*, hyppoglоſus, *lingoado ſapateiro*, chorax creditur *goraz*, ſynagris, vel cynedon, *dentelha*.

Ex genere autem mugilum optimus eſt capilo, vel cephalus, *capitão*, ſequitur ceſtreus, *tainha*, tertius myſton, Latinis mucco, vulgaris, *mugem*, zeus, vel faber, *ferreiro*, vel bucinegro ab atro calore. Orphus, *pargo capitão*, lupus lanatus à candore carnis, *robalo*, lupus varius, *baila*, vterque melior ex alto contra epulones. De quibus canit Iuuenalis.

Vnde datum creditur lupus hic Tyberinus, in alto, Captus hic, &c. Cuculus, *doçaina*, à ſono quem edit reribus captus; mulus barbatus creditur capra, noſtris autem, *ſalmonete*, ad hoc genus reducitur mulus imberbis, *ruivo*, draco marinus, vel aranius, apud Plinium, *peixe aranha*, rhombus aculeatus, *patruça*, rhombides, *meia patruça*, ſphiræna, *peixe eſpada*, acus, *peixe agulha*, ziphia, *peixe agulha do alto*, ſquilla gibba, *camarão*, oſtrea, *oſtra*, gallus marinus, *peixe gallo*, dicitur etiam piſcis Sancti Petri, vel ciculus propter maculam ex vtroque latere. De quo non videtur recte Rondeletius opinari fabrum eſſe. Vmbra vel ſiena creditur, *coruina*, coracinus, *coruão*, vel *peixe coruo*, tuſca, vel trupea, vel haloſa, *ſauel*, mena, *pardelhas*.

Claſſis tertia: Mirus, *moreão*, murena, *morea*, Galeno laudata, nobis niſi præuerberata non probatur, tunnus, *atum*, delamis, *peixe ſerra*, paſtinachia, *uta*, inſuauis, nec boni ſucci, licet Galeno commendetur, raja læuis, *raia lauada*, *raia cinerea*,

 zibreiro,

zibreiro, raia oxirinelas, raia biuda, raia oculata , raia celada, raia aſtria, raia picada, raia aſpera, raia raxada, raia piſcatrix , tamboril, ſcatina lixa. Scatiraia, *vrega*, quia vrinam olet, paſſer, *ſolha*, opiphidion, *ortiga.*

Claſſis quarta: Aſelli ſpecies, *bacalhao*, molua apud Rond. *chancarona*, aphia phalerica, *peixe Rei*, balerus, *bordalinho*, lamea, *dentudo*, conger, vel congrus, *congro* , lampetra à lambendis petris, Plinius muſtella fluuiatilis, Auſonio munera fluuiatilis glutinoſa, nec boni ſucci, *lampreia* , amia , *bonito*, 3. aliment. numeratur modo inter duras, modo inter molles carnes , ad neutrum autem inſigniter inclinat. Salpa , *ſalema*, ſcomber, *traſola* vel *cauala*, colias, *ſarda*, trachulus, *chicharro* vel *alfaiate*, capriſcus , *eſcorio* vel *porco*, canicula ſaxatilis creditur , *melgea*, canthorus creditur, *preguiçoſa*, galeus aſterus, vel ſtelaris, *peixe corça*, gallus leuis, *cação*, gallus achanteus, vel ſpinarum, *galhudo*, vranoſcopus, vel calionimus, *peixe ſapo*, hyrundo marina, *peixe andorinha*, ou *voador*, pompilus, *dourado*, arengus, *arenques*, cucumer marinus, apud Plin. lib. 2. cap. 2. *peixe melão*, mormirus creditur, *vezugo*, labeo vel chelon ex genere mugilium deterrimus, *negraio* vel *mugeis da coſta* , barbiui quidem dicuntur, *machos*, maiores, *barbos*, aliquanto meliores ſunt mēſe Maio. Iuxta illud, *quando o trigo he louro, he o barbo touro*, & Auſonius his carminibus.

Tu melior priore auo tibi contigit omni,
Spirantum é numero non illaudata ſenectus.

Trichia vel ſardinia, *ſardinha*, polipus, *poluo* , mire augent venerem, Athenæus narrat multos obiſſe ex ingeſto plurimo, ſepia, *ciba*, lolius, *lula*, loligo, *cochos*, tropedo, *tremelga*, ignobilis, & praua, licet commendetur 3. aliment. Portica *alforrecas*, à pruritu quem tectæ inferunt, nonnullæ in eo genere ſuauiter eſculentæ ſunt , nonnullæ ineſibiles. Coclea marina , vel turbo, *caramujo*, vngues, *perceues* vel *pès de cabra* , aſtacha, *lobagante*, ſchila, *ſantola*, canchri, *caranguejos*, lacuſtæ, *lagoſta*, dactili creduntur, *lingeirão*, patela, *lapa*, vertibula , *pè de burro*, mu-

rex

rex & purpura, *buzios*, tingunt pro miſcide pectines, *conchas*, pectunculi, *berbigoens*, mytuli, *mexilhoens*, ericeus vel echynus, *ouriço*, echynometra maximus, in eo genere limaces, vel cochleæ terreſtres, *caracois*, teſtudines nemorales, *tartaruga*, frequentes inſulanis. Cancri fluuiatiles, *caranguejos de rio*, frequentes Gallis, teſtudines fluuiatiles, *cagados*, nobis vtiliter ſubſtituuntur pro dictis.

Claſſis quinta: Orbis ſcutatus, Alfonſis, piſtrix, *ſpadarte*, vulpis ex galeis magnis, *peixe rato*, aper, *peixe porco*, balena, *balea*, zygena, *peixe cornudo*, centrina, *ramudo*, galeus glaucus, *tintureira*, vitulus marinus, *lobo marinho*, turſio apud Plin. *toninha*, delphus, *golfinho*, ſilurus creditur, *roaz*, tubero, *tuberão*, hypoçampus, *caualinho do mar*.

CAPVT XXXXVII.

De Cholica.

ADuerte primò: curandæ cholicæ vniuerſalia præcepta. Primum: fomenta & balnea carminantia ſæpe lædunt ante materiæ ſufficientem minorationem, nam flatus augent, & materiam fundunt, quare quibuſdam induxerunt paraliſim, epilepſiam, maniam, antritidem, nam cum in inteſtinis reperiatur humoris copia, tum propter loci amplitudinem, tum propter loci ignobilitatem, fit vt impedito exitu deorſum cõmunicetur humor, modo quidem cerebro per neruos, modo vertebris ob vicinitatem, ſicut in alijs inteſtinum rumpitur, & fiunt hydropici defluente materia ad omentum. Alij fluente jam aluo perierunt propter peſſimam impreſſionem inteſtinis communicatam.

Secundum præceptum: clyſteres lenes, vſque ad aliquam coctionem materiæ, & magis præſente febre ſecuriſſimi ſunt, nec tamen valde multum frequentandi; nam cum materiam agitent, caput grauant, quandoque etiam febrem, & fluxum inducunt.

Ter-

Tertium præceptum: ſoluentia purgantia ſint etiam leuia, quia trahunt aliunde materias ad inteſtina. Secundò, agitant humores inteſtinorum, quare ſequitur febris. Tertiò: debilitant vim, quare ſequitur aliquando vomitus fæcum, aliquando excoriatio inteſtini propter humores tractos ad inteſtina, & ibi retentos, quare vtrumque ſymptoma lethale eſt in collicis. Verum leuia purgantia conueniunt primum, quia materia continetur in ſuperioribus inteſtinis, quæ tamen vomitu educi non poteſt, nam tunc leniens, vel deorſum extrahit, vel ſaltem trudit ad inferiora inteſtina, vt cum cliſtere educatur.

Alter caſus eſt: vel collica ſequitur ad dyſenteriam, nam materia ſupra locum vlceris continetur. Valida verò purgantia in caſibus conueniunt. Primò cum materia defluit à vaſis ad inteſtina. Secundus: cum lentiſſimi humores inteſtinorum leuibus non cedunt. Tertius: cum valida obſtruentia inteſtinorum reliqua remedia contemnit. Verum ſecuriſſimum, & potens eſt ſumptio ℥. vj. olei calidi, à quibus per horas quinque nihil ſumatur, ſed ſtatim à potu aſpergatur facies frigida, & confeſtim ſumatur aliquid citonei, aut pyri ad nauſeam ſedandam, educit enim poſt horas 12.

Quartum: vomitus in plenitudine ventriculi nauſeante ægro confert, ſed perſeuerans, cum aliquo adſtringente detineatur irrorata facie & extremis, adſtringentia ſoli ventriculo imponantur.

Aduerte ſecundò: de collica frigida præcepta. Primùm: cum ſemper ordiendum ſit à clyſteribus lenientibus, & abſtergentibus, ſi obſtructio leuis eſt, ſtatim addatur clyſteri phlegmagogum, ſi autem valida addatur (ſcilicet phlegmagogum) paulo poſt.

Secundum: doloris ſedatio continuanda eſt fomentis, balneis, vnctionibus, anodinis, leuiter etiam carminantibus, & in extrema neceſſitate narcoticis.

Tertium: tandem intemperies materialis, vel immaterialis

ſialis manens, emendanda eſt juxta præceptum in lib. de præ-
notione 8.

Quartum: in copia flatus venter totus valide cingatur 19. therap. vltimo, & inclinetur pronus pendentibus capite, & pedibus, & exercitetur quàm maxime poteſt, & fameſcat quouſque ceſſet.

Quintum: ſi clyſter non retinetur injiciatur leuius, & minus, ſi immodice retinetur, injiciatur mel, vſque ad ℔.j.

Aduerte tertiò: in collica calida conuenit infra decoctum frigidorum emollientium, cum violaceo, & pauco ſale ſupra pulpam caſſ. cum decocto fructuum. In bile verò craſſa aloes loti ʒ.j. ſicut in valde calida aqua frigida epota, vel clyſteriſata ſanat. In collica tamen ex ſiccitate fæcum ſanat clyſter ex ℔. ß. olei, butyri ℥. ij. & magis addito decocto capitum, & inteſtinorum caſtrati, item ſumptio olei, vt ſupra, vel communis, vel amigdalini. Poſtremo ſi retinetur, clyſteri addatur copioſum mel.

Remedia.

PRimum: in frigida clyſter leniens, & abſtergens. ℞. bordij pinguis ℥. x. olei ℥. v. melis ℥. ij. ſalis ʒ. ij.

Secundum: minorans pituitam, addatur ſuperiori clyſteri diaphænici, vel hyeræ picræ ℥. j. per os ſumatur elephanginarum ʒ. j. & ß. vel terebentinæ vſque ad ℥. j. operantur tarde, ſed potenter.

Tertium: dolorem flatulentum leniens cliſter, anethini ℥. viij. vini albi potentis ℥. iiij. ſachari rubri ij. retineatur diu calidum. Item foueatur venter cum decocto camomillæ, meliloti, anethi, rutæ in pari vino, & aqua. Item cucurbitæ amplæ, cum multo igne repetendæ. Præterea opij, caſtorij, ana j. granū, & ſi oportet duo, quod ſi neceſſaria eſt validior ſolutio, adde diagridij gr. iij.

De Leguminibus.

PRopoſitio prima. legumina omnia melancholica ſunt, propter plurimam terram ſubſidentem, & vapores terreos attenuatos, præterea flatulenta ſunt, ob defectum caloris coquentis, & copiam humidi coquendi, initium autem coctionis eſt multiplicatio flatuum; magis autẽ flatulenta ſunt recentia, quam ſicca; magis cum cortice, quam decorticata; redduntur item minus flatulenta, & ſuauiora, ſi permacerentur in aqua, aut lixiuio ſi duriora ſunt, minus item flatulenta euadunt ſi magis coquantur, & adhuc magis ſi bis coquantur, priori aqua effuſa, & eo magis ſi addatur origanum, capa, piper, & magis ſi fricta ſunt, ſuperpotato vino mero lib. de affect. in fin. Cauſa: quia durus cortex prohibet efflatum vaporis, quare minus tument non decorticata, ſicut & caſtaneæ, quanto autem magis tument inter coquendum, eo minus in ventre 1. acut. 28. Habent autem multo plus flatus, quam animalia, quia immediatè ex elementis prodierunt, & denſitas ſubſtantiæ facit ad craſſum vaporem.

Secunda propoſitio: oriza in ſucci probitate præferenda eſt leguminibus. Nam Celſus numerat eam inter euchymia, cum nullum leguminum ſit plane boni ſucci. Item 2. aliment. conſtituit eam ſimilem tritico. Quoad temperaturam autem apud Iſac, & Raſ. 3. aliment. calida eſt in 1. quod confirmat experientia, cum inflamet bilioſos, quod magis recipiendum eſt quam quod Auic. iudicat temperatam, Haly verò frigidam, in nutritione item Auicenæ plurimum nutrit, Serapioni parum, certius eſt ex 1. aliment. eam parum alere, multo minus tritico. Vbi verò ſcopus eſt impinguare citra adſtrictionem, præmaceranda eſt in lacte furfuris, vel magis pecorino, poſtea coquenda cum iure gallinæ, vel lacte. Vbi autem ſcopus eſt adſtringere, paretur ſicca cum lacte torrefactarum amigdalarum.

Tertia

Tertia propoſitio: fabas reliquis leguminibus præfert Galenus, aſſerens eas non procreare prauum ſuccum, & conferens ptyſanæ. De cicere verò pronuntians eſſe praui ſucci lib. de attenuante 7. verum non placet Arabibus & vulgo. Nam recentes, ſicut reliqua immatura legumina, valde reumaticæ ſunt. Galenus cum experientia lib. aliment. 19. ſed & ſiccæ deteriores ſunt ciceribus. Primò, quia ægrius coquuntur. Secundò, quia tumultuoſa faciunt ſomnia, etiam apud Dioſc. & apud Pſellum diutius morari inter fabeta tentat mentem. Sauanarola narrat Patauos, ob frequentem earum vſum timidos, & cogitabundos; & apud Auicenam inducunt cephalalgiam. Tertiò, quia ſtatim occupantur teredinibus putredinem ſignificantibus, quare à pytagoricis damnabantur. In ratione verò medicamenti attenuantis, & abſtergentis etiam, apud Galenum præfertur cicer.

Num autem in electione magis ſtandum ſit Auicenæ præferenti non perforatas, an matronis præferentibus perforatas. Dic: in ratione cibi videntur cum experimento præferendæ perforatæ, quia licet omne putridum prauum ſit, verum putredo alicujus partis in duris indicat teneritudinem, mollitiem in reliquo, vt in caſſio vermes, in cuniculo, & perdice paucus fætor, in fabis neritas.

Quarta propoſitio: Lupini edulcerati non ſunt mali ſucci lib. de attenuante 7. & 4. acut. 95. inter legumina minimum habent malitiæ; fere enim flatulenti non ſunt, ſed ob ſucci craſſitiem renituntur coctioni; quod ſi exacte non coquuntur, crudum ſuccum gignunt 2. aliment. 23. quare ſunt cibus ruſticorum, & exercitatorum. Quare immoderatius ſcribitur ab Auicena lupinum ex toto malum eſſe, gignentem crudum humorem. Sicut & quod ſcribitur de fabis; decoctio iterata tollit ab eis inflationem, cum 2. aliment. teſtetur Galenus quantumuis longa decoctione non deponere eam flatulentiam. Temperies lupini apud Auicenam, & Haly: calida eſt in 1. verum Iſac ſtatuit in 2. apud Auer. in 3. vt intelli-

 ga-

gatur attingere tertium gradum dulcem non excedere primum.

Quinta propoſitio: cicer plus fabis abſtergit, ita vt nigrum frangat lapides, vehementer incitet libidinem, ob flatum, in quo non vincitur à fabis, & ob calorem quem fabæ non habent, & ob nutritionem, in quo ſuperat fabas ait Iſac. Ob eandem item flatulentiam laxantem, & tumefacientem carnem, pulchram efficit faciem. Hippocrates autem 2. diet. dixit, cicer alere carnem, diureticum eſſe dulci, ſubducere aluum ſalſuginoſo. Vbi ergo quæritur deobſtructio, non macerentur in aqua abjiciendâ; ſed inſtar hordei in aqua vigecuplâ ad dimidias coquantur. Vbi verò quæritur alitio, præmacerentur, & multo amplius coquantur. Quod autem Auic. inquit oportere, vt ſumantur in medio tantum menſæ, videtur multis literæ vitium. Nam jus tanquam ſubductorium initio conuenit, cicera ipſa in medio tanquam mediæ ſubſtantiæ, & flatulenta.

Sexta propoſitio: ſeſama ſemina ſunt pinguiſsima, ita vt citiſsime euadant rancida, emendantur apud Auic. cum melle cocto, ita enim legendum eſt pro crudo 2. aliment. formatis ſeſaminibus, videlicet quia ita trahitur ab hepate, ob dulcedinem, quare prohibetur innatare, inducit fœtorem halitus apud Dioſc. vel quia lentor inter dentes manens facile putret; vel quia ob pinguedinem vertitur in putrem bilem inſtar olei, potiſsimum Iſac in particularibus dixit meliorem eſſe cum cortice, ideo quia magis deſcendit, nec ſequitur alios fructus cum nucleo eſſe ingerendos. Nam etiam cortices vuarum Galenus commendat expui 2. aliment. quia à cortice, & nucleis ventriculus læditur, quod damnum præponderat vtilitati deſcenſus, niſi in pinguiſsimo, & natante, quale eſt ſeſamum.

Septima propoſitio: lentes in paſsiuis fictæ in 2. aſſeruntur, in actiuis tantum diſcrepant. Nam 8. ſimp. temperatæ aſſeruntur, & 6. epid. 5. 35.

Contra

Contra Hippocrates, & Iſac ſtatuunt eas frigidas in 1. Haly in 2. cum Raſ. 3. ad Almanſ. 20. & Auer. 5. coll. 5. Contra tamen videntur ad calidum inclinare, quia participant vim coctricem, apud Auctores qui a calido perficitur, & 2. can. jus earũ ſubtiliatiuũ eſt; & de victu priuatorũ 2. numerat inter calida legumina. Cardanus ſoluit calidas eſſe cum cortice; eſt tamẽ ſine Auctore, nec probabile, quia 8. ſimp. Gal. ſola medicamenta in gradu collocat, aſſerens temperatas in actiuis. Vel 3. legendum lib. de victu priuat. calida ſeorſum, deinde ſicca, vt lentes, vel in paruo interuallo, ſine errore effertur vtrũque contrarium 5. ſimp. 9. vehementer adſtringit, mali, & melancholici ſucci 1. aliment.

Sed de vtroque aduertendum eſt adſtringere magis cortice, incraſſare carne, ſoluere ſucco. Quare vbi ſolutio quæritur leuiter coquitur, & adjecto oleo bibitur ſolum decoctum. Vbi autem incraſſatio humorum, aut exſiccatio corporis quæritur, decorticata ſumatur, vt in humidis naturis, & hyppoſarcicis 1. aliment. Vbi autem quæritur adſtrictio, vt in fluxibus cum cortice coquantur, ſed bis effuſa priori aqua, & adjecto aceto.

Quod ergo Iſac dixit, decorticatam magis adſtringere, recipiendum non eſt; ſucci melancholici vſque adeo eſt, vt aſſeratur in prooemio aliment. & cap. de lente omnino oppoſita ordeo, & frequentata inducit elephantiaſim, minuit menſes, cohibet ſanguinis diſtributionem. Quare commode exhibetur in feruore, & fuſione ſanguinis. Conuenit ceu medicamentum in ventris profluuio 1. acut. 18. & de euchym. 7. vt alimentum verò aſſeritur praua, & melancholica. Quare improbandi ſunt, qui permiſcue ea tanquam alimento vtuntur, potiſſimum autem bilioſis, & ſanis cauenda eſt propter ſiccitatem 1. aliment. Nec tamen male conceditur in ſynocho, & exantematis ob ſanguinis feruorem, imó etiam in victu tenui non damnatur raro vſu lib. de attenuante 7. lupinis enim ſimilem conſtituit in bonitate. Cauſa autem cur concedatur

in tenui victu eſt, quia eorum qui egent tenui victu, quidam abundant pituita, alij melancholia, ad priores autem cõuenit 1. aliment. poſterioribus noxia eſt.

De cortice autem aduertendum eſt, quorundam corticem magis adſtringere, medullas vt in punicis, vuis, lente, fabis; aliorum magis abſtergere, vt in tritico, hordeo & cicere. Quare quod Iſac cum Tacuino, & alijs pronuntiant corticem lentis ſoluere acrimonia ſua, medullam autem adſtringere, recipiendum non eſt. Aufertur verò cortex varie, ex quibuſdam ſola frictione decutitur, vt in ſtrobilis (*pinhoens*) in alijs aſſatione, vt in nuce & auellana: in alijs maceratione calida ſequente frictione, vt in fabis, & lentibus; in alijs etiam mollis pinſatio exigitur, vt in hordeo. Eſt autem lenis turbatiua 2. diet. & 4. acut. 49. quia conſtat facultatibus contrarijs, & partibus diuerſæ coctionis, nam cortex multo difficilius coquitur quam caro ibi. Quod ergo Hippocrates 2. diet. ſcribit, nec ſoluere, nec adſtringere, intelligatur vtrumque efficere pro artificis varietate.

Octaua propoſitio: ochri & faſeoli, deteriora fabis aſſeruntur lib. de attenuante 7. meliora tamen dolychis, & latinis, de euchymia citat. fuit autem etiam Galeno difficilis horum nominum dignotio, eo quod varij Auctores varie illis vtuntur, lib. aliment. 25. interpres pro ochris vertit, *eruilhas*, ſunt autem ochri, & faſeoli legumina cõgenera, duæ ſcilicet ſpecies (*de feijoens*) nam apud nos quidam ex illis albent, alij rubent, nonnulli verſicolores ſunt; at hi poſtremi Dioſcoridi appellantur ſmilax hortenſis. Licet Aët. aliter ſentiat cap. de dolychis; temperamento autem ſunt magis calidiore rubri, & magis prouocante. Quod autem 2. aliment. Galenus locat ea in medio bene, & mole alentium, flatulentorum, & flatus expertium, videtur intelligendum, vt inter legumina. Nam ſi legumina omnia flatulenta ſunt, & hæc judicantur inferiora fabis, cur non inter flatulenta, & praui ſucci numerabuntur.

Nona

Nona propoſitio: dolichos, vocant Aet. Paul. Galenus, quos vulgo lobos, vel ſeliquas, quia ex leguminibus frequentiſsime cum ſiliquis ſimul eduntur, & faſcolos, vel faſiolos quatuor ſyllabis. Ex quibus ſimul cum theophraſto 8. de hiſt. aſſerente, quod niſi çonſurgat affixo palo, redditur rubiginoſus, oſtenditur eſſe noſſas (*eruilhas.*)

De facultate verò ejus in lib. de euchym. citat. æquat eas faſeolis, licet non tantum faciant ad dejectionem, & ſuauitatem. Nobis judicantur ſuauiores, in flatulentia verò ait eos carere flatu, cum apud Dioſc. vehementer moueat flatus. Vulgus verò judicat eſſe alimentum innoxium.

Decima propoſitio: cathyris nobis cicercula (*chicheros*) deterior prioribus, ſed plus illis alit, & ſucco craſsiori lib. de euchymia citat.

CAPVT XXXXVIII.

De fluxu ventris.

Incipit, cum cibus, &c.

ADuerte primò: curandi fluxus in vniuerſum præcepta. Primùm: ſi cauſa eſt progreſſus ſoluentis, frangenda eſt acrimonia ejus cum abſtergente, morſum leniente v.g. ℥.viij ptyſanæ cum ſacharo, vel muſsilago pſylij extracta cum roſacea. Vel plures ex amylo cum roſacea, & præſtat ſi ad hujuſmodi lenientia ſequatur ſumptio comprimentis fluxus 2. aliment. de prunis.

Secundùm: ſi cauſa fluxus interna eſt humor, ſciliçet aut quantitate, aut qualitate peccans, diſtinguendum eſt. Nam ſi vacuatio reſpondet humori, & virtuti, nihil innouandum eſt 1. aphor. 20. ſi verò ſuperfluit ad virtutem, vel ad humorem retineatur. Si verò id quod frequenter accidit in primis diebus deficit, arte juuetur 9. meth. 5. vel vt conjectata à medico copia humo-

humoris excedentis ſimul, & conjectato impetu fluentis humoris dijudicet, num ſatisfaciat ſpontaneus impetus humorum fluentium copiæ; quod ſi minor eſt, arte juuuetur, quod non exacte tranſcripſit Aët. lib. 15. 71. aſſerens in vacuatione ſpontanea totum negotium naturæ permittendum eſſe vſquequo ceſſet. Quod Aëtij conſilium frequenter Medici cũ vitæ diſpendio ſæpe ſequuntur. Vbi autem conſtitutum eſt ſupplere ſpontaneam vacuationem arte, præſtat vt per aliam regionem, non per fluxum alui, ſcilicet ſi natura inclinaret ad ſudorem, vomitum, aut vrinam, aut ſi creditur defluere humor à vaſis ad inteſtina, cõmodiſsime vena ſecatur, quia præſtat quando opus eſt vacuare, non ſimpliciter vacuare, ſed cũ auerſione 5. aphor. 32. & 48. Quia tamen raro intentat natura ſimul cum fluxu ventris aliam vacuationem, perficienda eſt vacuatio arte exhibito medicamento, quod parum moueat fluxum; non concitet, adſtrictione participet. Et juxta hanc interpretationem explicandum eſt, quod ſcribitur indeterminatius 1. ad Glauc. 14. nunquam in fluxu ventris cum febre purgandum eſſe, ſicut & quod ſubdit ibidem omnes interire, quotquot ſub canicularibus vacuantur, regulariter enim non conueniunt tales vacuationes, ſæpe tamen juuant, & neceſſariæ ſunt.

Tertium præceptum: vltra prouidentiam adhibendam mandanti, ſiue fuerit totum, ſiue particulare membrum, ſtatim inteſtinis prouidendũ eſt, per abſtergentia doloré lenientia, & vlcus prohibentia, ea enim in medijs inteſtinis affectis danda ſunt, & ſurſum & deorſum, in inferioribus autem deorſum. Cauſa eſt quia 13. meth. 17. clyſteres non attingunt ad jejunum; imò etiam ſi nitaris ad ſolum tenue perueniunt, multo minus ad ventriculum 5. meth. 11. Quomodo ergo experimento faſtidia inducunt, & 2. ad Glauc. 6. in fine clyſteres aſcendunt ad gracilia, ſed viribus imminutis, ſicut bibita ad craſſa inteſtina. Item quomodo in illiaca repente ſubmiſſum ſorbetur, ita vt euomatur. Item quomodo Aët. nutrit cardiacos

per

per clyſteres alentes. Zoar. verò hecticos defectus, ſi vſque ad ventriculum non aſcendunt vt chylificentur. Dic ad primum: clyſteres offendunt ventriculum, & caput vaporibus, licet eò non perueniant ſubſtantia ſua.

Ad aliud in illiaca propter validam contractionem muſculorum ſedis, ad expulſionem noxij, cogitur ſubmiſſum ſurſum aſcendere, ſicut in fluxu clyſteres propter contrariam diſpoſitionem, non permeant omnia craſſa inteſtina. Sententiæ autem allatæ ſolum de naturali diſpoſitione tradunt.

Ad tertium: dic ſubmiſſa paucis diebus alunt, licet Nundela neget, non enim requiritur ad chylificationem ſubmiſſum aſcendere ad ventriculum, ſed chylificatur licet imperfecte in inteſtinis 4. de vſu 17. ſicut & ſanguis gignitur ante hepar, inelaboratus tamen in meſeraicis 2. de placitis 7.

Nec obſtat, quod officina ſanguificandi eſt hepar, chylificandi ventriculus, quia natura comparatum eſt, vt ad ſimiles modos ſubſtantiæ ſequantur ſimiles facultates 7. de placitis 5. eſt autem vna ſubſtantia in tunica oris ventriculi, & inteſtinorum, ſicut in venis & hepate, ſicut in arterijs & cordis auribus. Sed in eo diſtant, quia vbi quæritur integra oppoſitio, & in ortis requiritur communicatio facultatis à fonte, quia orta non habent eandem ſubſtantiam, ſed ſimilem, id quod accidit in arterijs & venis, vbi verò non quæritur integra actio, ſufficit ad imperfectam actionem ſimilitudo illa ſubſtantiæ citra facultatis demandationem. Quare venæ tarde ſanguificant deficiente calore carnis ventriculi, & circunſtantium robur autem à communicatione ſanguinis, per omnia vaſa fluentis conciliatur. Nec obſtat, item quod vaſa coctione propria gignunt album ſemen, quia & ventriculus aliam coctionem habet in cōcauitate terminatam in chylum; aliam in poris, qua ſubſtantiam ventriculi conficit, de differentijs ſymptom. 4.

Quartum præceptum: diuerſio, incraſſatio, conſtrictio, ſtupefactio ſiſtunt fluxus, ſed non habent omnia eandem oc-

caſionem. Nam diuerſio ſemper habet locum per ſudorifera, deuretica, vomitoria, iuxta illud vulgare, vomitus ſedat fluxum, fluxus vomitum; ſed vtrumque ſudor. Incraſſatio verò & conſtrictio, cum creditur vacuatus humor noxius, vel licet non ex toto vacuatus ſit, vis tamen non tolerat diuturniorem fluxum. Stupefacientia verò ſolum (cum alia non ſufficiunt) & interpollatim vi conſtanti, ſunt autem incolumiora ſuppoſita, quàm potata; ſed ſuppoſitio requirit quantitatem opij, alias ſtimulant, non retinent, itaque in collirio ſit opij gr. viij. in potato verò gr. ij.

Remedia.

PRimùm: in fluxu diminuto, ſi bilioſus eſt, tamarindorum ℥. ij. ſeri ℥. iij. ſyrupi roſati ℥. j. Vel rhab. ʒ. j. ß. formentur pillulæ cum aqua plantaginis. In diminuto pituitoſo, Cartami craſſi. tuſſi, mirab. chebul: aña ʒ. iij. bulliant in aqua menthæ ℥. iiij. mel roſati collati ℥. ij. collatum potetur, vel elephanginarum ʒ. j. In diminuto autem melancholico ſimiliter infundatur epithemi, polipodij aña ʒ. iij. Vel ſene, polipodij, mirabolanorum indorum aña ʒ. ß. formentur pillulæ.

Secundùm: mundificantia inteſtina, & vlcus prohibentia; Clyſter pryſanæ ℥. xv. roſacei ℥. iij. luteum vnum, adipis renum capræ ℥. j. & ſi calor vrget, adde mucilaginis pſylij ℥. ij. ſi verò magis frigus, mellis roſati tantundem, & permutetur roſaceum in camomillinum. Surſum autem ſumat ptyſanæ ℥. iij. julepi roſati ℥. ij.

Tertium: adſtringentia interna in cauſa calida. Miua citoneorum, & magis fructuum diacitoneum ſuccorum, rob de acido citri, ſyrupus papauerinus, & de roſis ſiccis, item micletæ & electuarium de ſorbis quotidie ℥. ß. vel trochiſcorum de ſpodio cum ſemine acetoſæ ʒ. j. Item mirabolanorum, & rhab. torrefacti aña ʒ. j. & ß. cum ſyrupis dictis, & aqua plantaginis. Poſtremo interpolatim ſumat trochiſcorum de chara-

be ʒ. j. vel phylonij perſici ϶. ij.

Quartum: conſtringentia externa in cauſa calida. Vngatur venter roſaceo, quam calido tollerare poteſt, ſuperaſperſo puluere roſarum, maſticis, galliæ. Vel citoneum ablato meditullio coquatur in aceto, tuſſum autem cum pulueribus dictis, & trochiſcis de charabe imponatur. Item clyſter decocti hordei torrefacti gallarum ſumach ℔. j. ſucci plantaginis ℥. iiij. luteum oui in aceto adipis renum capræ ℥. j. miceletæ ℥. ß.

Quintum: conſtringentia interna in cauſa frigida. Miua aromatica, ſyrupus myrthinus, caſeus antiquus bullitus, poſt exſiccatus, & pulueratus. Item ex nuce muſcata aſſa cum pari ſacharo quotidie ſumatur puluis jejuno. Item rhab. & cheb. torrefactorum aña ʒ. j. ß. miuæ ℥. j, aquæ menthæ, vel abſinthij ℥. iij.

Sextum: conſtringentia externa in cauſa frigida. Vnctio cum maſtichino, quam calido tollerare poſsit, ſuperaſperſo puluere maſtichis, gariophilorum, galliæ, item citoneum in vino nigro coctum addito pane aſſo, & ſucco menthæ, cum pulueribus dictis. Item clyſter recipiens in decocto nucis cupreſſi orizam cum vini nigri ℥. iij.

De Oleribus.

ADuerte ſecundò. Propoſitio prima: olerum in cibum receptorum, alia ſunt radices, alia herbæ, alia turiones, vel gramina, vel aſparagi, vel lupulli (*grellos.*) Sunt autem mali & pauci ſucci omnia, excepta lactuca, quæ in medio eſt boni, & mali ſucci 2. aliment. & de euchym. Sylueſtria verò omnia deteriora ſunt Auic. 3. 1. doctrina 1. cap. 7. frigida, inquit, pituita replent corpus, calida verò adurunt ſanguinem. Quare vtraque reproba ſunt ſanis, peiora ægris. Itaque promiſcuus vſus illorum illaudabilis eſt, ſcilicet quia cum paucam habeant elementorum proportionem, ſeu mixtionem, longè

 di-

diſtant à probo ſanguine. Verum in via medicamenti conueniunt in multis morbis. Quod autem 5. coll. 41. ſcribitur omnia eſſe melancholica, videtur literæ vitium. Nam 3. de locis de melancholia, inter olera ſola braſica melancholica eſt.

Secunda propoſitio: olera frigida illota meliora ſunt vêtriculo; apud Dioſc. & Auicenam cap. de lactuca. Nam lotio ſeparat inter partes plurimorum olerum aperientem ſuperficiem, ab aquea interna 2. can. 1. Altera cauſa, quia per lotionem additur inflatio ſicut punico. Num autem facilius coquantur olera, quam carnes, & piſces, videtur pugnantia. Nam Oribaſ. lib. de confect. ciborum cap. de difficulter coctibilibus, & Aët. lib. 1. cap. 225. inter difficulter coctibilia numerat; & 1. naturalium 10. ad hoc quod caro ſanguis fiat, pauca ſufficit tranſmutatio; vt autem olus plures; quod autem magis tranſmutandum eſt, longius tempus requirit, quare difficilius coquitur. Dic: olera experientia celeriter concoquuntur, & apponuntur, quare & reſoluuntur 2. aphor. 14. Quod autem ſcribitur 2. naturalium, non monſtrat tarditatem coctionis, ſed paucitatem alimenti, quia cum olera nimium diſtent à ſanguine, pauciſſimæ partes poſſunt in illis tranſire, & ita parum nutriunt, quod idem videtur ſignificare Oribaſ. cum Aëtio.

Tertia propoſitio: olera coquenda ſunt non ſuperfuſa frigida, indurantur enim, & redduntur minus ſuauia lib. aduerſus Eraſiſtratum cap. 4. Quod ſi ſemel coquenda ſint, ſufficiens aqua mittatur in vas, in quam calentem injiciantur olera: ſi verò bis coquenda ſunt, adſit alia calida quæ effuſa priore in olus mittatur. Quod in reliquis coctibilibus obſeruandum eſt, indurantur enim ſi vel frigido aëre tegantur.

Quarta propoſitio: olera domeſtica ſunt ita collocanda. Lactuca, blitum, malua, ſpinachia, portulaca, atriplex. Lactuca 2. aliment. ſuccum gignit inter attenuantem, & incraſſantem, ſoluentem, & adſtringentem. Quod ergo Dioſc. inquit ventrem mollire, & Martialis: Vtere lactucis, vel mollibus

vtere maluis, cum Plinio lib. 20. cap. 7. poteſt ſolui quod paucæ ſiſtunt aluum, propter aliquantam adſtrictionem, ob quam etiam faſtidia abigunt, & ſtomatichæ ſunt; copioſiores autem ſoluunt, propter frigiditatem offendentem ventriculum. Vel juxta Galenum in prooemio aliment. Demum talia alimenta ancipitis naturæ pro varietate alui ſumentium contraria operari, vnde etiam promiſcue ſumi poſſunt, vel in prima, vel in ſecunda menſa, quod Martialis quærebat. Claudereque cænas lactuca ſolebat auorum, Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes? Nutrimentum illius eſt modicum ſimpliciter, ſed potius paucum, plus tamen reliquis oleribus nutrit maxime cocta. Quod ergo Plinius, & Dioſc. ſcribunt plurimum ſanguinem gignere, & lac augere, negat Galenus, niſi collatione ad olera. Quod item 2. diet. ſcribit Hippocrates debilitatem inducere, vel referatur ad paucum ejus alimentum, vel quia inducit debilitatem ſeminis, & ſpiritus viſorij. Quod item 8. therap. 2. ſcribitur lactucæ exiguum eſſe quod alit, plurimum inutile, verum eſt ſi conferatur ad carnes non ad olera.

Nec obſtat, quod aliqua olera minus diſtant à temperamento ſanguinis, quare oportebat illa magis nutrire, quia non ſolum temperamentum ſequitur nutritio, ſed multo magis ſimilitudinem in ſubſtantia.

Num autem præſtet cocta? Dic præſtat, quia facilioris eſt coctionis. Secundo, quia inflatio minuitur. Tertiò, quia frigiditas ex qua timetur obſtructio, & incraſſatio humoris remittitur. Quartò, quia magis alit apud Raſ. citat. Verum vbi calor eſt ingens in morbis Tralianus concedit etiam crudas.

Maluæ priſcis erant in frequenti vſu, nobis raro admittuntur, cum Galeniſtis, tantum, vbi placet mollire ventrem, vel acrimoniam vrinæ cum vtilitate multa. Numerat autem eas Galenus in 2. loco probitatis. Quod ergo Auic. 2. can. inquit eſſe illaudabilis alimenti, ita interpretandum eſt.

Portulacam numerat Galenus 3. loco, commodè ſumitur in acetaria cocta, ad ſanguinis calidi incraſſationem, quia au-

 tem

tem vi ſolnat manducata ſtuporem dentium,viſum eſt inſolubile, & referendum ad multam proprietatem. Aphrodiſeus 2. ſuorum prob.Nec valde diſſẽtit Ariſtoteles 1.prob. 37. Dicẽs portulacam attrahere ſuccum acidum dentium , ob ſimilitudinem. Galenus verò 10. ſimp. dixit ſtuporem qui naſcitur à ſiccitate exuperante ſanari à manſa portulaca, quia humiditate ſua tollit ſiccitatem, & lentorem æquat exaſperata.

De blitro autem dixit lib. de attenuante 9. olus eſſe minime pituitoſum,& tamen vehementer obtundit acrimoniam bilis. Quare intelligenda eſt Galeni ſententia ſi conferatur ad frigidiora,quales ſunt *pepones*,& *cucurbitæ*,moderatiora ſunt & non expertia aliquantæ adſtrictionis.

Incognita ſpinachia priſcis , frigida humida in 1. apud Iſac, Auic. Raſ. licet Haly aſſerat eam temperatam in actiuis. Auer. verò frigida humida in 2. Putant dicta ſpinachia,ob ſpinoſum ſemen. Alij vocant attiplex Hiſpanum , quia inde ſumpſit originem. Poſtremum locum obtinet attiplex , vel criſolocana, vel olus aureum (*armoles.*)

Quinta propoſitio : ſylueſtria omnia ceu praui ſucci reprobantur, admittuntur in vſum,ambubeia , lupus ſalictarius, oxalis, corruda,euthimum.Ambubaia dicitur,& ſcariola quaſi ſeriola, aſeri id eſt chicorio vulgo (*eſcardas*) vel (*almeirão frances.*) Commendatur eximie 7. loçal. & apud Tral. & Auic. ad hepar deobſtruendum cap. de obſtructione hepatis, magis quidem ad calidum,ſed etiam ad frigidum non ſolum temperamento, ſed proprietate ſcilicet medicamenti. Vt autem alimentum frequentius poteſt ſumi à nobis , quam à priſcis, quibus ratio repaſtinandi noſtri temporis, incognita erat.

Lupus verò ſalictarius, apud Plinium lib. 21. cap. 15. eſt depurans excrementa cordis melancholica, vulgo (*luparos.*) Oxalis (*azedas*) vulgo acetoſa nimium alit, facit ad extinguendum ſanguinis feruorem, & ad calidas obſtructiones. Corruda vel aſparagus regius (*eſpargo*) aſſeruntur temperati 6. ſimp. apud Aët. tamen & Iſac ſunt calidi in 1. Iſac aſſerit eos pluri-

rimum

rimum alere, quod explicandum eſt ex ·. aliment. plus alere culiculis aliorum olerum, ventriculo commodos eſſe ſcribitur 2. aliment. 59. & apud Iſac. Verum apud Auic. & 3. alim. & Dioſc. videtur ſoluendum, vt de capparibus, vtiles enim ſunt in impuro ſtomacho, lædunt purũ. Cur autem trahãt vrinam fætidam. Ioachinus ait in quæſtione. Quia cum valde diuretici ſint, maxime prouocant per vrinam ſicut raphanus eructationes fætidas.

Crethmum vocant, fæniculum marinum *vnha dagoa*, vel greda marina *ſalſa do mar* vulgo cretamus marinus, ſimile facultate capparibus, ſed magis abſtergit, & ſiccat, magiſque mouet vrinam, & menſes.

Sexta propoſitio: calida olera ſatiua ſunt, borrago, beta, braſica, paſtinaca, radix cinerea, rapum, allium, cæpe, porrum.

Borrago quaſi corago dicta eſt, extollitur vehementer ad roborandum, & purgandum cor lib. de medicinis cord. & 2. 3. in dicta facultate tamen & forma, ſpecies eſt bugloſi, non quod multi putant eſſe ipſum bugloſum.

Beta duplex eſt, vulgo cicla (*celga*) altera nigra, & ſubobſcura adſtringentior, altera alba id eſt pallida, tenuat modico calore, & ſalſugine deobſtruit naturalia 2. aliment. Quare vſus illius in acutis morbis commodior eſt, turbat autem ventriculum, ob contrariam facultatem iuris, & corporis, niſi ſumatur bis cocta, vel ſaltem valde ſufficienter 3. aliment. 15.

Dubitat Galenus de ſylueſtri beta, num reperiatur 2. aliment. cum reperiatur beta frequens ſylueſtris non diſtans ſpecie à ſatiua, & rurſus duæ aliæ ſpecies diſtantes, rhumex, & limonium.

Braſica alia capitata, vt hyemalis, vel Hiſpana (*murciana*) Alia æſtiua tronchuda; melior & minus acris eſt capitata, apud Iſac & alios, licet vtraque ſit acris, mali ſucci, ſtomacho infeſta, & valde ſiccans 2. aliment. quare in æſtate non conuenit iuxta adagium (*Se queres ver teu marido morto, dalhe couues em Agoſto*) emendatur tamen valde pingui carne 2. canonis; aſſiduatio

duatio autem ejus 7. 4.tract.2. cap.7. efficit pulchram faciem quia defert ſanguinem ad cutem. Dioſc. commendat eam in ſicutientibus, cum tamen ſcribatur 2. aliment. eam viſui officere. Ruellius de natura ſtirpium cap. proprio putat ambos Auctores pugnare. Verum lens & braſica in natura temperata hebetant viſum immodice ſiccando. Vbi autem viſus offenditur, ex immodica caliditate conferunt, quomodo conciliandi ſunt. Cur autem præaſſumpta prohibeat crapulam dixit 1. prob.17. eo quod habet ſuccum laxantem, qui vini vapores partim per ventrem, partim per veſicam trahit, corpus autem braſicæ in ventriculo manens, ſua adſtrictione prohibet euaporationem.

Paſtinaca annumeratur raphanis, & rapis, ſed à raphanis diſtat, quia ſucco non conſtat ita reprobo lib. de euchymia 8. A rapis verò, quod paſtinaca ſuccum gignit medium tenuis, & craſſi, Rapa verò craſsiſſimum.

Radix vel raphanus 8. ſimp. calidus eſt in 3. Quare Auicenæ ſtatuenti calidum eſſe in 1. ſemen verò in 3. ſtandum non eſt, licet ſemen ſit fortiſſimum, deinde verò radix, tandem folia cum caule, quæ ſunt melior plantæ pars, juxta adagium. (*Do rabão as folhas, & do amigo as obras.*) Mali ſucci eſt, difficulter coquitur. Quod ergo quidam ſumunt in cæna coctionis promouendæ gratiâ. Galenus 2. aliment & Haly non credũt. Auicena tamen 2. can.10. ait folia promouere coctionem, & radicem parte ſua tenui, licet parte lignoſa non coquatur. Cum Galeno verò 2. aliment.31. videtur aſſerendum, quod ſi talia ſumuntur copioſe ad alendum, incoctilia ſunt, ſi verò parum vice medicamenti, juuant coctionem augendo calorem proportionalem innato ventriculi calori, malum autem ſuccum ejus oſtendit putridus ructus, apud Iſac, Alexand. verò 4. problemat. 42. ait non eſſe fœtorem illum raphani, ſed putrentis pituitæ in ventriculo contentæ, alioqui oportebat in omnibus idem accidere, contra experimentum. Vere tamen in ſucco proprio etiam cauſa adeſt, indicio quod extra. Præterea infuſum fœtet.

Num

Digitized by Google

Num autem in 1. an in poſtrema menſa ſit ſumendus. Variant Auctores, Dioſc. Auic. Iſac Raſ. Oribaſ. à cibo inquiunt, vt pondere ſuo deprimat alimentum, non ante, ne flatu eleuet.

Contra Galenus, Paul. Aët. præcipientes vt initio ſumatur dejectionis gratiâ; ſi verò vẽtriculus flatulentus eſt, in quo timetur cibi eleuatio, ſatius eſt ab eo abſtinere. Dioſc. ait eam eſſe ventriculo noxiam. Aët. verò & Oribaſ. lib. 3. cap. 19. numerant inter ſtomatica. Videtur quod præſente humore multo in ventriculo flatus excitatus lædit, cum verò abeſt juuat.

Cinara, *cardo*, qui ante culturam ſcolymus dicitur, & pluris quam conueniat æſtimatur 2. aliment. 50. conſtat enim ſucco biliofo, carne verò melancholica, magnifice tamen roborat ventriculum, apud Aët. & Oribaſ. lib. 3. 19. Nam 2. aliment. 10. aculeata omnia roborant ventriculum, & ſtomatica ſunt, quia aculei atteſtantur adſtrictioni terreæ roboranti vẽtriculum. Quam ſententiam Paulus durius interpretatur lib. 3. 74. aſſerens aculeatâ omnia ſtomatica eſſe præter cinaram quæ vitioſi ſucci eſt. Nec enim obſtat alimentum eſſe vitioſi ſucci, ſimul & ſtomaticum. Nec diſſimilem facultatem habet cardus, pinca *(alcaſus.)*

Rapa capite rotundo ſunt, napus oblongo, craſsi ſucci vſque adeo, vt victui attenuanti aduerſiſsima cenſuerit, lib. de attenuante 9. maxime ſi non bis cocta fuerint, & crebro ſumantur. Quod ergo Haly dixit ineſſe illis vim tenuantem, & vrinam prouocantem valde obſcura credenda eſt. Nec pugnat quod Gaſius miratur Raſ. 4. aphor. cõmendans alimentum ejus cũ Galeno 3. aliment. ſcribente aceruare humorem crudum, vtrumque enim Galeni eſt, nam inter radices non eſt mali ſucci, maxime prius cocta, poſt elixa cum vacina pingui.

Citra dictas verò coctiones, vſque adeo aceruare pituitam vt lib. de attenuante 40. ad vſum raporum retulerit augmentum pituitæ per hyemem. Valde autem alit inter radices, verbum autem *(vlla)* 2. aliment. in ablatiuo legi debet, mirum ſi

vlla congenerum plantarum minus nutrit.

Allia, cepæ, porrum ſubſimilia ſunt,omnia valde bilioſa, & cacochymica, vnde apud Raſ.1. aphor. 32. qui ab illis abſtinuerit noxam prauorum ſuccorum euadet, ſolum autem opem ferunt in crudis coquendis raro ſumpta in natura non bilioſa 2. aliment. vltim. Vbi tamen exacte concoquuntur, vel aſſantur, amittunt ſucci malitiam, & aliquid alunt cum antea nihil alerent. Quod ergo Raſ.3. aliment. 18. cepas gignere pituitam in ventriculo, vel intelligitur propter vapores aſcendentes, & inducentes catharrum; vnde parantur lethargo, licet quia ſtimulantes ventriculum cogunt alimenta exire ante coctionem.

Quod item dixit Iſac cocta plurimum alere, intelligatur collatione tantum ad cruda. Nam autem ſint ſiticuloſa, flatus gignentia, & capitis grauitatem & libidinem. Dic: ſimpliciter ſcribitur 4. acut. 90. & Dioſc. & Plin. Contra 12. therap. vlt. ſcribitur allia non omnino inferre ſitim, & omnium alimentorum flatus maxime expertia eſſe. Quidam explicant priores ſententias de crudo, poſteriores de cocto; ſed Galenus vniuerſaliter pronuntiat. Videtur ſatius ex eodem 4. acut. citat. variari effectum propter naturam ſumentis. Nam in plethorico, & cacochimico inflat, & ſitim inducit, in puro autem corpore diſsipat flatus, & aufert ſitim & libidinem. Cur autem cruda flere faciant, ſiue manſa, ſiue odorata? Dic: lachrimæ prodeunt quandoque ex concuſsione molisſimi, & humidiſsimi cerebri, vt in cachynno. Secundo, ex triſtitia, conante cerebro expellere noxam, ſicut membrum dolens ſanguinem 3. meth. initio. Tertiò, ex conſecutione optati, ſiue quia diſtenditur cerebrum præ gaudio; ſiue quia condolemus nobis, merito tranſacti deſiderij. Quartò, ex frigiditate contrahente, quomodo flante aquilone diſtillat cerebrum per oculos, & nares. Quinto, ex fumo vel acri olerum vapore, lædente ſua acrimonia.

Cur autem magis lædantur oculi, cauſæ ſunt acrimoniæ ſen-

ſentiendi in oculo, & quia pars eſt molliſsima, & cute denudata. Cur autem perpeſſis fumum, aëris dolor, & lachrima ſentitur in oculis dormituri. Cauſa eſt, quia frigiditas ſomni, & tenebrarum exprimit acrem fumum in cerebro retentum ad oculos, qui cum magis valeant ſenſu, ex acrimonia dolent, cũ cerebrum obtuſo ſenſu non doleret.

CAPVT XXXXIX.

De Fluxu in particulari.

ADuerte primò: lienteriæ curandæ præcepta. Primùm, ſi cauſa eſt vlcus, curandum abſterſione ex mulſa ſumpta, aut deorſum pro varietate loci vlcerati, poſt cujus dejectionem confeſtim ſumatur rhab. ʒ. ij. ſyrupi roſ. ℥. ij. aquæ plantaginis ℥. iij. poſtremo hora prima ante quamuis cibationem ſumatur puluis conſolidans, vel ſolus, vel cum ſacharo roſato.

Secundum: ſi cauſa eſt copia pituitæ in ventriculo, vomitu, & ſeceſſu inaniatur. Si verò quod frequens eſt, cauſa fuerit catharrus non ſinens morari alimentum in ventriculo, primò catharrus cohibendus eſt, mox ventriculus purgandus. Tertiò ventriculus adſtringendus ſimul, & caput purgandum ſuffitu ex thure, & maſtiche.

Aduerte ſecundò: in curanda diarrhea, vltra vniuerſalia præcepta memorandum eſt, commodiſſime in antiqua trahi humorem ad cutem frictionibus totius, & cucurbitis viſcerum, & ſpatularum, & balneis breuiſſimis, ſed multum ſudorem prolicientibus.

Aduerte tertiò: curandæ diſſenteriæ præcepta. Primùm, ſi ſanguis aliunde communicatur citra læſionem inteſtinorum, ſubueniendum eſt primegenui affectui, ſcilicet ſi cauſa eſt abundantia ſanguinis, permittatur exire; ſi verò cauſa eſt praua ſanguificatio, hepar roboretur, quandocunque verò ceſ-

ceſſerit fluxus ex vniuerſali capite prohibeatur.

Secundùm: ſi jungitur vlcus inteſtini vltra intentionem, ad mandans gratia recipientis, exigitur etiam phlebotomia, & purgationes iteratæ permixtæ adſtrictioni, quæ reſpiciant cacochymiam, & membrum tam mundans, quam ſuſcipiens.

Num autem ante purgationem conueniant adſtringentia, & incraſſantia, videtur difficile, opponitur Hippocrates 2. aphor. 9. Dic: ex parte meatuum, & humorum purgandorum ſemper conuenit attenuatio. Verum ex parte materiæ purgantis, quando humor peccat per tenuitatem, aliquanta incraſſatio, quia facit ad coctionem humoris, benefacit naturæ purgaturæ; multo magis in morbis defluxionis, quales ſunt catharrus, artritis, fluxus ventris, intendimus enim in talibus non ſimpliciter purgare, ſed ſimul cum adſtrictione; poſt purgationem autem vlcus abſtergendum eſt, & confeſtim conſolidandum juxta varietatem loci, & humoris.

Aduerte quartò: teneſmi præcepta. Primum, ſi cauſa eſt vlcus recti inteſtini abſtergatur, juxta varietatem malitiæ humoris, & confeſtim ſicut in vlcere inteſtinorum conſolidetur.

Secundum: ſi pendet à flatu, vel humore imbibitis, abſtergentia ſanant, habita ratione temperaturæ humoris. Sint autem clyſteres non vltra ℥. xv. clechynia verò ſeptem digitis longa, ſed tenuia, & intincta violaceo tepido, ne exaſperetur inteſtinum craſſitie, vel ſiccitate ejus, ita vt incitetur ad dejectionem.

Remedia.

PRimum: in lyenteria à pituita, oximel, & ſi oportet ſchylinum, cum pauca aqua mentæ, purgatio cum elephanginis, vomitus autem roboretur cum diagalonga, ſi cauſa eſt vlcus, continuetur ſuccus plantaginis cum bollo armeno.

Secundum: in dyſenteria inteſtinali, ſufficienter primo abſtergendum eſt; abſtergens lene, ptyſanæ ℥. xv. roſacei ℥. iij. adipis

adipis ſeu ſepi caprini ℥. ij. Si verò jungitur multus calor addatur ſucci plantaginis ℥. ij. ſi vlcus profundum eſt, cum minori calore ſubſtituatur pro roſaceo, & adipe, mellis roſati ℥. ij. ſi ſanioſum eſt manans pus fætidum, paretur abſtergens ex ptyſanæ ℥. x. aquæ oliuarum conditarum, mellis roſati aña ℥. ij. Validius eſt ex ſola conditura oliuarum cum melle roſato. In erodente autem vlcere, quod indicat ſanguis per interualla exiens, paretur clyſter ex ſucci plantaginis ℥. xij. ceruſæ, tutiæ, aña ʒ.ij. Validius eſt ſi in ſucco ebullierit aluminis ℥. ß. ad quartanæ conſumptionem. Poſt abſtergentia ſequatur conſolidatio per clyſteres reſtrictiuos recipientes trochiſcorum de charabe ʒ. iij. potetur item bis in die ſucci plantaginis ℥. j. cum bolli armeni ʒ. j. In frigido verò vlcere puluis, recipiat bolli, thuris, maſtichis aña ℈. j.

Tertium: in teneſmo ex vlcere ſimilis paretur curatio, tantum ſint clyſteres minores, & collyria tenuiora. Si verò cauſa eſt humor imbibitus, abſtergentia ſanant. Clyſter inislioſa paretur ex ptyſana. violaceo, luteis, ſacharo, caſſ. in pituitoſa verò cum decocto furfuris, ſeſamino, & melle collato. Validior, autem euadit permixta conditura oliuarum. Item collyria thuris, croci, ſanguinis draconis, gumi, aña ʒ. j. cum adipe renum caprarum. Validior eſt, ſi recipiat opij ʒ. ß. vel ex his cum albumine fiat lenimentum, & cotus intinctus imponatur. Parentur verò ad dolorem ſedandum ſaculi veſicæ, fomenta, ſeſſiones ex roſis, myrto, fænu græco, verbaſeo.

De Fructibus.

ADuerte quintò: Propoſitio prima: de natura fructuum. Fructus apud Theophraſt. 3. de plantis, & 2. alim. in initio, eſt id quod conſtat ex carne & ſemine. Editur autem ſolum ſemen, quandoque totus fructus; ſuntque duplices, quidã fugaces, vel præcoces, vel tempeſtiui, vel horarij, qui in horas, id eſt in canicularibus diebus maturantur, nec fere ſeruantur.

Alij opaci, id eſt autumnales, vel conditanei, qui per autumnum ſumuntur, & ſeruari queunt, & ſumi, vt vua, ficus, poma. Ex ijs nullus fere eſt boni ſucci omnino, fugaces autem omnino ſunt mali. Quod ſi in ventriculo corrumpantur, parum abſunt à veneno. Quare à frugi homine nunquam recipiendi ſunt, niſi parum, in prima menſa fatigato, & æſtuanti; verum continens etiam tunc abſtinebit contentus lactuca, & aphrogalata (*requeijão*) de euchymia 14. & 2. aliment. 20. licet exercitio multa eorum noxa prohibeatur 3. 1. doctrina 2. cap. 7. & vltimo. Si ergo conjectatur vtilitas temperandi major, quam noxia cacochymiæ, commodè parce ſumentur, vnde apparet in prandio magis tolerari, quam in cæna, ob majorem æſtum, vnde videtur traxiſſe originem, quod vulgo opinatur, ad cœnam aurantia, & melones noxia ſunt.

Num autem pueros magis lædant, & in tempore omni, in autumno, & num tardent ſenectam, quod quidam inquiũt. Dic de 1. 6. coll. 6. caueri pueros à fructibus. Vnde quidam colligunt plus lædi pueros. Sed oppoſitum monſtrat experientia, & ratio, quia ſerum fructuum magis diſſipatur à valido calore puerorum, & à perpetuo exercitio eorum, & ob ſimilitudinem in humiditate temperamenti minus offenduntur. Quare Auer. prohibuit fructus in pueris edacibus, tanquam frequens peccatum, non tanquam grauius.

De 2. 4. aliment. 46. cauetur in autumno vſus fructuum. Vnde eliciunt tunc plus lædere, ſed non videtur, quia autumnus non eſt obnoxius putredini, quæ ex fructibus timetur, & humectant temporis ariditatem. Quare ideo prohibuit, quia tunc plurimum abundant, vel prohibuit frigidos humidos, vt melones, & perſica, quæ tunc deficiente calore temporis citra vtilitatem lædunt.

De 3. dixit Hippocrates ſenectam retardare. Primò, per calida, & humida oppoſita temperamento ſenum. Secundò, per roborantia calorem innatum deficientem. Tertiò, per irrorationem membrorum balneis, & frictionibus. Quartò, per exſic-

exſiccantia humiditatem aqueam efficientem rugas, vt triphera. Quintò, per reprimentia diſſolutionem humidi à calido refrigerando, vt fructus & aqua 1. cant. 151.

Secunda propoſitio: de modo ſumendi fructus, fugaces non ſumendi ſunt ſine pane, ſicut & reliqua praua edulia 4. acut. 93. maturiſsima enim & ſimul cum cibis ſumpta minus nocent, de euchymia, & de aliment. citat. Præterea non ſumantur à jejuno, lib de affect. ad fin. tunc enim quidquid ſumitur magis iuuat, aut offendit, partim quia trahitur à corpore inanito, partim quia communicatur integrum non alteratum ab alimentis.

Præterea requiritur, vt integre maturentur in arbore ſua, alioquin gignunt ſuccum tenuiſſimum, craſſiſsimum, & gelidum, quod de noſtratibus pomis dixit 1. aliment. 20. Cur autem paleæ maturent fructus? Dixit 12. problem. 13. quia in paleis eſt calor ſufficiens præcoquere immatura, citra putrefactionem, & trahere ſimul vaporem aliquem incipientem putrere, in quo non ſignificat, quod Conciliator dubitat calorem palearum eſſe eximium, nam calidiora forte putrefacient fructus.

Num autem ſicut immaturi reprobantur, ita excedentes maturitatem, quod in carnibus, & piſcibus accidit? Dic quando fructibus per immodicam maturitatem vermes innaſcuntur, & rumpuntur, ceu venena fugiendi ſunt, minimum enim quod ab eis accidit eſt lethalis febris, apud Raſ. 2. aphor. 5. non enim ſequitur, niſi ad putredinem; putredo autem in prauo alimento deleteria eſt, quod apparet in moris, & melonibus, & pomis excedentibus maturitatem, imò & ex ficubus, licet meliores fructus ſint hiante apice; quoſdam mortuos memorat Tornamira, & apud nos quoſdam ex ſenibus.

Præterea ſumantur fructus actu refrigerati, nam aliter amittunt vtilitatem illam refrigerandi æſtuantes. Qua de cauſa lib. de euchymia citat. 11. refrigerandi gratia jubet praſumi ficus refrigeratos, quamuis propria caleant, vel quia viſcerum

interna

interna tantum ſuperficies actu calet,quæ actuali frigore emendatur, vnde obtinuit vſus, vt fructus aqua macerati ſumantur. & judicentur peſsimi meridiani calentes. Nam tales ſtatim ebulliunt non ſolum intra corpus,ſed etiam extra.

Tertia propoſitio: de tempore ſumendi fructus. Quidam eorum lubrici ſunt coctu faciles,& ſic corruptu. Alij verò ſolidi. Priores oportet præcedere cibum , reliquos verò ſubſequi. Addit Raſ. 4. Almanſ.4. & Galenus 2.aliment.de prunis, lenientia melius ſumi aliquanto tempore ante cibum , ſupra potato dulci quopiam, quia ita vis lubrica impermixta cibo magis operatur.

Nec illud obuiat Hippocrati præcipienti, vt ſumatur fructus cum cibo, propter paucam moram interpoſitam, ſolidos verò fructus volunt ſumi paulo poſt cibum,non ſtatim, ea ratione, quia ſtatim ſumpti cogunt exire alimentum à ventriculo ante integram coctionem, & quia cum citius aqua conficiantur ſumpta aliquot horis à cibo, ſimul cum alimento præcoquuntur.

Sed eſt & alius vſus horum ſolidorum fructuum, vt tollant nauſeam, ex carnium pinguedine , & detrudant alimentum ad fundum ventriculi. Quare ſi parce ſumuntur,poſſunt in 2. menſa ſumi.

Num autem adſtringentes fructus in ſecunda menſa ſoluant. Diſcrepant 3. aliment.20. & 2. can. cap. de citoneis,& pyris, poſt cibum ſoluunt ex 2. aliment. 22. Verum ita videtur diſtinguendum, ſi præſumptum alimentum eſt lubricum, ſi ventriculus debilis, ſi adſtringens fructus,copioſus egregie ſoluit, in contrarijs verò ſtatibus adſtringit.

Quarta propoſitio: de partibus fructuum. Incoctiles partes præſtat omitti, vt ſemina vniuerſa,& cortices vuarum, ficuum,pyrorum,malorum 2. aliment. De vuis excipiendum eſt, quia vtilitas deſcenſus eſſet major, quam noxa ex impedita coctione , quomodo in pinguiſſimis, vt in ſeſamis peiora ſunt decorticata, ex Iſac in particularibus, & aliquando præ-

cipit

cipit Tralianus, vt mandantur, acini vuarum non integre diglutiantur.

Quinta propoſitio, num ſuper fructus ſit bibendum lis eſt: Ariſtoteles lib. 21. problemat. 8. affirmat ea ratione, quod bulliunt in ventriculo, quare præſtat extinguere feruorem eorum, ne putreant, vel refrigeratione aquæ, quomodo cōmendatur ad eandem retentionem potus frigidæ in caſu, vel majore calore vini, ſicut flama minor à majori extinguitur. Præterea lib. de affect. ad fin. cujuſuis alimenti malitiam, ait vino emendari, & Galenus 4. acut. 115. ſpeciatim, item 3. diet. laudat poſt ficus vinum purum.

Contra ſcribitur 3. 1. doctrina 2. cap. 8. Dic: concurrit ex aduerſo penetratio vini differentis malum alimentum ad corpus, & emendatio cacochymiæ ſimul cum ſedatione, vel emendatione ebullitionis, videnturque poſteriores cauſæ præſtare.

Sed quid bibendum eſt, quantum, & quale. Dic: in calido ventriculo aqua, & ſuper fructus calidos; vinum in frigido, & ſupra frigidos. Addit Concil. differentia 122. quod peculiariter ficus, & vuæ exigunt aquam; argumento quod ſi extra infunduntur, vino indurantur, & quod ex ſupra potato vino quidam perierunt, alij peſsime habuerunt, eſt autem magis neceſſarium vinum potens, quando alimenti malitia periculoſa, & vt in peponibus, vel coctio difficilis, vt in anguilla, lampetra, caſeo, vel cum multa eſt alimenti humiditas, vel frigiditas, aut flatus, vt in fungis, perſicis, & pyris. Quo circa apud Dioſc. & Galenum horum omnium theriaca vinum eſt, & vulgo ſupra crudum purum, peſsimum &c. Quantum autem & quale? Dic: cum ceſſatio feruoris, & emendatio cacochymiæ emendetur ex pauco, citra noxam diſtributionis dictam, præſtat vinum eſſe paucum. In quo non ſunt audiendi Salernitani bibuli ſequentes guſtum maxime in muſto. Quomodo ſcribunt, adde potum pyro, ſine vino ſunt pyra virus, & vulgo ſcribitur (*ſobre peras vinho bebas, & o vinho ſeja tanto, &c.*) & rurſus;

Caſeus, anguilla nimis obſunt ſi comedantur,
Ni tu ſæpe bibas, & rebibendo bibas.
Perſica cum muſto vobis damus ordine juſto,
Eſt caro porcina, ſine vino, peior ouilla.
Si tribus vina tunc eſt cibus, & medicina,
Singula poſt oua pocula ſume noua.

Sexta propoſitio: num conueniant febrientibus. Dic: in ratione alimenti, ſunt ſanis noxij fructus fugaces, ita vt nunquam ægrotauerit Galenus, quandiu ab illis abſtinuit, quomodo non magis lædent febrientes. In ratione medicamenti, multi ex illis conueniunt, ſcilicet adſtringentes in ventris affectibus requirentibus robur. Acidi in feruore ebullientis ſanguinis, perfrigidi verò in valido calore, apud Galenum 1. ad Glauc. de tertiana, & apud Tralianum cap. de tertiana exquiſita de phrenitide, & cauſa laudantur pepones, & duracina. Citra has tamen neceſſitates rejicit 1. acut. 18. vniuerſaliter acida febrientibus, etiam oximel, eo quod exaſperat. Quod videtur contrarium 4. ſimp. 7. aſſerente acidum æquabiliter penetrare, ideo non exaſperare, abſolute tamen exaſperant. Adde quod acida ſicca, & in corpore puro cohibentur 2. aliment. de pomis. Quare medulla aurantij non eſt frequentanda in febribus, adſtringentes verò demittantur, quoniam pugnant duobus ſcopis generaliſſimis putridarum, ſcilicet de obſtruendi, & vacuandi excrementa, quare cum punica omnia adſtringant, non eſt tutus eorum vſus in febribus 7. ſimp. cap. de rhab. Vnctuoſi autem fructus, ob inflamationem, duritiem, & calorem, ſolæ amigdalæ admittuntur in febribus, non bilioſis, ſed prius macerentur in calida, vel inter coquendum ſpuma auferatur.

De Fructibus prima menſa.

SEptima propoſitio: fructus primæ menſæ ſumendi, ob lubricitatem, vel facilem corruptionem, vel pungentem acrimoniam,

quoniam ita locantur, ficus, vuæ, cucurbita, mora, pruna, ziziphа, cerasa, persica, pepones, vnedo, cappares, oliuæ. Primus locus præſtatur ficubus, ſi non morantur in ventriculo, id quod ſi fiat, non ſolum recentes, ſed etiam caricæ ſcabiem, & pediculos creant, quod argumentum eſt, apud Galenum alicujus cacochymiæ. Verum Auicena magis refert ad proprietatem ficuum mandantem ſanguinem ad cutim, quo circa etiam Dioſc. laudauit ad eos quos longa ægritudo decolorauit, & vulgo decoctum eorum exhibetur prouocandis exanthematis puerorum. Inter eos autem dixit Hippocrates 2. diet. peſſimi ſunt præcoces (*lampos.*) Optimi poſtremi (*reualdios*) videtur cauſa, quia præcoces minimum caloris experti plus excremēti habent, coctionis autem minimum. Poſtremi è conuerſo. præſtantiſſimæ ſunt caricæ, cum juglandibus, amigdalis, aniſo ad deobſtruendum, & vt veneno reſiſtant lib. de euchymia de fructibus (*queijo de figos.*) Quod ergo 2. continent. reprobantur propter lactis venenum, locum habet in immaturis, in reliquis autem reſidua vis lactis benefacit extergendis renibus, & veſicæ, ſunt autem æſtuoſi, apud Hippocratem diet. 2. quare biliosis jam induxit hecticam ingens copia caricarum experimento pueri, apud Sauanarolam. Admonet autem, vt inter digitos modice atterantur ante eſum, credentes ſic reddi ſuauiores, & ventri ſalubriores. Cauſa eſt 2. problem. 23. quia ſic vndique irrigantur dulci ſucco, vſque adeo autem attenuant, vt rami ficulnei, cum carne bubula velociorem faciant coctionem. Quod Auic. dure interpretatus eſt. Tacuinus ait: ſubſtantia incraſſant, qualitate tenuant. Recentes verò ficus in medio ſunt incraſſantes, & attenuantes lib. de attenuante 10. Auic. ait corticas abſcindere ſitim ex phlegmate ſalſo, & excitare ſitim, vt intelligatur ex Dioſc. ſimpliciter eſſe ſitienloſas, auferre tamen ſitim ex pituita ſalſa, ſicut aniſum. Ventriculo verò minus noxiæ ſunt caricæ, quam recentes. Verum vtræque incommodant ventriculo laxantes ipſum, quod Dioſc. dixit noxias defluxionibus in ventriculo. Galenus ergo

2. aliment. de melopeponibus, dicens autumnales fructus eſſe ſtomaticos, fugaces verò cacoſtomaticos, intelligatur facta cō-paratione ad fugaces, non ſimpliciter, & quod Auic. dixit mirabiles eſſe, cum jejunium adeſt, explicandum eſt ex Galeno, non eſſe ſumenda poſt alia alimenta, ne in ventriculo corrumpantur. Cur verò tam molles fructus dentibus noxij ſint, explicauit Ariſtoteles 21. probl. in fin.

Sequitur vua ſecundo loco numerata ſupra, juxta vniuerſalem numerationem, & explicationem, ſi non corrumpuntur, nam ſi accidit ambos fructus corrumpi, multo minus noxæ ex vuis eſt propter remedium. Eſt autem melior, apud Auic. alba. Galenus 2. aliment. probat eas quæ teguntur tenui cortice, & minoribus acinis conſtant, & multa carne quas vocat generoſas, alunt enim magis, & minus ſubducunt, quam quæ conſtant parca carne, & multo ſucco. Quas verò vocant lutracinas, paucum ſuccum gignunt, quales ſunt (*ferrais, mburiſcas, d'Alicante.*) Conſtant vuæ, ſcopo (*engaço*) & acino (*bago.*) Rurſum acini partibus quatuor conſtant; folliculo, vel cortice, vel membranoſo tegumento, vel vinaceis, & ſeminibus, quæ 6. ſimp. appellat gigarta, vel ſemina vuæ. Tertiò, carne calente. Quartò, ſucco inſtante. Ariſtoteles 20. problem. 24. dixit vuis, palmulis, myrtis, quandiu acini parui ſunt, aut paruos, aut nullos eſſe nucleos. Cum verò adoleuerint grandeſcere, eo quod animata non fundunt ſemen, niſi poſtquam adoleuerint; quod apparet in fillice, ſcolopendria, & phylitide. Nec hæc ſententia Ariſtotelis obuiat Galeno præferenti acinos minorum nucleorum, quia nuclei parui ex ætate non præferuntur, ſed qui parui ſunt ex ſpecie fructus, eſt autem aliquid diſcriminis, dum Hippocrates diet. 2. præcipit vt cum nucleis ſumantur, & ab eo Plinius lib. 23. cap. 1. Iſac verò non ſolum ſemina, ſed etiam cortices ſumi jubet. Contra docente Galeno 2. aliment. & Haly 5. theor. 19. & ſi generaliter loquuntur, magis recipiendi ſunt poſteriores, quia alimenta cōmodè emendantur per contraria condimenta, non per condimenta inſi-

pera,

Digitized by Google

perabilia natura, qualia ſunt cortices, & grana. Quod item de cacochymia lib. 8. dixit vuas, nihil habere culpabile, ſubaudiendum eſt momentaneo, ſiquidem caricæ licet meliores nõ omnino probi ſunt ſucci. Emendantur autem valde vuæ penſione, & ſi per vnum tantũ diem pendeant, apud Auic. meliores ſunt ſi diutius pependerint, modo non aruerint apud Dioſc. Dixit autem Galenus 2. alim. 9. appenſas nec ventrum cohibere, nec appetentiam, quæ intelligenda ſunt, non momentanee efficere, quod operantur illæ, quia in vinaceis ſeruantur. Nã apud Dioſc. omnis appenſio eſt appetentiam. Sauanarola putat pẽſiles ante cibum ſumendas eſſe, recentes autem poſt, ne flatu impediant coctionem, quod refellendum videtur, nam lubrificantia anteponenda ſunt, maximo illa, quæ per motum valde lædunt, qualis vua eſt 2. alim. 9. penſilis autem, quia ex Galeno citat. ventrem non mouet, nec facile corrumpitur, poteſt etiã poſtponi. Paſſularum verò temperamentum 2. alim. 10. in acerbis inclinat ad frigidum, in dulcibus ad calidum, leniuntque morſus, 3. verò alim. 10. ſunt temperatæ, & 14. 3. 2. n. paſſulæ ſub acidæ conceduntur in intemperie calida hepatis. Verum Serapio ſtatuit eas vniuerſaliter calidas, ſiccas in 1. Vulgo autem creduntur adurere ſanguinem, vnde Hippocrates in febre eò nomine eas prohibet; & Azara in pract. tract. 16. cap. 5. numerat inter bilioſa, quod magis recipiendum eſt, quam quod ſcribit lib. de affect. in fine eſſe pituitoſas, videtur enim ibi Auctor in multis edulijs vti verbo (*phlegmatica*) pro bilioſa, vſu quorundam priſcorum, & quod Galenus dixit, ſanare eas morſus, intelligatur non frigore, ſed abſterſione quadam, cum æqualitate temperamenti. In electione autem 2. alim. non eſt faciendum judicium ex colore. Verum Iſac in particularibus dixit albam eſſe frigidiorem, & minus adſtringentem. Quare Plinius lib. 23. cap. 1. elegit albam ad thoracis vitia. Quod ergo legitur apud Dioſc. lib. 5. cap. 1. albam magis adſtringere, videtur accidiſſe vitio librarij, licet hic aſſeratur à Serapione, & Auicena.

Cum autem judicium ex colore ſumatur à dictis Auctoribus in vuis, & ficubus, intelligendum eſt Galenum voluiſſe potiſsimum judicium alimenti ex guſtu faciendum eſſe, minus ex colore, ex modo ſubſtantiæ, & cortice. Antiquis præferebantur corinthiacæ nobis *(aſſarias)* partim ob plantæ nobilitatem; partim quia ſole ſiccantur. Nam vulgares, plenis calathis immittuntur in aquam ebullientem, cum fæniculo, fruſtibus alliorum, ſacharo, oleo & melle, vnde extractæ in ſilice amplo ſiccantur. Legitur item 2. aliment. auſteræ adſtringunt ventrem, & adhuc magis acerbæ; dulces verò medium obtinent quodammodo in ipſis locum, emendandum eſt, mediam quodammodo in ipſis diſpoſitionem efficiunt, ſentit enim paſſulas dulces, non roborare ventriculum, nec ſupinum reddere ventrem, non laxare, nec retinere, quod de totis intelligẽdum eſt. Nam dulces exacinatæ initio menſæ ſoluunt, maxime ſupra potato vino dulci 2. diet. & 5. theor. 19. licet Arundella neget in epiſtola. Nam Iſac dixit eſſe incommodam naturalibus neruis obſtructis, etiam ſi ſine nucleis ſumantur. Verum 3. aliment. ſcribitur obſtructiones, vt dactilos non efficere, & vulgo omnia dulcia obſtruunt præter ſacharum, & paſſulas.

Dic: paſſulæ cum ſint præditæ vi abſtergente, leuibus obſtructionibus conferunt. In magna verò obſtructione, ob imbecillitatem abſtergendi non proderunt, & ob dulcedinem augebunt obſtructionem, vſque adeo autem ſunt amicæ hepati, quod Tralian. lib. 3. cap. 15. appellat peculiare hepatis alimentum, & vehementer extollit Galenus 2. local. 7. ita vt ſola ſæpe ſanauerit dyſſenteriam hepaticam experiente Sauanarola, & Auic. 16. 3. tract. 2. cap. 1.

Cucurbita laudatur inter fugaces, ſed ab Arabibus prohibetur obnoxijs colicæ. Cucurbita verò indica *(abobara de Calecut)* multo frigidior, & horridior eſt vulgari.

Sequuntur mora apud Galenum, ſcilicet ſi opportune ſumantur, non corrumpuntur, nam ſi vitiantur multo deterius

reliquis fugacibus corrumpuntur. Quare ſolis horis matutinis in ventriculo mundo conueniunt. Mora autem Celſi, vel ſicamina *(de moreira)* citiſsime per aluum deſcendunt, cum tamen habeant permixtam vim adſtringentem, itaque vel credit Galenus citat. deſcendere propter ſolam lubricitatem, vel quod magis videtur propter permixtam vim ſoluentem. Quod Auic. praue interpretatur dicens id accidere à mordaci earum acredine.

Batina verò vel rubi mora *(amoras de ſilua)* magis adſtringunt, ſed cephalalgiam mouent, quare abluenda eſſe volunt.

Sequuntur prunæ, in quo genere præferuntur Damaſcenæ, & creduntur *(çaragoçanas)* præferuntur autem in bonitate ſucci. Nam minus reliquis ſuccis laxant, apud Galenum, & Dioſc. Quare corruptæ vulgares deſcriptiones ſoluentium præcipiunt pruna Damaſcena. Secundus locus datur Hiſpanis Auic. verò cum Iſac præferunt nigra, nobis optima ſunt nigra dicta *(reinoes)* de natura; alibi *(d'Alanquer,* vel *carnecouta.)* Secunda laus *(reinoes de cal)* exactiſsime maturas laxant enim magis virentia ſiccis 7. ſimp. Nam prætertalia fere non ſiccantur, niſi *reinoes de cal*, quæ cum adſtringunt, etiam poſt exactam maturitatem, & aſſeruationem retinent aliquid maturitatis, inſtar aliorum fructuum adſtringentium. Tactinus ait pruna ſicca faſtidium inducere, ſunt autem ad ſoluendum leniter tantum coquenda, partim quia ſoluentia leniendo non iuuantur coctione, apud Meſ. in vniuerſalibus cap. de coctione, partim quia vniuerſorum coctorum jus recipit vim quandam, coctum amittit 3. aliment. 12.

Ceresa apud Iſac ſequuntur judicium prunorum, ſed ſatis comparantur moris, nam ceresa omnia participant adſtrictione 2. aliment. inter quæ dulcia *(doçares)* inſenſibilem habent adſtrictionem, & catharroſa ſunt. Alia meliora ſunt majora, & duriora *(bicais)* adſtrictione, & acore manifeſte participantia. Tertiana acore multo manifeſtiore innocentiſsima *(ginjas)* Quartana adſtrictione, & ſiccitate manifeſtiore dicta

(de

cucumeribus. Nec facile eſt hujuſmodi fructus diſtinguere. Taçuinus opinatur melonem dulcem noſtratem calidum eſſe, & Galeno ignotum. Verum cum de cucumeribus conſtet eſſe (*cogombros*) & de citrulis (*pipinos*) quaſi citrinis, eo quod per maturitatem flaueſcant, videntur particulari nomine pepones eſſe (*pipinos*) melopepones (*meloens.*) Quod autem 2. aliment. 5. Galenus ait in peponibus non mandi ſemen cũ carne, ſed in melopeponibus, videtur inuerſum errore librarij, vt conueniat ſecum in principio capitis. Vniuerſum hoc genus prauum eſt, vt etiam melones à quibuſdam valde reprobantur, argumento quod radicem habeant paruiſſimam, quod celerrime creſcant, quod in terra jaceant immoti, quod ab aëre citiſsime mutentur, quod relicti paruiſſimo ſpatio putreant, & re vera hæc genera videntur inter fugaces inſalubria eſſe, & ſi morantur in ventriculo deletherecè corrumpuntur lib. de euchym. 8. licet in lib. de affect. in fin. alimentum eorum malum non ſit. Verum inter ea ob ſuauitatem, & odorem etiam Galeno præferuntur melones, vel tempore tantum calidiſsimo, & hoc jejuno, ſupra potato pauco vino albo meraciori, ad emendationem intemperamenti, & augmentum facultatis diureticæ. Præterea Traliano ſummopere cõmendatur in tertiana pura, & reliquis morbis exquiſite bilioſis duabus horis ante acceſsionem copioſus pepo, aut *melão*.

Cur autem commendentur melones graues, rugoſi, quorum pediculi odorati ſunt, & lenti, ſectioneſque latiores. Cauſa eſt quia rugæ ſignificant ſiccitatem emendantem magnam eorum humiditatem, ideo in terra ſicca meliores ſunt, quam in irriguis. Graues probantur ob plurimas partes terreas, & ob coctionem; odor autem pediculi, & lentor ſignificant coctionis probitatem. Nec ſecus ex magnis ſegmentis ſignificatur ſiccitas, ſunt autem meliores pepones, & fabæ minores, videlicet quia pepones increſcentes longe facilius corrumpuntur, quod indicat prauus odor eorum. Licet autem melo ſit humidior pepone magis tolerat maturitatem, quia cute tegitur deliore.

Fabæ verò minores præferuntur, quia facilius coctiles ſunt, indurantur enim poſtquam adoleuerunt. Quod ergo 2. aliment. traditur pro nota bonitatis fructuum ſumma maturitas, intelligatur, vt plurimum. Nam citruli, fabæ, amigdala, nux, olera omnia, & arborum germina meliora ſunt immatura, & quod per maturitatem indurantur, & adhuc immaturæ habent calorem ſufficientem ad ſui coctionem.

Vnedo fructus eſt arbuti (*medronheiro*) vel erundo, apud Pliniu n lib. 15. 24. Nomen vnedonis habet ab argumento, vnum tantum edendi, noxius eſt capiti, & ventriculo, vulgo commendatur aduerſus peſtem, tam fructus melle conditus, quam aqua ſtillatitia foliorum: 6. ſimp. appellatur epimolis arbor ejus. Cæterum non ſunt admittendi Ruel & Math. opinantes arbutum eſſe, apud Dioſc. & Galenum comarum, cujus fructus eſt memycilon, fructus eſt acerbus, qui nunquam dulceſcit, & eſt genus glandis deterius quercina 2. aliment. 38. Nec conuenit noſtro arbuto deſcriptio comari, apud Dioſc.

Cappares vtiliſsimæ ſunt viſceribus induratis, & ventriculo pituitoſo ſumptæ in initio cum oxeleo, & ſacharo, vel magis cum oximellite. Quod ergo Dioſcor. inquit nocere ventriculo, explicetur ex 23. continent. de non conditis, vel etiam ventriculo puro, quem lædunt ſuo morſu. Iſac aſſerit eas in ratione alendi praui ſucci, & bilioſi, vt aliquid addantur, oportet vt concoquantur, aut ſaltem poſt longam macerationem, exactiſsime abluantur, apud Dioſc. & Galenum.

Oliuarum verò quædam ſunt drupæ (*cortidas*, vel *retalhadas.*) Aliæ colymbades (*de conſerua*) tertianæ lacentinæ mediæ ex matureſcente oliua. Vertuntur autem ex Tacuino in humorem ſui coloris drupæ melancholicæ ſubducentes, colymbades bilioſæ, & adſtringentes. Sunt autem apud Iſac colymbades in medio cibi aſſumendæ, & ſunt frigidæ, apud Galenum tamen præponuntur cibarijs, quia cum garro aſſumebantur

bantur, eſſe autem frigidas durum eſt, cum piſces ſaliti 2. c. n. reddantur calidi ſicci, & colymbades augent bilem. Nec ſerius durum eſt, quod ſcribit Auic. de cap. particularibus ſalitis conferre aſthmati; forte legendum eſt non ſalitas.

De Fructibus 2. menſæ.

OCtaua propoſitio: fructus ſecundæ menſæ ſunt punica, poma, pyra, cotonea mirta, ſorba, neſpilla, caſtanea, juglans, auelana, nux Indica, citrum, glandes, tubera, fungi, ſtrobili, dactili, melongina, cerebrum palmæ.

Punica: alia dulcia ſunt, alia acida, dulcia verò temperata, ita vt incommodent febribus acutis 2. continent. Quare ſi conceduntur 1. 4. in tertiana notha intelligenda ſunt permixta, adſtringunt autem omnia, ita vt eo nomine interdicantur in phlegmone Iecoris 13. therap. 13. & in pleuriti, apud Tralianum.

Verum apud Auic. dulcia ſoluunt, & cõmendantur pleureticis, maxime apud Meſues, ſyrupus ex ſucco ejus, monſtrat autem experientia totum punicum etiam dulce, cum acinis adſtringere lib. de affect. in fine, & obeſſe pleureticis, licet ſolus ſuccus cum ſacharo ſoluat, & pleureticis juuet.

Nec ſequitur: punica ſoluunt comprimendo, cum acinis magis ſoluunt, nam ſicut mirabolani licet comprimendo ſoluant, toſti tamen non ſoluunt, quia vis ſolutoria conſiſtit in parte calida, ex qua trahunt certum humorem, juuatur autem ea actio compreſsione boni ſucci, dixit etiam Dioſc. & Auicena 2. 1. citat. quibus magis ſtandum eſt, quam Aëtio lib. 2.

Sunt autem cõmodiora ventriculo nauſeanti, quam reliqui adſtringentes fructus 2. alim. Videtur quod in illis eſt ſimplex adſtrictio magis prohibens vomitum, ſed in punico permixta vis abſterſoria potenter deturbat bilem à ventriculo.

Dioſc. dixit acida peculiariter conuenire æſtuanti ventriculo, verum apud Raſ. 4. aphor. 19. & 2. can. acida punica, & omnia acida à proprietate lædunt ventriculum, quare in inflammato ventriculo dulco-acida præſtant in temperato dulcia, in frigido autem in totum interdicantur, ſuſpecta enim ſunt propter flatum, niſi illota ſumantur, & aniſo permixta. Cur autem infeſtant linguam, & labia, oculos verò reddunt nitidiſsimos. Dic: cauſam eſſe tenuitatem liquoris tepidi permixti adſtrictoriæ facultati 9. ſimp. cap. 17. Quod apparet in punicis & cinera, *cardo*, & cortice in glandis, & moris.

Nec obſtat quod ſcribitur oportere adſtrictionem permixtam eſſe remiſſam, quia id exigitur ad humorem, quem ibi quærit, verum ad infectionem benefacit adſtrictio valida permixto ſucco penetrante, quod obſeruant tinctores, & atramentarij, ſiue quod Galenus ait, quia ſequens adſtrictio prohibet exitum tinguentis liquoris præcedentis, ſiue quod magis videtur conſentire experimento, in quo præcedit adſtringens, quia ſiccitas præcedens facit, vt liquor tingens valde fugatur à materia præexſiccata.

Quod autem ea infectio ſit manifeſtior in lingua, in labris, in linteis, cauſa eſt innanitas facile ebibentium, nam in cornea propter ſui denſitatem liquor penetrat ſolas ſordes, non corneam, quare redduntur oculi ſplendidiores, & nitidiores. Quod ſi Ariſtoteles 3. problem. 21. vocat corneam raram, intellexit peruiam ſpeciebus externis. Cur autem mora virentia tollant infectionem maturarum, non eſt cauſa major abſterſio viridium, ea enim requirit majorem calorem, ſed quia ob ſimilitudinem jungitur priori ſucco, & quia ob defectum caloris, & coctionis minus lentus eſt, quia ſuccus maturarum reddit totum liquidius, quare defluit, ſicut digiti illiti emplaſtris, aut reſinis vnctione olei abſterguntur, nō aquæ, vel quia cera gūmæ, vel reſinæ cum oleo coeunt, non cum aqua. Poteſt cauſa addi ex Plin. lib. 15, cap. 24. quod ſucci mori triniçolores ſunt, primus candidus, mox ruber, 3. niger.

Poma

Poma (*maçans*) licet Latinis Maciana ſint ſpecies quædam illorum à Maciano medico dicta, vnde maciaton vngentum, & macij panes, ſi Hermolao creditur, roborant dulcia odore ſuo cor, & ventriculum, reliqua magis eſu. Celſus autem lib. 2. cap. 20. & 21. recenſet dulcia inter euchymia alimenta; acida verò & acerba inter cacochymica, Auicena 2. 1. de regimine ejus, quod comeditur, & bibitur.

Generoſa autem dulcia (*camoezas*, *pêro de rey de Alcobaça*) & quæ Dioſc. vocat melionela, à celeritate naſcendi, *anãas*, quas tamen profitetur eſſe difficilis coctionis, videtur quod non diu experta ſunt Solem, ficus inter ficus (*lampos*) Auer. inquit 5. collect. poma gignere flatus in 2. & 3. coctione, ita vt parent ad ptyſim, qua de cauſa cõmode intinguntur in aniſo confecto, vel aſſantur cum fruſtis cinamomi, vel gariophilorum infixis, aut etiam ea cauata immittuntur puluerata: Tralianus tamen ad hecticos comendat.

Pyra omnia adſtringunt & magis ſicca, maxime de (*bagim*) inde *codornos*, *pardas*, *carualhais*, *de conforto*, minus *botelhas*, *&* *doçares*. Succus eorum præfertur pomis, apud Auic. & Iſac. Quare videtur immoderatior, quod 1. 4. 21. ſcribitur gignere humorem prauum, quem natura abhorret, ſicut & quod ſcribitur 2. diet. Dura ventrem ſiſtere, matura mouere, nam etiam matura opportune exhibita ſiſtunt, à proprietate autem tollũt ſitim 5. collect. 8. autem ſimp. aſcribitur ea vis, non proprietati, ſed partibus pyri aqueis, vnde videtur originẽ traxiſſe. (*Se ſoubera o villão, como ſabe queijo, pera, & pão, venderia o gabão*) quia videlicet ſiticuloſa vis caſei reficitur vi pyri reprimente ſitim; lædunt autẽ pyra inteſtina, ita vt frequẽtata, maxime jejunis inducant colicam, apud Auic. Dioſc. & Iſac propter flatum craſſum. Quare meliora euadunt ſi coquuntur additis ſacharo, cinamomo, & aniſo. Inmoderatius tamen videtur dictum Salernitanorum. Si coquas antydotum pyra ſunt, ſed cruda venenum.

Cotonea græcis cydonia, contra diſtinguntur ſtruteis;

ſunt autem ſtrutea *(marmelos babaros)* cotonea *(galegos)* vtendum eſt magis coroneis, quam ſtruteis, cum quæritur adſtrictio major, vel etiam ablato meditulio, inſurta maſtice aſſantur, nam diacitonium minus adſtringit, maximè ſi conſtruitur ex præcoctis ſtruteis, & adhuc magis ſi recipit ſuccum. Quomodo autem cotonea, & punica apud Auctores prouocent vrinam, & quomodo apud Dioſc. ſuccus citoneorum conferat aſthmaticis, & empiematicis, & cur vulgo profertur *(da cidra a ponta, do marmelo opé.*

Dic: de 1. Auicena videtur ſignificare fieri id per accidens ex ventris conſtrictione, ſed ſequitur vt omnia adſtringentia prouocent vrinam, cum tamen in diſtillatione vrinæ vtantur adſtringentibus. Quare videtur ſatius aſſerere partes aliquot tenues calidas eſſe, quæ tranſeuntes ad vreteras id efficiunt, forte etiam juuat adſtrictio ſicut in his quæ ſoluunt, ſemper ſolutio eſt à calido, licet juuetur adſtrictione. De ſecundo: adſtrictio cotonei juuat ad impediendam defluxionem aſthmaticorum, abſterſio autem expurgat.

Ad tertium omnium adſtringentium mollisſimum, & ſuauisſimum prope nucleos, & ad pediculos eſt, ſicut caro juxta oſſa in animalibus, in reliquis maturatio incipit à ſupremo, potisſimum in citro, pomo grandi, & denſo quod tarde matureſcit, myrta plus cotoneis adſtringunt, cotonia pyris, pyra plus quam punica, punica plus pomis, ſicut validius myrtis adſtringunt ſorbæ, validisſime neſpillæ. De quibus corrupte citant ex Auicena inducere cephalalgiam, cum Auicena id referat de epimeride, quam vocat telleſsinum.

Cur autem neſpilla abundet nucleis & multis, & cur cum ſit frigida, ſicca tamen citisſime putret. Hiſpanus ait plurimum oſſis habet, ob duritiem plantæ, diuiſi autem nuclei, quia ſiccitas ſeparat, cito verò putret ob raritatē ſubſtantiæ, ſatius tamen videtur dicere, quia tota ejus caro juxta oſſa eſt, caro autem juxta oſſa citiſſime putret. Adde quod neſpil-

læ colliguntur immaturæ, quare propter paucum innatum calorem, humiditas enim euicta cito occupatur extraneo calore.

Sequuntur genera nucum: Iuglans, nux, amigdala, vel nux græca (*amendoas*) nux Pontica, vel auellana (*auellans*) nux Indica (*coco.*) Omnia lignoſa, & oleoſa, ideo difficilis coctionis, bilioſis intenſa, & cephalalgiam mouentia, maximè quidem Indica, inde auellana, inde juglans, poſtremo amigdalæ. Temperamentum amigdalarum, & auellanarum leuiter inclinat ad calidum, juglandium vero calidum in 3. apud Auicen. ſed magis aſſerendum eſt in 2. cum Serapione. Vnde colligitur commode ſumi nuces poſt vuas vel piſces, Salernitani:

Sumere ſic mos eſt nuces ſociando racemos,
Et poſt piſces nuces.

Et: *Vnica nux prodeſt, nocet altera, tertia mors eſt.*
Primam intelligunt myriſticam (*nos moſcada.*) Secundam juglandem. Tertiam baliſtam. Colligitur item bilioſis febribus lac amigdalarum incommodare, mirum autem eſt Tralianum id concedere in lethargo, cum aperte ſomnum inducat.

Quod autem de euchymia 14. ſcribit juglandes præferri amigdalis, intelligunt particulatim ad anthidoti mitridati confectionem, non in communi ratione alendi.

Num autem hujuſmodi fructus ſthomatici ſint, Orib. Paul. Aët. numerant inter ſthomaticos, & 2. aliment. de nucibus, juglandes dixit eſſe gratiores ventriculo *auelans.* Verum Iſac, Auicena, & Dioſcorides numerant ea ſthomaticis propter pinguedinem, & duritiem.

Dic: amigdalæ cum cortice roborant ventriculum, virides ſcilicet apud Dioſc. reliqua calidos ventriculos lædunt, frigidas juuant, & magis amigdalæ Indæ. Iuglandes (*auelans*) nimium. Videtur item Auic. confundere amigdalas cum auelanis. Nam 14. 3. 20. & 21. ſuper omnia extollit auelanas ad hepar obſtructum, cum tamen auelana nihil habeat

deob-

deobſtruens 2. can. imò aperte lædunt hepar, apud Raſ. 4. aphor. 40. amigdalæ verò commendantur ſummopere hepati propter vim deobſtruentem, non modo amaræ, ſed & dulces apud Dioſc. Galenum, & Auic. Item Auicena cap. 6. de auelana dixit eam augere cerebri ſubſtãtiam ex Hippocrate, quod reliqui omnes de amigdalis citant, videtur cauſa euaporatio multa, & familiaris amigdalarum, quare inducunt ſuauem ſomnum.

Non eſt etiam contrarium, quod apud Auctores juglans, & auellana cephalalgica ſunt, & tamen à Dioſc. commendantur ad antiquos catharros, quia nihil pugnat aliquid per ſe lædere, quod conditum juuat, juſculum ex medulla panis, ſacharo, pipere, & depilis auelanis.

Nux autem Indica cenſetur non praui ſucci, maxime pituitoſis cum melle, ſed auferendus eſt cortex ejus incoctilis, apud Auic. Cur ſomnus ſub nucibus cephalalgiam inducit. Hiſpanus ait, defatigati agitatis humoribus frequenter decumbunt ſub nuce, ob ingentem vmbram, quare denſatis poris humores agitati caput petunt. Alia cauſa eſt grauitas nucum, ſicut grauiores, & magis cephalalgici ſunt ficus; florentem verò vineam ſerpentes fugiunt.

Citrum, vel citreum pomum, vel pomum citrinum, vel malus medica à regione (*cidra*) cujus ſpecies ſunt aurentia vulgo citrangula (*laranjas*) & flos ejus napha, & limones diuiſi in limas minores rotundas, & limones oblongos majores, ſingula horum in triplici differentia, acida, dulcia, vinoſa; rariſsima eſt apud priſcos mentio. Nam teſte Plinio lib. 12. cap. 3. ſolum citri pomum afferebatur in Italiam ad medicamenta, vnde Virg. in Georg. deſcribit incognitam ſibi arborem, permiſcens partim notas citri, partim aurantij. Quod ipſum Ruel. fecerunt, & Plinius in hebeno lib. 2. cap. 4. Temperamentum corticis citri temperatum eſt, vel parum infra, & tamen acris ſcribitur lib. de attenuante 10. in fine, & 2. aliment. 37. roborat ventriculum. Paulus item cap. de malo medico aſſerit eſſe
acrem

acrem cum Aëtio, & guſtu. Auicena verò cap. de citro calidum in primo ſtatuit. Quare in Galeno forte legendum eſt, ſupra, pro infra. Sicut in glyceriſa caro ipſius frigida eſt pituitoſo, & Galeno, & Paulo, & Serapioni tollens calorem ventriculi. Quod ergo Auicena aſſerit calidam in 1. non videtur recipiendum ſubdit Auicena, frigiditas tamen ejus major eſt, ſubaudi humiditas ne ſecum pugnet, ſemen ejus calidum eſt, & ſiccum in 2.

Quod ergo 2. can. aſſeritur calidum in 1. non eſt ex toto recipiendum, & multo minus, quod lib. de medicinis cordialibus aſſerit eſſe frigidum in 2. quia amaror, & Galenus calidum in 2. indicant. Nec poteſt Manardus ſoluere quaſi Auicena agat de acido, qui ibidem aſſerit Auicena ſemen confortare, ob ſoliditatem quam præbet ſpiritui. Acidum verò ejus frigidum, ſiccum in 3. 7. ſimp. citat. quare non ſtandum Sauanarolæ aſſerenti frigidum, & humidum in practica nam niſi ſiccaret non roboraret ventriculum, nec cohiberet bilem, quod videmus in phlebotomatis. Videtur autem acor aurantij craſſior, & minus frigidus, ideo bibi patitur. In limonibus verò, & citro tenuior, & frigidior, ita vt in aurantijs ſuccus ſit frigidus ſiccus in 2. limonum verò & citri in 3. licet Muſa in ſyrup. cum agit de ſyrupo ex acido citri, inter hæc ſola poſtrema agnoſcit differentiam, cum tamen inter hæc duo parum interſit. Ideo ad piſces aſſos, vel frictos, expetitur liquor aurantij, ad aues autem aſſas limonum, quia denſitas carnium, & ſapor obtuſior requirit intinctum acutiorem, & tenuiorem, ideo & aurantia minus patiuntur exprimi quam limones, quia ſuccus craſſeſcit per expreſſionem ſimul, & amareſcit, per expreſſionem membranarum. Vnde vulgo, *da laranja o que quizer, &c.* Videtur etiam contradictio dum Serap. & Auicena commendant citra ceu prohibentia vomitum & fluxum. Dioſc. ait aluum ſubducere. Dioſc. intelligendus eſt de ſemine ſolo, quod & Auicena fatetur. Vniuerſa autem quæ dicta ſunt etiam apud Auic. meliora euadent ſi condiantur ſacharo, vel

melle, eo quod molleſcunt, inter quæ minimum calefacit caro citri condita (*diacidrão*) magis cortex conditus (*caſquinha*) magis toti limones, vel tota aurantia parua condita, aut etiam flores aurantij conditi, & ad huc magis caro aurantij (*laranjada*) quia cum melle conditur, & magis nuces virides conditæ.

Glandiferarum autem arborum triplex genus aſſeritur lib. de euchym. 14. Quorum omnium fructus glans dicitur *caſtanheiros* ferunt glandes, *caſtanhas*, *aſinheiras*, ferunt oblongas glandes, vocatur acylus (*bol tas de porco*) quas ferunt *caruathos*, *ſouaros*, *& carraſcos*, inter quæ ſolæ caſtaneæ probi ſucci ſunt. Nam ex omnibus ſylueſtribus arboribus ſolæ caſtaneæ laudabiles ſunt lib. de euchym. 5. Licet locus corrupte legatur 2. acut. aliment. 38. boni & plurimi alimenti eſſe, ita vt cũ furmentaceis certent. Quod ergo lib. de euchym. citato dixit ſeruandum eſſe in illis modum ne lædant, & lib. de attenuante 10. nullo artificio emendari poſſe quin prauæ ſint, intelligendum eſt in victu attenuante propter craſſitiem ſucci earum, & flatuum, & alui retentionem. Temperatura autem earum, apud Auer. frigida eſt, 5. coll. apud Haly 5. theor. temperata, apud Auic. & Iſac calida quæ varietas parua eſt, crudæ repudiandæ ſunt lib. de atten. 10.

Num autem elixæ præferantur aſſis. Hiſpanus negat, quia in flatuoſis per aſſationem multo magis remouentur flatus, per coctionem ſiccitas. Cum ergo caſtaneæ plus lædant flatu quam ſiccitate, merito præferuntur aſſæ, adde majorem ſuauitatem aſſarum. Inter elixas autem decorticatæ præſtant, plus enim ita remouentur flatus ex 1. aliment. cap. de leguminibus, & quia ita horridior ſapor corticis non communicatur carni, commendanda tamen ſunt duo. Alterum vt calidi intingant illas in ſacharo, frigidi verò in melle, ſic enim cõmendantur Dioſc. pariter & emolliunt. Alterum vt aſſentur in furno, non in vaſe præparato, memorat enim Gaſius ſenſiſſe ſe ex talibus ſpirationis anguſtiam periculoſam, cujus cau-

ſam

ſam refert ad prauam carbonum qualitatem. Verum cum fumus carbonum etiam reliquis aſſis communicetur, & magis carni carente membranoſo tegumento, videtur certior cauſa, inæqualitas aſſaturæ talium, propter quam flatus extruſus à parte cocta retinetur in cruda, qui quandoque obſepiens meatus anguſtat reſpirationem. Is enim flatus cauſa eſt, vt inter aſſandum deſiliant, & quia ob craſsitiem caſtanearum deſcendere per inteſtina non poteſt, partim quia aſcendit ad caput, inducitque cephalalgiam, partim retinetur in ventriculo, & aceſcit. Cur autem in glandibus potus ſuauiſsimus; dixit Ariſtoteles 22. probl. 12. eo quod exſiccata lingua ab acerbis potum dulcem ebibit, vel quia dulcis ſapor aquæ contrarius eſt acerbo. Quare juxta contrarium magis eluceſcit.

Stroboli, vel grana pini majora ad differentiam minorum qui leguntur ex piceis *(de pinheiros brauos)* appellantur 7. ſimp. fructus boni & craſſi ſucci, ſimilis dactilis, ſed melior, mordens tamen ventriculum, & pectus niſi præmacerentur in calida. Immoderatius tamen ſcribitur 13. 3. 36. ex alimentis eſſe maxime noxia ventriculo. Proprietate autem, apud Raſ. 4. aphor. 42. expellunt prauam humiditatem, augent autem naturalem.

Dactili, vel fænicobolani, glandes palmæ ſimiles ſunt ſtrobolis, & caricis. Verum multo craſſioris ſucci, quare inducunt cephalalgiam, & hæmorrhoidas, cerebrum verò palmæ, *palmitos*, humilis plantæ roborat ventriculum, medium attenuantis, & incraſſantis lib. de attenuante 40.

Tubera judicantur media ſtirpis, & terræ ſicut affixa terræ, apud Ariſtotelem ita appellantur, quia media animalis, & plantæ juxta herbam reperiuntur Athæneo hydno, Phylo lib. 2. cap. 32. vulgo herba, *tubareira*, gignunt ſuccum craſſiuſculum, ſubfrigidum, ſed non malum, ſimilem amylo, & cucurbitæ 2. aliment. 68. & lib de euchym. 7. ideo cum aromatibus condit. Raſ. tamen 3. aliment. cap. de radicibus, & 23. continent. & Auic. 2. can. proprio vehementer vituperat ea, eo

quod confundunt tubera cum fungis male.

Cur autem poſt tonitrua plurimum legantur: Plutharcus in naturalibus quæſt. dixit ex quibuſdam, quæ ante tonitrua præerant ſub terra, ſed hyeſcente terrâ propter vim tonitrui (ſicut vina turbantur) extra prodeunt; apud alios verò cauſa eſt quia aqua tonitrui fæcundiſſima germinat. Martialis:

Facient tonitrua cænas.
Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera boletis poma ſecunda ſumus.

Sed oportet vt non imponantur nobis fungi quidam qui intra terram oriuntur, tanquam pro tuberibus, ſed cognoſcuntur ex multa mollitie, & raritate ſi franguntur. Cur autem nix ſuperpoſita tuberibus liqueſcit; cauſa eſt quibuſdam calor tuberũ. Verior tamen cauſa quia ſorbitur à terra.

Fungi frigidiſſimo, & craſsiſſimo conſtant ſucco, & gignunt admodum prauum, fereque incocti dejiciuntur 7. aliment. 69. & de euchym. 7. & apud Dioſc. ex quibus timetur apoplexia, perfocatio, & ſtranguria, à quibus malis, nec omnino tuti ſunt boleti, qui ſoli ex fungis edibiles ſunt, vulgo *tortulhos*. Nam aliqui letales ſunt, *tortulhos de cagado*, dignoſcuntur quia lethalibus ſupereminet lenta humiditas, & fracti ſtatim putrent, boleti verò albi ſunt dehiſcentes cum primum è terra emergunt, nam antequam dehiſcant, vtrique vocantur, *cocumelos*; coquendi autem ſunt, apud Serap. 342. cum vino, & ſupra potandum merum, nam vtrumque illorum anthidotum eſt fungorum. De ſuauitate autem illorum ſcribit Martialis. Argentum atque aurum facile eſt tanquam, lanam mittere; boletos mittere difficile. Argumenta autem ſunt malitia eorum, primum citiſsime adoleſcunt, quæ celeritas indicat, vel ſummũ calorem, & plurimum, vel ſummum frigus 5. collat. 30. Secundum, quia fere prodeunt ad radices arborum, & prauarum vnde ſugunt reſiduum alimenti peſſimum. Tertium, ob ſummam laxitatem imbibunt vapores quoſuis putrentes, & vrinam ſerpentium, & alliciunt ferrugi-

nem

nem metalli ſi prope eſt, acceſſus autem ſerpentum omnem ſtirpem prauam reddere dixit Hippocrates in epiſt. ad cratenam. Quartum, quia noctu & poſt tonitrua magis creſcunt, quæ duo indicant putredinem.

Melongena, mala inſana dicuntur, eo quod amplitudinem habent citra ſuauitatem, valde enim creſcunt; fructus eſt inditus priſcis, nam praue quidam referunt ad mandragoram, cum & effigies ſit diſſimilis, & temperies quæ in his calida eſt & ſicca in ſecundo. Incolumior eſt aliquanto ſumpta cum aceto, quam cum melle 2. can. Verum perpetuo inducit melancholiam, & hæmorrhoidas, ſolus Auerr. 5. collat. 4. excipit eas, ſi cum carne pingui coquantur credit emendari propter contrarij permixtionem, partim propter multam earum ſuauitatem.

CAPVT L.

De Hæmorrhoidibus.

Incipit, Cum ſanguis, &c.

Aduerte primò: curandarum hæmorrhoidum præcepta. Primum, ex Auicena cap. proprio, ſi non vrgent aut dolore, aut inflamatione, ſatius eſt omittere, nam curatio non caret in totum periculo, ſi verò alterutrum dictorum adeſt, varie ſubueniendum eſt. Nam vel cæcæ ſunt, nec fluero aſſuetæ, vel cæcæ ſunt, ſed aſſuetæ fluere, vel immodice fluunt.

Secundum, ſi cæcæ ſunt, nec fluere aſſuetæ, conandum eſt eas ſiccare, niſi natura fuerit valde melancholica, vel æger patiatur melancholiam 4. aphor. 25. Cauſa Galeni ibi quia vbi ſemel aſſueuerunt vtramque immoderantiam periculoſam habent, ſiue nihil, ſiue plurimum fluant. Paratur autem exſiccatio primo anodinis, fomentis & vnctionibus, ſi oportet opiatis, deinde ſectione baſilicæ, purgatione cacochymiæ, exſic-

cantibus intro extraque ſumptis quibus, cum non perficitur aperiendæ ſunt.

Tertium, ſi cæcæ ſunt, ſed fluere aſſuetæ prouocetur fluxio. Prouocatur autem ſectione cephalicæ internæ, & intus ſumpta apperientia, ſanguinem fluxilem reddentia citra exſiccationem. Præterea balnea ex emollientibus, & emplaſtrum ex fæce, item frictio prolixa cùm folio ficus, vel parietariæ. Si verò hæmorrhoides occultæ ſint, ſupponatur acre colyrium, & dolori ſubueniatur cum cotto imbuto roſaceo. Poſtremo aperiantur ſanguiſuga, quæ per horas quatuor contineatur in munda aqua, & in cannula imponatur hæmorrhoidi, vncto prius loco ſanguine pulli, cumque intendimus caſum illarum inſpergatur, aut ſale aut cinere, poſſũtque alia ſubſtitui, ex apertione autem cum phlebotomo quandoque ſecuta eſt fiſtula.

Quartum, vbi fluxus ſuperfluit omni ingenio cohibendus eſt, victu ſcilicet adſtringente, phlebotomiis baſilicæ partis, & remedis hæmoptoicorum intro, & extra adſtringentibus, ſed cauendum eſt à validis quomodocumque mordentibus, & ſi adſtringunt 9. local. 6. ob eximium loci ſenſum. Quare metallica lota laudantur, ſicuti in affectibus oculorum.

Remedia.

PRimum ſedantia dolorem. Foliorum cynogloſæ, maluæ, fænu græci, in decocto pannus laneus imbutus ſæpe applicetur, & ſuffiatur, & ſaculus ex fæce imponatur, vel melilotum valde coctum teratur cum luteo, farina, fænu græci, & oleo perſicorum: in valido autem dolore diachylonis ℥. j. roſacei ß. ℥. luteum j. croci opij ana ℈. j. Vel foliorum maluæ partes duas, foliorum hyoſciami partem vnam inuoluta ſtupa madefacta aſſentur, & cùm luteo, roſaceo, & croco trito impone. Validius opij gran. vj. roſacei ℥. ß. cotus imbutus imponatur.

Secundum exſiccantia: radix de ſouna, vel *herua das almorreimas*,

rimas, ſiue cum decocto lauentur, ſiue ſuſpendantur, ſiccant enim eas, vel antimonium cum ſucco verbaſci in coto impoſitum, vel fiant eryſpellæ ſumendæ quotidie jejunis per dies 9. ex radice verbaſci lota, & ſiccata in clybano, ita vt teratur, & ex pari farina, & luteo frictis, vel filum ſericum infundatur in roſacea, albumine, & opio, & cum eo friçetur radix, particulatim, abſcindit enim eas ſine dolore.

Tertium: prouocantia fluxum, aloes tenuiſsimi ʒ. j. fellis ℥. ß. aceti ℥. j. cum lanneo panno imbuto fricentur; in internis autem hæmorrhoidibus fiat ſuppoſitorium ex hyera.

Quartum: reſtringentia fluxum. ℞. aloes thuris, ſanguinis draconis, bolli armeni, pillorum leporis tenuiſſime conciſorum, telæ araneæ aña cum albumine. Item fomentum frequentandum. ℞. balauſtiæ, roſarum, gallarum, nucum cupreſſi, ſumac, phydiarum, myrti, açaciæ, thuris, aña bulliant in pari aqua, & vino nigro.

De Neceſsitate compoſitionis.

PRopoſitio prima: quidam fere reprobant vſum componendi. Qualis eſt Plinius lib. 24. cap. 1. & lib. 22. cap. 24. De quo ita videtur ſentiendum, præſtat, ſi fieri poteſt, curare magis ſimplici, quam compoſito medicamento, ita etiam ſuadet Scribonius Larg. in epiſt. & Auic. 3. can. 1. & 1. de comp. general. 5. vltra Plin. citatis.

Prima ratio: compoſitio medicamenti in vna intentione quandoque auget effectum intentum, quandoque minuit, ergo ita curare eſt committere rem fortunæ, v.g. mirabolani, & violæ ambo vacuant bilem, alterum comprimendo, alterum leniendo, ſi ergo accidat violas præire, impediunt ſe mutuo in opere.

Secunda ratio: incertum eſt in compoſito fermentato, quod operatur forma fermentationis, quandoque enim auget, quandoque minuit operationem ſimplicium, de quo dicebat

Aui-

Auicena citat. experimentum vincit rationem.

Tertia ratio: Galenus fere vtitur ſimplici cujus habet probatum vſum, vt pote ad cholericos flatus ſola ruta decocta 6. de locis 2. & 8. meteor. 5. Ad menſes autem ciendos puluere calamintæ de ſang. miſſ. 17. Ad præparationem autem purgandi humores ſolo decocto pulegij, 1. aphor. 24. in quibus caſibus ſolet miſcere ea quorum nomina nouit.

Quarta ratio: ex multis ingredientibus compoſitionem aliqua erunt ſophiſtica, quædam antiqua, quædam praua, maxime vbi ignorantia ſimplicium in medico major eſt, quam antiquitas, & negligentia in illis comparandis.

Quinta ratio: ex Obonele 5. cant. 1. compoſitio includit contrarietatem, & varietatem ad naturam, quare magis offendit, ſicut morbus compoſitus deterior eſt ſimplici.

De Syrupis tractatus.

ADuerte tertiò: de ſyrupis. Propoſitio prima: ſyrupus deducitur à ſyri, id eſt trahere, & opon id eſt ſuccum. Extrahitur enim ſuccus à radicibus, plantis, & ſeminibus; & ſacharo vel melle permiſcetur. Antiquis parum in vſu erant, nec admodum varij, ſed ex ſolo decocto pulegij, vel origani in mulſa, ad præparationem purgandorum 1. aphor. penult. Inter ſyrupos autem noſtros quidam ſimplices ſunt, quidam compoſiti. Rurſus alij longi qui non tam prolixam cocturam ſuſceperunt; alij breues, qui per totum annum ſeruandi ſunt. Item quidam habent permixtionem multæ aquæ ſtillatitiæ ad ſedandos ardores, talia vocant zulapia, vel julepa, validiores ſunt ſyrupi qui de nouo conſtruuntur longi, eo quod non ex toto abſumptum habent decoctum, vel ſuccum permixtum. Ita validiores euadunt ſyrupi addita aromatiſatione, videlicet pro quauis lib. ſyrupi ſumatur in calidis ſandalorum alborum pulueris diam arg. aña ʒ. j. In frigidis autem cinamomi, & pulueris. diambræ aña ʒ. j. ligata in linteo; poſt clarificatio-

nem

nem ſyrupi immittantur, & cum ſpatula premantur, & ſinantur intus manere vſque ad ſyrupi infrigidationem, fere autem cõmoda permixtio ad ℥. ij. ſyrupi aqua ℥. iij. ne bileſcat, in affectibus tamen ventriculi minuatur aqua.

Secunda propoſitio: frigidi ſyrupi ſunt roſaceus, violaceus, papauerinus, endiuiæ ſimplicis, de endiuia Gent. de roſis ſiccis, citoneorum, mirtinus, de agreſta, de acido citri, acetoſus, oxiſachara, ſequenti ordine, roſaceus, & violaceus imbecilles ſunt, & cordiales, concernuntque roſaceus magis naturalia membra. Violaceus ſpiritualia. De endiuia naturalia, de endiu. Gent. naturalia, ſed potentius deobſtruit, & roborat. Sequentes tres acetoſus, oxiſachara, de acido citri potentius extinguunt bilis feruorem, & attenuant, ſed acetoſus etiam remota attingit, oxiſachara magis naturalia. De acido citri cordiale eſt reprimens prauam humorum qualitatem. Papauerinus plus infrigidat, caput & pectus, reſpiciens, ſomnum inducit, ſequentes quatuor adſtringunt, de roſis ſiccis lenius; de citoneis potentius, adhuc potentius de myrto, & benefacit pectori. De agreſta verò ſimiliter adſtringit, ſed reprimit vomitum, magiſque reſpicit ventriculum.

Tertia propoſitio: ſyrupi calidi ſunt, mel roſ. adyantinus de glicirifa, hyſopinus, de borrag. ſabor, fumariæ majoris, de epythimo, de ſtæchade ſimp. ſchylinum, de menta, de eupatorio. Hoc ordine mel roſ. leue eſt, caput & ventriculum reſpiciens, ſicut adyantinum pectus. Validior eſt ad pectus de glycirifa, adhuc validior hyſopinus. Sequentes quatuor melancholiam reſpiciunt, mitius quidem de borrag. validius ſabor. Validius fumariæ majoris, adhuc validius de epithimo. Sequentes duo caput reſpiciunt, ſed de ſtæchade ſimplex leue eſt, compoſitum verò validum. Sequentes quatuor vniuerſales ſunt ad omnes locos affectos, lenis quidem acetoſus cõpoſitus, magis autem reſpiciens naturalia, & melancholiam. Biſantinus validior oximel ſimplex. Validiſsimus ſchylinus. Poſtremi duo reſpiciunt naturalia. De menta quidem ma-

Pp gis

gis ventriculum, & adſtringit de eupatorio magis hepar, & deobſtruit.

De Purgantium compoſitione.

Aduerte quartò: de purgantium compoſitionibus. Propoſitio prima: quibus conueniat purgatio docuit Paul. lib. 7. cap. 4. & 4. aphor. 17. & 20. videlicet in ægris validis, vel ſanis, quibus morbus imminet, in medijs tamen ætatibus, ventriculo valido, non valde ſanguinolentis, ſed qui aceruant cacochymiam, qui ſi parum vtuntur carnibus, vino, bellarijs, quiete, delitijs, conuenit purgatio, faſtiditis grauitatem in ventriculo ſentientibus, mediæ habitudinis carnis: & ex lib. quos & quando, cap. 5. illis quorum ilia non tamen, neç valde inflammata ſunt, quorum primum indicat humores crudos obſtruentes, alterum verò immodicum feruorem hepatis. Conueniunt autem leuia purgantia in albis, & in aſſuetis 6. aphor. 32. Valida verò in ſpleneticis, in bibentibus prauas aquas, aut craſſa cibaria, quales ruſtici ſunt. Quidam autem definiunt ita doſim, vt in viris detur integra portio, in fœminis duæ tertiæ, in pueris vna tertia.

Secunda propoſitio: qualia pharmaca. Si adeſt cacochymia cum vi debili, frequenter, & parum purgentur. Si purgandus nauſeam patitur prius ex oximellite decocto raphani vomat. Ob debilitatem autem virium noſtratum fere ſubducentibus aluum, vtendum eſt raro validis vomitorijs, item in dificili doſi, præſtat augere doſim benedictorum medicamentorum, quam quod validiſſime tentetur, & magis feſtinanda eſt purgatio cum imminet periculum ex omiſſo, vt in morbis ventriculi, ob corruptionem alimenti. Sumenda autem ſunt valida pharmaca in viribus robuſtis, & in his qui non facile dejiciunt, & qui ex alijs purgantibus non integre ſunt purgati.

Tertia propoſitio: colagoga ſunt elect. de ſucco roſ. de pſylio

pſylio, rhab. caſſia tamarindi, mirabolani citrini, diaprunis ſimp. mana, aloes, ſyrup. roſarum ſuccus, & conſerua earum & magis lexanel. Pillulæ ſunt aſagaret de rhab. ſine quibus, aureæ, de hermodactilis minoris, hoc ordine, pulp. caſſ. leuiter purgat bilem & aduſtam ℥. ij. pulp. tamarind. ℥. ij. leuiter euacuat bilem, & ardorem extinguit. Mirab. citrini ℥. ij. comprimendo leuiter vacuant bilem, & adſtringunt, ſuccus roſ. & conſerua ejus ad ℥. iij. leuiter purgant bilem, & magis aquas. Diaprunis ſimp. & mana ad ℥. ij. leniendo leuiter euacuant bilem. Rhab. ad ʒ. ij. modice bilem ſoluit, minus pituitam, idque adſtringendo, & roborando, nec diſſimiliter aloes, ſed magis ſiccat, & roborat.

Electuaria verò de ſucco roſ. & de pſylio ad ʒ. ij. valida colagoga ſunt, ſed de pſyljo magis reſpicit naturalia deobſtruĕdo; de ſucco autem roſ. reſpicit caput, & juncturas.

Ex pillulis autem aſagaret & de rhab. ʒ. j. ß. leuiter vacuant, ſed aſagaret reſpicit caput, de rhab. autem naturalia. Modice autem colagoga ſunt, ſine quibus, & de hermodactilis minoris ʒ. j. ſed priores reſpiciunt caput, poſteriores juncturas; validæ ſunt aureæ quarum ℈. ij. caput reſpiciunt, pulius autem colagogus eſt piperis, ameos, cumini, epithimi, diagridij aña gran. viij. camphoræ gran. ij. cum pari ſacharo.

Quarta propoſitio: phlegmagoga ſunt, catholicon, diapheni; electuarium Indum, pillulæ ſunt elephanginæ communes, maſtichinæ, lucis, aggregatiuo de agarico, cochiæ, fætidæ, hoc ordine; caſſia leniter vacuat pituitam minus quam bilem; ſemen carthami ad ℥. j. contuſum lene phlegmagogum; chebuli ad ℥. j. lene eſt phlegmagogum, & adſtringit cathol. ad ℥. j. perleue eſt phlegmagogum, & melagogum Turbith Orientale, nam noſtras etiam tapſia ad ʒ. j. modice phlegmagogum eſt, agarici ʒ. ij. reſpiciunt totum, & magis remotum. Diaphenicon modice phlegmagogum eſt ad ʒ. vj. leuius colagogum, reſpicit autem naturalia, Indum ʒ. iiij. validius phlegmagogum eſt.

De Electuarijs.

ADuerte primo: de electione vocantur ita, quaſi electa, ſeruanturque in hac forma: fructus, ſemina, flores. Radices cum melle, vel ſacharo, quandoque operta tantum ſacharo valde cocto (*confeitados*, vel *cubertos*) quando conficiuntur ſacharo aliquanto minus cocto, manentque ſub forma ſolida rotularum. Quandoque ſacharum adhuc minus coquitur, & redduntur incocta ad formam opiata, vel paulo craſſiorem, vt diacitonium, vel diapyrum.

Secunda propoſitio: cogantur pharmacopolæ indere pulueres cum menſura in electuarijs, cujus negligentia minime operantur, recipiunt autem ſolida ſacharum duodecuplum, quare in ʒ. j. & ß. pulueris euadant electuarij ſolidi ℥. ij. opiata autem recipiant mel, vel ſacharum quadruplum, conſeruæ verò duo, doſis ergo ſolidi electuarij ferè eſt ℥. ß. continens pulueris ℈. j. in validis ergo electuarijs minor quātitas ſufficit, ſicut in conſeruis ℥. j. propter earum lenitatem, opiata autem ℥. j. ß. idem operatur quod ex ſolido ℥. ß.

Tertia propoſitio: duratio eſt ad menſes nouem cum ſacharo, ſed recipientia ſemina oleoſa ante duos menſes rancida euadunt, quod ex odore agnoſcitur, videlicet diarrhodon, diamarg. diatriaſand. diagargantum, diapapauer. Quare pulueres ſeruantur ſine illius ſeminibus, & in tempore componendi, ſacharum cum lacte ſeminum coquatur, & ita pulueres addantur. Poſſunt gratia roboris conciliandi, deaurari, & deargentari. Sumuntur ad cerebrum duabus horis à prandio, ad reliqua jejuno, & præſtat vbi quæritur exſiccatio, vel mora illorum in ventriculo, vt non ſupra potetur.

Quarta propoſitiò: opiata frigida ſunt. Micleta Nicolai, cujus ℥. ß. in fluxibus poſt euacuationem commoda ſunt. Opiata verò calida, ſunt Alchermes ʒ. ij præcioſa confectio, nec valde calida; ſummè roborat cor, & lætificat. Dialaca

ʒ. ij. potenter deobſtruit naturalia. Philyris archolicon ʒ. ß. eximie roborat memoriam & caput, theriaca & metridatum ʒ. j. per interualla vniuerſa membra roborat, calefacit tamen euidenter.

Quinta propoſitio: ſolida frigida ſunt, electuarium trium ſandalorum infrigidat, & roborat naturalia, & prouocat vrinam, diamargarit. verò magis roborat ſpiritualia, diarrhodon vtraque, ſed cum minori infrigidatione, pectus verò lenit diagarganton, & magis lenit, & infrigidat diapapauer. Calida verò ſunt aromaticum roſatum, roborans naturalia, & modice excalefaciens, diambra verò magis, & roborat & calefacit cor, ſicut diacyminum, naturalia. Validior omnibus anacardina, cujus tertia vna cerebrum valde frigidum vehementer excalefacit.

Sexta propoſitio: condita vel conſerua ſunt, conſerua roſarum ex ſacharo, roborat viſcera, & caput, ſiccatque excrementa. Mirabolani verò omnes conditi roborant caput & naturalia, & magis ſiccant excrementa, quam conſeruæ roſarum, conſerua violarum lenit ſpiritualia. Conditi verò fructus citoneorum, pyrorum, perſicorum habent vires ſimplicium, ſed remiſſiores.

Compoſitum autem conditum fit ex frigidis conſeruis, additis bracteis aureis (*paſtas de ouro*) puluere diamargarit. & ſi oportet etiam ſemine papaueris ʒ. j. Calida verò ſunt citra condita roborantia naturalia, & ſpiritualia, flores verò & radices bugloſi conditi ſola ſpiritualia. Calidiora ſunt conſerua roſarum ex melle, cortices citri conditi, limones conditi. Validiora ſunt & caput reſpiciunt conſerua ſtæchados, validior nux condita, validiſſimum zinziber conditum.

Septima propoſitio: confecta autem habent vires eorum quæ incruſtantur, ſed imbecilliores videlicet coriandri ad reprimendos flatus à capite, cinamomi, ad purgationem menſium, aniſi magis cymini ad flatus, agni autem ad ſeminis exſiccationem.

De

De Vnctionibus.

Aduerte de vnctionibus. Propoſitio prima: olea per impreſſionem fiant ex omphancino, aut ſaltem non ſalito, & loto; ſunt autem olea per impreſſionem extracta fere pauci vſus, quia non fit vulgo trina permutatio, nec ſequitur coctio in duplici vaſe, nec poſtremo in eo lotio ſufficiens. Quare præſtat vt rurſus cum herbis coquantur, aut cum ſucco earum, non ſeruentur autem toto anno, ſed animalia, & herbæ in oleo, putreſcunt enim, vel aliquanto pluſquam præcipiunt Auctores, ob negligentiam inſolationis, poſt collata ſeruentur.

Secunda propoſitio: frigida ſunt violaceum, lenit & infrigidat, adhuc magis nenupharinum, roſaceum autem infrigidat, & roborat, & nonnihil reſoluit, melynum verò ceu cytoneorum, & myrtinum validius adſtringit, ſed myrtinum craſſarum partium eſt quam mellinum.

Calida verò ſunt camomellinum, anodinum leniter reſoluens, paulo validius eſt anethinum, adhuc validius liliaceum, & magis laurinum, & rutaceum. Olea verò amigdalarum dulcium, & ſeſaminum craſſius amigdalino. De ſemine verò lini peculiariter benefacit hæmorrhoidibus. Verum ex amigdalis amaris, & nucleis perſicorum, flatus diſſipantur, deobſtruunt & vermes interimunt. Sequitur de mentha, & abſinthinum, maſtichinum, nardinum, roborantia, & coctionem promouentia. Et de mentha quidem, & maſtichinum magis adſtringunt, non deobſtruunt, abſintinum ſimul leniter deobſtruit; nardinum potentius calefacit & reſoluit, & adhuc magis ex lauandula (*de alfazema.*) Neruorum verò affectibus potiſſimum faciunt, de lumbricis vulpinum, de terebentina, de euphorbio; & de lumbricis quidem magis roborat, vulpinum verò magis reſoluit. De terebentina verò potiſſimum ſuſcum, quod poſtremo diſtillat, magis deobſtruit, validiſ-

lidiſſimum eſt de euphorbio. Peculiariter autem faciunt oleum de capparibus, ad antiquas obſtructiones, oleum de ſcorpionibus, lapidi frangendo, & peſti cauendæ vnctis alis, & inginibus. Oleum verò de ſulphure ad ſcabiem pituitoſam paratur. Vnguentum ad ſcabiem ℞. roſacei ℥. iiij. therebentinæ, ſulphuris, vini optimi aña ℥. j. bulliant ad vini conſumptionem, & colletur.

Tertia propoſitio: vnguenta fere parum operantur ob oleorum malitiam. Quare commodè præcipitur in compoſitione eorum, vt olea præcoquantur cum pari ſucco, aut liquore, vel inter contuſcendum in mortario liquor paulatim effundatur, & permiſceatur ceroto. Additur ad ℥. j. olei, ceræ ʒ. iij. pulueris ʒ j. Tempus autem vngendi naturalia peracta coctione, ne impediatur vis medicamenti à multo alimento. Item ventriculus, ſplen, veſica ante vnctionem præfricanda ſunt, pectus autem modice, dorſum verò & hepar minime ob calorem qui timetur. Item ventriculo imponatur cottus cum commoda ligatura; lieni panus ceruleus, dorſo, & hepati folia lactucæ, aut plantaginis, vel frigidiora nymphеæ. Item vnguenta reſoluentia, vel emollientia magis operantur, ſi operiuntur multa lana ſuccida in vino albo cocto. & multo magis ſi continuò iterantur.

Frigida autem vnguenta magis operantur, ſi operiuntur linteo perforato imbuto roſacea, vel communi frigida expreſſa, perpetuo autem abſtergantur vnguenta poſt operationem cum linteo in vino albo tepido. Cicatriſantia autem reddantur à linteo, ita enim magis ſiccant. Sunt autem frigida vnguenta, roſatum infrigidat, & roborat, ſed negligenter paratur propter inopiam ſucci roſarum. Sandalinum potentius infrigidat, & multo validius populeon, ita vt ſoporiferum ſit. Cicatriſantia autem ſunt album & crudum & coctum, ſed magis crudum, camphoratum potentius refrigerat, ſicut de tutia magis ſiccat, & adhuc magis calcinatum, & de minio.

Calida verò vnguenta ſunt, dialthea emolliens, & dolores ſedans,

ſedans, remiſſius autem emollit æſipus, ſicut plus calefacit marciaton, emundat autem apoſtolorum, & multo magis ægyptiacum. Si verò in ejus ℥. j. addantur arſenici ſublimati gr. iiij. opij gr. j. cum minimo dolore exit, quamuis humida carne, ſicut replet baſilicon, & magis glutinat aureum.

Quarta propoſitio: emplaſtra ex adjunctis metallicis ſolidiorem conſiſtentiam obtinent; frigida ſunt diachylon minus emolliens calida, gummi autem leniter refrigerat, & cicatriſat. Spharadapum verò magis ex lythargirio, ceruſa, roſaceo aceto. Calida verò ſunt diachylon magnum emolliens frigida, validius eſt armoniacaum, valde item reſoluit cum emollitione demeliloto, magis reſoluit de baccis lauri, peculiariter diapalma leniter reprimit, roborat & reſoluit. Oxicroceũ verò diſſipat remanentes durities, roborans neruoſa, ſicut apoſtolicon chyrurgicum poſt conſolidata conuenit. Emplaſtrum verò contra rupturam Guidonis, & de nido hyrundinum ejuſdem, præſtat quidem ruptis, poſterius maturandæ, & reſoluẽdæ anginæ. De compoſitis itaque medicamentis in vniuerſali, & in particulari ſatis ſuperque ſit.

CAPVT LI.

De Lapide renum.

ADuerte primò: curandæ nephritidis præcepta. Primum, ad præcautionem in obnoxijs cõuenit adhibere contraria trium cauſarum lapidis gignendi, quæ ſunt crudus humor, mora ejus in renibus, calor renum.

Obuiat primæ cauſæ bona coctio pauci, & probi alimenti, cum ſufficienti exercitio ante cibum, & quiete integra a cibo. Pro varietate autem plenitudinis ſemel, aut bis in anno ſumat pulpæ caſſ. & diaphæn. aña ℥. ß. in bolo, vel in decocto Glycirifæ, & adyanthi.

Obuiant ſecundæ cauſæ leuia diuretica vſu continuo, apud

Tralianum, & Auicenam, quod enim 10. theor. 10. prohibet diuretica affecto rene, vel veſica, agit de incipiente inflammatione, non de reliquis renum affectibus. Nec timenda eſt delatio incocti alimenti ad renes ex leuibus diureticis, non enim ſtatim talia imbecilla permeant ad renes, ſed paulatim fundũt ſanguinem, vt facile ex ſero tranſeunte excutiatur à renibus humor, per interualla autem quando ſentitur grauitas in renibus, etiam valida diuretica cõmode interponuntur. Quod autem in continuo vſu lædant, cauſa eſt. Prima, calor eorum, apud Tralianum. Secunda, ne immodico tractu excrementorum per renes debilitentur renes, & diſponantur ad fluxum, aſſueſcit enim natura mandare eò excrementa.

Obuiat tertiæ cauſæ tepida aqua frequenter potata jejuno, vel julepum tepidum adyanthinum, & in potu aqua, vel vinum ſubfrigidum, apud Tralianum. Quod ergo 5. de ſanitate 7. laudat in talibus mulſum conditum, agit de ſenibus valde frigidis, in quibus plus operatur ex vacuatione humoris, quam noxæ ex aliquanto calore.

Secundum præceptum: præſente dolore antequam intentetur fractio lapidis, & deſcenſus ejus, dolor ſedandus eſt cũ ijs quæ membra molliunt, meatus laxant, flatus conuinctos diſſipant, ijſque omnibus tam initio ſumptis, quam clyſtere ſubmiſſis, quam extra impoſitis; hujuſmodi autem remedia in initio ſolum exercenda ſunt, in proceſſu interponenda, videlicet quia per reliqua remedia dolor acuitur. Verum ex lib. de affect. renum, non eſt valde immorandum talibus emolliẽtibus, eo quod robur renum à tali frequentia diſſoluitur, vnde fit vt non poſſit expellere lapidem, & præterea non poſſit expellere decumbentem humorem; quare paulo redditur dolor acrior. Quod præceptum in omni fomento anodino tradit Galenus 4. local. de fomentis ophtalmiæ, & Auic. de lapide renum. cap. 19. ea de cauſa dixit permiſcendum eſſe anodino aliquid adſtringens, qualia nardinum, vel lininum.

Phlebotomia etiam & purgatio præcipiuntur tanquam ſedan-

dan-

Digitized by Google

dantia dolorem in juuenibus, & robuſtis 6. epid. ſect. 5. & apud Paulum, & Aët. lib.11. cap.5.& ſerm.3. cap.5.& lib. de affect. renum cap.4. ad fin. medium, videlicet ſi peccat ſanguis copia, vel craſſitie, aut timor ſecuturæ inflammationis, phlebotomandum eſt, phlebotomat autem Galenus citat. ex crure juxta præceptum vniuerſale, quia morbus eſt infra hepar. Raſ. ad prohibendam inflammationem ſecat baſilicam, videlicet quia cum renes ambigant 1. ad Glauc. vltimo in loco, magis conuenit initio inflammationis ſectio ex cubito, poſterius autem ex crure, lib. autem citat. de renum affectibus, ſi vis robuſta eſt, ex crure fiat, ſcilicet quia poteſt tolerare multam ſanguinis miſſionem, quæ ſola juuat in crure ſecto. Si verò valida eſt, parum ex cubito mittatur ad reuulſionem, ſemper autem minus quam pro copia, ſicut in reliquis affectibus, quibus jungitur dolor, aut vigilia. Purgationem autem timet Auic. quia deſcendere facit humores ad renes. Verum Aët. concedit vbi cacochymia in cauſa eſt, cum multa tamen majori cautione, ita vt rariſſime mittatur exoluens tempore acceſſionis poſtremo phylonij Romani ʒ. j.

Tertium præceptum: frangentia lapidem, & diuretica per interualla ſunt adhibenda, quoniam dolor remittitur, in quem vſum docet Auicena adſtringi pectus, & inferiora ilia, ita vt laxentur vreteræ ſuperiores ad lapidis exitum, frãgentia autem lapidem ex virtute 5. ſimp. 13. ſunt in genere attenuantium, attenuantia enim cum minimo calore lapides imminuunt. Ratio 5. coll. 20. coagulata à calido ſicco, ſoluuntur frigido humido ex 4. meteor. 6. lapides ergo cum ab acri calore concreuerint, non ſoluuntur à pari calore medicinarum, ſed à remiſſiori, qui collatus illi frigidus datur.

Diuretica autem vis paulò calidior eſt ſiccitate juncta, ſi quidem, ſi idem calor humiditati jungitur, expectorat. Sunt enim tres hæ facultates ſubſtantiales. Vis autem mundificans renes, non eſt alia à diuretica, licet enim lectione deprauata Galeni ita crediderit Serapio, parte 1. breuiarij, cap. de mun-

dificantibus, renes, ex proprietate autem, vel vi quarta nonnulla frangunt lapidem ſicut quædam ex vtraque, & inter ea ali: potentius, alia debilius.

Compoſita autem frangentia parantur ex Auicena cap. 18. ita vt baſi frangenti lapidem iungantur valida prouocantia, tamen vt cito tranſeat frangentis vis ad lapidem, tum vt fructus lapis educatur vt piper. Alterum eſt lentum, morari faciens, eo quod comminutio lapidis breui fieri non poteſt, v. g. gummi, forte autem magis additur gummi ad præcautionem vlceris imminentis ex lapide. Tertiò, additur adſtringẽs ſimul ad corroborandam expultricem, & prohibendum fluxum materiarum ad locum dolentem, vt cyperus. Quartò, additur ſtupefaciens ob doloris vehementiam, vt ſemen hyoſciami, confidimus autem de natura, quod ſuo tempore vtatur dictis facultatibus, videlicet 1. diuretica deferente ad renes. Secundo, remorante ſimul & frangente. Tertiò, redibit ad expulſionem; toto autem tempore vtetur facultatibus ſtupefaciente & roborante.

Quartum præceptum: deſcendente lapide in veſicam ceſſat dolor, lapis vero quandoque ingrediens collum vrinam impedit, quo tempore æger eleuandus per crura, & concutiendus eſt, præcipiendumque vt cum impetu ejaculetur vrina, mittendúſque eſt coles in hydreleum calidum, & ex eo ex alto perfundendus, potandumque validum diureticum, tandem coles parte ſuperiori ſecandus eſt. Si verò in colo veſicæ impedit, ſimiliter eleuandus eſt & concutiendus, infligendaque pectini palma, demum immittendus eſt juncus, aut quod præſtat candella ex ſubdupla reſina ad ceram vt cathether reſpondeat ætati. Si verò lapis in veſica ipſa manet, non eſt diſſimulandum, ſed validiori remedio, quam in lapide renum agendum eſt, & tandem ſecandum eſt, licet ſit periculoſiſſima operatio. In omni autem lapide poſt expulſionem, victus acuratiſſime obſeruetur, aliter enim regeneratur ob conſuetudinem, ſicut & lumbrici.

Remedia.

PRimum: lenientia doloris, leuis vomitus, & dejectio ex clyſtere leni paruo, frequenter frictione lumborum cum amigdalino calido, butyro, & linino. Validius eſt addita dialthea, vel ex farina triticea cum ſapa, & camomelino fiat maſſa inuoluto linteo imponenda. Actualis enim calor obſeruandus eſt, vel duo ſacculi furfuris in decocto camomillæ, & altheæ, & ſemina fænu græci lota coquantur in aqua cum butyro & melle, & per interualla frequenter ſumatur decoctũ. Item balneum ſuauiter calens, in quo plurimum moretur, quo tempore quæ ſumuntur ſuauiora ſunt.

Secundum: frangentia & prouocantia apud Auic. & Albucaſim tract. 3. & Aet. cap. 11. in tractu de lapide renum, & Plin. lib. 28. cap. 15. Sunt ſanguis leporis cum pelle vſta ad ʒ. ij. vel cineris toſti oui à quo excluſus eſt pullus cum pari ſacharo in aqua apij. Vel apud Tralianum manus diuinæ ʒ. j. ſangnis hyrci ex eodem, & Auicena præparatus, ſyrupus adyantinus ℥. j. in decocto radicum graminis; & apij. Vel famoſa auis troglodites (*carrica*) pro qua male ſumebatur cauda tremula (*aluc loa*) valet autem tota ſalita, & puluerata, vel in olla in cinerem verſa. Vel cedatur aſſa, vel elixa, vulgare eſt ſpongioſa inſtar echyni innaſcens rubro canino. Item Iuſtini, vel litontrypon ʒ. j. in aqua raphani. Vel ſtilatitia limonum. Item decoctũ corticis radicis verbaſci per dies quinque potetur, & interjectis, decem per alios quinque. Cucurbitæ itẽ applicentur paulatim deſcendentes; quam primum ſentitur moueri lapis, ita vt ſpatio trium miſerere mei Deus quieſcat cucurbita.

CAPVT LII.

De Menſibus retentis.

Cum ex retentione, &c.

ADuerte retentionis menſium curandæ præcepta. Primùm: quod ſcribitur 1. acut. 13. vulgarē eſſe errorem medicorum ſumere frequentia pro perpetuis, hic maximè locum habet, nam perpetuo adhibent calida ſicca aperientia medici, eo quod frequens cauſa retentionis eſt frigiditas, cum craſſitie humoris obſtruens vaſa vteri, verum accidit aliquando retentio, ob ſanguinis penuriam, in inualidis, & conualeſcentibus ſolo victu reſumptiuo curanda. Accidit etiam ex calore per vſtionem incraſſante humores, quam ſanat decoctum prunorum à jejunis ſumptum, refrigeratum ſit cum alijs frigidis humidis.

Secundum: in cauſa frequenti à pituita obſtruente ſuffitus aromatum benefacit 5. aphor. 28. ita tamen vt ſimul per ſuperiora fœtida adhibeantur, ex Zoar. cap. proprio. Vbi autem cauſa magis vrget i. vacuandum eſt, poſt deobſtruentibus agendum, ne videlicet corpore pleno deobſtruentia magis obſtruant, vnde cum parua phlebotomia ex ſaphæna ſit ex deobſtruentibus vaſa vteri, præſtat ſi corpus plethoricum eſt, vt præcedat aliquantò miſſio ex brachio, maximè quia origo ſanguinis, & ideo frequenter etiam humoris deobſtruentis in hepate eſt, quod memorandum eſt, tam in prouocandis menſibus, quam in phlegmone vteri ſanando, licet Galenus meminerit in talibus deſecanda baſilica, ſicut in internis inflammationibus, non memenit de ſectione aduerſi lateris, videlicet quia plurimū ſanguinem exhauriebat, poterat non ſecare partem diſtantem. Vbi verò cacochymia jungitur incraſſans ſanguinem, vacuanda eſt júnctis diureticis, & aperientibus. Verum

rum præconſiderandum eſt, num incraſſities ſanguinis pendeat à calido humore, quo tempore fugienda ſunt calida, & vacuanda etiam bilis per aduſtionem incraſſans.

Tertium: poſt dicta ſequantur prouocantia menſes phlebotomia ſaphanæ parciſſima, & iterata, ligaturæ coxarum, cucurbitæ in eiſdem; ſumantur item medicamenta prouocantia, ſed gradatim, præſtatque ſi triduo ante periodum exhibeantur, & adhuc magis ſi in balneo.

Remedia.

PRimum: balneum; ligentur in linteo, arthemiſiæ, ſabinæ aña m. iij. maluarum, altheæ, fænu græci, ſeminis ſinapis, lauandulæ, florum camomillæ, & ſambuci, anthos, ſtæchados aña ℥. j. ſedeat mulier ſupra ſacculum in balneo.

Secundum: peſſaria cum carne ficuum, & ſucco Mercurialis incorporetur, gencianæ, pulegij aña ʒ. j. melanthij ʒ. j. Validius eſt ſi addatur colochyntidis ʒ. j. Item caſtorij ʒ. j. ß. muſchi gr. ij. ſoluta in ſambucino excipelana.

Tertium: ſuffitus ex colochintide ſupra carbones. Vellere decocto, ſabinæ, lauri ex quo lauetur vterus.

Quartum: ſumenda per os. Quotidie jejuno ſumat ʒ. j. tripheræ magnæ ſine opio, cum jure cicerum. Vel ſumat in aurora ℥. iiij. & veſpere tantundem decocti ſequentis addito ſacharo. Radicis rubiæ ℥. ß. ſeminis ſeſelini, faſeolorum, cicerum nigrorum aña m. j. redeat in aqua ad quartam partem. Item quotidie edat jejuna parum arthemiſiæ, vel caſtorei, ſeminis aniſi, & opij aña ℈. j. in vino albo.

Quintum: phlegmagogum. Electuarium Indum ʒ. iiij. ſpicæ ℈. j. cum ſacharo fiat bollus, colagogum autem eſt rhab. ʒ. ij. in aquis lupulorum, & endiuiæ poſt collaturam adde ſucci roſarum ℥. j. ß. vini albi ℥. ß. ſpicæ ℈. j.

CAPVT LIII.

De Morbis juncturarum.

ADuerte: curandæ arthriditis præcepta. Primùm, parcitas in victu ſumme commendatur, ita vt tertio quoque jejunent, & magis à potu abſtineant antè mediam cibationem, & multo magis à venere juxta Hippocratem 6. aphor. 28. à vino item ceu maximo penetratore, quouſque tranſeant quatuor tempora ait. Haly, eo quod in temporum mutationibus ſolet inuadere, & quia ſæpe vertitur in acetum nocentiſſimum juncturis, è conuerſo pedum eſus ob familiaritatem commendatur. Exercitia autem valida in parte ſana commendantur, & conferunt, in ægra debilia ſunt, & poſtremo fiant.

Secundum: humor noxius vacuandus eſt ſequentibus cõſiderationibus, vna quod non tardet vacuatio, modice exoluens cum adſtrictione, videlicet, quia humor poſitus eſt in motu, quare commodè feſtinat ea diuerſio ante quam humor firmetur in parte, quare conuenit adhibere etiam pauca præcedente coctione, maximè cum coctio artificialis in talibus adſtringat. Quare non parat vacuationi. Ideo autem modica purgatio requiritur, non ſola leniens; ne humor ex ſe agitatus, ex pharmaco magis motus quam eductus, decumbat vniuerſim ad locum affectum.

Altera conſideratio, ſi ſanguis ſolus abundat, vel junctim cum alijs, dominante tamen ſanguine, vel tertio aucto æque ſanguine cum alijs. Vel quarto ſi in ſanguine non eſt diminutio etiam cum copia aliorum, à phlebotomia incipiendum eſt 3. 1. 29. Si verò alius humor increuit cum ſanguine diminuto, incipiendum eſt à purgatione, nec hoc pugnat præcepto 6. epid. 1. 5. quod in concurſu duarum vacuationum incipiendum eſt à phlebotomia, quia in caſu vltimo dicto ex 4. de

ſanit.

ſanit. 8. non conuenit phlebotomia, ſed purgatio, eſt enim cacochymia cum defectu ſanguinis; poſterius tamen æquatis humoribus poteſt conuenire phlebotomia.

Poſtrema conſideratio eſt, in præcautione ſecandum eſt ab oppoſita parte, vel partibus ijs quæ ſolent affici in curatione, ſicut in reliquis inflammationibus à diſtante, ſed communicante.

Tertium: quod attinet ad localia in initio repellentia poſt aliquam vacuationem, imponatur in loco affecto, & ſupra locum affectum, ſimul cum ligatura modice conſtringens juncturam, laxa autem verſus ſuperiora, deinde paulatim permiſceantur reſoluentia. Tandem in declinatione ſola reſoluentia adhibeantur, veſicatoria autem, & cauteria, ſi adhibeantur, ad intercipiendum fluxum juncturarum imponantur. Si ad vacuationem contenti in junctura, vel parum infra, interim dolor tanquam attrahens fluxiones ſedandus eſt, & durities remanens emollienda. Cæterum in juncturis proximis cerebro, repellentia cauenda ſunt ob timorem nobilis vicini, ſicut in ſchiatica, ob profunditatem.

Remedia.

PRimum: præſeruans locale, frequens lotio cum tepida ferrata decocti ſalis & aluminis, & multo magis lotio frequens in talibus thermis, aut fricentur juncturæ cum ſale, & oleo, & mittatur pars affecta in muſtum maximè nigrum.

Secundum: reprimens commune. Bolus armenus cum oxirrhodino. In validiori autem additur mucilago pſilij, albumen, ſandali, vel roſarum ℥. j. farinæ hordei ℥. ß. fabarum ℥. iij. cum oxyrrhodino. In frigida autem cauſa bulliant nardinum cum pari decocto gallarum, addita cera, aloe, acacia, ſtirace.

Tertium: reſoluens in calida, mucilaginis, fænugræci, & ſeminis lini, & olei linini aña cum cera. In cauſa autem mix-

ta ſuccus ebulli inſpiſſatus cum roſacea. In cauſa autem frigida ſtercus bouinum calidum,& magis addito caprino cum cinere caulium. Item aloes ℥. j. mirrhæ ℥. ß. ſalis ʒ. ij. croci ʒ. j. farinæ lupinorum & furfuris aña ℥. ij. lixiuij quod ſatis ſit.

Quartum: ſedantia dolorem; pultes ex pane, lacte, roſaceo, luteis, croco, item pulpæ caſsiæ extractæ cum aqua roſacea, & in proceſſu cum aqua apij. Validius eſt, roſaceæ ℥. iij. opij ʒ. j. croci ʒ. ß. cum cera fiat vnctio.

Quintum: emollientia nodos. Balneatio membri bis in die in decocto caſtrati, & præſtat ſi addatur ſanguis calidus recens occiſi animalis. In balneo autem fricetur pars, & vndique vertatur ſequente frictione ad ignem, pinguedinis vulpini, ſeſamini aña ℥. j. medullæ cruris vaccæ, mucilaginis, maluæ, fænu græci, ſeminis lini aña ʒ. ij. cum cera; quod ſi manet materia indigens reſolutione, imponatur hyſopum cerotum ex Phylagrio, apud Meſuem.

CAPVT LIV.

De Seminis profluuio.

SEminis profluuium, quod gonorrhæa dicitur, ſymptoma eſt retentricis, aut expultricis facultatis teſtium, & vaſorum quæ teſtibus aſsiſtunt continentia ſemen; à Galeno ſic definitur; eſt ſeminis aſsiduæ excretio, cole haud quaquam extento, ſequitur autem aut à ſemine factam irritationem, aut retentricis imbecillitatem, ob quam vel nollentibus nobis ſemen perpetuo defluit, ſine veneris appetitu, incitamento, teſtigine, aut delectamento, niſi quando vniuerſim, & accumulatim excernatur calidum, ac multum ſemen occurrens, tunc enim ſeminis acredinem ſequitur.

Aliquando etiam conuulſione fit expreſſio, vt in morbis comitialibus. Cauſæ ſunt quæ ſemen calidum, atque mordax efficiunt, & quæ vaſa continentia humectant, atque relaxant ſeminis

ſeminis acredinem agnoſces ſi titigo accidat, ſi pudendum erigatur, & intumeſcat, ſi cummulatim, & cum aliqua delectatione fundatur, & ſi fætidum ſit. Imbecillitas retentricis agnoſcitur, quando ſenſim defluit aquoſum ſemen nullam inferens tetiginem.

Curatur ſeminis incontinentia quæ ab acredine fit victu refrigerante, lactucis, endiuia, cucurbita, lentibus, & aquæ potu. Sit autem aqua calybeata, ac clyſteribus qui refrigerandi vim habent, quiete & animi tranquilitate, balneis aquæ dulcis, & decubitu ſuper altero latere. Vitandus autem decubitus ſupra dorſum, & puluinarium copia, ac lectus valde mollis, & imaginatio, atque occaſio omnis cogitandi de rebus venereis, fugiant & vinum & oleum. Præterea conuenit ab initio ſanguinem mittere ſecta vena interna cubiti, ſi ſanguinis aduenerit abundantia, & veneris præceſſerit inſueta abſtinentia. Deinde ventrem purgare facile, cum caſſia fiſtula, & electuario roſato in decocto hordei, violarum, & prunorum, & lumbos ac renes deinde fouere oleo nympheæ, oleo violaceo, & roſaceo, præterea vnguento roſaceo, lamina quoque plumbi perforatam multis in locis, lumbis alliganda, in lecto tamen violas, ac roſas inſpergere oportet, & nympheæ flores, viticis germina, & myrti folia, frictiones ſuperioribus membris adhibendæ validæ, & ſi æger juuenis, & conſtans fuerit, & calido anni tempore, non erit alienum frigidæ balneum ingredi.

Si verò ſeminis incontinentia ob vaſorum laxitatem, & retentricis imbecillitatem eueniat. Victus exſiccans eſſe debet, lentes præbendæ elixæ cum aqua, & aceto, & beta, & lac ſeminis canabis, & ſemen ipſum cum ſale toſtum, & pyra aſſa & auellanæ toſtæ. Carnes enim pauca quantitate edantur aſſæ. Potus ſit aqua cinamomi aut calybeata. Lumbi quoque roſaceo oleo, vel vnguento lineantur, & exercitationibus vtātur, & frictionibus validis, & balneis aquarum ſponte calidarum, aut arte paratarum, inſeſſiones quoque fiant ex decocto

roſarum myrthi, rubi, balauſtiorum. Lumbis autem & iliis juxta os pubis emplaſtra admouebimus ex palmulis in roſaceo, & aceto elixis, aut ex oleo roſaceo, & nymphea cum acacia, hypociſtide, & rhuta. Hæ verò his etiam qui ob ſeminis acredinem laborant conueniunt.

Verum valida refrigeratio renes lædit, conducunt quoque omnibus ea quæ ſemen facultate ſua extingunt, & quæ corrumpunt. Extingunt quæ refrigerant, vt lactuca, blytrum, attriplex, cucurbita, pepones, & cucumeres, hæc ſemen incraſſant & extingunt non corrumpunt; quæ verò ſiccant corrumpunt, quamuis calida ſint, vt rutha & vitex, & ejus ſemen, & nymphea quæ frigida eſt, hæc à tota ſubſtantia. A Galeno, rutham itaque edulijs miſcemus & ſemen ejus, & ſemen viticis in aqua portulacæ præbemus bibendum; diaciminum ſimiliter, & dianiſum, & diacalamintha valent, & puluis ſequens.

Seminis lactucæ, portulacæ, ſeminis viticis, ſingulorum ʒ. ij. calaminthæ ʒ. j. ß. hujuſmodi ʒ. ß. cum aqua ſtilatitia lactucæ bibitur in ſeminis fluxu, ob acredinem, ob relaxationem verò cum aqua cinamomi. Eiſdem fere remedijs curantur, qui nocturnas pollutiones patiuntur; nam ab eiſdem cauſis malum oritur. Raro perit aliquis à morbo hoc, interim tamen hominem reddit effæminatum, mollem, ſegnem, timidum, extenuatum, & imbecillem.

CAPVT LV.

De Mingentibus, in Lecto.

SVnt qui vrinam dormientes emittunt, atque id vna duarum cauſarum, aut ob nimiam vrinæ acredinem, ob quam veſica mordetur, & ad excretionem cogitur, aut ob imbecillitatem muſculorum veſicam claudentium, ob quam facile ab vrina grauatur, vtriſque tamen accidit ſomnus inſomnis, plenus, atque grauis, ſomniant enim ſe vigilantes quærere

quo

quo in loco vrinam deponere honeſtius poſſint, ſibique ipſis loca diuerſa proponunt, & quibus vnum cum labore, & ſolicitudine conquæſitum eligunt; at verò interim ab vrina tam vehementer præmuntur, vt totum animum, totamque phantaſiæ actionem ad veſicam applicátes, minime ad externa agnoſcenda conuertantur.

Quod ſi ob vrinæ acrimoniam malum procedat, facilius curabitur bile purgata, & jecore refrigerato, ac renibus, & aquæ hordei potu, & peponum eſu, & ſeminum eorundem, atque lactucarum eſu. Si tamen ob laxitatem muſculi claudentis veſicam eueniat, pueris id frequentius accidit cruditatum ratione, mel itaque roſatum collatum ante cænam ſuméndum, idem cruditates emendat, bibant præterea ante cænam myrrhæ ℈. ß. pulueris calaminthæ ℈. j. in vino albo, aut in aqua mulſa, aut ſeminis rutha tritæ ʒ. ß. In vino autem gutteris galli veteris vſti ℈. j. cum vino, aut teſticuli leporis abraſi in vino odorato ſumentur, foueantur autem & perytoneum oleo irino, & laurino, aut anethino, & mirrha, aut oleo vulpino, & caſtorei momento; partes quoque præfricandæ dictis oleis, & chymolia cum vino, cataplaſmatis modo pubi, & perytoneo admouendis.

CAPVT LVI.

Ad vehementes dolores fæminarum ante purgationem.

SVnt plurimæ quæ juxta purgationis tempus validos patiuntur dolores in lumbis, imò ventre & pube, quibus ſubuenitur mollientibus medicamentis, quæ humorum craſſitiem extenuent, aut calorem acrem attemperent, in vniuerſum tamen meatus laxant.

Ventrem lenire præcipimus, oleo laurino, anethyno, irino, ſucino, aut amaricino calentibus, aut cerotum conficimus ex oleo anethyno, ſucino, ſtirace, & pauca cera, & pano

lineo hæc excipimus, aut ventrem fouemus decocto fænu græci, anethi, meliloti, camomeli, cum oleo camomelino, & anethyno. Aut inſidere præcipimus in decocto fænu græci, meliloti, amarici, anethi, croci. Aut in vterum inſudimus anethynum, aut ſuſinum, aut de ſtyrace, aut vitellos ouorum tres cum oleo ſuſino, & anethyno calentibus confundimus, & imo ventri ſuperponimus.

CAPVT LVII.

De Menſium ſuperflua purgatione.

OMnes immodice fluunt, aut ob eorundem naturam, aut ob vteri affectum; menſtruus ſanguis acredine, aut tenuitate peccat aut copia. Vteri vitium eſt, venæ ruptura, aut exeſio, aut anaſtomoſis. Vena rumpitur partu, aut aborſu exeditur, fluentibus menſibus acrioribus aperiuntur ora venarũ; vteri ſanguis tenuitate aut copia.

Agnoſcuntur immodica ſanguinis profluuia temporis longitudine. Quædam fæminæ purgantur trium dierum ſpatio, quædam quatuor, aut ſex; quædam octo, aliæ vndecim integris. Copia verò ſanguinis fluentis cognoſcitur, tum ex his, tum etiam facultatis languore qui inde ſequitur. A partu verò quædam ſeptem, quædam vndecim diebus, quædam integro menſe purgantur. Sanguinis acredo agnoſcitur dolore, ardore, & febre, quæ quandoque concitatur, & acrimonia, fætore, & pallido aut flauo colore. Tenuitas agnoſcitur quando ſine dolore manet, aut calore, eſtque ipſe ſanguis ſubſtantia tenuis & decoloratus, ſicut & fæmina ipſa, cujus naturalis temperies aut aſcititia frigida eſt.

Copia verò ſanguinis agnoſcitur eſſe nota plethoræ, & quoniam copioſe fluentibus menſibus, ab initio nihil mali inde ſentitur, neç languefcit facultas, partus & abortus noti ſunt.

Verum

Verum vaſis ruptura ex impetu ſanguinis fluentis conſtat, ſiquidem effatim erumpit, ex eroſione verò fluente dolor, & acrimonia ſentiuntur, & ſenſim ſanguis manat, & pus miſcetur, & ichores fluunt cum fætore, & coloris prauitate. Anaſtomoſis agnoſcitur quoniam ſine dolore ſanguis manat paucus tenuis, & ſeroſus, & ſigna ſanguis abundantis adſunt, aut ſeroſitatis ipſius.

Si ſanguis vitioſus calore, & acredine fuerit ob bilis mixtionem. Hæc purgari debet ratione reuulſionis, & deriuationis, jecur attemperandum ijs quæ modice refrigerant, vti ceroto ſandalino; vnguento roſato, deinde quæ dicemus adſtringentia admouebimus.

Victus itaque conueniens exſiccans eſſe debet, atque adſtringens, ſint autem aues montanæ aſſæ, turtures, columbæ, perdices, turdi, paſſerculi, lac coctum, & oriza cum lacte, aut poſcha, & poma auſtera, & pyra, & cytonea, & ſorbæ, ac neſpilla, potus vinum nigrum, aut aqua calybeata, quieſcant, & brachia earum fricentur, atque crura, auctore Aëtio. Præterea cucurbitulam, quam maximam mamis affigere Hippocrates præcipit.

Remedia.

Statim adhibebimus ſacharum roſaceum antiquum cum puluere bolli armeni, aut poſchæ ℥. iiij. balauſtiorum, & hypociſtidos vtriuſque ʒ. ß. Aut coralorum rubrorum ʒ. j. aquæ plantaginis, aut decocti radicum rubi. Aut paſtilorum de ſuccino ℈. ij. cum decocto balauſtiorum. Dormituræ optimum auxilium eſt lapis hæmatites ℈. j. in decocto radicum rubi, aut balauſtiorum, ſyrupi roſati, ſyrupi mirthini, ſyrupi de malis cotoneis, & ſyrupi mirthini ℥. iij. ſucci vuæ acerbæ aridi ʒ. j. & ß. Curat imprimis vteri vlcera, eroſiones, & venarum rupturam ſuccus plantaginis in vterum infuſus. Aut decoctum roſarum, balauſtiorum, cauliculorum, glandium

cum

cum acacia, & hypociſtide.

Emplaſtrum etiam imponatur ex balauſtijs, roſis, folijs myrti elixis, deinde cum oleo myrtino, & melino malaxatis; aut palmulæ elixæ in poſcha pubi admoueantur, aut ejſdem addes acaciam & hypociſtidem. Leniantur etiã pubes & lumbi oleo myrtino, melino, & roſaceo, inceſſus quoque fiant ex decocto roſarum, balauſtiorum, corticum mali punici, caliculorum, glandium, & myrti foliorum. Peſſi autem fiant ex acacia, & hypociſtide, & alumine atque thure cum ſucco plantaginis aut ſanguinariæ.

CAPVT LVIII.

De Vteri præfocatione.

VTeri præfocatio grauis admodum morbus. Conuulſionis modus eſt, quo vterus ad ſuperiora conuellitur. Nã & ipſæ fæminæ ab imis partibus ad ſuperiores tractionem ſentire ſe fatentur. Quædam earum ſine ſenſu, & motu jacent, & ſine pulſu, aut paruiſſimo, ita vt vix percipi poſſit. Quædam animi deliquium patiuntur, ſed ſentiunt, & mouentur ſtupidorum more, & difficile ſpirant. Quædam præter ſtuporem, & difficilem reſpirationem, motus quoſdam efficiunt conuulſionis crurum, & brachiorum. Nec verò tam graue malum foret vterum conuelli, niſi inde conſentiret cerebrum, cor, & ſeptum tranſuerſum, & quandoque jecur, ventriculus, & liens.

Cauſæ hujus morbi ſunt ſeminis retentio, aut ſuppreſſio menſtruorum, aut humorum malitia fibras vteri occupantiũ. Nec mirum videri debet, & ſi cauſa quantitate parua, tam grauia inferat mala, ſi quidem pauciſſimum virus venefici animalis ex morſu relictum lethalem efficit diſpoſitionem, & prauus humor in digito pedis corruptus morbum efficere comitialem poteſt, conſentiente cerebro; ſic etiam pauca ſanguinis men-

menſtrui, vel ſeminis quantitas, vbi paruam nanciſcitur corruptionem, vniuerſum corpus perfrigerare valebit, & animi deliquia, ſtupores, conuulſiones, & apnæam efficiet, anima verò refrigerante, malum oritur ac euenit frequentius hyeme, & poſt aborſum, vel difficilem partum, religioſis, & viduis. Occurrit quibuſdam malum per acceſſiones, antecedunt autem pigritia, faciei pallor, crurum refrigeratio, tremor, ſenſus hebetudo, præcipue lingua, & viſus contremiſcit, ſubtriſtes fiunt. Iam verò inſtante acceſſione obtumeſcunt, difficile ſpirant, & pulſus paruiſsimus, & obſcurus redditur, & nõnũquam aboletur, & ſenſu priuantur, & quædam ex ipſis reſpiratione. Ex quibus contingit nonnullas in ipſa acceſſione perire accedente pulſu intercadente, inordinate inquit Paulus. Nos tamen ordinate intercadentem deteriorem cum Galeno reputamus. Cum verò reſtitui cæperint, malæ rubent, palpebræ aperiuntur, ſenſus redit, motus, ac reſpiratio pulſus augetur magnitudine, & vehementia. Ab vtero tamen humiditas manat ore relaxato, & inteſtina murmurant.

Curatio morbi, alia competit in ipſa acceſsione, alia verò poſt ipſam, quæ præuiſionis gratia adhibetur. Cum itaque mulier morbo correpta eſt, fricanda ſunt crura, & liganda valide, odoratis ſuffumiganda, & naribus fætida admouenda, quoniam odorata vterum ad ſe conuertunt, fætida verò fugant, naribus admouebimus pilorum vſtorum fumum, aut plumarum, præſertim perdicum, aut cymini vſti fumum, aut lanæ, aut lucernæ extinctæ, aut bituminis, aut piſcis, galbani, aut caſtorei. Inferius verò locos lenimus aut oleo de ſtyrace, aut moſcho, aut oleo laurino, aut alypta, aut gallia muſchata, aut fumigabitur ſtyrace, aut belſuino. Deinde leues cucurbitæ affigendæ erunt inguinibus, & infra vmbilicum, quibus ſacculos herbarum calidarum calidos admouebimus, vti flores aurantij, aut ex pulegio, & amarico, camomelo, meliloto, gariophylis, & ſtyrace plenos. Interim acclamandæ ſunt proprijs nominibus, digiti comprimendi, atque pili auellendi, & pu-

Sſ den-

denda leniter manibus obſtetricum calentibus fricanda. Conferunt ſternutatoria; caſtoreum aut euphorbeum naribus inſuflentur; glandes & clyſteria quæ calefaciant, & flatus diſcutiant. De quibus cap. de collico morbo multa ſunt ſcripta.

Sed jam quomodo prouidendum ſit ne in acceſſione incidant, dicamus à victus ratione auſpicientes. Conuenit vti alimentis quæ exſiccandi facultatem habeant, cujus modi ſunt turtures, perdices, turdi, aſſæ autem ſint, abſtineant à piſcibus, lacte, amigdalis, nucleis pini, nucibus, eruca, napis. Aquam elixam per ſe bibant, aut cum aniſo, ventrem lenem ſeruabũt, frictionibus crurum vtentur, & exercitationibus, ita vt longius incidant, aut in jumento geſtentur, non tamen in curru, nam hic motus vomitum concitat, & vteri præfocationem, acclamatio, & vociferatio conducunt.

Sunt quædam mæſtitiam patientes, quibus læta nuntia ſunt afferenda, & cantilenis exhileranda, & prata ac hortos luſtrabunt. Si verò nuptæ fuerint, venerè modice vtantur, cum ex ſeminis retentione morbus habuerit ortum. Remedij ratione abundante ſanguine ſecanda vena eſt, retentis autem menſibus ea quæ in maleolo eſt.

Præparato verò corpore, vomitus commouendus eſt per aquam mulſam tepidam, aut etiam decocto ſeminis raphani addito. Venter verò purgandus ſi praui redundauerint ſucci, caſſ. fiſt. elect. eleſcoph, aut diaphænicon, aut hyera diacolochintidos, aut hyera ſimplici cum aqua mulſa.

A purgatione cucurbitulæ inguinibus, & fæmoribus affigendæ leues, aut cum ſcarificatione, & vlcuſcula ſale inſpergenda ſunt Peſſi ex odoratis immittantur, vt ſtyrace, oleo nardino, & aſſungia phaſiani, aut oleo ſuſino, & amaricino. Vtantur interim his ſupra ad ſeminis diminutionem, quæ cap. de gonorrhea tradidimus.

CAPVT

CAPVT LIX.

De Vteri inflatione.

FLatus in vtero quandoque clauditur, & aut in cauitate ipſius, aut in ſubſtantia, vnde fit vt vterus diſtendatur veluti venter in tympano euenit, id malum frequentius enixis ſi non ſeruantur, & conteguntur, & obuoluantur foſcijs, licet nonnunquam grumis ſanguinis retentis eueniat.

Agnoſcitur malum, vteri dolore, diſtenſione & murmure grumi, verò quoniam interim fæmina menſium purgationẽ patitur, & grumus aliquis deſcendit.

His victus conuenit extenuans, & flatum diſſoluens. Cibi pauci, ſed boni ſucci, potus verò aniſi decoctum, aut vinum album pauciferum, ſiue ſanguinis grumi adſint, ſiue craſſa pituita flatui præſtet materiam, bibita bis aqua mulſa ex aniſi, & cymini. Purgabitur ægra per hyeram diacolochyntidos, aut per electuarium eleſcoph in aqua mulſa. Demum clyſteria injiciantur ex decocto pulegij, anethi, cymini, oleo anethino, rutaceo, & melle roſaceo. Oleo laurino, & rutaceo fouebitur.

Peſſus quoque ex lana carpta formatus oleo ſuſino, anethino, & ſtyrace imbutus ſupponetur. Hac enim via flatum plurimum, ab vtero excuſſum vidi, multo humore deinde ſecuto. In quem vſum galbanum liquatum in oleo laurino, & ſuſino cum communi puluere, aut illitum, aut infuſum valuit, & medicamentum dianiſum, & diacyminum, aut plyriſarcoticum cum vino ſumptum.

CAPVT LIII.

De Morbis juncturarum.

ADuerte: curandæ arthriditis præcepta. Primùm, parcitas in victu ſummè commendatur, ita vt tertio quoque jejunent, & magis à potu abſtineant antè mediam cibationem, & multo magis à venere juxta Hippocratem 6. aphor. 28. à vino item ceu maximo penetratore, quouſque tranſeant quatuor tempora ait. Haly, eo quod in temporum mutationibus ſolet inuadere, & quia ſæpe vertitur in acetum nocentiſſimum juncturis, è conuerſo pedum eſus ob familiaritatem commendatur. Exercitia autem valida in parte ſana commendantur, & conferunt, in ægra debilia ſunt, & poſtremo fiant.

Secundum: humor noxius vacuandus eſt ſequentibus cõſiderationibus, vna quod non tardet vacuatio, modice exoluens cum adſtrictione, videlicet, quia humor poſitus eſt in motu, quare commodè feſtinat ea diuerſio ante quam humor firmetur in parte, quare conuenit adhibere etiam pauca præcedente coctione, maximè cum coctio artificialis in talibus adſtringat. Quare non parat vacuationi. Ideo autem modica purgatio requiritur, non ſola leniens; ne humor ex ſe agitatus, ex pharmaco magis motus quam eductus, decumbat vniuerſim ad locum affectum.

Altera conſideratio, ſi ſanguis ſolus abundat, vel junctim cum alijs, dominante tamen ſanguine, vel tertio aucto æque ſanguine cum alijs. Vel quarto ſi in ſanguine non eſt diminutio etiam cum copia aliorum, à phlebotomia incipiendum eſt 3. 1. 29. Si verò alius humor increuit cum ſanguine diminuto, incipiendum eſt à purgatione, nec hoc pugnat præcepto 6. epid. 1. 5. quod in concurſu duarum vacuationum incipiendum eſt à phlebotomia, quia in caſu vltimo dicto ex 4. de

ſanit.

ſanit. 8. non conuenit phlebotomia, ſed purgatio, eſt enim cacochymia cum defectu ſanguinis; poſterius tamen æquatis humoribus poteſt conuenire phlebotomia.

Poſtrema conſideratio eſt, in præcautione ſecandum eſt ab oppoſita parte, vel partibus ijs quæ ſolent affici in curatione, ſicut in reliquis inflammationibus à diſtante, ſed communicante.

Tertium: quod attinet ad localia in initio repellentia poſt aliquam vacuationem, imponatur in loco affecto, & ſupra locum affectum, ſimul cum ligatura modice conſtringens juncturam, laxa autem verſus ſuperiora, deinde paulatim permiſceantur reſoluentia. Tandem in declinatione ſola reſoluentia adhibeantur, veſicatoria autem, & cauteria, ſi adhibeantur, ad intercipiendum fluxum juncturarum imponantur. Si ad vacuationem contenti in junctura, vel parum infra, interim dolor tanquam attrahens fluxiones ſedandus eſt, & durities remanens emollienda. Cæterum in juncturis proximis cerebro, repellentia cauenda ſunt ob timorem nobilis vicini, ſicut in ſchiatica, ob profunditatem.

Remedia.

PRimum: præſeruans locale, frequens lotio cum tepida ferrata decocti ſalis & aluminis, & multo magis lotio frequens in talibus thermis, aut fricentur juncturæ cum ſale, & oleo, & mittatur pars affecta in muſtum maximè nigrum.

Secundum: reprimens commune. Bolus armenus cum oxirrhodino. In validiori autem additur mucilago pſilij, albumen, ſandali, vel roſatum ℥. j. farinæ hordei ℥. ß. fabarum ℥. iij. cum oxyrrhodino. In frigida autem cauſa bulliant nardinum cum pari decocto gallarum, addita cera, aloe, acacia, ſtirace.

Tertium: reſoluens in calida, mucilaginis, fænugræci, & ſeminis lini, & olei linini aña cum cera. In cauſa autem mix-

ta ſuccus ebulli inſpiſſatus cum roſacea. In cauſa autem frigida ſtercus bouinum calidum,& magis addito caprino cum cinere caulium. Item aloes ℥. j. mirrhæ ℥. ß. ſalis ʒ. ij. croci ʒ. j. farinæ lupinorum & furfuris aña ℥. ij. lixiuij quod ſatis ſit.

Quartum: ſedantia dolorem; pultes ex pane, lacte, roſaceo, luteis, croco, item pulpæ caſsiæ extractæ cum aqua roſacea, & in proceſſu cum aqua apij. Validius eſt, roſaceæ ℥. iij. opij ʒ. j. croci ʒ. ß. cum cera fiat vnctio.

Quintum: emollientia nodos. Balneatio membri bis in die in decocto caſtrati, & præſtat ſi addatur ſanguis calidus recens occiſi animalis. In balneo autem fricetur pars, & vndique vertatur ſequente frictione ad ignem, pinguedinis vulpini, ſeſamini aña ℥. j. medullæ cruris vaccæ, mucilaginis, maluæ, fænu græci, ſeminis lini aña ʒ. ij. cum cera; quod ſi manet materia indigens reſolutione, imponatur hyſopum cerotum ex Phylagrio, apud Meſuem.

CAPVT LIV.

De Seminis profluuio.

SEminis profluuium, quod gonorrhæa dicitur, ſymptoma eſt retentricis, aut expultricis facultatis teſtium, & vaſorum quæ teſtibus aſsiſtunt continentia ſemen; à Galeno ſic definitur; eſt ſeminis aſsiduæ excretio, cole haud quaquam extento, ſequitur autem aut à ſemine factam irritationem, aut retentricis imbecillitatem, ob quam vel nollentibus nobis ſemen perpetuo defluit, ſine veneris appetitu, incitamento, teſtigine, aut delectamento, niſi quando vniuerſim, & accumulatim excernatur calidum, ac multum ſemen occurrens, tunc enim ſeminis acredinem ſequitur.

Aliquando etiam conuulſione fit expreſſio, vt in morbis comitialibus. Cauſæ ſunt quæ ſemen calidum, atque mordax efficiunt, & quæ vaſa continentia humectant, atque relaxant ſeminis

ſeminis acredinem agnoſces ſi titigo accidat, ſi pudendum erigatur, & intumeſcat, ſi cummulatim, & cum aliqua delectatione fundatur, & ſi fætidum ſit. Imbecillitas retentricis agnoſcitur, quando ſenſim defluit aquoſum ſemen nullam inferens titiginem.

Curatur ſeminis incontinentia quæ ab acredine fit victu refrigerante, lactucis, endiuia, cucurbita, lentibus, & aquæ potu. Sit autem aqua calybeata, ac clyſteribus qui refrigerandi vim habent, quiete & animi tranquilitate, balneis aquæ dulcis, & decubitu ſuper altero latere. Vitandus autem decubitus ſupra dorſum, & puluinarium copia, ac lectus valde mollis, & imaginatio, atque occaſio omnis cogitandi de rebus venereis, fugiant & vinum & oleum. Præterea conuenit ab initio ſanguinem mittere ſecta vena interna cubiti, ſi ſanguinis aduenerit abundantia, & veneris præceſſerit inſueta abſtinentia. Deinde ventrem purgare facile, cum caſſia fiſtula, & electuario roſato in decocto hordei, violarum, & prunorum, & lumbos ac renes deinde fouere oleo nympheæ, oleo violaceo, & roſaceo, præterea vnguento roſaceo, lamina quoque plumbi perforatam multis in locis, lumbis alliganda, in lecto tamen violas, ac roſas inſpergere oportet, & nympheæ flores, viticis germina, & myrti folia, frictiones ſuperioribus membris adhibendæ validæ, & ſi æger juuenis, & conſtans fuerit, & calido anni tempore, non erit alienum frigidæ balneum ingredi.

Si verò ſeminis incontinentia ob vaſorum laxitatem, & retentricis imbecillitatem eueniat. Victus exſiccans eſſe debet, lentes præbendæ elixæ cum aqua, & aceto, & beta, & lac ſeminis canabis, & ſemen ipſum cum ſale toſtum, & pyra aſſa & auellanæ toſtæ. Carnes enim pauca quantitate edantur aſſæ. Potus ſit aqua cinamomi aut calybeata. Lumbi quoque roſaceo oleo, vel vnguento lineantur, & exercitationibus vtãtur, & frictionibus validis, & balneis aquarum ſponte calidarum, aut arte paratarum, inſeſſiones quoque fiant ex decocto

roſarum myrthi, rubi, balauſtiorum. Lumbis autem & iliſs juxta os pubis emplaſtra admouebimus ex palmulis in roſaceo, & aceto elixis, aut ex oleo roſaceo, & nymphea cum acacia, hypociſtide, & rhuta. Hæ verò his etiam qui ob ſeminis acredinem laborant conueniunt.

Verum valida refrigeratio renes lædit, conducunt quoque omnibus ea quæ ſemen facultate ſua extingunt, & quæ corrumpunt. Extingunt quæ refrigerant, vt lactuca, blytrum, attriplex, cucurbita, pepones, & cucumeres, hæc ſemen incraſſant & extingunt non corrumpunt; quæ verò ſiccant corrumpunt, quamuis calida ſint, vt rutha & vitex, & ejus ſemen, & nymphea quæ frigida eſt, hæc à tota ſubſtantia. A Galeno, rutham itaque edulijs miſcemus & ſemen ejus, & ſemen viticis in aqua portulacæ præbemus bibendum; diacimninum ſimiliter, & dianiſum, & diacalamintha valent, & puluis ſequens.

Seminis lactucæ, portulacæ, ſeminis viticis, ſingulorum ʒ. ij. calaminthæ ʒ. j. ß. hujuſmodi ʒ. ß. cum aqua ſtilatitia lactucæ bibitur in ſeminis fluxu, ob acredinem, ob relaxationem verò cum aqua cinamomi. Eiſdem fere remedijs curantur, qui nocturnas pollutiones patiuntur; nam ab eiſdem cauſis malum oritur. Raro perit aliquis à morbo hoc, interim tamen hominem reddit effæminatum, mollem, ſegnem, timidum, extenuatum, & imbecillem.

CAPVT LV.

De Mingentibus, in Lecto.

SVnt qui vrinam dormientes emittunt, atque id vna duarum cauſarum, aut ob nimiam vrinæ acredinem, ob quam veſica mordetur, & ad excretionem cogitur, aut ob imbecillitatem muſculorum veſicam claudentium, ob quam facile ab vrina grauatur, vtriſque tamen accidit ſomnus inſomnis, plenus, atque grauis, ſomniant enim ſe vigilantes quærere

quo

quo in loco vrinam deponere honeſtius poſſint, ſibique ipſis loca diuerſa proponunt, & quibus vnum cum labore, & ſolicitudine conquæſitum eligunt; at verò interim ab vrina tam vehementer præmuntur, vt totum animum, totamque phantaſiæ actionem ad veſicam applicâtes, minime ad externa agnoſcenda conuertantur.

Quod ſi ob vrinæ acrimoniam malum procedat, facilius curabitur bile purgata, & jecore refrigerato, ac renibus, & aquæ hordei potu, & peponum eſu, & ſeminum eorundem, atque lactucarum eſu. Si tamen ob laxitatem muſculi claudentis veſicam eueniat, pueris id frequentius accidit cruditatum ratione, mel itaque roſatum collatum ante cænam ſumẽdum, idem cruditates emendat, bibant præterea ante cænam myrrhæ ℈. ß. pulueris calaminthæ ℈. j. in vino albo, aut in aqua mulſa, aut ſeminis ruthæ tritæ ʒ. ß. In vino autem gutteris galli veteris vſti ℈. j. cum vino, aut teſticuli leporis abraſi in vino odorato ſumentur, foueantur autem & perytoneum oleo irino, & laurino, aut anethino, & mirrha, aut oleo vulpino; & caſtorei momento; partes quoque præfricandæ dictis oleis, & chymolia cum vino, cataplaſmatis modo pubi, & perytoneo admouendis.

CAPVT LVI.

Ad vehementes dolores fæminarum ante purgationem.

SVnt plurimæ quæ juxta purgationis tempus validos patiuntur dolores in lumbis, imò ventre & pube, quibus ſubuenitur mollientibus medicamentis, quæ humorum craſſitiem extenuent, aut calorem acrem attemperent, in vniuerſum tamen meatus laxant.

Ventrem lenire præcipimus, oleo laurino, anethyno, irino, ſucino, aut amaricino calentibus; aut cerotum conficimus ex oleo anethyno, ſucino, ſtirace, & pauca cera, & pano

lineo hæc excipimus, aut ventrem fouemus decocto fænu græci, anethi, meliloti, camomeli, cum oleo camomelino, & anethyno. Aut inſidere præcipimus in decocto fænu græci, meliloti, amarici, anethi, croci. Aut in vterum infudimus anethynum, aut ſuſinum, aut de ſtyrace, aut vitellos ouorum tres cum oleo ſuſino, & anethyno calentibus confundimus, & imo ventri ſuperponimus.

CAPVT LVII.

De Menſium ſuperflua purgatione.

OMnes immodice fluunt, aut ob eorundem naturam, aut ob vteri affectum; menſtruus ſanguis acredine, aut tenuitate peccat aut copia. Vteri vitium eſt, venæ ruptura, aut exeſio, aut anaſtomoſis. Vena rumpitur partu, aut aborſu exeditur, fluentibus menſibus acrioribus aperiuntur ora venarũ; vteri ſanguis tenuitate aut copia.

Agnoſcuntur immodica ſanguinis profluuia temporis longitudine. Quædam fæminæ purgantur trium dierum ſpatio, quædam quatuor, aut ſex; quædam octo, aliæ vndecim integris. Copia verò ſanguinis fluentis cognoſcitur, tum ex his, tum etiam facultatis languore qui inde ſequitur. A partu verò quædam ſeptem, quædam vndecim diebus, quædam integro menſe purgantur. Sanguinis acredo agnoſcitur dolore, ardore, & febre, quæ quandoque concitatur, & acrimonia, fætore, & pallido aut flauo colore. Tenuitas agnoſcitur quando ſine dolore manet, aut calore, eſtque ipſe ſanguis ſubſtantia tenuis & decoloratus, ſicut & fæmina ipſa, cujus naturalis temperies aut aſcititia frigida eſt.

Copia verò ſanguinis agnoſcitur eſſe nota plethoræ, & quoniam copioſe fluentibus menſibus, ab initio nihil mali inde ſentitur, neç langueſcit facultas, partus & abortus noti ſunt.

Verum

Verum vaſis ruptura ex impetu ſanguinis fluentis conſtat, ſiquidem effatim erumpit, ex eroſione verò fluente dolor, & acrimonia ſentiuntur, & ſenſim ſanguis manat, & pus miſcetur, & hicores fluunt cum fœtore, & coloris prauitate. Anaſtomoſis agnoſcitur quoniam ſine dolore ſanguis manat paucus tenuis, & ſeroſus, & ſigna ſanguis abundantis adſunt, aut ſeroſitatis ipſius.

Si ſanguis vitioſus calore, & acredine fuerit ob bilis mixtionem. Hæc purgari debet ratione reuulſionis, & deriuationis, jecur attemperandum ijs quæ modice refrigerant, vti ceroto ſandalino; vnguento roſato, deinde quæ dicemus adſtringentia admouebimus.

Victus itaque conueniens exſiccans eſſe debet, atque adſtringens, ſint autem aues montanæ aſſæ, turtures, columbæ, perdices, turdi, paſſerculi, lac coctum, & oriza cum lacte, aut poſcha, & poma auſtera, & pyra, & cytonea, & ſorbæ, ac neſpilla, potus vinum nigrum, aut aqua calybeata, quieſcant, & brachia earum fricentur, atque crura, auctore Aëtio. Præterea cucurbitulam, quam maximam mamis affigere Hippocrates præcipit.

Remedia.

STatim adhibebimus ſacharum roſaceum antiquum cum puluere bolli armeni, aut poſchæ ℥. iiij. balauſtiorum, & hypociſtidos vtriuſque ʒ. ß. Aut coralorum rubrorum ʒ. j. aquæ plantaginis, aut decocti radicum rubi. Aut paſtilorum de ſuccino ℈. ij. cum decocto balauſtiorum. Dormituræ optimum auxilium eſt lapis hæmatites ℈. j. in decocto radicum rubi; aut balauſtiorum, ſyrupi roſati, ſyrupi mirthini, ſyrupi de malis cotoneis, & ſyrupi mirthini ℥. iij. ſucci vuæ acerbæ aridi ʒ. j. & ß. Curat imprimis vteri vlcera, eroſiones, & venarum rupturam ſuccus plantaginis in vterum infuſus. Aut decoctum roſarum, balauſtiorum, cauliculorum, glandium

cum

cum acacia, & hypociſtide.

Emplaſtrum etiam imponatur ex balauſtijs, roſis, folijs myrti elixis, deinde cum oleo myrtino, & melino malaxatis; aut palmulæ elixæ in poſcha pubi admoueantur, aut ejſdem addes acaciam & hypociſtidem. Leniantur etiã pubes & lumbi oleo myrtino, melino, & roſaceo, inceſſus quoque fiant ex decocto roſarum, balauſtiorum, corticum mali punici, caliculorum, glandium, & myrti foliorum. Peſſi autem fiant ex acacia, & hypociſtide, & alumine atque thure cum ſucco plantaginis aut ſanguinariæ.

CAPVT LVIII.

De Vteri præfocatione.

Vteri præfocatio grauis admodum morbus. Conuulſionis modus eſt, quo vterus ad ſuperiora conuellitur. Nã & ipſæ fæminæ ab imis partibus ad ſuperiores tractionem ſentire ſe fatentur. Quædam earum ſine ſenſu, & motu jacent, & ſine pulſu, aut paruiſſimo, ita vt vix percipi poſſit. Quædam animi deliquium patiuntur, ſed ſentiunt, & mouentur ſtupidorum more, & difficile ſpirant. Quædam præter ſtuporem, & difficilem reſpirationem, motus quoſdam efficiunt conuulſionis crurum, & brachiorum. Nec verò tam graue malum foret vterum conuelli, niſi inde conſentiret cerebrum, cor, & ſeptum tranſuerſum, & quandoque jecur, ventriculus, & liens.

Cauſæ hujus morbi ſunt ſeminis retentio, aut ſuppreſſio menſtruorum, aut humorum malitia fibras vteri occupantiũ. Nec mirum videri debet, & ſi cauſa quantitate parua, tam grauia inferat mala, ſi quidem pauciſſimum virus venefici animalis ex morſu relictum lethalem efficit diſpoſitionem, & prauus humor in digito pedis corruptus morbum efficere comitialem poteſt, conſentiente cerebro; ſic etiam pauca ſanguinis men-

menſtrui, vel ſeminis quantitas, vbi paruam nancìſcitur corruptionem, vniuerſum corpus perfrigerare valebit, & animi deliquia, ſtupores, conuulſiones, & apnæam efficiet, anima verò refrigerante, malum oritur ac euenit frequentius hyeme, & poſt aborſum, vel difficilem partum, religioſis, & viduis. Occurrit quibuſdam malum per acceſſiones, antecedunt autem pigritia, faciei pallor, crurum refrigeratio, tremor, ſenſus hebetudo, præcipue lingua, & viſus contremiſcit, ſubtriſtes fiunt. Iam verò inſtante acceſſione obtumeſcunt, difficile ſpirant, & pulſus paruiſsimus, & obſcurus redditur, & nõnũquam aboletur, & ſenſu priuantur, & quædam ex ipſis reſpiratione. Ex quibus contingit nonnullas in ipſa acceſſione perire accedente pulſu intercadente, inordinate inquit Paulus. Nos tamen ordinate intercadentem deteriorem cum Galeno reputamus. Cum verò reſtitui cæperint, malæ rubent, palpebræ aperiuntur, ſenſus redit, motus, ac reſpiratio pulſus augetur magnitudine, & vehementia. Ab vtero tamen humiditas manat ore relaxato, & inteſtina murmurant.

Curatio morbi, alia competit in ipſa accesſione, alia verò poſt ipſam, quæ præuiſionis gratia adhibetur. Cum itaque mulier morbo correpta eſt, fricanda ſunt crura, & liganda valide, odoratis ſuffumiganda, & naribus fætida admouenda, quoniam odorata vterum ad ſe conuertunt, fætida verò fugant, naribus admouebimus pilorum vſtorum fumum, aut plumarum, præſertim perdicum, aut cymini vſti fumum, aut lanæ, aut lucernæ extinctæ, aut bituminis, aut piſcis, galbani, aut caſtorei. Inferius verò locos lenimus aut oleo de ſtyrace, aut moſcho, aut oleo laurino, aut alypta, aut gallia muſchata, aut fumigabitur ſtyrace, aut belſuino. Deinde leues cucurbitæ affigendæ erunt inguinibus, & infra vmbilicum, quibus ſacculos herbarum calidarum calidos admouebimus, vti flores aurantij, aut ex pulegio, & amarico, camomelo, meliloto, gariophylis, & ſtyrace plenos. Interim acclamandæ ſunt proprijs nominibus, digiti comprimendi, atque pili auellendi, & pu-

denda leniter manibus obſtetricum calentibus fricanda. Conferunt ſternutatoria; caſtoreum aut euphorbeum naribus inſuflentur; glandes & clyſteria quæ calefaciant, & flatus diſcutiant. De quibus cap. de collico morbo multa ſunt ſcripta.

Sed jam quomodo prouidendum ſit ne in acceſſione incidant, dicamus à victus ratione auſpicientes. Conuenit vti alimentis quæ exſiccandi facultatem habeant, cujus modi ſunt turtures, perdices, turdi, aſſæ autem ſint, abſtineant à piſcibus, lacte, amigdalis, nucleis pini, nucibus, eruca, napis. Aquam elixam per ſe bibant, aut cum aniſo, ventrem lenem ſeruabũt, frictionibus crurum vtentur, & exercitationibus, ita vt longius incidant, aut in jumento geſtentur, non tamen in curru, nam hic motus vomitum concitat, & vteri præfocationem, acclamatio, & vociferatio conducunt.

Sunt quædam mæſtitiam patientes, quibus læta nuntia ſunt afferenda, & cantilenis exhileranda, & prata ac hortos luſtrabunt. Si verò nuptæ fuerint, venere modice vtantur, cum ex ſeminis retentione morbus habuerit ortum. Remedij ratione abundante ſanguine ſecanda vena eſt, retentis autem menſibus ea quæ in maleolo eſt.

Præparato verò corpore, vomitus commouendus eſt per aquam mulſam tepidam, aut etiam decocto ſeminis raphani addito. Venter verò purgandus ſi praui redundauerint ſucci, caſſ. fiſt. elect. eleſcoph, aut diaphænicon, aut hyera diacolochintidos, aut hyera ſimplici cum aqua mulſa.

A purgatione cucurbitulæ inguinibus, & fæmoribus affigendæ leues, aut cum ſcarificatione, & vlcuſcula ſale inſpergenda ſunt Peſſi ex odoratis immittantur, vt ſtyrace, oleo nardino, & aſſungia phaſiani, aut oleo ſuſino, & amaricino. Vtantur interim his ſupra ad ſeminis diminutionem, quæ cap. de gonorrhea tradidimus.

CAPVT

CAPVT LIX.

De Vteri inflatione.

FLatus in vtero quandoque clauditur, & aut in cauitate ipſius, aut in ſubſtantia, vnde fit vt vterus diſtendatur veluti venter in tympano euenit, id malum frequentius enixis ſi non ſeruantur, & conteguntur, & obuoluantur ſoſcijs, licet nonnunquam grumis ſanguinis retentis eueniat.

Agnoſcitur malum, vteri dolore, diſtenſione & murmure grumi, verò quoniam interim fæmina menſium purgationẽ patitur, & grumus aliquis deſcendit.

His victus conuenit extenuans, & flatum diſſoluens. Cibi pauci, ſed boni ſucci, potus verò aniſi decoctum, aut vinum album pauciferum, ſiue ſanguinis grumi adſint, ſiue craſſa pituita flatui præſtet materiam, bibita bis aqua mulſa ex aniſi, & cymini. Purgabitur ægra per hyeram diacolochyntidos, aut per electuarium eleſcoph in aqua mulſa. Demum clyſteria injiciantur ex decocto pulegij, anethi, cymini, oleo anethino, rutaceo, & melle roſaceo. Oleo laurino, & rutaceo fouebitur.

Peſſus quoque ex lana carpta formatus oleo ſuſino, anethino, & ſtyrace imbutus ſupponetur. Hac enim via flatum plurimum, ab vtero excuſſum vidi, multo humore deinde ſecuto. In quem vſum galbanum liquatum in oleo laurino, & ſuſino cum communi puluere, aut illitum, aut infuſum valuit, & medicamentum dianiſum, & diacyminum, aut plyriſarcoticum cum vino ſumptum.

CAPVT LX.

De Dolore capitis in febribus.

CApitis dolor cum febre, aut eſt ſignum decretorium, aut ſymptoma conſequens febris magnitudinem , & vehementiam. Cum ſignum ſit decretorium, nullo opus eſt remedio; nam quæ ipſi medentur futuram impedient indicationẽ, ſi ſanguis fluxus è naribus ſpetetur; nam ſi dolor capitis adfuerit in febribus cum morſu oris ventriculi , & oculorum tenebroſitate, quamuis frigida admoueamus, & repellentia capiti, non impediemus vomitum; ſi verò adfuerit capitis grauitas, & vaſorum tenſio, etiam pulſus temporum, & oculorum hebitudo, abſtinebimus ab ijs quæ refrigerant caput, & repellũt, præſertim ſi præfuerint coctionis notæ. Si tamen ob febris vehementiam, & malitiam vapores peccantium humorum ad caput ferantur, coadjuuante capitis imbecillitate præter corporis euacuationem, pro ratione peccantis humoris fronti, & temporibus, & comiſſuræ coronali roſaceum admouendum cum pauco aceto, aut etiam addita aqua inſtilatitia ſempervi- ui, & portulacæ. Quod ſi vigiliæ acceſſerint, timebitur futura phrænitis, aut paraphrænitis, quamobrem prædicto remedio inſtandum , & decoctum papaueris miſcendum , & interim cordis calor attemperandus , aër quoque attemperandus , & venter leniendus. Placet porro hoc loco meminiſſe eorum, quæ noxia ſunt capiti quorum catalogum Galenus ſcripſit, nocent quidem non tantum in capitis doloribus, ſed in omnibus affectibus in ipſo ſubortis. Viticis ſemen ; abſynthij ſuccus, lactis potio, glandes quercinæ, oliuæ nigræ, arbuti fructus, eruus, mirrha, thus, hederæ capreoli , mentem quoque turbant junci odorati ſemen, crocus, peucedanum, ciclaminum ſiccum vino potatum, ſtyrax, modicus potus moroſitatem ſoluit, multus autem turbulentos ſomnos efficit.

CAPVT

CAPVT LXI.

De Pica ſiue malacia.

PIca ſymptoma eſt ad naturalem facultatem, ventriculi attinens, ſiue vitioſus appetitus; euenit autem frequentius fœminis vtero gerentibus 2. acut. 3. menſe. Atque appetunt carbones, terram, gypſum, aut teſtas. Cauſa eſt retentio ſanguinis menſtrui, atque occurſus ejuſdem ad ventriculum qui mutat ejus temperaturam.

Cæterum cum ſanguis pituitam habeat mixtam, atque hæc cum ſanguine corrumpatur, in ſalſam mutetur, aut aliam corruptionem, & putrilaginem aſſequantur, diuerſarum rerum appetitus fiet; ac proinde pica dicta eſt, quoniam quædam auis ejus nominis diuerſis arborum generibus inſeritur, ita & fæminæ quæ hoc ſymptoma patiuntur diuerſos cibos appetunt, aut quoniam hæc varios cibos appetit quoque, & prauos, notus morbus eſt ex accidenti prædicto.

Præterea accidit multa in ore ſaliua, ſtomachi imbecillitas, ciborum auerſio, bilis ac pituitæ euomitiones, quibus melius habent.

Victus conuenit exſiccans, vt carnes aſſæ, & acidaliquamina, paucus potus vini fului, & auſteri, dulcia euitent, & ciborum copiam. Diuerſitas autem horum procuranda, tum vt aliquid accipiant, tum etiam vt ex varijs cibis aliquem eligant.

Exercitationibus vtantur quæ ſibi conueniunt, nec valde laſſentur. Prima menſa oliuas ſale, & aqua conditas accipiant, aut vt à nobis condiuntur, ſale, aqua, origano, folijs lauri, & corticibus limonum, aut cappares cum aceto, & ſale, aut caparorum germina eodem modo parata, aut mala perſica parata, quæ hiſpani (*oreiones*) appellant, aut amigdalas auratas, aut cichorium, aut endiuiam cum aceto, aut jus pulli acci-

pient elixi cum malis cotoneis, aut pyris auſteris, aut eidem iuri ſuccus mali punici, aut ſuccus vuæ acerbæ, aut ſuccus pāpinorum vitis inſpergatur; quæ terram appetunt amylum recens accipiant. Valet etiam ſucci portulacæ ℥. ß. aut ipſa portulaca manſa, aut ſemper viui ſuccus, aut endiuiæ. Verum ſi prauorum humorum redundantia magna fuerit, vomitus concitandus aceto mulſo, in quo raphanus per noctem madueri, aut venter purgetur rhab. cum ſpica nardi.

Deinde ſyrupus de mentha compoſitus cum aceti mulſi parte media bis in die bibendum dabimus, aut ſyrupum de ſucco perſicorum. Ventri autem palmulæ cum aceto elixæ ſuperponantur, aut ex amylo placenta cum poſcha malaxata, aut oleum melinum cum aceto; aut hæc eadem cum vino auſtero aceti loco. Aquæ verò calidæ non valde potus, humorum prauitatem moderatur.

CAPVT LXII.

De Conceptionis notis.

SIgna conceptionis ex Aëtio hæc ſunt. Si à coitu vterus colligitur, clauditur & ſiccus eſt; ſi à pudendo recedit, & ad ſemen retinendum, & amplexandum mouentur, ſemen non excludunt, ſed horrores ſentiunt, moderatus quidam dolor circa pudendum, & vmbelicum accidit, os pudendi aridum eſt, & vteri os vt Hippocrates dixit comprimitur ſine tumore, aut inflammatione, & ſurſum trahitur, veneris appetentia languet, menſes ſupprimuntur citra moleſtiam; venæ pectoris liuent, mammæ intumeſcunt, & lac habent. Progreſſu pallent, oculorum cauitates nigreſcunt, maculæ in facie, & lentigines. Colli anterior pars calidior præſtantior apparet. Si appetant ſalſa, acida, & picam pati incipiant, aut 2. & 3. menſe ipſam patiantur. Si os nimium madeſcat, hæc appellant Hiſpani (*conchentos*) at motus torpor, & effæminatus ſit aſpe-
ctus,

ctus, color albidior, aut pallidior fit, & circa conſuetum purgationis tempus mammæ intumeſcunt, toto corpore ac lumbis grauantur, vrinam calidiorem excernunt, & menſium ratione vterus incaleſcit, & vrinæ ſtilicidium quibuſdam euenit ab initio conceptionis.

Præterea Hippocrates aquam mulſam dormituræ bibendum præbet, ac ſi concipit tormina, inquit, ſentiet, ſin minus non concipit, accedunt quibuſdam etiam ſomni grauiores, & longiores, atque inſomnia terribilia timoris plena, ob quæ excitantur ſubito, & clamant, atque è lecto exiliunt, & ventrem vulneratum iri ſuſpicantur ſomniantes. Accedit temporum ſaltus, ac arteriarum quæ ſunt in collo, palpebrarum grauitas; alijs verò primo menſe nonnihil ſanguinis purgatur ab vtero, alijs minime.

CAPVT LXIII.

De Aborſu.

NOuimus quam plures fœminas tertiò à conceptionis menſe aborſum facere, & raro aut nunquam fœtum ad integritatem ſeruare. Cujus ſymptomatis cauſa magna ex parte ſunt mucores laxantes, & emollientes acetabula, aut forte nimia humiditas laxans acetabula, & vteri os, & facultatem retentricem imbecillitans, quas tutius foret antequam conceptionis tempus eas deturbare auxilijs, cæterum expetuntur dū laborant, cum ratione vti, & remedijs mitioribus.

Victus conueniens exſiccans eſſe debet, qualis cap. de melancholia traditus eſt, exercitationes conueniunt, & frictiones, & balnea aquarum ſponte calidarum.

Curatio verò corpus præparans ad conceptionem à totius corporis vacuatione incipit, vbi prius aqua mulſa, aut ſyrupi de quinque radicibus ſine aceto paretur. Purgatur autem probe ante conceptionem, electuario eleſcoph in decocto origani,

ni, vel calaminthæ, & pillulis aureis.

Conceptionis tamen tempore agarico purgantur facile, vel elect. diaphænici pauca quantitate. Deinde vterus ipſe expurgandus eſt peſſis, ſuffitibus, & illitionibus.

Peſſi itaque fiant ex melle toſto, aut puluere cumini, aut ex lana carpta imbuta oleo laurino, aut irino., aut in vino in quo per noctem maduerit colochyntis, ſuffiatur vterus odoratis ſæpius, & vteri os ſæpius leniatur oleo irino, nardino, anethino, laurino, vel fundatur intra vterum vinum & mirrha, aut vinum in quo balauſtium, & roſæ bullierint, ad imbecillitatem retentricis.

Pituitam verò purgat vinum in quo agaricum per noctem maduerit. Optimum quoque remedium Aëtius tradit cum inquit, colochintidem magnam ſuperne infundito, & ſeminibus ejectis, ac demiſſa medulla oleum irinum infundito, & cum defectæ particula colochyntidem operito, & per diem, ac noctem madeſcere ſinito, deinde feruenti cinere cocto, & oleum excollato, in vterum injicito., deinde puluis baccarum lauri cum vino, aut oleo anethino vtero admoueatur. Aut ſucinum oleum cum mirrha, & ſtyrace, aut galla cum galbano in irino oleo liquato. Lapidem aquilæ geſtare brachio ligatum conuenit; experimento tamen noui valere lapidem çunei, modo inſertum ilici cum collo appenſus geſtaretur.

Fit autem ſæpe, vt fæminæ abortiant ob motum corporis vehementem, & ſaltum, & ob ictum, aut cibi alicujus deſiderium, & ob vteri intemperiem, aut ob alimenti deffectum, & magnam aliquam vacuationem præſertim ab vtero, & fætus mortem ob flatum vtero incluſum.

Cauſas ſane prægreſſas vitare oportet, debita victus ratione vti, & languentes reficere, & morbos vteri, vt jam diximus, curare.

CAPVT

CAPVT LXIV.

De Coxarum dolore, ſeu ſciatica.

COxæ dolor, aut coxendicis, græce ſchias, & eo morbo laborantes ſchyatici dicuntur, & Hiſpani à dolore coxæ eos nominant coxos, Latini innatantes, Græci autem vocem ſciaticos. Hujus autem mali cauſa eſt craſſus, atque lentus humor in coxendicis articulis infractus; cujus generationem quies longa, cruditates, medium autem hæmorrhoidum retentio, aut alterius magnæ aſſuetæ vacuationis, aut fluxus ventris, aut vomitus, frequens quoque coitus id mali ſæpe adduxit; incipit autem à lumbis, ſæpe ab ipſa coxa, & fæmore, & nonnunquam crus, & pes ejus lateris in quam ſæpe malum deſinit, humore tranſlato. Morbus notus eſt. Dolor enim vexat partem natis prominentiorem, & reſpondentem in inguine partem, & quandoque fæmur, & crus.

Victus conuenit exſiccans, vt carnes aſſæ, quæ bonum ſuccum tenuem, non multum præſtent, aqua cinamomi, aut aniſi, mediocris exercitatio, deambulatio, frictio, balneum aquæ ſponte calidæ, ventrem verò clyſteribus emollire, atque irritare expedit.

Curationem incipiemus conſiderata prius corporis diſpoſitione, an plethora, an cacochymia adſit. Quod ſi plethora adfuerit, ſanguinem mittemus ſecta vena interna cubiti incipiente affectione; ipſa verò inueterata venam popletis, vel malleoli ejuſdem cruris ſeccantibus. Hanc eandem ſeccare oportet adhuc incipiente malo, ſi menſes retenti fuerint, aut hæmorrhoides. Præſente verò cacochymia craſſos, ac lentos humores purgationi parabimus aceto mulſo, aut aqua mulſa, cum decocto origani, aut pulegij. Deinde corpus purgabitur pillulis aureis, aut fætidis, aut de hermodactilis minoribus; expedit quoque vomitum à cibo frequenter mouere cum ra-

 phani

phani decocto, aut ſeminis ejus, aut cum aceto mulſo, in quo per noctem raphanus maduerit; clyſteria acria in hoc morbo commodiſſima ſunt ex decocto calaminthæ, pulegij, origani, melle & ſale, quibus addemus hyeram diacolochyntidos. Aut ex decocto centauriæ, abſinthei, & lupinorum cum oleo rutaceo, melle & multo ſale. Aliud. Saluia, ſtæchados, & camepytheos aña m. j. polipodij ℥. j. ſeminis aniſi, fæniculi, & anethi aña ℥. ß. bulliant in lib. 6. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis, reſiduum ſeruetur ad clyſteria, quæ conficientur addito melle, ſale, & benedicta, aut hyera diacolochyntidos, aut fiant ex muria piſcium, & melle, atque oleo rutaceo, qui valida admodum ſunt; & breui prodeſſe vidimus in non paucis.

Conducunt etiam cucurbitulæ cum ſcarificatione, abundante ſanguine in parte affecta, aliter fiant cum multa flamma, hæc præuacuato corpore quemadmodum, & reliqua remedia localia. Quæ etenim repellunt nullatenus conueniunt, quoniam humorem impingunt in loco, quæ tamen diſcutiunt ante corporis euacuationem ad partem plus adducunt, quam ab ipſa diſſoluant. Opportune igitur adhibita quæ humorem diſcutiunt optima ſunt, quæ pro loci ſitu valentia eſſe debent. De his eſt fotus olei rutacei adhibitus, aut ex lixiuio, & ſale, aut nitro: aut ex rutatio, & galbano linimentum, liquetur autem galbanum in aceto. Vel calamintha, pulegium, melilotum, ruta, centaureum, anethum, & ros marinum in aceto bulliant, & eo calenti ſpongia frequenter pars foueatur. Aut emplaſtrum ſupponatur, quod recipiat farinæ erui, farinæ lupinorum cachios aña ℥. j. ß. radicis ireos, ariſtolochia, ſtaphiſagriæ aña ℥. j. mellis, aceti, vtriuſque ℥. iiij.

Aliud cochyxos, radicis ireos, foliorum rutæ aña ℥. j. piperis ℥. j. piretri ℥. j. ß. ſulphuris ℥. ij. omnia triturentur. Deinde accipe galbani oppopanicis, amoniaci aña ℥. j. diluantur in aceto, & omnia ſimul cum reſina terebentina ad emplaſtri formam reddućantur, ex his quoque dropaces fiant ex reſina, galba-

galbano, amoniaço additis pipere euphorbio, & ſulphure, aut loco hujus vini fæcem addimus. Validum emplaſtrum fit ex radice cucumeris ſilueſtris in aceto elixa, deinde cum adipe porcino malaxata.

Fiunt etiam emplaſtra ex ſtercore columbino, ficubus, & aceto mulſo ſic. Stercoris columbini ℥. iij. ficuum ℥. j. farinæ cachyxas ℥. ß. mellis, & aceti vtriuſque ℥. iij. huic addimus ſtaphyſagriam. Aliud ſynapis ℥. j. cachyxios, farinæ erui, vtriuſque ℥. ß. piperis ʒ. j. cum aceto, & melle, miſceantur ad emplaſtri formam. Aliud ; vnguenti Martiati, quod alij appellabant Martianum vnguenti Aggripæ, vtriuſque ℥. j. olei rutacei ℥. ij. galbani in aceto liquati ʒ. ij. euphorbij ʒ. ß. piretri, ſtaphyſagriæ, vtriuſque ʒ. j. reſinæ quantum ſufficit fiat emplaſtrum.

Hæc medicamenta veſicas inducunt, & humorem purgant. Ex adurentibus eſt lepidium, ſiue agriocardamum quo vtimur ad emplaſtra, hoc modo. ℞. agryocardami aut radices cum adipe ſuillo contundantur ad emplaſtri formam, & loco dolenti ſuperponatur, tandiuque permittatur donec pars nigreſcat, aut liueat, deinde ſemoueatur, & loco ejus galbanum in aceto liquatum cum oleo irino, aut cyprino ſuperponatur.

Poſtremo loco in hujus morbi curatione ſuccedit manus opera, candenti enim ferro cruſtas inducimus tribus in locis ſupra articulum, & diu ſeruamus vlcera.

CAPVT LXV.

De Pernionum curatione.

PErniones qui græcis chymethla vocantur, bifariam ſolas partes extremas, vti manus, pedes, & aures afficere ſolent, cum vlcere aut ſine ipſo. Cauſa eſt nimia frigiditas ambientis aëris, quæ ſanguinem congellat, is verò deinde putreſcens

Digitized by Google

pruritum efficit, quoniam acris vapor non inuenit exitum, ſequitur inde vt valde putreſcens ſanguis, ac præter naturam incaleſcens, carnem adjacentem vlceret.

Perniones qui ſine vlcere fiunt, probe curantur muria calida ſuperfuſa, in qua betta bullierit, aut farina erui cum ſucco aſphodeli, id eſt hauſtulæ regiæ, aut decocto radicis ejuſdem, aut lenimentum ceræ liquatæ, oleo in quo alium bullierit, optimum eſt decoctum naporum valde calens.

Aliud probatiſſimum. Vini albi ℔. j. aluminis ℥. j. bulliant, & vino pars foueatur aut immergatur. Præterea decocto lupinorum pars foueatur, deinde melle cocto, & ſulphure leniatur.

Perniones cum vlcere factos, curat olei lentiſcini ℥. j. ceræ quarta pars, napus excauetur, & intra ipſum infundantur, deinde abluta parte decocto lupinorum, aut muria, ceratum refrigeratum admoueatur. Probatum eſt roſaceum cum cera in napo elixum, & frigidum admotum.

Valet in eum vſum thuris, aluminis aña ʒ. j. minij ʒ. j. ß. reſinæ terebentinæ ℥. j. & ß. adipis ſuilli ℥. j. lento igni miſceantur.

Aliud thuris, & aluminis aña ʒ. ß. vnguenti de minio ℥. j. olei lenteſcini ℥. ß.

Vnguentum empirici cujuſdam, quod vlceratis pernionibus valet, & fiſſuris pedum, manuum, & labiorum. ℞. lithargirij, thuris, zinziberis aña ʒ. j. ceræ, mellis, & olei quantum ſuffiçiat, fiat vnguentum.

Vt Decidant pili, remedium.

Penitus pilũ extirpat hepar thymi putrefactum. Rurſus lachrima hæderæ cum ſucco bryoniæ liquatæ. Et vrticæ ſylueſtris ſemen cum ſanguine veſpertilionis, ſanguis ranæ, tithimali ſuccus cum oleo, & vino in balneo; & ſuccus ſarmenti qui diſtilat cum vritur. Rurſus radix bugloſa, hyacinticum

ticum thure, & amigdalis amaris addito oleo malaxanda, & lenienda.

CAPVT LXVI.

Peſſulum errhinum quod memoriam labentem reparat, & amiſſam reſtituit.

MEnthæ ſiccæ, pulegij, euphraſiæ, verbenæ, ſeminis coriandri præparati, calitrici aña ℥. j. floris roris marini ℥. j. ß. calami aromatici, & cinamomi aña ℥. ij. gariophylorum ℥. j. ß. moſchi, & galliæ vtriuſque gr. vj. mellis anacardi, & ſtyracis, calaminthæ vtriuſque ℥. ß. Quæ ex his triturationem patiuntur, in puluerem tenuem redigantur, & omnia cum aqua ſtillatitia fæniculi in paſtillos conformentur, ex quibus peſſuli fient ad formam nuclei palmulæ cum opus fuerit.

Qui voluerit vti hoc medicamine hunc ordinem ſeruabit. Purgato prius corpore 10. noctibus nihil aliud præter paſſulas cum amigdalis paucis, & pauco pane cænabit. Prandium autem erit caro aſſa gallinæ, aut pulli gallinacei, turturis, aut perdicis.

Potus vinum album vnius anni modice dilutum, ſingulis autem noctibus prope horam ſomni peſſulum ſiniſtræ nari inſeret, & narem cotto obturabit non vltra, quam decem carmina Virgilij recitet.

His elapſis diebus peſſulum vnum recens ſiniſtræ nari inſerat, & cotto obturet, deinde legat attente quæ voluerit addiſcere per integram horam, aut etiam duas, deinde ſecluſo peſſulo dormiat, mane namque ſingula quæ legerit memoria tenebit, ita vt memoriæ tenacitate neminem parem inueniat. Abſtinere debet ab his qui his peſſulis vti voluerit, aut memoriam ſeruare; ab ebrietate, venere, cruditate ventriculi, & omni ſocietate; à fructibus viridibus, & oleribus; à lacte, caſeo, & carnibus ſalitis, omnibuſque flatum generantibus, à piſ-

cium fluuiatilium eſu, anguillarum præſertim, licebit tamen *(tructas)* deguſtare, nocent ejſdem aquæ potus, aut vini copioſus, poſtrema menſa ſemen coriandri præparatum accipiet.

CAPVT LXVII.

De Cucurbitulis.

CVcurbitulas admouemus, aut reuulſionis, aut deriuationis, aut vacuationis ratione. Reuellit ſiquidem ſanguinem è naribus fluentem cucurbita, hyppocondrio è directo reſpondenti affixa, & immodicum menſium profluuium ſupprimit magna cucurbita radici mamarum affixa, & vterum procedentem reuocat cucurbita juxta vmbilicum admota.

Deriuationis verò, ac vacuationis gratia, non admouentur niſi corpore prius euacuato. Sed tunc cum humores aliqua parte obſederunt caput, pars quoque influit, cucurbitas admouentes ceruici, & deinde ſpatulis, quandoque etiam natibus, ac pro multitudine eaſdem ſcarificamus, aut ſine ſcarificatione eiſdem vtimur. Nam ſi vires non admodum validæ fuerint, vt ſanguinis miſſionem ferant, & opus eſt aliqua euacuatione, cucurbitulis cum ſcarificatione vtimur, prius eas parti affigentes, deinde eam partem ſcalpello multis in locis cutetenus ſeccantes. Rurſus cucurbitulam loco admouemus, & ſanguinem educimus, quod facimus ſæpe parti patienti eas admouentes, nunquam tamen ante corporis vacuationem, ne multus humor in partem ducatur; valide namque ſuggunt, ac proinde ſchyrroſis inflammationibus eas admouemus cum ſcarificatione, & flatus diſcutiendi gratia. Proſunt enim incantationis modo auctore Galeno, & tumoribus flatuoſis. Sic etiam vbi ex intimis ad extimas partes humorem, aut flatum traducere volumus, id facimus in morbis lateralibus qui fiunt inter coſtas, ſine febre potiſſimum, & paſico humore præſente, & coxendicum doloribus.

CAPVT LXVIII.

De Scarificatione.

SCarificatione prætereà ſanguinem reuellentes, vbi humorem tenuem non multum diſtrahere volumus. Sic etiam ex vniuerſo corpore, quandoque vacuamus, vti in pueris vbi continentibus febribus laborant, crura, quandoque brachia ſcarificare præcipimus, quoniam ſanguis ipſorum tenuis eſt, & affluxum ſpirituum prohibemus, atque virium diſſolutionem, ſcarificamus quoque partes ſcyrrhoſas, & partes veneno extrinſeco affectas; & inflammationes veneficas. Crura etiam quandoq; ſcarificamus remouentes à capite, vel menſes prouocare volentes, ſic etiam, & ſuppreſſis hæmorrhoidibus, ſic & partes conuulſas, & partes quæ rubra macula inficiuntur. Præterea antiqua vlcera ſcarificare præceptum eſt, quibus quandoque applicamus ſanguixugas parte prius perfricta ſale, vel ſcalpta ita vt rubeat. Quod ſi opus fuerit ſanguine partem lenies, & ſanguiſugarum ſordem ſpongia mundabis. Sint autem ſanguiſugæ per diem antecedentem captæ, & pauco ſanguine alitæ, ſed interim in aqua pura, & dulci ſeruentur, & per arundinem, aut fiſtulam in partem demittantur, ne ſanas partes attingant, & offendant. Hæc autem fieri oportet vbi expreſſæ prius virus euomuerint, earum dorſa viridia ſint, ſed ventres rubeant, eligantur ex fluentibus, & mundis locis, & aquis, non nigrum; nec lanuginem habentes, cum vero opus fuerit ipſas amouebis ſale inſperſo, aut cinere, ne tamen virus ibi relinquatur cucurbitula appoſita excrementa purgentur. Quod ſi ſanguis anaſtomoſi facta immodicè fluxerit, quod fieri ſolet, duabus horis tranſactis, puluis roſæ, aut gallæ combuſtæ parti inſpergatur, has ſæpius ano admouemus in melancholicis morbis ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus.

Digitized by Google

Compendium pro Cauterijs, & Fontanelis.

MIrandum merito foret cæteris aliarum ſcientiarum profeſſoribus, quanta ſit laus ſcientiæ medicinæ, quæ deſtinato ſibi fine conſeruandæ, vel reparandæ ſanitatis, plura media, & intento operi efficiendo plura ſuppeditat inſtrumẽta, quod ad ſuos fines cæteræ non faciunt facultates. Enim verò licet in hoc ars noſtra ſæpius naturam ſuperet, in ordine tamen efficiendi ab ea parum differt, nam vtraque ſemper à minoribus ad majora progreditur. Sunt autem majora auxilia in arte medica præcipuè venæ ſectio, & purgatio, 2.aphor. 29. Tum quia frequentiora, tum quia majoris efficaciæ, tũ quia magnis debentur morbis, ſed eiſdem de cauſis ſunt etiam magna auxilia balneorum vſus, ſudores, cauteria, & fontanelæ; atque hujus quidem auxilij præſtantiam monſtrat frequens euentus, ſæpe enim in quibus deſperata omnino ſalus eſt, vnũ reſtat pro cæteris auxilium per fontanelas. De quarum natura, vſu, vtilitate, modo, & loco aperiendi, vt veſtro ſtudio ſemper obſequamur, quam breuiſſime dicendum eſt.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit fontanela.

CAuteria, apud antiquos magno fuiſſe in vſu, & cum fæliciſſimo euentu conſtat ex Hippocrate 6.aphor.27. lib. de internis affect. ad m. ex Galeno 13. meth.6. & 6. epid.ſect. 6. text.5. Auic. fen. 4. 1. doctrina 5. cap.20. Paulo Aëtio, & alijs. Conſtat etiam legentibus fuiſſe apud illos in vſu fontanelas, ſed cum hoc diſcrimine, quod cauteria pro præſenti neceſſitate, & magis, & ſolum fiebant. Fontanelæ verò ad temporum diuturnitatem; & licet vtriuſque remedij vſus vetuſtate aliquantulum aboleuerit, noſtra hac tempeſtate fontane-

læ frequentiſſimo ſunt in vſu cum feliciſſimo ſucceſſu.

Eſt autem fontanela apertio quædam alicujus membri per combuſtionem. Verum cum duplex ſit combuſtio, vna perfecta in qua totum id quod comburitur vertitur in cinerem; altera imperfecta quando ſcilicet, id quod comburitur vertitur in carbonem. Pro fontanelis requiritur ſolum combuſtio imperfecta, ita vt locus fontanelæ maneat ſemi-vſtus ad carbonis formam, vocant ſcharam, quæ nihil eſt aliud quam cutis, & proximæ carnis combuſtio cum nigredine.

Sub latitudine hujus auxilij ſunt varia genera, ſetones, vulgo (*ſedenhos*) cauteria, fontanelæ, veſicatorium, vſtiones. Differunt hæc omnia inter ſe multifariam; nam ſetones duplici vlcere fiunt, & magis circa cutem. Fontanelæ altius penetrant, vnde illæ in cutaneis affectibus magis conueniunt impetigine, vtiligine, & alijs cutis fæditatibus. Fontanelæ verò in affectibus qui ab abditis corporis partibus proueniunt. Cauteria verò, & vſtiones fermè eidem parti affectæ adhibentur, non ita fontanelæ, aut ſetones. Veſicatorium eſt vlcus leue, cum amiſſione cuticulæ, factum à medicamento acri, & mordaci, vt ſunt cantharides, flamulæ Iouis, euforbium; citius agunt & reſoluuntur veſicæ, quam ſchara. Vnde quando materia indiget celeri euacuatione, vt eſt maligna, probantur veſicatoria magis quam fontanelæ. Differunt etiam hæc omnia genera inter ſe ratione loci, efficaciæ, figuræ, inſtrumentis, indicationibus, vt clarius ex dicendis patebit.

Interim oritur difficultas, an liceat aperiri fontanelas, ſetones, & alia id genus auxilia; ſi hæc omnia, vel morbi ſunt, vel cauſæ morborum, ſoluentes continuum, exulcerantes, & intemperantes, & cum amiſſione partium viuentium carnis, cutis, oſſium eſt. Dic breuiter ſæpe in parte medica, licet pro curatione vnius morbi grauioris alium leuiorem concitare; ſic febris ſuperueniens conuulſioni, bonum; & illam aliquando licet medico pro ſananda conuulſione excitare. Sic inſania curatur verberibus, cum dolore; & confuſione etiam memo-

Vu bro-

brorum; ſic in grauioribus morbis licet concitare vlcus per fontanelas, ſetones, & veſicatoria, quia major eſt vtilitas quam diſpendium ex vſu illorum auxiliorum.

QVÆST. II.

De modo aperiendi fontanelas.

FOntanelæ ſemper aperiuntur per cauteria; ſed cauteriorũ duplex eſt genus; vnum actuale ſiue igneum; alterum potentiale ſiue cauſticum. Actuale eſt quod nullo eget auxilio, vt ſuam edat actionem, ſed vbi membro admouetur ſtatim comburit. Potentiale verò tale detur, quod ejus vis non niſi à calore partis excitata partem ipſam calefacit, & inſtar ignis comburit: Actuale ex duplici conſtat materia, vna quidem dura, & ſicca, altera humida, & molli. Materia ſolida cauteriorum, vel ex metallis, vel ex ſtirpibus; ex metallis, vt ex argento, auro, ferro, ære, chalibe, atque inter hæc alij Auctores, alia magis approbant juxta varias intentiones. Nã Auic. cauteria ex auro, & argento cæteris præfert, ratione loci exurendi quando præſtantiſſimus eſt, & tum etiam quia aurum, & argentum naturæ humanæ ſunt ſimilia; ex quibus in membro quæpiam mala qualitas imprimi non poteſt, quemadmodum forte ex alijs, ideo diuitibus, & nobilibus ſunt in vſu. Ariſtoteles laudat magis cauterium ex ære, vt quando maximam requirimus exſicationem, aut magnam impreſſionem in membro, alias non eſt ita accomodatum, quia excitat vehementiſſimum dolorem.

Arabes, & præſertim Albumazar cauterium ex ferro, vel chalibe valde extollunt, quoniam diuturnior ex eo fit impreſſio, & quoniam ſolida magis ſunt, vnde non eliquantur, dum igniuntur, quod tamen aurea, vel argentea, vel ærea patiuntur. Ex ſtirpibus cauteria etiam conficiuntur, vt ſarmento viteo accenſo, aut radice gentianæ, radice ariſtoloquiæ rotun-

dæ,

dæ, fungis quercuum, & juglandium, hæc enim omnia accenſa, & membro applicata inurunt, & deducunt eſcaram.

Materia humida ex qua parantur cauteria actualia, vel arte liqueſcit, vt plumbum, vt ſulphur, vel ſuapte natura liquida eſt, vt oleum feruens, vt aqua feruentiſſima. Cæterum hæc omnia caute ſunt apponenda, ne totum membrum devratur, aut alia ſequantur incōmoda; propter hoc ſi cauterium ex materia humida eligatur, circumcirca locum inurendum excitetur agger qui alueum efficiat ex farina pinſata, aut argila emollita, & in ſpatio intermedio infundatur ſulphur, aut plumbum liquatum. Eſt & alius vſus cauterij humidi, vt in acrocodonibus, & verrucis quas ſi vrere velimus aſſumatur dimidia teſta juglandis, quæ ablatis interanarijs aperitur foramine ejus magnitudinis cum verruca, inde hæc intromittitur per foramen, ita vt giba pars teſtæ hæreat manui, & in cava parte ſupra verrucam apponitur ſulphur, quod candela accenditur, & tandiu in loco ſeruatur, quandiu ardor teſtam penetrans incipiat cuti communicari, & tunc totum remouetur.

Cauteria potentialia, ſiue cauſtica fiunt per medicamenta ſicca, & calida in quarto gradu, quæ craſſa conſtant ſubſtantia, in qua vis cauſtica ſeruatur, vt dum à calore partis comburendæ actuatur, minime diſſipetur. Iſta cauſtica inter ſe ſiue magis, & minus diſtinguntur, quod peruti le eſt vt varijs affectibus, & corporibus accōmodentur, non enim omnibus omnia conueniunt, ſed huic quidem vnum, illi verò aliud, propterea horum cauteriorum quatuor habemus materias, ſumam magis, & minus diſtinctas, ſed ſunt omnia calidiſſima, & craſſiſſima, & vt plurimum cum virtute adſtringente; & corpus comburunt inſtar aliorum cauteriorum, verumtamen ſunt valde dolorifica, & igneunt valde corpus, & propter ſui craſſitudinem non facile penetrant ad profundum. Quædam autē ſunt ſimplicia, quædam compoſita. Rurſus quidem vtrorumque alia quidem ſicca ſunt, alia verò præhumida conſtant ſubſtantia. Simplicia ſicca ſunt myſi, calcithis, atramentum ſuto-

rium, ſiue crudum, ſiue vſtum, vulgo vitriolum, cadmia combuſta, calx non extincta, hæc ſi diutius appoſita membro devrendo permaneant, exulcerant, inflamant, dolorem ingentiſſimum concitant, & præ ſui mala qualitate, non ſolum membrum corrumpunt cui apponuntur, ſed & totum corpus alterant. Simplicia humidæ ſunt, vt aqua ſulphuris, oleum ſulphuris verum, oleum vitrioli, & ſimilia, quæ omnia valde corpus ignount, & cautè ad modum ſunt applicanda, vt de reliquis cauſticis dictum eſt.

Cauſtica compoſita quæ ſicca, vel humida ſubſtantia conſtant, eodem modo ſunt efficacia, vt ſimplicia, & caute etiam adhibenda, inter quæ acutiſſimum eſt medicamentum, quod cepitellum vocatur, pharmacopolis ſatis notum, item trochiſcos de minio ex paſta triticia fermentata, ſublimato validiſſimo, & minio conflatus, inde humida compoſita eſt præcipue aqua illa erradens, vulgo, *agoa dos douradores*.

Sunt & alia cauſtica, tum ſimplicia, tum compoſita, quæ calidiſſima ſunt, an etiam humida, vel ſicca, non eſt hujus loci reſoluere, interim conſtat, ea magis tenuium eſſe partium, quam reliqua cauſtica, & in altum facilius penetrare, licet terrea etiam, & craſſa conſtent ſubſtantia, & appellantur proprie putrefacientia, quæ vel ſunt ex animalibus, vt eſt pityocampes, vel ex plantis vt driopteris, aconita, vel ex metallis, vt eſt arſenicum auripigmentum, ſandarac, criſocola, & alia ſimilia.

QVÆST. III.

Proponitur certior modus aperiendi fontanelas.

GEneraliter adhuc dictum eſt poſſe aperiri fontanelas, vel cauterio actuali, vel potentiali, nunc duo ſuperſunt dubia reſoluenda. Vnum: quis modus ex duobus propoſitis ſecurior ſit, & vtilior, alterum: quomodo cauterium actuale ſit exercendum ſimiliter, & potentiale in iis caſibus in quibus vnū,

vel

Digitized by Google

vel alterum magis conueniens eſt.

De primo inter cauteria actualia magis eſt in vſu hodie, ſicut jam olim cauterium ex ferro ignito, quo ſuppoſito certum eſt cauterium actuale, & ſecurius, & vtilius eſſe potentialibus, teſtantibus ita Auicena, Albumazar, Celſo, & multis alijs; nam ignis ſimplex eſt cujus actio non peruenit, niſi ad membrum in quo oportet fieri combuſtio, ſiue cauterium, ideo fere nihil nocet partibus circumuicinis, imò juuat propter bonitatem ſuæ complexionis, & ſubſtantiæ, niſi indebite applicetur, & facit, ne corruptio ſuper membro vlterius procedat, & facit ad confortationem membri, cujus complexionem volumus rectificare, facit inſuper ad reſolutionem, & remotionem materiæ corruptæ contentæ in membro, & ad fluxum ſanguinis reſtringendum; quæ juuamenta non ſequuntur ex medicinis corrodentibus, putrefacientibus, & cauſticantibus, nam earũ actio peruenit ad membra valde diſtantia ab affectis, & inducit difficiles ægritudines, & aliquando mortem. Hic eſt quod in apoſtematibus à materia frigida, humida, corrupta, magis laudatur cauterium actuale, quam potentiale. Similiter in materia corrupta, & venenoſa, & in carbunculo, herpete, eſthiomeno. Verum ſi materia apoſtematis ſit calida, & ſicca, tunc pro rectificatione membri, nec actuale, nec potentiale cauterium eſt adhibendum, quia eſſet addere ſiccum ſicco, & calidum calido, ſed in talibus exituris, & apoſtematibus phlegmonoſis, quibus aſſociatur eriſipelas, ferro frigido, & non ignito inciſio facienda eſt.

De altero cõmunior vſus in cauterio actuali, apud noſtros, eſt ferro ignito, vulgo (*botão de fogo*) aut auro, vel argento partem inurere, in qua fontanelam volumus aperire, ita vt cutis, & vicina caro inuratur, eſtque combuſtio quoad latitudinem, & profunditatem tantæ magnitudinis facienda, vt cicer intro capiatur, vel globulus cereus expers omnis inæqualitatis; ne ejus aſperitate dolor immodicus concitetur. Qua de cauſa prima, vel etiam ſecunda die, poſt cauterium

 in-

pruritum efficit, quoniam acris vapor non inuenit exitum, ſequitur inde vt valde putreſcens ſanguis, ac præter naturam incaleſcens, carnem adjacentem vlceret.

Perniones qui ſine vlcere fiunt, probe curantur muria calida ſuperfuſa, in qua betta bullierit, aut farina erui cum ſucco aſphodeli, id eſt hauſtulæ regiæ, aut decocto radicis ejuſdem, aut lenimentum ceræ liquatæ, oleo in quo alium bullierit, optimum eſt decoctum naporum valde calens.

Aliud probatiſſimum. Vini albi ℔. j. aluminis ℥. j. bulliant, & vino pars foueatur aut immergatur. Præterea decocto lupinorum pars foueatur, deinde melle cocto, & ſulphure leniatur.

Perniones cum vlcere factos, curat olei lentiſcini ℥. j. ceræ quarta pars, napus excauetur, & intra ipſum infundantur, deinde abluta parte decocto lupinorum, aut muria, ceratum refrigeratum admoueatur. Probatum eſt roſaceum cum cera in napo elixum, & frigidum admotum.

Valet in eum vſum thuris, aluminis aña ʒ. j. minij ʒ. j. ß. reſinæ terebentinæ ℥. j. & ß. adipis ſuilli ℥. j. lento igni miſceantur.

Aliud thuris, & aluminis aña ʒ. ß. vnguenti de minio ℥. j. olei lenteſcini ℥. ß.

Vnguentum empirici cujuſdam, quod vlceratis pernionibus valet, & fiſſuris pedum, manuum, & labiorum. ℞. lithargirij, thuris, zinziberis aña ʒ. j. ceræ, mellis, & olei quantum ſuffiçiat, fiat vnguentum.

Vt Decidant pili, remedium.

PEnitus pilū extirpat hepar thymi putrefactum. Rurſus lachrima hæderæ cum ſucco bryoniæ liquatæ. Et vrticæ ſylueſtris ſemen cum ſanguine veſpertilionis, ſanguis ranæ, tithimali ſuccus cum oleo, & vino in balneo; & ſuccus ſarmenti qui diſtilat cum vritur. Rurſus radix bugloſa, hyacinticum

ticum thure, & amigdalis amaris addito oleo malaxanda, & lenienda.

CAPVT LXVI.

Peſſulum errhinum quod memoriam labentem reparat, & amiſſam reſtituit.

MEnthæ ſiccæ, pulegij, euphraſiæ, verbenæ, ſeminis coriandri præparati, calitrici aña ʒ. j. floris roris marini ʒ. j. ß. calami aromatici, & cinamomi aña ʒ. ij. gariophylorum ʒ. j. ß. moſchi, & galliæ vtriuſque gr. vj. mellis anacardi, & ſtyracis, calaminthæ vtriuſque ʒ. ß. Quæ ex his triturationem patiuntur, in puluerem tenuem redigantur; & omnia cum aqua ſtillatitia fæniculi in paſtillos conformentur, ex quibus peſſuli fient ad formam nuclei palmulæ cum opus fuerit.

Qui voluerit vti hoc medicamine hunc ordinem ſeruabit. Purgato prius corpore 10. noctibus nihil aliud præter paſſulas cum amigdalis paucis, & pauco pane cænabit. Prandium autem erit caro aſſa gallinæ, aut pulli gallinacei, turturis, aut perdicis.

Potus vinum album vnius anni modice dilutum, ſingulis autem noctibus prope horam ſomni peſſulum ſiniſtræ nari inſeret, & narem cotto obturabit non vltra, quam decem carmina Virgilij recitet.

His elapſis diebus peſſulum vnum recens ſiniſtræ nari inſerat, & cotto obturet, deinde legat attente quæ voluerit addiſcere per integram horam, aut etiam duas, deinde ſecluſo peſſulo dormiat, mane namque ſingula quæ legerit memoria tenebit, ita vt memoriæ tenacitate neminem parem inueniat. Abſtinere debet ab his qui his peſſulis vti voluerit, aut memoriam ſeruare, ab ebrietate, venere, cruditate ventriculi, & omni ſocietate, à fructibus viridibus, & oleribus, à lacte, caſeo, & carnibus ſalitis, omnibuſque flatum generantibus, à piſ-

Digitized by Google

cium fluuiatilium eſu, anguillarum præſertim, licebit tamen (*tructas*) deguſtare, nocent eiſdem aquæ potus, aut vini copioſus, poſtrema menſa ſemen coriandri præparatum accipiet.

CAPVT LXVII.

De Cucurbitulis.

CVcurbitulas admouemus, aut reuulſionis, aut deriuationis, aut vacuationis ratione. Reuellit ſiquidem ſanguinem è naribus fluentem cucurbita, hyppocondrio è directo reſpondenti affixa, & immodicum menſium profluuium ſupprimit magna cucurbita radici mamarum affixa, & vterum procedentem reuocat cucurbita juxta vmbilicum admota.

Deriuationis verò, ac vacuationis gratia, non admouentur niſi corpore prius euacuato. Sed tunc cum humores aliqua parte obſederint caput, pars quoque influit, cucurbitas admouentes ceruici, & deinde ſpatulis, quandoque etiam natibus, ac pro multitudine eaſdem ſcarificamus, aut ſine ſcarificatione eiſdem vtimur. Nam ſi vires non admodum validæ fuerint, vt ſanguinis miſſionem ferant, & opus eſt aliqua euacuatione, cucurbitulis cum ſcarificatione vtimur, prius eas parti affigentes, deinde eam partem ſcalpello multis in locis cute tenus ſeccantes. Rurſus cucurbitulam loco admouemus, & ſanguinem educimus, quod facimus ſæpe parti patienti eas admouentes, nunquam tamen ante corporis vacuationem, ne multus humor in partem ducatur, valide namque ſuggunt, ac proinde ſchyrroſis inflammationibus eas admouemus cum ſcarificatione, & flatus diſcutiendi gratia. Proſunt enim incantationis modo auctore Galeno, & tumoribus flatuoſis. Sic etiam vbi ex intimis ad extimas partes humorem, aut flatum traducere volumus, id facimus in morbis lateralibus qui fiunt inter coſtas, ſine febre potiſſimum, & paſico humore præſente, & coxendicum doloribus.

CAPVT

CAPVT LXVIII.

De Scarificatione.

SCarificatione præterea ſanguinem reuellentes, vbi humorem tenuem non multum diſtrahere volumus. Sic etiam ex vniuerſo corpore, quandoque vacuamus, vti in pueris vbi continentibus febribus laborant, crura, quandoque brachia ſcarificare præcipimus, quoniam ſanguis ipſorum tenuis eſt,& affluxum ſpirituum prohibemus, atque virium diſſolutionem, ſcarificamus quoque partes ſcyrrhoſas, & partes veneno extrinſeco affectas; & inflammationes veneficas. Crura etiam quandoq; ſcarificamus remouentes à capite, vel menſes prouocare volentes, ſic etiam,& ſuppreſſis hæmorrhoidibus, ſic & partes conuulſas, & partes quæ rubra macula inficiuntur. Præterea antiqua vlcera ſcarificare præceptum eſt, quibus quandoque applicamus ſanguixugas parte prius perfricta ſale, vel ſcalpta ita vt rubeat. Quod ſi opus fuerit ſanguine partem lenies, & ſanguiſugarum ſordem ſpongia mundabis. Sint autem ſanguiſugæ per diem antecedentem captæ, & pauco ſanguine alitæ,ſed interim in aqua pura, & dulci ſeruentur,& per arundinem, aut fiſtulam in partem demittantur, ne ſanas partes attingant,& offendant. Hæc autem fieri oportet vbi expreſſæ prius virus euomuerint, earum dorſa viridia ſint, ſed ventres rubeant, eligantur ex fluentibus, & mundis locis,& aquis, non nigrum, nec lanuginem habentes, cum vero opus fuerit ipſas amouebis ſale inſperſo, aut cinere, ne tamen virus ibi relinquatur cucurbitula appoſita excrementa purgentur. Quod ſi ſanguis anaſtomoſi facta immodice fluxerit, quod fieri ſolet, duabus horis tranſactis, puluis roſæ, aut gallæ combuſtæ parti inſpergatur, has ſæpius ano admouemus in melancholicis morbis ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus.

Compen-

Digitized by Google

Compendium pro Cauterijs, & Fontanelis.

MIrandum merito foret cæteris aliarum ſcientiarum profeſſoribus, quanta ſit laus ſcientiæ medicinæ, quæ deſtinato ſibi fine conſeruandæ, vel reparandæ ſanitatis, plura media, & intento operi efficiendo plura ſuppeditat inſtrumẽta, quod ad ſuos fines cæteræ non faciunt facultates. Enim verò licet in hoc ars noſtra ſæpius naturam ſuperet, in ordine tamen efficiendi ab ea parum differt, nam vtraque ſemper à minoribus ad majora progreditur. Sunt autem majora auxilia in arte medica præcipuè venæ ſectio, & purgatio, 2. aphor. 29. Tum quia frequentiora, tum quia majoris efficaciæ, tũ quia magnis debentur morbis, ſed eiſdem de cauſis ſunt etiam magna auxilia balneorum vſus, ſudores, cauteria, & fontanelæ; atque hujus quidem auxilij præſtantiam monſtrat frequens euentus, ſæpe enim in quibus deſperata omnino ſalus eſt, vnũ reſtat pro cæteris auxilium per fontanelas. De quarum natura, vſu, vtilitate, modo, & loco aperiendi, vt veſtro ſtudio ſemper obſequamur, quam breuiſſime dicendum eſt.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit fontanela.

CAuteria, apud antiquos magno fuiſſe in vſu, & cum fæliciſſimo euentu conſtat ex Hippocrate 6. aphor. 27. lib. de internis affect. ad m. ex Galeno 13. meth. 6. & 6. epid. ſect. 6. text. 5. Auic. fen. 4. 1. doctrina 5. cap. 29. Paulo Aetio, & alijs. Conſtat etiam legentibus fuiſſe apud illos in vſu fontanelas, ſed cum hoc diſcrimine, quod cauteria pro præſenti neceſſitate, & magis, & ſolum fiebant. Fontanelæ verò ad temporum diuturnitatem; & licet vtriuſque remedij vſus vetuſtate aliquantulum aboleuerit, noſtra hac tempeſtate fontanelæ

læ frequentiſſimo ſunt in vſu cum feliciſſimo ſucceſſu.

Eſt autem fontanela apertio quædam alicujus membri per combuſtionem. Verum cum duplex ſit combuſtio, vna perfecta in qua totum id quod comburitur vertitur in cinerem; altera imperfecta quando ſcilicet, id quod comburitur vertitur in carbonem. Pro fontanelis requiritur ſolum combuſtio imperfecta, ita vt locus fontanelæ maneat ſemi-vſtus ad carbonis formam, vocant ſcharam, quæ nihil eſt aliud quam cutis, & proximæ carnis combuſtio cum nigredine.

Sub latitudine hujus auxilij ſunt varia genera, ſetones, vulgo (*ſedenhos*) cauteria, fontanelæ, veſicatorium, vſtiones. Differunt hæc omnia inter ſe multifariam; nam ſetones duplici vlcere fiunt, & magis circa cutem. Fontanelæ altius penetrant, vnde illæ in cutaneis affectibus magis conueniunt impetigine, vtiligine, & alijs cutis fæditatibus. Fontanelæ verò in affectibus qui ab abditis corporis partibus proueniunt. Cauteria verò, & vſtiones fermè eidem parti affectæ adhibentur, non ita fontanelæ, aut ſetones. Veſicatorium eſt vlcus leue, cum amiſſione cuticulæ, factum à medicamento acri, & mordaci, vt ſunt cantharides, flammulæ Iouis, euforbium; citius agunt & reſoluuntur veſicæ, quam ſchara. Vnde quando materia indiget celeri euacuatione, vt eſt maligna, probantur veſicatoria magis quam fontanelæ. Differunt etiam hæc omnia genera inter ſe ratione loci, efficaciæ, figuræ, inſtrumentis, indicationibus, vt clarius ex dicendis patebit.

Interim oritur difficultas, an liceat aperiri fontanelas, ſetones, & alia id genus auxilia; ſi hæc omnia, vel morbi ſunt, vel cauſæ morborum, ſoluentes continuum, exulcerantes, & intemperantes, & cum amiſſione partium viuentium carnis, cutis, aſſimi eſt. Dic breuiter ſæpe in arte medica, licet pro curatione vnius morbi grauioris alium leuiorem concitare; ſic febris ſuperueniens conuulſioni, bonum, & illam aliquando licet medico pro ſananda conuulſione excitare. Sic inſania curatur verberibus, cum dolore, & contuſione etiam mem-

brorum; ſic in grauioribus morbis licet concitare vlcus per fontanelas, ſetones, & veſicatoria, quia major eſt vtilitas quam diſpendium ex vſu illorum auxiliorum.

QVÆST. II.

De modo aperiendi fontanelas.

FOntanelæ ſemper aperiuntur per cauteria; ſed cauteriorũ duplex eſt genus; vnum actuale ſiue igneum; alterum potentiale ſiue cauſticum. Actuale eſt quod nullo eget auxilio, vt ſuam edat actionem, ſed vbi membro admouetur ſtatim comburit. Potentiale verò tale detur, quod ejus vis non niſi à calore partis excitata partem ipſam calefacit, & inſtar ignis comburit: Actuale ex duplici conſtat materia, vna quidem dura, & ſicca, altera humida, & molli. Materia ſolida cauteriorum, vel ex metallis, vel ex ſtirpibus; ex metallis, vt ex argento, auro, ferro, ære, chalibe, atque inter hæc alij Auctores, alia magis approbant juxta varias intentiones. Nã Auic. cauteria ex auro, & argento cæteris præfert, ratione loci exurendi quando præſtantiſſimus eſt, & tum etiam quia aurum, & argentum naturæ humanæ ſunt ſimilia; ex quibus in membro quæpiam mala qualitas imprimi non poteſt, quemadmodum forte ex alijs, ideo diuitibus, & nobilibus ſunt in vſu. Ariſtoteles laudat magis cauterium ex ære, vt quando maximam requirimus exſicationem, aut magnam impreſſionem in membro, alias non eſt ita accomodatum, quia excitat vehementiſſimum dolorem.

Arabes, & præſertim Albumazar cauterium ex ferro, vel chalibe valde extollunt, quoniam diuturnior ex eo fit impreſſio, & quoniam ſolida magis ſunt, vnde non eliquantur, dum igniuntur, quod tamen aurea, vel argentea, vel ærea patiuntur. Ex ſtirpibus cauteria etiam conficiuntur, vt ſarmento viteo accenſo, aut radice gentianæ, radice ariſtoloquiæ rotun-

dæ,

dæ, fungis quercuum, & juglandium, hæc enim omnia accenſa, & membro applicata inurunt, & deducunt eſcaram.

Materia humida ex qua parantur cauteria actualia, vel arte liqueſcit, vt plumbum, vt ſulphur, vel ſuapte natura liquida eſt, vt oleum feruens, vt aqua feruentiſſima. Cæterum hæc omnia caute ſunt apponenda, ne totum membrum deuratur, aut alia ſequantur incōmoda; propter hoc ſi cauterium ex materia humida eligatur, circumcirca locum inurendum excitetur agger qui alueum efficiat ex farina pinſata, aut argila emollita, & in ſpatio intermedio infundatur ſulphur, aut plumbum liquatum. Eſt & alius vſus cauterij humidi, vt in acrocodonibus, & verrucis quas ſi vrere velimus aſſumatur dimidia teſta juglandis, quæ ablatis interanarijs aperitur foramine ejus magnitudinis cum verruca, inde hæc intromittitur per foramen, ita vt giba pars teſtæ hæreat manui, & in caua parte ſupra verrucam apponitur ſulphur, quod candela accenditur, & tandiu in loco ſeruatur, quandiu ardor teſtam penetrans incipiat cuti communicari, & tunc totum remouetur.

Cauteria potentialia, ſiue cauſtica fiunt per medicamenta ſicca, & calida in quarto gradu, quæ craſſa conſtant ſubſtantia, in qua vis cauſtica ſeruatur, vt dum à calore partis comburendæ actuatur, minime diſſipetur. Iſta cauſtica inter ſe ſiue magis, & minus diſtinguntur, quod perutile eſt vt varijs affectibus, & corporibus accōmodentur, non enim omnibus omnia conueniunt, ſed huic quidem vnum, illi verò aliud, propterea horum cauteriorum quatuor habemus materias, ſumam magis, & minus diſtinctas, ſed ſunt omnia calidiſſima, & craſſiſſima, & vt plurimum cum virtute adſtringente, & corpus comburunt inſtar aliorum cauteriorum, verumtamen ſunt valde dolorifica, & igneunt valde corpus, & propter ſui craſſitudinem non facile penetrant ad profundum. Quædam autē ſunt ſimplicia, quædam compoſita. Rurſus quidem vtrorumque alia quidem ſicca ſunt, alia verò præhumida conſtant ſubſtantia. Simplicia ſicca ſunt myſi, calcithis, atramentum ſuto-

 rium,

rium, ſiue crudum, ſiue vſtum, vulgo vitriolum, cadmia combuſta, calx nõ extincta, hæc ſi diutius appoſita membro devrendo permaneant, exulcerant, inflamant, dolorem ingentiſſimum concitant, & præ ſui mala qualitate, non ſolum membrum corrumpunt cui apponuntur, ſed & totum corpus alterant. Simplicia humida ſunt, vt aqua ſulphuris, oleum ſulphuris verum, oleum vitrioli, & ſimilia, quæ omnia valde corpus igneunt, & cautè ad modum ſunt applicanda, vt de reliquis cauſticis dictum eſt.

Cauſtica compoſita quæ ſicca, vel humida ſubſtantia conſtant, eodem modo ſunt efficacia, vt ſimplicia, & caute etiam adhibenda, inter quæ acutiſſimum eſt medicamentum, quod cepitellum vocatur, pharmacopolis ſatis notum, item trochiſcos de minio ex paſta triticia fermentata, ſublimato validiſſimo, & minio conflatus, inde humida compoſita eſt præcipue aqua illa erradens, vulgo, *agoa dos douradores*.

Sunt & alia cauſtica, tum ſimplicia, tum compoſita, quæ calidiſſima ſunt, an etiam humida, vel ſicca, non eſt hujus loci reſoluere, interim conſtat, ea magis tenuium eſſe partium, quam reliqua cauſtica, & in altum facilius penetrare, licet terrea etiam, & craſſa conſtent ſubſtantia, & appellantur proprie putrefacientia, quæ vel ſunt ex animalibus, vt eſt pityocampes, vel ex plantis vt drioptyris, aconita, vel ex metallis, vt eſt arſenicum auripigmentum, ſandarac, criſocola, & alia ſimilia.

QVÆST. III.

Proponitur certior modus aperiendi fontanelas.

GEneraliter adhuc dictum eſt poſſe aperiri fontanelas, vel cauterio actuali, vel potentiali, nunc duo ſuperſunt dubia reſoluenda. Vnum: quis modus ex duobus propoſitis ſecurior ſit, & vtilior, alterum: quomodo cauterium actuale ſit exercendum ſimiliter, & potentiale in iis caſibus in quibus vnu

vel

vel alterum magis conueniens eſt.

De primo inter cauteria actualia magis eſt in vſu hodie, ſicut jam olim cauterium ex ferro ignito, quo ſuppoſito certum eſt cauterium actuale, & ſecurius, & vtilius eſſe potentialibus, teſtantibus ita Auicena, Albumazar, Celſo, & multis alijs; nam ignis ſimplex eſt cujus actio non peruenit, niſi ad membrum in quo oportet fieri combuſtio, ſiue cauterium, ideo fere nihil nocet partibus circumuicinis, imò juuat propter bonitatem ſuæ complexionis, & ſubſtantiæ, niſi indebite applicetur, & facit, ne corruptio ſuper membro vlterius procedat, & facit ad confortationem membri, cujus complexionem volumus rectificare, facit inſuper ad reſolutionem, & remotionem materiæ corruptæ contentæ in membro, & ad fluxum ſanguinis reſtringendum; quæ juuamenta non ſequuntur ex medicinis corrodentibus, putrefacientibus, & cauſticantibus, nam earũ actio peruenit ad membra valde diſtantia ab affectis, & inducit difficiles ægritudines, & aliquando mortem. Hic eſt quod in apoſtematibus à materia frigida, humida, corrupta, magis laudatur cauterium actuale, quam potentiale. Similiter in materia corrupta, & venenoſa, & in carbunculo, herpete, eſtiomeno. Verum ſi materia apoſtematis ſit calida, & ſicca, tunc pro rectificatione membri, nec actuale, nec potentiale cauterium eſt adhibendum, quia eſſet addere ſiccum ſicco, & calidum calido, ſed in talibus exituris, & apoſtematibus phlegmonoſis, quibus aſſociatur eriſipelas, ferro frigido, & non ignito inciſio facienda eſt.

De altero cõmunior vſus in cauterio actuali, apud noſtros, eſt ferro ignito, vulgo (*botão de fogo*) aut auro, vel argento partem inurere, in qua fontanelam volumus aperire, ita vt cutis, & vicina caro inuratur, eſtque combuſtio quoad latitudinem, & profunditatem tantæ magnitudinis facienda, vt cicer intro capiatur, vel globulus cereus expers omnis inæqualitatis, ne ejus aſperitate dolor immodicus concitetur. Qua de cauſa prima, vel etiam ſecunda die, poſt cauterium in-

intromittatur globulus ejuſdem magnitudinis ex filis ſiccis, qui citra moleſtiam foramen ſeruat apertum, & humiditates euocat ad locum fontanelæ; eo verò tempore tranſacto, filis jam non eſt vtendum, ſed cicere, vel auelana cerea, vt autem ſecurius celebretur hoc cauterium, certa ei forma vtiliſſime adhibenda eſt. Pro quo ferula ferrea tenuis eligatur cum quodam foramine in medio plani orbicularis, quæ loco deſignato ſuperponatur, deinde ferrum bene ignitum per foramen velociter intromittatur, ſub ea magnitudine protenſum, & per eam moram, vt cutim, & aliquam carnis portiunculam derrat; tunc totus locus circum circa liniatur butyro crudo, aut recenti, & intra foramen mittatur lichinum rotundum ex filis ſiccis, inde ſupra totam partem ponantur lintea madefacta ex roſaceo, & oui vitello, tum vt dolor liniatur, tum vt aliqualis ſuppuratio in parte excitetur, ex qua occaſio fluendæ materiæ per fontanelam præbeatur, deſuper faſciæ ex lino adhibeantur, nec nimis laxæ, nec nimis adſtrictæ, & tranſactis octo, vel decem horis hæc eadē lichinia, fomenta, & ligaturæ repetantur, ſimiliterque bis per ſequentem vnum, vel alterum diē, quo tranſacto, vice lichynij cicer intromittatur, & ſuperponantur lintea, cum folio hederæ, vitis, maluæ, plantaginis, cū debita ligatura, & deinceps repetatur curatio eadem, cum nouis linteis ferme bis in die; quod ſi ſymptomata aliqua ſuperueniant, vt vehemens dolor, eriſipelas, inflammatio, occurrēdum eis eſt ex arte, tum localibus, tum ſanguinis miſſione, tum etiam alijs auxilijs quæ videbuntur.

Si cauſtico aperienda ſit fontanela, vel propter nimium ſenſum ægrotantis, vel propter metum, de ferro candenti conprobatum habeo, experimento aliorum, vel meo, inter cætera cauſtica vtilius eſſe breuius, & ſuauius, quod paratur ex parte vna ſublimati, & parte duplici opij cum aqua erradente, vulgo *(agoa forte)* & ſic peragendum eſt cauterium; ſumatur concula eburnea, vel oſſea perforata ex vna parte ſub ea magnitudine, ſub qua fontanela eſt aperienda, intra conculam ponatur

natur papirus madefacta in aqua erradente, & puluériſetur ex ſublimato, & opio vt dictum eſt, tunc in loco fontanelæ deſignato ponatur concula, ita vt cauſticum carni adhæreat, & hinc inde ad conculam circumponantur puluinaria ex lino, quæ rectam, & integram ſuſtineant, ne cauſticum ad proximas partes dilabatur, & præterea faſcijs fortioribus deſuper hæc omnia ſunt deliganda, nec remouenda, niſi poſt octo, vel decẽ horas, quibus tranſactis remoueantur illa omnia, & ſcara ex cauſtico facta per medium ferro ſcindatur, diuulſiſque in vtrãque partem labris intromittatur lichynium, vel cicer, & inungatur totus locus ex butyro recenti, deſuper lintea madefacta ponantur ex oleo roſaceo, & oui vitello, cum debitis ligaturis, & cum reliquis quæ pro cauterio actuali dicta ſunt, & deinceps curatio ſub illa forma repetatur. Quod ſi accidentia ſuperueniunt, vt excreſcentia carnis ſpongioſæ, quod frequenter contingit, ſuccurendum eſt in eo caſu cum pulueribus, vel aluminis, vel tutiæ cum vnguento apoſtolorum, & ſimiliter pro alijs accidentibus faciendum erit ſi ſuperuenerint.

Setones aperiuntur etiam cauterio, vel actuali, vel potentiali, ſed duplici in parte, vicina tamen, ita vt ex vno foramine, ad aliud detur cõmunicatio per intromiſſum filum cetaceum, vulgo *ſedenho*, & in exercitio hujus auxilij ejſdem modis pro dolore, & pro ligatura vtendum eſt, quibus in fontanelarum aperitione, & curatione.

Vſtiones ſimiliter ſunt celebrandæ, ſi opus erit de quibus non agimus in præſenti, quia earum vſus fere aboleuit.

Veſicatoria per applicationem cantharidum, vel ſimilis medicamenti celebrantur, & relictæ veſicæ citra emplaſtra, vel vnguenta ſponte, & facile exſiccantur.

QVÆST. IV.

De locis in quibus debent aperiri fontanelæ.

Generaliter fontanelæ aperiendæ ſunt, non in parte neruoſa, aut muſculoſa, nec prope illam, quia concitabitur ingens

ingens dolor; nec prope oſſa propter periculum fiſtularum, ſed in parte carnoſa, quia ad illam, tum propter ignobilitatem, tũ propter compoſitionem, & temperiem, facilius transfunduntur materiæ, quæ per fontanelas ſunt educendæ. Hoc ſuppoſito duplex ſpeciatim eſt locus aperiendis fontanelis commodior, & frequentior, ſcilicet in brachijs, & in cruribus juxta naturam affectus quem volumus curare. Sed variat etiam locus, prout materia morbifica, vel eſt euacuanda, vel reuellenda, vel deriuanda; vnde ſi ex capite v. g. per fontanelas materia ſimpliciter eſt euacuanda, adminiſtratur fontanela in ſutura coronali, ſi ſit reuellenda, excitatur in cruribus, & ex ſentẽtia multorum etiam in femoribus, ſi deriuanda, inuitur locus infra occipitium, vel inuruntur ſpatulæ, vel brachium, prout deriuatio, quæ media eſt inter euacuationem, & reuulſionem, magis accedit ad hanc, vel ad illam, Porro ſemper virtus eſt perpendenda ejus loci in quo fontanela aperienda eſt, ſi enim aliquando pars fuit vulnere, aut vlcere affecta, aut obnoxia eſt dolori, vel plus juſto attenuata, ſignum eſt imbecillæ virtutis, cujus indicatio prohibet ibi fontanelam, vt in hydropico ſi tumida ſint crura, non debent aperiri fontanelæ in cruribus, quia monſtrante experimento æger in periculo deduceretur.

Euariat etiam locus in aperiendis fontanelis pro qualitate, & ſitu materiæ, ideo in fæminis dum menſtruis ſunt idoneæ, ferme in cruribus aperiuntur, vel ſi jam morbus ex conſenſu partium infernarum factus eſt per eſſentiam in ſuperioribus, tunc vna fontanela in crure, & altera in brachio eſt aperienda attendendo ſemper ad originem fluxionis, & ad vergentiam naturæ, vnde in fæminis etiam vetulis certius eſt in cruribus aperiri, quam in brachijs. Ex eadem cauſa in maſculis, quando morbus eſt in partibus ſuperioribus, per conſenſum hepatis, vel renum, in cruribus etiam ſunt aperiendæ fontanelæ. Euariat etiam locus, ſiue in cruribus, ſiue in brachijs aperiendæ ſint fontanelæ, quia pro varijs affectibus modo à parte interna brachij, vel pedis, modo ab externa debent aperiri, vt in

fæminis

fœminis optimum conſilium eſt ſemper internam cruris partem aperiri; in brachio verò tam in fœminis, quam in maſculis juxta ſitum, & conditionem materiæ eligendus eſt locus, nam ſi affectus radicem habeat in medio cerebri, aut ſit inueteratus, præſtat internam brachij partem inurere, & contra verò externam; & ſimiliter in alijs caſibus judicabis, vt angina, cephalea, ſtilicidio, prout deriuare magis, vel reuellere, aut euacuare expediet.

Nec ſatis eſt ad aperiendas fontanelas eligere partem carnoſam in brachio, vel in crure, ſed oportet etiam juſtam ſeruare menſuram, ita vt in brachio aperiatur fontanela per diſtantiam ſex digitorum ab humeri junctura prope venam cephalicam, à qua tamen deriuandum eſt, inter muſculos anteriorem, & poſteriorem, at in cruribus aperienda eſt in latere, ſiue interno, ſiue externo, inter muſculos per diſtantiam octo digitorum infra genu.

Oportet præterea, vt fontanelæ non aperiantur prope membra nobilia, quantum fieri poteſt, quia materia praua tranſiens per principalia inſigniter lædit, vnde melius eſt euacuare reuellendo, vel deriuando; quæ ratio etiam locum habet pro oculis, & pro alio quouis membro acuti ſenſus. Cauere inſuper debemus perpetuo neruos, venas, & arterias, ſaltem majores, ne ingens dolor, conuulſio, hæmorrhagia, aut alia ſequantur incōmoda, eligendus eſt ſemper locus, qui decliuior ſit collatione membri, ex quo materia eſt educenda, vt per fontanelam ſanius, & cōmodius exire poſſit.

Setonum autem locus non ſemper vnus eſt, ſed variat etiam pro natura affectuum quibus mederi oportet; ſic in vitijs oculorum, aurium, narium, & oris, aplicantur occipitio prope circulum capillorum. In affectibus melancholicis, qui ex vitio alicujus viſceris ſuboriuntur, affixum ſetonem ſupra ipſum viſcus miro modo coopertum eſt, prodeſſe ſimiliter in his quibus viſcus valde tumidum eſt, vt jecori, ſpleni, meſenterio, opitulatur plurimum ſeto, ſupra partem affectam affixus,

cium fluuiatilium eſu, anguillarum præſertim, licebit tamen (*tructas*) deguſtare, nocent ejſdem aquæ potus, aut vini copioſus, poſtrema menſa ſemen coriandri præparatum accipiet.

CAPVT LXVII.

De Cucurbitulis.

CVcurbitulas admouemus, aut reuulſionis, aut deriuationis, aut vacuationis ratione. Reuellit ſiquidem ſanguinem è naribus fluentem cucurbita, hyppocondrio è directo reſpondenti affixa, & immodicum menſium profluuium ſupprimit magna cucurbita radici mamarum affixa, & vterum procedentem reuocat cucurbita juxta vmbilicum admota.

Deriuationis verò, ac vacuationis gratia, non admouentur niſi corpore prius euacuato. Sed tunc cum humores aliqua parte obſederunt caput, pars quoque influit, cucurbitas admouentes ceruici, & deinde ſpatulis, quandoque etiam naribus, ac pro multitudine eaſdem ſcarificamus, aut ſine ſcarificatione eiſdem vtimur. Nam ſi vires non admodum validæ fuerint, vt ſanguinis miſſionem ferant, & opus eſt aliqua euacuatione, cucurbitulis cum ſcarificatione vtimur, prius eas parti affigentes; deinde eam partem ſcalpello multis in locis cute tenus ſeccantes. Rurſus cucurbitulam loco admouemus, & ſanguinem educimus, quod facimus ſæpe parti patienti eas admouentes, nunquam tamen ante corporis vacuationem, ne multus humor in partem ducatur, valide namque ſuggunt, ac proinde ſchyrroſis inflammationibus eas admouemus cum ſcarificatione, & flatus diſcutiendi gratia. Profunt enim incantationis modo auctore Galeno, & tumoribus flatuoſis. Sic etiam vbi ex intimis ad extimas partes humorem, aut flatum traducere volumus, id facimus in morbis lateralibus qui fiunt inter coſtas, ſine febre potiſſimum, & paſico humore præſente, & coxendicum doloribus.

CAPVT LXVIII.

De Scarificatione.

SCarificatione præterea ſanguinem reuellentes, vbi humorem tenuem non multum diſtrahere volumus. Sic etiam ex vniuerſo corpore, quandoque vacuamus, vti in pueris vbi continentibus febribus laborant, crura, quandoque brachia ſcarificare præcipimus, quoniam ſanguis ipſorum tenuis eſt, & affluxum ſpirituum prohibemus, atque virium diſſolutionem, ſcarificamus quoque partes ſcyrrhoſas, & partes veneno extrinſeco affectas; & inflammationes veneficas. Crura etiam quandoq; ſcarificamus remouetes à capite, vel menſes prouocare volentes, ſic etiam, & ſuppreſſis hæmorrhoidibus, ſic & partes conuulſas, & partes quæ rubra macula inficiuntur. Præterea antiqua vlcera ſcarificare præceptum eſt, quibus quandoque applicamus ſanguixugas parte prius perfricta ſale, vel ſcalpta ita vt rubeat. Quod ſi opus fuerit ſanguine partem lenies, & ſanguiſugarum ſordem ſpongia mundabis. Sint autem ſanguiſugæ per diem antecedentem captæ, & pauco ſanguine alitæ, ſed interim in aqua pura, & dulci ſeruentur, & per arundinem, aut fiſtulam in partem demittantur, ne ſanas partes attingant, & offendant. Hæc autem fieri oportet vbi expreſſæ prius virus euomuerint, earum dorſa viridia ſint, ſed ventres rubeant, eligantur ex fluentibus, & mundis locis, & aquis, non nigrum; nec lanuginem habentes, cum vero opus fuerit ipſas amouebis ſale inſperſo, aut cinere, ne tamen virus ibi relinquatur cucurbitula appoſita excrementa purgentur. Quod ſi ſanguis anaſtomoſi facta immodice fluxerit, quod fieri ſolet, duabus horis tranſactis, puluis roſæ, aut gallæ combuſtæ parti inſpergatur, has ſæpius ano admouemus in melancholicis morbis ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus.

Compen-

Digitized by Google

Compendium pro Cauterijs, & Fontanelis.

MIrandum merito foret cæteris aliarum ſcientiarum profeſſoribus, quanta ſit laus ſcientiæ medicinæ, quæ deſtinato ſibi fine conſeruandæ, vel reparandæ ſanitatis, plura media, & intento operi efficiendo plura ſuppeditat inſtrumẽta, quod ad ſuos fines cæteræ non faciunt facultates. Enim verò licet in hoc ars noſtra ſæpius naturam ſuperet, in ordine tamen efficiendi ab ea parum differt, nam vtraque ſemper à minoribus ad majora progreditur. Sunt autem majora auxilia in arte medica præcipuè venæ ſectio, & purgatio, 2.aphor.29. Tum quia frequentiora, tum quia majoris efficaciæ, tũ quia magnis debentur morbis, ſed eiſdem de cauſis ſunt etiam magna auxilia balneorum vſus, ſudores, cauteria, & fontanelæ; atque hujus quidem auxilij præſtantiam monſtrat frequens euentus, ſæpe enim in quibus deſperata omnino ſalus eſt, vnũ reſtat pro cæteris auxilium per fontanelas. De quarum natura, vſu, vtilitate, modo, & loco aperiendi, vt veſtro ſtudio ſemper obſequamur, quam breuiſſime dicendum eſt.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex ſit fontanela.

CAuteria, apud antiquos magno fuiſſe in vſu, & cum fælicisſimo euentu conſtat ex Hippocrate 6.aphor.27. lib. de internis affect. ad m. ex Galeno 13. meth.6. & 6. epid.ſect. 6. text.5. Auic. fen. 4. 1. doctrina 5. cap. 29. Paulo Aetio, & alijs. Conſtat etiam legentibus fuiſſe apud illos in vſu fontanelas, ſed cum hoc diſcrimine, quod cauteria pro præſenti neceſſitate, & magis, & ſolum fiebant. Fontanelæ verò ad temporum diuturnitatem; & licet vtriuſque remedij vſus vetuſtate aliquantulum aboleuerit, noſtra hac tempeſtate fontane-

læ frequentiſſimo ſunt in vſu cum feliciſſimo ſucceſſu.

Eſt autem fontanela apertio quædam alicujus membri per combuſtionem. Verum cum duplex ſit combuſtio, vna perfecta in qua totum id quod comburitur vertitur in cinerem; altera imperfecta quando ſcilicet, id quod comburitur vertitur in carbonem. Pro fontanelis requiritur ſolum combuſtio imperfecta, ita vt locus fontanelæ maneat ſemi-vſtus ad carbonis formam, vocant ſcharam, quæ nihil eſt aliud quam cutis, & proximæ carnis combuſtio cum nigredine.

Sub latitudine hujus auxilij ſunt varia genera, ſetones, vulgo (*ſedenhos*) cauteria, fontanelæ, veſicatorium, vſtiones. Differunt hæc omnia inter ſe multifariam; nam ſetones duplici vlcere fiunt, & magis circa cutem. Fontanelæ altius penetrant, vnde illæ in cutaneis affectibus magis conueniunt impitigine, vtiligine, & alijs cutis fæditatibus. Fontanelæ verò in affectibus qui ab abditis corporis partibus proueniunt. Cauteria verò, & vſtiones ferme eidem parti affectæ adhibentur, non ita fontanelæ, aut ſetones. Veſicatorium eſt vlcus leue, cum amiſſione cuticulæ, factum à medicamento acri, & mordaci, vt ſunt cantharides, flammulæ Iouis, euforbium; citius agunt & reſoluuntur veſicæ, quam ſchara. Vnde quando materia indiget celeri euacuatione, vt eſt maligna, probantur veſicatoria magis quam fontanelæ. Differunt etiam hæc omnia genera inter ſe ratione loci, efficaciæ, figuræ, inſtrumentis, indicationibus, vt clarius ex dicendis patebit.

Interim oritur difficultas, an liceat aperiri fontanelas, ſetones, & alia id genus auxilia; ſi hæc omnia, vel morbi ſunt, vel cauſæ morborum, ſoluentes continuum, exulcerantes, & intemperantes, & cum amiſſione partium viuentium carnis, cutis, oſſium eſt. Dic breuiter ſæpe in arte medica, licet pro curatione vnius morbi grauioris alium leuiorem concitare; ſic febris ſuperueniens conuulſioni, bonum, & illam aliquando licet medico pro ſananda conuulſione excitare. Sic inſania curatur verberibus, cum dolore, & contuſione etiam mem-

Vu bro-

Digitized by Google

brorum; ſic in grauioribus morbis licet concitare vlcus per fontanelas, ſetones, & veſicatoria, quia major eſt vtilitas quam diſpendium ex vſu illorum auxiliorum.

QVÆST. II.

De modo aperiendi fontanelas.

FOntanelæ ſemper aperiuntur per cauteria; ſed cauteriorū duplex eſt genus; vnum actuale ſiue igneum; alterum potentiale ſiue cauſticum. Actuale eſt quod nullo eget auxilio, vt ſuam edat actionem, ſed vbi membro admouetur ſtatim comburit. Potentiale verò tale detur, quod ejus vis non niſi à calore partis excitata partem ipſam calefacit, & inſtar ignis comburit: Actuale ex duplici conſtat materia, vna quidem dura, & ſicca, altera humida, & molli. Materia ſolida cauteriorum, vel ex metallis, vel ex ſtirpibus; ex metallis, vt ex argento, auro, ferro, ære, chalibe, atque inter hæc alij Auctores, alia magis approbant juxta varias intentiones. Nā Auic. cauteria ex auro, & argento cæteris præfert, ratione loci exurendi quando præſtantiſſimus eſt, & tum etiam quia aurum, & argentum naturæ humanæ ſunt ſimilia; ex quibus in membro quæpiam mala qualitas imprimi non poteſt, quemadmodum forte ex alijs, ideo diuitibus, & nobilibus ſunt in vſu. Ariſtoteles laudat magis cauterium ex ære, vt quando maximam requirimus exſicationem, aut magnam impreſſionem in membro, alias non eſt ita accomodatum, quia excitat vehementiſſimum dolorem.

Arabes, & præſertim Albumazar cauterium ex ferro, vel chalibe valde extollunt, quoniam diuturnior ex eo fit impreſſio, & quoniam ſolida magis ſunt, vnde non eliquantur, dum igniuntur, quod tamen aurea, vel argentea, vel ærea patiuntur. Ex ſtirpibus cauteria etiam conficiuntur, vt ſarmento viteo accenſo, aut radice gentianæ, radice ariſtoloquiæ rotun-

dæ,

dæ, fungis quercuum, & juglandium, hæc enim omnia accenſa, & membro applicata inurunt, & deducunt eſcaram.

Materia humida ex qua parantur cauteria actualia, vel arte liqueſcit, vt plumbum, vt ſulphur, vel ſuapte natura liquida eſt, vt oleum feruens, vt aqua feruentiſſima. Cæterum hæc omnia caute ſunt apponenda, ne totum membrum devratur, aut alia ſequantur incōmoda; propter hoc ſi cauterium ex materia humida eligatur, circumcirca locum inurendum excitetur agger qui alueum efficiat ex farina pinſata, aut argila emollita, & in ſpatio intermedio infundatur ſulphur, aut plumbum liquatum. Eſt & alius vſus cauterij humidi, vt in acrocodonibus, & verrucis quas ſi vrere velimus aſſumatur dimidia teſta juglandis, quæ ablatis interanarijs aperitur foramine ejus magnitudinis cum verruca, inde hæc intromittitur per foramen, ita vt giba pars teſtæ hæreat manui, & in cava parte ſupra verrucam apponitur ſulphur, quod candela accenditur, & tandiu in loco ſeruatur, quandiu ardor teſtam penetrans incipiat cuti communicari, & tunc totum remouetur.

Cauteria potentialia, ſiue cauſtica fiunt per medicamenta ſicca, & calida in quarto gradu, quæ craſſa conſtant ſubſtantia, in qua vis cauſtica ſeruatur, vt dum à calore partis comburendæ actuatur, minime diſſipetur. Iſta cauſtica inter ſe ſiue magis, & minus diſtinguntur, quod perutile eſt vt varijs affectibus, & corporibus accōmodentur, non enim omnibus omnia conueniunt, ſed huic quidem vnum, illi verò alıud, propterea horum cauteriorum quatuor habemus materias, ſumam magis, & minus diſtinctas, ſed ſunt omnia calidiſſima, & craſſiſſima, & vt plurimum cum virtute adſtringente; & corpus comburunt inſtar aliorum cauteriorum, verumtamen ſunt valde dolorifica, & igneunt valde corpus, & propter ſui craſſitudinem non facile penetrant ad profundum. Quædam autē ſunt ſimplicia, quædam compoſita. Rurſus quidem vtrorumque alia quidem ſicca ſunt, alia verò præhumida conſtant ſubſtantia. Simplicia ſicca ſunt myſi, calcithis, atramentum ſuto-

 rium,

riuum, ſiue crudum, ſiue vſtum, vulgo vitriolum, cadmia combuſta, calx non extincta, hæc ſi diutius appoſita membro deuorendo permaneant, exulcerant, inflamant, dolorem ingentiſſimum concitant, & præ ſui mala qualitate, non ſolum membrum corrumpunt cui apponuntur, ſed & totum corpus alterant. Simplicia humidæ ſunt, vt aqua ſulphuris, oleum ſulphuris verum, oleum vitrioli, & ſimilia, quæ omnia valde corpus ignoùnt, & cautè ad modum ſunt applicanda, vt de reliquis cauſticis dictum eſt.

Cauſtica compoſita quæ ſicca, vel humida ſubſtantia conſtant, eodem modo ſunt efficacia, vt ſimplicia, & caute etiam adhibenda, inter quæ acutiſſimum eſt medicamentum, quod cepitellum vocatur, pharmacopolis ſatis notum, item trochiſcos de minio ex paſta triticia fermentata, ſublimato validiſſimo, & minio conflatus, inde humida compoſita eſt præcipue aqua illa erradens, vulgo, *agoa dos douradores*.

Sunt & alia cauſtica, tum ſimplicia, tum compoſita, quæ calidiſſima ſunt, an etiam humida, vel ſicca, non eſt hujus loci reſoluere, interim conſtat, ea magis tenuium eſſe partium, quam reliqua cauſtica, & in altum facilius penetrare, licet terrea etiam, & craſſa conſtent ſubſtantia, & appellantur proprie putrefacientia, quæ vel ſunt ex animalibus, vt eſt pityocampes, vel ex plantis vt driopteris, aconita, vel ex metallis, vt eſt arſenicum auripigmentum, ſandarac, criſocola, & alia ſimilia.

QVÆST. III.

Proponitur certior modus aperiendi fontanelas.

Generaliter adhuc dictum eſt poſſe aperiri fontanelas, vel cauterio actuali, vel potentiali, nunc duo ſuperſunt dubia reſoluenda. Vnum: quis modus ex duobus propoſitis ſecurior ſit, & vtilior, alterum: quomodo cauterium actuale ſit exercendum ſimiliter, & potentiale in iis caſibus in quibus vnum vel

vel alterum magis conueniens eſt.

De primo inter cauteria actualia magis eſt in vſu hodie, ſicut jam olim cauterium ex ferro ignito, quo ſuppoſito certum eſt cauterium actuale, & ſecurius, & vtilius eſſe potentialibus, teſtantibus ita Auicena, Albumazar, Celſo, & multis alijs; nam ignis ſimplex eſt cujus actio non peruenit, niſi ad membrum in quo oportet fieri combuſtio, ſiue cauterium, ideo fere nihil nocet partibus circumuicinis, imò juuat propter bonitatem ſuæ complexionis, & ſubſtantiæ, niſi indebite applicetur, & facit, ne corruptio ſuper membro vlterius procedat, & facit, ad confortationem membri, cujus complexionem volumus rectificare, facit inſuper ad reſolutionem, & remotionem materiæ corruptæ contentæ in membro, & ad fluxum ſanguinis reſtringendum; quæ juuamenta non ſequuntur ex medicinis corrodentibus, putrefacientibus, & cauſticantibus, nam earũ actio peruenit ad membra valde diſtantia ab affectis, & inducit difficiles ægritudines, & aliquando mortem. Hic eſt quod in apoſtematibus à materia frigida, humida, corrupta, magis laudatur cauterium actuale, quam potentiale. Similiter in materia corrupta, & venenoſa, & in carbunculo, herpete, eſthiomeno. Verum ſi materia apoſtematis ſit calida, & ſicca, tunc pro rectificatione membri, nec actuale, nec potentiale cauterium eſt adhibendum, quia eſſet addere ſiccum ſicco, & calidum calido, ſed in talibus exituris, & apoſtematibus phlegmonoſis, quibus aſſociatur eriſipelas, ferro frigido, & non ignito inciſio facienda eſt.

De altero cõmunior vſus in cauterio actuali, apud noſtros, eſt ferro ignito, vulgo (*botão de fogo*) aut auro, vel argento partem inurere, in qua fontanelam volumus aperire, ita vt cutis, & vicina caro inuratur, eſtque combuſtio quoad latitudinem, & profunditatem tantæ magnitudinis facienda, vt cicer intro capiatur, vel globulus cereus expers omnis inæqualitatis, ne ejus aſperitate dolor immodicus concitetur. Qua de cauſa prima, vel etiam ſecunda die, poſt cauterium

 in-

intromittatur globulus ejuſdem magnitudinis ex filis ſiccis, qui citra moleſtiam foramen ſeruat apertum, & humiditates euocat ad locum fontanelæ; eo verò tempore tranſacto, filis jam non eſt vtendum, ſed cicere, vel auelana cerea, vt autem ſecurius celebretur hoc cauterium, certa ei forma vtiliſſime adhibenda eſt. Pro quo ferula ferrea tenuis eligatur cum quodam foramine in medio plani orbicularis, quæ loco deſignato ſuperponatur, deinde ferrum bene ignitum per foramen velociter intromittatur, ſub ea magnitudine protenſum, & per eam moram, vt cutim, & aliquam carnis portiunculam derrat; tunc totus locus circum circa liniatur butyro crudo, aut recenti, & intra foramen mittatur lichinum rotundum ex filis ſiccis, inde ſupra totam partem ponantur lintea madefacta ex roſaceo, & oui vitello, tum vt dolor liniatur, tum vt aliqualis ſuppuratio in parte excitetur, ex qua occaſio fluendæ materiæ per fontanelam præbeatur, deſuper faſciæ ex lino adhibeantur, nec nimis laxæ, nec nimis adſtrictæ, & tranſactis octo, vel decem horis hæc eadē lichinia, fomenta, & ligaturæ repetantur, ſimiliterque bis per ſequentem vnum, vel alterum diē, quo tranſacto, vice lichynij cicer intromittatur, & ſuperponantur lintea, cum folio hederæ, vitis, maluæ, plantaginis, cū debita ligatura, & deinceps repetatur curatio eadem, cum nouis linteis ferme bis in die; quod ſi ſymptomata aliqua ſuperueniant, vt vehemens dolor, eriſipelas, inflammatio, occurrēdum eis eſt ex arte, tum localibus, tum ſanguinis miſſione, tum etiam alijs auxilijs quæ videbuntur.

Si cauſtico aperienda ſit fontanela, vel propter nimium ſenſum ægrotantis, vel propter metum, de ferro candenti comprobatum habeo, experimento aliorum, vel meo, inter cætera cauſtica vtilius eſſe breuius, & ſuauius, quod paratur ex parte vna ſublimati, & parte duplici opij cum aqua erradente, vulgo *(agoa forte)* & ſic peragendum eſt cauterium; ſumatur concula eburnea, vel oſſea perforata ex vnà parte ſub ea magnitudine, ſub qua fontanela eſt aperienda, intra conçulam ponatur

natur papirus madefacta in aqua erradente, & puluerifetur ex ſublimato, & opio vt dictum eſt, tunc in loco fontanelæ deſignato ponatur concula, ita vt cauſticum carni adhæreat, & hinc inde ad conculam circumponantur puluinaria ex lino, quæ rectam, & integram ſuſtineant, ne cauſticum ad proximas partes dilabatur, & præterea faſcijs fortioribus deſuper hæc omnia ſunt deliganda, nec remouenda, niſi poſt octo, vel decē horas, quibus tranſactis remoueantur illa omnia, & ſcara ex cauſtico facta per medium ferro ſcindatur, diuulſiſque in vtrãque partem labris intromittatur lichynium, vel cicer, & inungatur totus locus ex butyro recenti, deſuper lintea madefacta ponantur ex oleo roſaceo, & oui vitello, cum debitis ligaturis, & cum reliquis quæ pro cauterio actuali dicta ſunt, & deinceps curatio ſub illa forma repetatur. Quod ſi accidentia ſuperueniunt, vt excreſcentia carnis ſpongioſæ, quod frequenter contingit, ſuccurendum eſt in eo caſu cum pulueribus, vel aluminis, vel tutiæ cum vnguento apoſtolorum, & ſimiliter pro alijs accidentibus faciendum erit ſi ſuperuenerint.

Setones aperiuntur etiam cauterio, vel actuali, vel potentiali, ſed duplici in parte, vicina tamen, ita vt ex vno foramine, ad aliud detur cõmunicatio per intromiſſum filum cetaceum, vulgo *ſedenho*, & in exercitio hujus auxilij eiſdem modis pro dolore, & pro ligatura vtendum eſt, quibus in fontanelarum aperitione, & curatione.

Vſtiones ſimiliter ſunt celebrandæ, ſi opus erit de quibus non agimus in præſenti, quia earum vſus fere aboleuit.

Veſicatoria per applicationem cantharidum, vel ſimilis medicamenti celebrantur, & relictæ veſicæ citra emplaſtra, vel vnguenta ſponte, & facile exſiccantur.

QVÆST. IV.

De locis in quibus debent aperiri fontanelæ.

GEneraliter fontanelæ aperiendæ ſunt, non in parte neruoſa, aut muſculoſa, nec prope illam, quia concitabitur ingens

ingens dolor; nec prope oſſa propter periculum fiſtularum, ſed in parte carnoſa, quia ad illam, tum propter ignobilitatem, tũ propter compoſitionem, & temperiem, facilius transfunduntur materiæ, quæ per fontanelas ſunt educendæ. Hoc ſuppoſito duplex ſpeciatim eſt locus aperiendis fontanelis commodior, & frequentior, ſcilicet in brachijs, & in cruribus juxta naturam affectus quem volumus curare. Sed variat etiam locus, prout materia morbifica, vel eſt euacuanda, vel reuellenda, vel deriuanda; vnde ſi ex capite v. g. per fontanelas materia ſimpliciter eſt euacuanda, adminiſtratur fontanela in ſutura coronali, ſi ſit reuellenda, excitatur in cruribus, & ex ſententia multorum etiam in femoribus, ſi deriuanda, innititur locus infra occipitium, vel inuruntur ſpatulæ, vel brachium, prout deriuatio, quæ media eſt inter euacuationem, & reuulſionem, magis accedit ad hanc, vel ad illam, Porro ſemper virtus eſt perpendenda ejus loci in quo fontanela aperienda eſt, ſi enim aliquando pars fuit vulnere, aut vlcere affecta, aut obnoxia eſt dolori, vel plus juſto attenuata, ſignum eſt imbecillæ virtutis, cujus indicatio prohibet ibi fontanelam, vt in hydropico ſi tumida ſint crura, non debent aperiri fontanelæ in cruribus, quia monſtrante experimento æger in periculo deducetur.

Euariat etiam locus in aperiendis fontanelis pro qualitate, & ſitu materiæ, ideo in fæminis dum menſtruis ſunt idoneæ, ferme in cruribus aperiuntur, vel ſi jam morbus ex conſenſu partium infernarum factus eſt per eſſentiam in ſuperioribus, tunc vna fontanela in crure, & altera in brachio eſt aperienda attendendo ſemper ad originem fluxionis, & ad vergentiam naturæ, vnde in fæminis etiam vetulis certius eſt in cruribus aperiri, quam in brachijs. Ex eadem cauſa in maſculis, quando morbus eſt in partibus ſuperioribus, per conſenſum hepatis, vel renum, in cruribus etiam ſunt aperiendæ fontanelæ. Euariat etiam locus, ſiue in cruribus, ſiue in brachijs aperiendæ ſint fontanelæ, quia pro varijs affectibus modo à parte interna brachij, vel pedis, modo ab externa debent aperiri, vt in

fæminis

fœminis optimum conſilium eſt ſemper internam cruris partem aperiri; in brachio verò tam in fœminis, quam in maſculis juxta ſitum, & conditionem materiæ eligendus eſt locus, nam ſi affectus radicem habeat in medio cerebri, aut ſit inueteratus, præſtat internam brachij partem inurere, & contra verò externam; & ſimiliter in alijs caſibus judicabis, vt angina, cephalea, ſtilicidio, prout deriuare magis, vel reuellere, aut euacuare expediet.

Nec ſatis eſt ad aperiendas fontanelas eligere partem carnoſam in brachio, vel in crure, ſed oportet etiam juſtam ſeruare menſuram, ita vt in brachio aperiatur fontanela per diſtantiam ſex digitorum ab humeri junctura prope venam cephalicam, à qua tamen deriuandum eſt, inter muſculos anteriorem, & poſteriorem, at in cruribus aperienda eſt in latere, ſiue interno, ſiue externo, inter muſculos per diſtantiam octo digitorum infra genu.

Oportet præterea, vt fontanelæ non aperiantur prope membra nobilia, quantum fieri poteſt, quia materia praua tranſiens per principalia inſigniter lædit, vnde melius eſt euacuare reuellendo, vel deriuando; quæ ratio etiam locum habet pro oculis, & pro alio quouis membro acuti ſenſus. Cauere inſuper debemus perpetuo neruos, venas, & arterias, ſaltem majores, ne ingens dolor, conuulſio, hæmorrhagia, aut alia ſequantur incõmoda, eligendus eſt ſemper locus, qui decliuior ſit collatione membri., ex quo materia eſt educenda, vt per fontanelam ſanius, & cõmodius exire poſſit.

Setonum autem locus non ſemper vnus eſt, ſed variat etiam pro natura affectuum quibus mederi oportet; ſic in vitijs oculorum, aurium, narium, & oris, aplicantur occipitio prope circulum capillorum. In affectibus melancholicis, qui ex vitio alicujus viſceris ſuboriuntur, affixum ſetonem ſupra ipſum viſcus miro modo coopertum eſt, prodeſſe ſimiliter in his quibus viſcus valde tumidum eſt, vt jecori, ſpleni, meſenterio, opitulatur plurimum ſeto, ſupra partem affectam affixus,

cujus vice Hippocrates, & antiquiores vtebantur vſtionibus, veſicatoria adhibent cuilibet loco, prout poſtulat ratio affe-ctus, ſed ſemper in parte carnoſa, & cum alijs conditionibus, quæ pro fontanelis dictæ ſunt.

QVÆST. V.

Quibus affectibus conueniant fontanelæ?

SVpponendum certò eſt fontanelas inter remedia localia, & particularia numerari, proinde certum eſt eas parum prodeſſe, quin & lædere poſſe niſi præcedant vniuerſales euacuationes, purgationes, ſanguinis miſſiones; quia cum fontanela ſit validum medicamentum, ſi corpus ſit plenum, trahuntur humores ex toto, quorum defluxu, vel concitabitur magna inflammatio in loco fontanelæ, vel dabitur decubitus materiæ ad aliquam partem, & certo experimento ſæpius comprobatum eſt infeliciter ſuccedere hoc auxilium, niſi præcedat integra, & repetita corporis euacuatio, per pharmaciam, phlebotomiam, & debitam victus rationem.

Hoc ſuppoſito fundamento reſoluendum eſt fontanelas, cum ſit remedium euacuans conuenire ſolum morbis materialibus, non autem morbis intemperiei, niſi intemperies ortum habeat à cauſa materiali, quapropter in præſeruatione hecticæ poſſunt prodeſſe, quando ob redundantiam prauorum ſuccorum, non fit debita nutritio, & areſcit corpus vergens ad maraſmum (qui aliquando fieri poteſt incipiẽdo) quo caſu præcauendum eſt per euacuationes etiam vniuerſales, & particulares. Vtrum vero in hectica jam firmata, cum redundantia cacochymiæ conueniant fontanelæ, & aliæ euacuationes. Certius puto non conuenire fontanelas, conuenire verò alias euacuationes leuiores, cum medicamentis humectantibus potius, quam exſiccantibus. Nam hecticus confirmatus virtutem habet valde debilem, proinde tolerare non poteſt auxilia

auxilia reſoluentia, qualia perpetuo ſunt fontanelæ, quia cum euacuatione materiæ inutilis reſoluunt etiam multum de vtili, qua de cauſa multi laborantes ante faſtidiebant, fameſcunt valde poſt apertas fontanelas ex reſoluto humido membrorum.

Reſoluendum præterea eſt, licet fontanelæ conueniant morbis pendentibus ex cacochymia, non proinde tamen conuenire omnibus æqualiter, nam cacochymia orta ex vitio officinarum primæ regionis, vomitibus, vel ænemathibus cõmodius educitur, ſicut cacochymia ſecundæ regionis ex vitio jecoris, vel venæ facilius aufertur per venæ ſectionem, vel purgationem, quam per alia auxilia. At illa quæ oritur ex recrementis tertiæ coctionis, & regionis, citius, & acutius demitur per fontanelas, quam per cætera auxilia, quippe in qua non conuenit ſanguinis miſſio, quæ potius debetur plethoræ, non purgatio, quia recalcitrat ad intra materiam prauam; non balnea quia non ſemper ſunt ad manum, nec poſſunt quotidie adminiſtrari; non exercitium quia ſæpe majores concitat fluxiones ad partem læſam, & manifeſta eſt proportio inter auxilium externum, & materiam in regione extima collocatam. Verum non negamus prodeſſe etiam fontanelas in cacochymijs primæ, & ſecundæ regionis, & multo magis quando aliquæ partes laborant per conſenſum ventriculi, inteſtinorum, vteri, jecoris, & venarum.

Reſoluendum etiam eſt fontanelas, maximè conuenire in morbis chronicis præſertim fluxionibus, tam ijs quæ intus manent, quam ijs quæ extra prodeunt, & præſertim quando ex alterius defluxus ſupreſſione concitantur, ſiue ille defluxus fuerit naturalis, vt in menſtruis ſupreſſis, ſiue præternaturalis, ſed conſuetus, vt quando ſuprimuntur hæmorrhoides, aut varices, & mutantur in aſthma, anginam, vel ſimilem affectum, vel quando vnus affectus per tranſpoſitionem materiæ mutatur in alium, vt pulmonia in abſceſſum, dicente Hippocrate 2. prog. 64. Quibus abſceſſus fiunt ex pulmone circa aures, &

ſuppurantur, aut ad infernas ſedes fiſtulantur, hi ſuperſunt. Conſtat autem idem eſſe fiſtulari per naturam, ac aperiri ex arte fontanelam. Multo magis valet doctrina hæc in omnibus ſuppreſſis fluxionibus neceſſarijs, aut conſuetis, quæ nequeunt reuocari, aut quando natura temporis diuturnitate conſueuit in aliquam partem ſe exonerare á qua conſuetudine non poteſt mutari, niſi per diſſuetudinem; vtraque autem paulatim acquiritur. Licet autem fontanelæ conueniant in morbis chronicis, eo quod ſicuti paulatim materia peccans generatur, ita paulatina eget euacuatione, non proinde tamē in principio ſtatim eorum morborum ſunt adhibendæ, ſed tentatis prius leuioribus auxilijs, quia ſicuti fontanelæ extrema ſunt auxilia, ita vltimo loco adhiberi conuenit.

Inter morbos chronicos iuuantur maximè ex fontanelis affectus omnes, qui per defluxum à capite oriuntur, vt inueterati dolores dentium, gingibarum, faucium, & alij oris affectus, iuuantur etiam maximè aſthma, tuſſis, & omnes thoracis affectus quando à capite per ſtillicidium oriuntur inter quos præcipue eſt pthiſis, & maxime quando prouenit ex falſo ſtillicidio.

Num in arthritide, ſchiade, podagra, chyrigra, aut alia quauis ſpecie conueniant fontanelæ, longiſſima eſt diſputatio; quæ licet negatiuè reſoluatur à practicis. Mihi ita videtur vtiliter decidenda; vti affectus proueniunt, ex materia redundante in venis, & ex his defluente ad articulorum cauitates, inde ad vicinas partes ligamenta, neruos, ac tendones, & ad cutem, vnde propter dolorem aliquando pars in tumorem eleuatur. Verum licet propter materiæ conditiones concitetur defluxus, fit tamen ad illas partes, propter earum imbecillitatem. Hoc ſuppoſito certum eſt hos affectus attenta origine fluxionis, magis & propriè curari per ſanguinis miſſionem, purgationem, per debitam victus rationem, & maximè in eorum principijs, vel acceſſionibus. Cæterum quando ortum habent ex materia primæ regionis, vel ſunt admodum inueterati, non

non dubium eſt quin fontanelæ debito loco factæ mirificè proſint, & quando aliqua ex his ſpeciebus jam nodoſa eſt cum tuberculis (vocant tophos) conſulunt Auctores faciendam non eſſe fontanelam, ſed vſtionem in parte affecta, quia cauterium ſuo calore humores ibi contentos exſiccat, & in halitum redigit.

Pro epilepſia oportet diſtinguere; nam ſi ſit per primariam capitis affectionem, inurendum eſt occiput, qua parte capiti annectitur prima vertebra, vt per vlcus paulatim caput expurgetur. Item non conuenit illa aduſtio, quando epilepſia prouenit ex humoribus melancholicis, tales enim cōmodius per hæmorrhoidas, balnea, pharmaca educuntur. In epilepſia conſenſum competunt fontanelæ, reſpiciendo ad partem mādantem ſi recens ſit malum, ſi verò inueteratum, ad partem mandantem ſimul, & recipientem attendendum eſt, & in pueris fontanela in occipitio aperienda eſt, quia fere ſemper eſt per eſſentiam, ob eorum cerebri imbecilitatem, & humorum redundantiam: in fæminis accedit epilepſia, cum magna ſymptomatum varietate, & ferme fiunt ob vteri conſortium. Quibus omnibus nullum præſtantius, aut certius remedium in arte medica inuentum eſt; & in epilepſia recenti fontanelæ in cruribus ſunt aperiendæ maxime in ſiniſtro; in inueterata verò ſunt aperiendæ in crure vna, altera in brachio. Pro fæminis etiam conueniunt fontanelæ in omnibus alijs affectibus, qui ex vteri conſenſu contingunt, vt eſt cordis palpitatio, vertigo, ſyncope, cardiaca paſſio, faſtidium, deprauatus appetitus (qui morbus pica appellatur) carbonum, & ſimilium.

Pro hydrope conueniunt fontanelæ, docente nos natura, quæ in hoc affectu vlcera concitat manantia in cruribus, per quæ paulatim aquoſus humor expurgatur, ſæpe ad integram valetudinem; cæterum magis conueniunt in anazarca, vtrique cruri affixæ, per quas materia in corporis ambitu contenta dilabatur. Deinde in aſcite, quia id prauum, quod intra peritoneum, & omentum continetur per proprias venas ad crura,

aut per ocultas vias ad partes vlceratas deducitur, in tympanite raro, aut nunquam conueniunt ob cauſam materialem.

Pro iliaca paſſione, colica, & alijs inteſtinorum affectibus ſunt, qui ventrem vrant paulo ſupra vmbilicum, laudatur tamen magis ſetonum vſus ſupra eundem locum, quia minus debilitant. Pro teneſmo, & hæmorrhoidum paſſione conueniuntmaximè, tum ad ſedandos dolores ſi affligere conſueuerint, tum ne in poſtremum redeat affectus. Setonum vſus in triplici affectu percipue proficuus eſt, nempe in affectibus melancholicis qui vitio alicujus viſceris oriuntur, vel in quibus viſcus aliquod muſcidum, & tumidum valde eſt, vt jecur, ſplen, meſereon, vel in affectibus cutaneis, impitigine, vtiligine lepra; mire etiam cōmendantur in vitijs oculorum, aurium, narium, demum & faciei, pro quibus occipiti ſunt apponendi.

QVÆST. VLTIMA.

Vtrum fontanelæ poſſint aliquando claudi, & quo modo?

Contingit ſæpe numero fontanelas poſt apertas parum, aut nihil prodeſſe, & longo temporis tractu, quo caſu vulgares chyrurgi eas claudi jubent. Sed eſt de hac re ſummopere aduertendum, fontanelas poſſe non prodeſſe multis de cauſis. Nam aliquando ita accedit ob ineptitudinem ſitus, vt quando fontanelæ ſponte, & paulatim mutant ſitum, & locum v. g. de parte interna ad externam, vel de parte ſuperiori ad inferiorem, quo caſu reſtat ſolum, vt reuocentur ad priſtinum ſitum. Quandoque etiam non juuant, vel quia inuerſo ordine in brachio pro crure, vel quia prope muſculos fuerunt apertæ, & ingentiſſimos inferunt cruciatus, quo caſu ad locum debitum ſunt tranſmutandæ, quandoque ob callum vlceri ductum, qui vlceri materiam intercludit, vnde pars aliquando intumeſcit, dolet, & inflammatur, in quo caſu recurrendum eſt ad chyrurgiam. Quandoque ob eximiam cacochymiam,

chymiam, quæ per vnam, vel alteram fontanelam ſufficienter non euacuatur, vnde & tres, & quatuor conuenit aliquando aperiri, quandoque ob conditiones materiæ, vt ſi ſit valde craſſa, aut viſcida, aut multa, quo caſu attemperanda, & minuenda eſt per purgationem, & alia auxilia, quo temperatior, & minor facta facilius per fontanelas dilabatur.

Si autem fontanelæ non iuuant, ob maximam materiæ rebellionem, vel ob diſpoſitiones ægrotantis, non proinde ſunt claudendæ primis ſtatim menſibus; nam paulatim manuductione aliquando aſſueſcit natura eo vergere, quo antea difficilime propendebat; quod tranſacto integro anno nullum appareat iuuamentum, nec ſpes eſt in poſterum apparere, tunc claudendæ ſunt, ſed duplici ſeruata conditione. Prima, eſt non ſubito, nec omnes ſimul claudantur, ſed ſucceſſiue ſi fuerint plures, & quælibet paulatim, ita vt in dies minor, ac minor globulus cereus vlceri inducatur donec ex ſeſe claudatur. Altera conditio eſt, vt ad clauſuram fontanelarum præcedant vniuerſalia remedia, ſicut ad apertionem purgatio, venæ ſectio, bona victus ratio, multoque magis ſi corpus fuerit plethoricum, aut valde cacochymicum, vel ſi fontanelæ aliquo tempore emanare conſueuerunt, & poſtea fuerunt reſiccatæ. Hæc pro fontanelis.

LAVS DEO.

A01 14.60835

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D38.